การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

ปริญญานิพนธ์

ของ

กรวลี พงษ์แตง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2560

การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

ปริญญานิพนธ์
ของ
กรวลี พงษ์แตง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา
สิงหาคม 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

บทคัดย่อ

ของ

กรวลี พงษ์แตง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา
สิงหาคม 2560

กรวลี พงษ์แตง. (2560). *การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์.* ปริญญานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ.

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาบริบทต่างๆทางด้านดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงประวัติ สถานภาพ บทบาท รวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของบ้านอรรถกฤษณ์ โดยดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ ด้วยการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์จากบุคคลในครอบครัวและศึกษาจากเอกสารต่างๆ

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ พบว่า นายถวิล อรรถกฤษณ์ เมื่อเยาว์วัยเริ่มฝึกหัดดนตรีเพราะบรรพบุรุษเป็นนักดนตรีตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย จนถึงรุ่นบิดา มารดาของนายถวิล ทำให้เกิดความรักดนตรีไทยตั้งแต่ยังเล็ก ต่อมานายถวิลได้มาพบคู่ชีวิตที่เป็นนักดนตรีไทยเหมือนกัน คือนาง บุญหลง อรรถกฤษณ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังของความสำเร็จทั้งหมด ทั้งคู่ได้ร่วมกันก่อตั้ง คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ขึ้นในปี พ.ศ. 2510 นอกจากจะเป็นศิลปินแล้วยังเป็นครูผู้ถ่ายทอด อบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลานและลูกศิษย์อยู่เสมอ ในบั้นปลายชีวิตก็ยังเปิดสอนดนตรีไทยให้กับบุคคลภายนอกที่รักดนตรีไทย โดยมิได้ย่อท้อแต่อย่างใด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแม้ว่าดนตรีไทยจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม บทบาทของดนตรีไทยในแต่ละด้านเริ่มมีความนิยมลดน้อยลง แต่ในยุครุ่นลูกของนายถวิลและนางบุญหลงนั้น ยังคงร่วมกันถ่ายทอดดนตรีไทยให้แก่เยาวชนกันอย่างเข้มแข็ง ทุกคนต่างทำหน้าที่ด้วยความรักในดนตรีไทย เป็นผลให้ปัจจุบันมีลูกศิษย์มากมาย ทำให้ดนตรีไทยไม่เสื่อมสลาย โดยลูกศิษย์เหล่านี้ช่วยนำดนตรีไทยออกไปเผยแพร่ อนุรักษ์ ในหน่วยงานและตามโอกาสต่าง ๆ

จึงถือได้ว่าบ้านอรรถกฤษณ์นั้นเป็นส่วนสำคัญของวงการดนตรีไทยในปัจจุบัน ที่ยังคงทำหน้าที่อนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีไทย มีลักษณะเป็นสถาบันครอบครัวที่นำวิชาความรู้ทางด้านดนตรีไทยที่ได้สะสมสืบมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาถ่ายทอด และยังเป็นแหล่งผลิตนักดนตรีไทยให้แก่สังคมไทยมายาวนาน ด้วยความมุ่งมั่นและเพื่อที่จะทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทย ให้คงอยู่เป็นมรดกของชาติสืบไป

A STUDY OF THE AUTTAGRIT THAI MUSIC FAMILY

AN ABSTRACT

BY

KORNWALEE PHONGTAENG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the

Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology

at Srinakharinwirot University

August 2017

Kornwalee Phongtaeng. (2017). *A Study of the Auttagrit Thai Music Family.* Dissertation. Master of Fine and Applied Arts (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Control Board: Asst. Prof. Dr. Veera Phunsue,

This thesis is a study of the Auttagrit Thai music family. The objectives of this research are to study the contexts of Auttagrit Thai music family, including their history, status, roles, as well as the process of the creation of Thai music made by the Auttagrit family. This qualitative research was conducted by field survey to interview family members and documentary studies.

The results of the study of the Auttagrit Thai music family found that Mr. Tawil Auttagrit started playing music at a young age, because his ancestors were musicians for generations, of grandparents until parents which resulted in his love of Thai music. Later, Mr. Tawil met his lover, Mrs. Boonlong Auttagrit, who was also a Thai musician. She was considered as to be instrumental to all his success. They mutually formed their own band named Tawil Auttagrit in 1967. In addition to being artists, they were also teachers who taught and good role models for their children and students. At the end of their lives, they also offered Thai music education courses for people who love Thai music, without any discouragement. Although, now Thai music has been modified according to social conditions, the role of Thai music has become less popular in each aspect. However, members of the generation of Mr. Tawil and Mrs. Boonlong still shared Thai music with the younger generation, who in turn learned to love Thai music. As a result, there are countless disciples at present to make sure that Thai music never disappears. These disciples helped conserve Thai music by disseminating in institutions.

The Auttagrit family is currently considered to be a significant part of Thai music history, resulting in the continuing preservation and dissemination of Thai music. It is a family institution that has inherited a knowledge of Thai music, which has been carried on since their ancestors first existed. Moreover, it has also been a source of production for Thai musicians in society for a long time to come with their commitment to preserve the art and culture of Thai music to remain as the legacy of the nation.

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ สำเร็จลุล่วงได้เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้มีพระคุณหลายท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือในหลายๆด้าน และให้กำลังใจตลอดการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้อุปการคุณ ดังนี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ ประธานควบคุมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม รวมทั้งรองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ ดร.สุรศักดิ์ จำนงค์สาร และขอน้อมรำลึกไปถึงพระคุณของรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์ ซึ่งท่านเหล่านี้ได้กรุณาให้คำแนะนำชี้แนะแนวทางแก่ผู้วิจัย อันเป็นประโยชน์ให้งานวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอน้อมรำลึกไปถึงพระคุณของคุณครูถวิล และครูบุญหลง อรรถกฤษณ์ รวมไปถึงครูบาอาจารย์ทางด้านดนตรีไทยอันเป็นบุคคลผู้อยู่ในสายตระกูลอรรถกฤษณ์และเครือญาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และขอกราบขอบพระคุณครอบครัวอรรถกฤษณ์ ครูณรงค์ ครูดิเรก ครูสุวัฒน์ ครูวิฑูรย์ ครูวัชรีย์ และครูปรีดา อรรถกฤษณ์ ที่ต้อนรับผู้วิจัยเป็นอย่างดี อีกทั้งยังกรุณาเรื่องข้อมูลและเสียสละเวลา ซึ่งทุกท่านให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดีมาก ด้วยความเต็มใจอย่างไม่ปิดบัง ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาข้อมูลต่างๆได้อย่างราบรื่น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา อบรมสั่งสอนในทุกๆอย่างแก่ผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ทุกท่านเสมอ และจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นต่อไป

กราบขอบพระคุณ ครูดนตรีไทยทุกๆท่านที่มิได้กล่าวถึงในที่นี้ ทั้งท่านผู้ที่ให้การสั่งสอนอบรม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทย

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบิดามารดา ที่ช่วยเป็นกำลังใจ คอยช่วยเหลือ คอยผลักดัน ชี้แนะแนวทาง และสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา รวมไปถึงขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นนิสิตปริญญาโท ที่คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจจนสำเร็จลุล่วงในครั้งนี้

กรวลี พงษ์แตง

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
	ความสำคัญของการวิจัย	3
	ขอบเขตของการวิจัย	3
	นิยามศัพท์เฉพาะ	3
	กรอบแนวคิดการวิจัย	4
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	5
	เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง	5
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
3	**วิธีดำเนินงานวิจัย**	25
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	25
	วิธีการดำเนินการศึกษาข้อมูล	26
	การจำแนกและการจัดกระทำข้อมูล	26
	การวิเคราะห์ข้อมูล	26
	การนำเสนอข้อมูล	27
4	**การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์**	28
	ตอนที่ 1 ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์	28
	สถานภาพของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์	28
	ประวัติความเป็นมา	28
	การสืบทอดสายดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์	37
	เครื่องดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์	60
	วงดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์	77

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

4 **(ต่อ)**

นักดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ 80

ผลงานเพลง 100

บทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ 104

การรับงาน 104

การบริการสังคม 106

ตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ 110

การรับศิษย์ 110

การต่อเพลง 114

ทางเพลงที่ใช้สอน 120

5 **สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ** 121

ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ 121

ศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ 126

อภิปรายผล 127

ข้อเสนอแนะ 129

บรรณานุกรม 130

ภาคผนวก 134

ภาคผนวก ก 135

ภาคผนวก ข 149

ภาคผนวก ค 178

ภาคผนวก ง 182

ภาคผนวก จ 189

ภาคผนวก ฉ 194

ประวัติย่อผู้วิจัย 199

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	นายถวิล อรรถกฤษณ์	28
2	รูปถ่ายบรรพบุรุษของนายถวิลที่บ้านอรรถกฤษณ์	30
3	นายใย อรรถกฤษณ์ (บิดานายถวิล)	31
4	นางชั้น เกิดผล (พี่สาวนายถวิล)	31
5	นางบุญหลง อรรถกฤษณ์	33
6	นางจ่าง ต้นดีกับนางบุญหลง อรรถกฤษณ์	34
7	น.ท.ณรงค์,นายดิเรก,จ.อ.สุวัฒน์,ร.ต.ท.วิฑูรย์,ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ และนายปรีดา อรรถกฤษณ์	35
8	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเสด็จในงานพระราชทานเพลิงศพ นายถวิล อรรถกฤษณ์	36
9	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเสด็จในงานพระราชทานเพลิงศพนางบุญหลง อรรถกฤษณ์	36
10	ครูเพชร จรรย์นาฏย์	37
11	บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ ริมคลองบางขวด ต.หัวรอ จ.อยุธยา	38
12	นางปริก จรรย์นาฏย์	39
13	พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์)	40
14	บ้านพักพระยาโบราณราชธานินทร์ ณ สมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า	40
15	สมเด็จเจ้าฟ้าฯกรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช	41
16	สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์	41
17	วังบางคอแหลม	44
18	วังลดาวัลย์	44
19	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ กับพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล พระชายา	45
20	ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ	45
21	นายถวิล อรรถกฤษณ์ และนายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ถ่ายที่วังบางคอแหลม	46
22	หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย)	47
23	คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี (เยี่ยม สุวงศ์)	47

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
24	ครูเทียบ คงลายทอง.....	48
25	พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)	48
26	กระดุมเงิน ย.ฑ. ชั้น 2 ของนายถวิล อรรถกฤษณ์	49
27	นายบุญยงค์ เกตุคง	51
28	นายบุญยัง เกตุคง	51
29	นายสังเวียน เกิดผล พี่เขยของนายถวิล อรรถกฤษณ์	52
30	ครูช่อ สุนทรวาทิน	53
31	ครูฉัตร สุนทรวาทิน	53
32	นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	55
33	นายอาจ สุนทร	56
34	นายผวน บุญจำเริญ	56
35	บุตร-ธิดา ของนายถวิล อรรถกฤษณ์ บรรเลงดนตรี ณ ศาลากลาง จ.ปทุมธานี	57
36	เครื่องดนตรีสากลยุคแรกของบ้านอรรถกฤษณ์ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน	60
37	เบสคล้องไหล่ ในสมัยโบราณ	60
38	เบสคล้องไหล่ ยี่ห้อ Couesnon&Cie ผลิตโดยประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1939 (พ.ศ. 2482)	60
39	ทรอมโบน	61
40	ทรอมโบน ยี่ห้อ Couesnon&Cie ผลิตโดยประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1950 (พ.ศ. 2495)	61
41	ยูโฟเนียม	62
42	ยูโฟเนียม ยี่ห้อ Imperial ผลิตโดยประเทศอังกฤษ	62
43	กลองฝรั่ง (กลองใหญ่)	63
44	ลูกบิดหางปลาของกลองฝรั่ง ใช้บิดเพื่อขึงหนังกลองให้ตึง	63
45	นายผล กิจขันธ์	64
46	นายผล กิจขันธ์ กับบรรดาศิษย์จากโรงเรียนศรีบุณยานนท์	64
47	อังกะลุงบางส่วนในบ้านอรรถกฤษณ์	64
48	รางไม้ด้านล่างของอังกะลุง เขียนชื่อถวิล อรรถกฤษณ์	65

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

49 จ.อ.สุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะกำลังอธิบายถึงเครื่องดนตรีชุดแรกของบ้านอรรถกฤษณ์ 65
50 ตะโพนมอญ เครื่องดนตรีชุดแรกที่ซื้อมาจากผู้ใหญ่พิณ 66
51 กลองทัด เครื่องดนตรีชุดแรกที่ซื้อมาจากผู้ใหญ่พิณ หุ่นของกลองทัดทำมาจากไม้มะริด 66
52 ฆ้องมอญที่บ้านอรรถกฤษณ์ ในปัจจุบันมีทั้งหมด 8 โค้ง 67
53 ดวงตาของเทวดาทำมาจากลูกตาเทียมที่ใช้ใส่กับคน 67
54 เครื่องดนตรีมอญของครอบครัวอรรถกฤษณ์ 68
55 รางระนาดไม้มะริดประกอบงา ทั้ง 2 ราง ที่ซื้อมาจากผู้ใหญ่พิณ 69
56 รางระนาดเอก ไม้มะริดประกอบงา 69
57 รางระนาดทุ้ม ไม้มะริดประกอบงา 69
58 รางพลระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็ก 71
59 รางระนาดประดับเปลือกหอยมุก 72
60 ขุนพินิจนรภัย (นายอินทร์ หิรัญพฤกษ์) พี่ชายของนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ 73
61 ดร.สุจิต หิรัญพฤกษ์ หลานชายของนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ 73
62 รางระนาดเอกและรางระนาดทุ้มประดับมุก 74
63 รางระนาดเอกประดับมุก 74
64 บุตร-ธิดาของนายถวิลกับนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ กับเครื่องดนตรีชุดแรกของตระกูล 75
65 บริเวณที่เก็บเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีมอญในบ้านอรรถกฤษณ์ 75
66 บริเวณที่เก็บเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีชนิดต่างๆ รวมทั้งอังกะลุงและรางระนาด ... 76
67 บริเวณด้านนอกของบ้านเครื่อง สถานที่เก็บเครื่องดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ในปัจจุบัน 76
68 วงปี่พาทย์เครื่องคู่ คณะถวิล อรรถกฤษณ์ 78
69 วงบัวลอย บ้านอรรถกฤษณ์ 78
70 วงปี่พาทย์มอญในงานพระราชทานเพลิงศพนางบุญหลง ใช้ฆ้องมอญมากถึง 11 โค้ง 79
71 นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์ 80

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
72	นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์ เป็นพิธีกรงานไหว้ครู ที่โรงเรียนปทุมธานี	81
73	น.ท.โทณรงค์ และจ.อ.สุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะสอนเยาวชนที่ศูนย์วัฒนธรรมฯ	82
74	นายดิเรก อรรถกฤษณ์	82
75	นายดิเรก อรรถกฤษณ์ ขณะบรรเลงระนาดเอก ณ โรงแรมเอราวัณ	84
76	นายดิเรก อรรถกฤษณ์ ขณะบรรเลงฆ้องมอญวงใหญ่	84
77	จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์	85
78	จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะร่วมบรรเลงปี่ใน ที่ประเทศโรมาเนีย	90
79	จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะเป่าปี่ชวา ณ สถานทูตไทย ประเทศอิสราเอล	92
80	จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ร่วมบรรเลงขลุ่ย กับนักดนตรีไทยกองการสังคีต ...	92
81	ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์	93
82	ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ ร่วมบรรเลงระนาดทุ้ม ในงานสโมสรโรตารี่ ณ โรงแรมเอราวัณ ...	94
83	ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ ขณะเป่าปี่ใน งานพุทธศาสนา ณ สนามหลวง	94
84	ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ขณะสอนลูกศิษย์	95
85	ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์	95
86	ร.ต.ต ชาญยุทธ ทองสงวน และ ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์	96
87	ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ ในสมัยเพิ่งเข้ารับราชการดุริยางค์ตำรวจ	97
88	ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ (ขับร้อง) และ ร.ต.ท.วิฑูรย์ (ขลุ่ย) ร่วมบรรเลงในวงดนตรีไทย ดุริยางค์ตำรวจ	97
89	นายปรีดา อรรรถกฤษณ์	98
90	นางสาวนันท์นภัส อรรถกฤษณ์ ได้เข้ารับพระราชทานรางวัลชนะเลิศขับร้องเพลงไทย	99
91	นายปรีดา อรรถกฤษณ์ ขณะบรรเลงฆ้องวงใหญ่ ในงานถวายพระพร	99
92	นายปรีดา อรรถกฤษณ์ ร่วมบรรเลงระนาดทุ้มในพิธีไหว้ครูดนตรี กรมประชาสัมพันธ์ 2556	100
93	นายถวิล อรรถกฤษณ์ กับโต๊ะเขียนโน้ต	101
94	โน้ตเพลงยาว 7 ท่อน บันทึกโดยนายถวิล	101
95	ตู้เก็บรวบรวมโน้ตในบ้านอรรถกฤษณ์	102
96	ตู้ไม้โบราณใช้เก็บรวบรวมโน้ต	102

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
97	วงปี่พาทย์คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ร่วมบรรเลงในงานประจำปี ณ วัดเสด็จ จ.ปทุมธานี	105
98	หนังสือที่ระลึกในงานไหว้ครู สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน มีชื่อของนายถวิล อรรถกฤษณ์ อยู่ในคณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายดนตรีของสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน	107
99	หนังสือที่ระลึกในงานไหว้ครู สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน พ.ศ. 2516	107
100	นายถวิล อรรถกฤษณ์ รับรางวัลพระสิทธิธาดาทองคำ	109
101	นางบุญหลง อายุ90ปี ขณะซ้อมบรรเลงระนาดเอก เพื่อบรรเลงในงานวิศิษฏศิลปินปี่นสยาม	110
102	บรรยากาศการเรียนการสอนที่บ้านอรรถกฤษณ์ ในยุคของนายถวิล	113
103	บรรดาลูกศิษย์มารวมตัวกันเพื่อฝึกซ้อมที่บ้านอรรถกฤษณ์ ในยุคของรุ่นลูกนายถวิล	113
104	บรรยากาศการเรียนการสอนลูกศิษย์ในยุคของรุ่นลูกนายถวิล ที่สถาบันคึกฤทธิ์ปราโมช	114
105	กระดานที่นายถวิลเขียนรายชื่อเพลงไว้เพื่อให้ลูกๆได้ฝึกซ้อมตาม	115
106	ครูกัญญา โรหิตาจล	116
107	ภาพวาดรูนิ้วเปิด-ปิด ไล่เสียงปี่ใน จากสมุดบันทึกของนายถวิล	118
108	ภาพวาดรูนิ้วเปิด-ปิด และเทคนิกการบรรเลง	119

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิตและเผ่าพันธุ์ของตน ประกอบไปด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะ เป็นสมาชิกของสังคม มีการสืบทอด สร้างสรรค์และปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและช่วงเวลาที่ผันแปรต่างๆกันไป ดังนั้นในเมื่อวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และคงอยู่ในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยมีเหตุปัจจัยมาจากการคบค้าสมาคม การสื่อสารซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลทั้งภายในและภายนอกสังคม ที่ประสมประสานกันเป็นวัฒนธรรมใหม่ๆ วัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่กว้างและมีแง่มุมต่างๆมากมายอย่างซับซ้อนให้พิจารณาได้อย่างกว้างขวาง

ดนตรี ถือเป็นหนึ่งในหลายๆวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ แต่กลับมีอานุภาพต่ออารมณ์มนุษย์มากที่สุด อาจเนื่องมาจากดนตรีเป็นศิลปะไร้ลักษณ์ (Non-Representation) จึงให้จินตนาการแก่ผู้เสพได้อย่างลุ่มลึกกว่าศิลปะประเภทอื่นๆ (เกียรติศักดิ์ ทองจันทร์. 2548: 34) ดนตรีเกิดจากการสร้างสรรค์ของศิลปินซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ดนตรีจึงเป็นวัฒนธรรมที่ เกิดจากการปรุงแต่งและขัดเกลาจากสังคม เพื่อนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คน มีหน้าที่ต่างๆตามที่สังคมกำหนด เช่น ประกอบพิธีกรรม สร้างความมั่นคงทางจิตใจให้ผู้คน หรือเพื่อความบันเทิง และที่สำคัญที่สุดก็คือการสร้างความผสมกลมกลืนของผู้คนในสังคม (คณิเทพ ปิตุภูมินาค. 2551: 2) มนุษย์เมื่อบังเกิดความดีใจ ย่อมแสดงออกทั้งทางกิริยาและวาจา เช่น ตบมือ กระโดดโลดเต้น และเปล่งเสียงร้องต่างๆ เป็นภาษาบ้าง ไม่เป็นภาษาบ้าง แล้วจึงค่อยๆวิวัฒนาการต่อมาตามความรู้ ความคิดและสติปัญญาของมนุษย์แต่ละสมัย ยิ่งถึงสมัยที่มนุษย์ได้รวมกลุ่มจัดการปกครองกันเป็นระเบียบเรียบร้อย การดนตรีของมนุษย์ก็ย่อมเจริญขึ้นตามไปด้วย เริ่มรู้จักสร้างเครื่องดนตรีให้สวยงาม เมื่อมีเครื่องดนตรีก็ย่อมมีการตั้งวงตั้งคณะ และบรรเลงเพลงให้ไพเราะเหมาะสมตามกาลสมัย (มนตรี ตราโมท. 2552: 4) โดยเฉพาะชาติไทย ตั้งแต่ในอดีตดนตรีไทยมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแนบแน่น เพราะคนไทยมีการนำดนตรีไทยมาใช้ประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนถึงสิ้นชีวิต เช่น ทำขวัญเดือน โกนจุก งานบวช งานมงคลสมรส งานศพ เป็นต้น ทำให้ดนตรีไทยมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ดนตรีไทยย่อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ดนตรีบางชนิดเริ่มหมดหน้าที่และหมดบทบาทในสังคม จึงเสื่อมความนิยมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ

สังคมไทยรับเอาค่านิยมตะวันตกเข้ามาใช้ในวิถีชีวิต ทำให้ความนิยมและความต้องการดนตรีไทยค่อยๆลดลง ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด คือในอดีต ทั้งบ้าน วัด และวัง เป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชูดนตรีไทย ส่วนในปัจจุบันสถาบันทั้งสามได้ลดบทบาทลง ซึ่งวงดนตรีไทยที่ยังดำรงอยู่ได้เปลี่ยนแปลงผู้อุปถัมภ์มาเป็นหน่วยงานราชการ เช่นกรมศิลปากร สถานศึกษา หรือได้รับการดูแลจากหน่วยงานเอกชน เช่นมูลนิธิ ชมรม และวงดนตรีที่สืบเชื้อสายโดยตรงมาจากสำนักดนตรีบ้านต่างๆ

จังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดที่เก่าแก่จังหวัดหนึ่งทางภาคกลางของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีการกวาดต้อนประชาชนหลายครั้งเนื่องจากสงคราม ได้กวาดต้อนครอบครัวชาวมอญเมืองเมาะตะมะที่อพยพหนีภัยจากพม่า ชาวมอญเหล่านั้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก ซึ่งภายหลังกลายเป็นจังหวัดปทุมธานีในเวลาต่อมา ถือว่าจังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่สำคัญทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านดนตรีปี่พาทย์ และยังเป็นถิ่นอาศัยของสายตระกูลดนตรีไทยที่มีชื่อเสียง เช่น สายตระกูลดนตรีเสนาะ สายตระกูลดนตรีเจริญ สายตระกูลพิณพาทย์ เป็นต้น

สายตระกูลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ล้วนแต่มีเอกลักษณ์และความสำคัญเฉพาะทางดนตรีที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และได้รับการถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ยังมีสายตระกูลที่มีความสำคัญอีกสายหนึ่งคือ สายตระกูลอรรถกฤษณ์ ซึ่งเป็นที่มาของวงบ้านอรรถกฤษณ์ เป็นวงที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันเป็น อย่างดีในสังคมดนตรีไทย วงบ้านอรรถกฤษณ์ ตั้งอยู่ที่ ต.บ้านปทุม อ.สามโคก จ.ปทุมธานี จนในปี พ.ศ.2510 ได้ย้ายไปอยู่ที่ ต.รังสิต อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี และใช้ชื่อวงว่า คณะถวิล อรรถกฤษณ์

คณะถวิล อรรถกฤษณ์ เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกและญาติพี่น้องในสายตระกูลอรรถกฤษณ์ สมาชิกหลักของคณะถวิล อรรถกฤษณ์ ประกอบไปด้วย นายถวิล อรรถกฤษณ์ (ตะโพน), นายดิเรก อรรถกฤษณ์ (ระนาดเอก),นาวาอากาศโท ณรงค์ อรรถกฤษณ์ (ระนาดทุ้ม),นายสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ (ฆ้องวงเล็ก),ร้อยตำรวจโท วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ (ฆ้องวงใหญ่),นายปรีดา อรรถกฤษณ์ (ฉิ่ง), ร้อยตำรวจโทหญิง วัชรีย์ อรรถกฤษณ์ (ขับร้อง) สมาชิกในวงทุกท่านล้วนมีความสามารถ เพราะสามารถเล่นเครื่องดนตรีไทยได้หลายเครื่องมือ เนื่องจากได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และมีโอกาสได้เรียนรู้กับครูดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายท่าน นอกจากนี้บ้านอรรถกฤษณ์ยังมีส่วนสร้างนักดนตรีให้แก่วงการดนตรีไทยมากมาย ซึ่งในปัจจุบันถึงแม้ว่าบทบาททางด้านดนตรีไทยเริ่มปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม แต่สมาชิกในบ้านอรรถกฤษณ์ทุกท่าน ก็ยังคงร่วมกันถ่ายทอดดนตรีไทยให้แก่เยาวชนกันอย่างเข้มแข็ง ช่วยกันส่งเสริม

และผลักดันให้เยาวชนเห็นคุณค่าและสามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปต่อยอดเพื่อใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการอนุรักษ์ เผยแพร่ หรือแม้กระทั่งในการประกอบอาชีพ จึงถือได้ว่าบ้านอรรถกฤษณ์นั้นเป็นส่วนสำคัญของวงการดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าครอบครัว “อรรถกฤษณ์” เป็นครอบครัวที่มีการสืบทอดดนตรีไทยที่น่าศึกษาถึงประวัติความเป็นมา สถานภาพทางดนตรีไทย บทบาททางดนตรีไทย รวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยที่ได้สะสมสืบมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นผลทำให้สมาชิกในครอบครัวนี้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าในดนตรีไทย ยังคงอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีไทยจวบจนปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ เพื่อเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ การสืบทอดความรู้ ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับดนตรีไทยของบ้านอรรถกฤษณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์เผยแพร่ภูมิปัญญาทางด้านดนตรีไทย อันเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ ซึ่งนับวันข้อมูลสำคัญเหล่านี้จะเลือนหายไปกับกาลเวลา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของบ้านอรรถกฤษณ์

ความสำคัญของการวิจัย

ตระกูลอรรถกฤษณ์ เป็นตระกูลที่มีความเข้มแข็งทางด้านดนตรีไทย ที่ได้รับการสืบทอดและปลูกฝังทางด้านดนตรีไทยมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ทำให้มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับดนตรีไทยมายาวนานตั้งแต่ในอดีต จนถึงปัจจุบันยังคงประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับดนตรีไทย ซึ่งเป็นที่มาของวงบ้านอรรถกฤษณ์ อีกทั้งยังเป็นตระกูลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในสังคมดนตรีไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะบ้านอรรถกฤษณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

บ้านอรรถกฤษณ์ หมายถึง สำนักดนตรีไทยของตระกูลอรรถกฤษณ์

สถานภาพ หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งที่ถูกกำหนดขึ้นในสังคมดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์

บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสถานภาพทางดนตรี

การถ่ายทอด หมายถึง การสืบทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนดนตรี จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งของบ้านอรรถกฤษณ์

สายนักดนตรี หมายถึง การที่นักดนตรียอมรับหลักการ วิธีการและทางเพลงของครูท่านใดท่านหนึ่ง มาเป็นแนวปฏิบัติในการบรรเลง โดยที่ยอมฝากตัวเป็นศิษย์ของครูท่านนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อม

ครูดนตรี หมายถึง ผู้ที่ยกย่องให้เป็นครู และได้ทำการสอน มีลูกศิษย์ยอมรับการสอนทางด้านดนตรี

มุขปาฐะ หมายถึง วิธีการเรียนการสอนของครูกับศิษย์ ที่มีลักษณะแบบตัวต่อตัว ปากต่อปาก ยึดแบบอย่างครูเป็นหลักสืบทอดกันมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

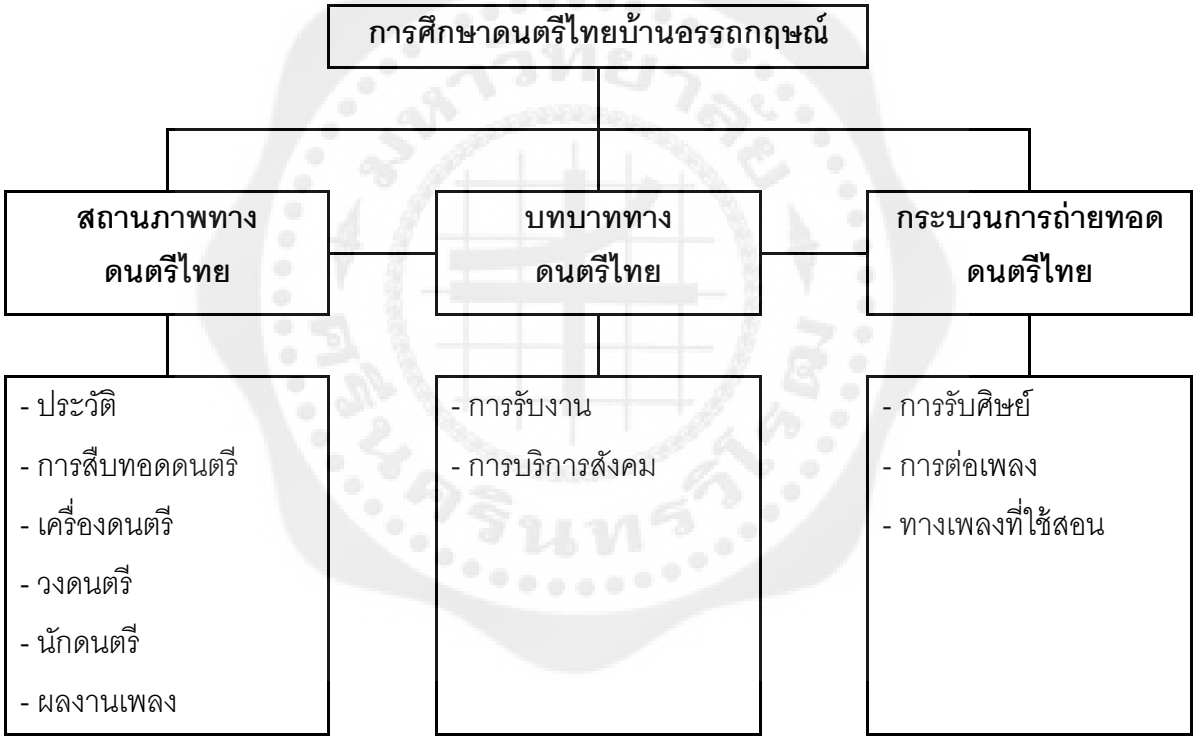

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ทำการศึกษา และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

พูนพิศ อมาตยกุล (2529: 1) ได้อธิบายว่า ดนตรีนั้นเป็นภาษาชนิดหนึ่งของมนุษย์ ชาติใดก็ตามที่มีภาษาพูด ภาษาเขียนของตัวเอง ก็มักจะต้องมีดนตรีเป็นของตนเองด้วย เพราะดนตรีและเพลงร้องนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนามาพร้อมๆกับภาษาพูด มีการสืบทอด สร้างสรรค์และปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและคงอยู่ในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต สุรพล สุวรรณ (2549: 12) กล่าวว่ามนุษย์แต่ละสังคมต่างก็มีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเป็นแบบเฉพาะของตนเอง (distinctive) แต่ละสังคมก็มีวัฒนธรรมต่างกัน เนื่องจากมนุษย์ก็มีความคิดและการมองโลกต่างกัน และอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมือนกัน วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมา เพื่อช่วยให้ตนดำรงอยู่ต่อไปในโลกได้ และการจะมีชีวิตอยู่ในโลกได้นั้นมนุษย์จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และจะต้องรู้จักควบคุมพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคม แบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นรวมตลอดทั้งการกินอยู่ การหลับนอน การแต่งกาย การควบคุมพฤติกรรมทางด้านการปกครอง และความเชื่อถือศรัทธาต่างๆ ดังนั้น ลักษณะของวัฒนธรรมในความหมายข้อนี้จึงไม่มีวัฒนธรรมใดสูงหรือต่ำกว่ากัน วัฒนธรรมไทก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตของพวกเราอีกลักษณะหนึ่งที่อาจคล้ายคลึง หรือแตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่นไม่มากก็น้อย เกียรติศักดิ์ ทองจันทร์ (2548: 42-44) และในทำนองเดียวกัน หากจะกล่าวถึงวัฒนธรรมกับดนตรีไทยในแง่ความสัมพันธ์แล้วย่อมต้องพาดพิงไปถึงวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วยวัฒนธรรมคือสิ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตย่อมจะหลีกเลี่ยงไปไม่พ้นที่ต้องกล่าวเมื่อคราวที่ต้องพูดถึงเรื่องวัฒนธรรม ในวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็นช่วงๆได้ 3 ช่วง คือ ช่วงแห่งการเกิด ช่วงแห่งการตั้งอยู่และช่วงแห่งการดับสูญ ทั้งสามช่วงเวลานี้เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน และหากเมื่อพิจารณาให้ลึกขึ้นย่อมครอบคลุมไปถึงสรรพสิ่งทั้งหลายในสากลอันสามารถสงเคราะห์เข้าช่วงเวลาทั้ง 3 นี้ เช่นกันทั้งสิ้น ซึ่งช่วงเวลาทั้ง 3 ช่วงของมนุษย์นี้มีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่จะกล่าวเฉพาะ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับดนตรีไทย ซึ่งมีอยู่ไม่น้อยเช่นกัน ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1. ช่วงแห่งการเกิด ช่วงแห่งการเกิดเป็นช่วงเวลาที่นับตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดจากครรภ์มารดา ซึ่งถือว่าเป็นช่วงสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของมนุษย์ ด้วยเป็นช่วงแห่งวิกฤตการณ์ ที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นและความตาย เมื่อผ่านพ้นมีชีวิตรอด มนุษย์จึงพยายามสร้างบางสิ่งบางอย่างเพื่อเป็นเครื่องประกันว่า ผู้ที่ได้ถือกำเนิดมานี้ จะมีชีวิตรอดปลอดภัย จึงเกิดเป็นวัฒนธรรมและความเชื่อขึ้น เช่นพิธีรับขวัญและทำขวัญ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิดนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น

2. ส่วน คือวัฒนธรรมของหลวงและวัฒนธรรมของราษฎร์ ซึ่งทั้ง 2 ส่วนนี้ มีเรื่องของดนตรีไทยเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทั้งคู่ แต่อาจจะแตกต่างกันในรายละเอียด เช่นในวัฒนธรรมของหลวง เมื่อกษัตริย์หรือเจ้านายพระองค์ใดมีพระประสูติกาล เมื่อผ่านไปได้ ช่วงระยะเวลาหนึ่งจะจัดให้มีการเฉลิมฉลองสมโภชน์ที่เรียกกันว่า สมโภชน์เดือนขึ้นพระอู่ จะมีการบรรเลงดนตรีโดยใช้วงขับไม้ เพื่อเป็นการกล่อมเกลาและขับกล่อมแก่พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์นั้น หากเป็นวัฒนธรรมของราษฎร์ ดนตรีอาจจะเข้าไปมีบทบาทในเรื่องของการขับกล่อม ที่เรียกว่า เพลงกล่อม เด็กที่มารดาหรือผู้เลี้ยงดูใช้ในการเห่กล่อม นอกจากนั้นยังแฝงความประสงค์จะให้เด็กได้ซึมซับคุณธรรมและจริยธรรมอันดีผ่านเสียงเพลงและเนื้อที่ใช้ในเพลงกล่อมเด็ก

กล่าวโดยสรุป ช่วงเวลาแห่งการเกิดนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและดนตรีไทยนั้นเข้าไปมีบทบาทในส่วนของการขับกล่อมปลอบขวัญและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่มนุษย์ในช่วงแรกเกิด นับว่าก้าวแรกของการมีชีวิต ดนตรีก็เข้ามามีความสัมพันธ์เป็นประถม ถึงแม้ว่าบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวัฒนธรรมจะไม่เข้มข้น หรือมีบทบาทโดยตรงต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม แต่ก็เปรียบเสมือน

เสาก้อนหนึ่งที่ใช้เป็นหลัก และเป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะตั้งต้นในช่วงเวลาของวิถีดำเนินชีวิตต่อไป

1. ช่วงเวลาแห่งการตั้งอยู่ ช่วงระยะเวลาแห่งการตั้งอยู่ของมนุษย์นี้ แบ่งย่อยออกไปได้หลายช่วง คือ ช่วงแห่งการศึกษา ช่วงการแต่งงานเจริญพันธ์ ช่วงการทำงานเลี้ยงชีพ และช่วงเวลาของการเจ็บป่วย ซึ่งจะขออธิบายความสัมพันธ์เป็นช่วงๆดังนี้

1.1 ช่วงการศึกษา มนุษย์มีการค้นคว้าศึกษาเรียนรู้อันก่อให้เกิดกระบวนการคิดพินิจทางปัญญา ซึ่งในช่วงระยะเวลาของการศึกษาหาความรู้นี่เองที่มนุษย์ได้มีโอกาสสัมผัสกับดนตรีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและซับซ้อนกันภายในสังคมของตน เนื่องด้วยวัฒนธรรมทางการศึกษาได้มีการประยุกต์นำดนตรีเข้ามาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน เช่นการเรียนการสอนวรรณคดี ที่นำเพลง

ไทยมาบรรจุทำนอง หรือการร้องเพลงร่วมกันในกิจกรรมการเรียน การร้องเพลงประจำสถาบันเหล่านี้ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและดนตรีไทยของมนุษย์จึงเป็นไปในลักษณะเช่นนี้

1.2 ช่วงการแต่งงานเจริญพันธ์ เป็นธรรมดาที่มนุษย์ต้องดำรงสายสกุลของตนให้คงอยู่ในสังคม เมื่อรุ่นเก่าล้มตายจำเป็นต้องมีสายสกุลสืบทอดต่อไปเป็นช่วง ดังนั้นจึงเกิดประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการเจริญพันธ์ของมนุษย์ขึ้น วัฒนธรรมและประเพณีดังกล่าว คือการแต่งงานในประเพณี วัฒนธรรมการแต่งงานนั้นดนตรีไทยเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในส่วนของพิธีกรรมเพื่อก่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการประกอบพิธี ดังนั้นดนตรีจึงมีบทบาทเพื่อกิจดังกล่าว แต่ในบางพื้นที่ดนตรีมีบทบาทมากในการหาเนื้อคู่ เช่นในภาคเหนือที่มีการดีดพิณเกี้ยวพาราสี อย่างไรก็ดีความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและดนตรีไทยย่อมมีบริบทเป็นตัวกำหนดบทบาทและอิทธิพลเป็นสำคัญ

1.3 ช่วงแห่งการทำงานเลี้ยงชีพ เมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันมนุษย์ได้สร้างบทบาทหน้าที่และกฎเกณฑ์ต่างๆขึ้น เพื่อปกครองและใช้เป็นเกณฑ์ในการอยู่ร่วมสังคมเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ หากผู้ใดประสงค์ซึ่งในวัตถุสิ่งของก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน ซึ่งต่อมาก็จำเริญวิวัฒน์กลายเป็นระบบเงินตราในที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการดนตรี ในช่วงเวลาแห่งการทำงานเลี้ยงชีพนี้ อยู่ในตัวอย่างของการลงขันลงแขกเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นตัวอย่างของวิถีการดำเนินชีวิตที่มีวัฒนธรรม และการดนตรีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ผู้ที่มาลงแขกลงแรงเกี่ยวข้าวก็ใช้เนื้อเพลงในการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความพร้อมเพรียงในการทำงานอีกด้วย ถือได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมการดำรงชีพกับดนตรีที่ดำเนินคู่กันอย่างลงตัว นอกเหนือไปจากตัวอย่างการลงแขกเกี่ยวข้าวแล้วอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีก็ถือเป็นตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและดนตรีไทยได้ เช่น อาชีพนักปี่พาทย์ ซึ่งในอดีตอาชีพนักปี่พาทย์ถูกจ้างวานให้ไปบรรเลงประกอบในการแสดงและมหรสพต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นวัฒนธรรมความบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งวัฒนธรรมการบันเทิงเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยดนตรีเป็นเครื่องชูโรง เพื่อให้เกิด อรรถรสและความสมจริงสมจังและหากจะว่าไปแล้วดนตรีเองก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความบันเทิง ที่มนุษย์สร้างเช่นกัน

1.4 ช่วงเวลาแห่งการเจ็บป่วย เป็นธรรมดาของสังขารมนุษย์เมื่อเหตุและปัจจัยที่ประชุมรวมกันปรากฏความเสื่อมเกิดขึ้น เป็นต้นว่าฟันหัก การย่อยและการขับถ่ายผิดปกติย่อมเป็นเครื่องหมายแสดงความเจ็บป่วยให้ปรากฏแก่ผู้เป็นเจ้าของธาตุนั้นๆ ซึ่งในอดีตมนุษย์เชื่อว่าเหตุของการเจ็บป่วยอาจจากเกิดมาจากความไม่พอใจของเหล่าเทวดา หรือเป็นการกระทำของวิญญาณบรรพบุรุษจึงทำให้เกิดเหตุดังกล่าว เมื่อเชื่อเช่นนั้น จึงมีวิธีการแก้ปัญหา โดยการพยายามทำให้สิ่งที่มีอำนาจที่สามารถบันดาลทำให้ตนเจ็บไข้ได้พึงพอใจ เช่น การบวงสรวงบวงพลีด้วยสิ่งต่างๆ รวมไปถึง

การบรรเลงดนตรี การฟ้อน เพื่อให้ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติเกิดความยินดี และพอใจจะได้คลายโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของดนตรีจึงมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและความเชื่อในสังคมดังนี้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ ความเชื่อและวัฒนธรรมที่ฝังรากอย่างหนาแน่นมานานย่อมมีผลและยากที่จะเลิก

1.5 ช่วงเวลาแห่งการดับสูญ เมื่อมีการเกิดขึ้นของสังขารมีภาวะตั้งอยู่ ทรงอยู่ ไม่นานก็ต้องเสื่อมและดับสูญไปเป็นอนิจจัง วัฐสังขารา เช่นนี้ มนุษย์ทุกคนเมื่อผ่านช่วงเวลาทั้ง 2 แล้วไม่นานก็จะล่วงเข้าช่วงเวลาสุดท้ายคือเวลาแห่งการดับสูญ หรือกล่าวง่ายๆคือตายนั่นเอง วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการตาย มักอิงกับศาสนานั่นหมายถึง เมื่อมีการตายเกิดขึ้นมนุษย์ย่อมต้องแสวงหาหนทางที่จะทำให้ผู้ตายเดินทางไปสู่ภพภูมิที่ดี จึงพยายามสร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อหวังไว้ว่าผู้ตายจะได้รับและเป็นประโยชน์ในการเดินทางสู่สัมปรายภพ อาทิเช่น การสวดอภิธรรม การแสดงธรรมเทศน์หรือทอดผ้าบังสุกุล เป็นต้น และดนตรีไทยเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในวัฒนธรรมเกี่ยวกับการตายนี้ ในฐานะผู้ที่มีบทบาทคลายความเศร้าหมองและเพื่อส่งดวงวิญญาณแก่ผู้ตายในขณะเผา เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและดนตรีไทยที่แสดงไว้แล้วข้างต้นนี้ ได้แสดงนัยของความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม ที่หมายถึงวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์กับความสัมพันธ์ทางด้านดนตรีไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาได้แก่ ช่วงเวลาการเกิด ช่วงเวลาการตั้งอยู่และช่วงเวลาการดับสูญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าดนตรีไทยมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์นับตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นวัฒนธรรมความบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น อันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ถึงแม้ในบางครั้งบริบทจะทำความสัมพันธ์ของระหว่างวัฒนธรรมและดนตรีในอีกที่หนึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไปจากอีกที่หนึ่ง แต่ทั้งวัฒนธรรมและดนตรีต่างต้องเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันเช่นนี้ตลอดไป

อรวรรณ บรรจงศิลป (2546: 247) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยในด้านดุริยางคศิลป์ เป็นความรู้ทางดนตรีไทย ความเชื่อเกี่ยวกับดนตรีไทย ความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทย การสร้างเครื่องดนตรีไทย และพฤติกรรมของนักดนตรีไทย ภูมิปัญญาที่สะสมมาแต่โบราณ ทำให้เกิดวัฒนธรรมส่วนหนึ่งที่แสดงออกถึงความเป็นไทย ทำให้เกิดเครื่องดนตรี วงดนตรี ทำนอง จังหวะ เทคนิค การบรรเลง การร้อง รูปแบบของเพลง และการแปรทางต่างๆ การสร้างสรรค์เหล่านี้ มิใช่ทำให้คนไทยมีเพลงร้องและเครื่องดนตรีเท่านั้น ยังสะท้อนถึงความเป็นมาของชาติอีกด้วย ความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่ในอดีต วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมไทย สิ่งแวดล้อมในแต่ละยุคแต่ละสมัย อันแสดงถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจนการที่ดนตรีไทยมีเอกลักษณ์ของตนเองไม่เหมือนชาติใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าไม่เคยอยู่ใต้อำนาจของผู้ใด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องช่วยกันรักษา ปฏิบัติ ส่งเสริม และสืบทอดดนตรีไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ และช่วยกันเผยแพร่โดยเฉพาะให้

คนรุ่นใหม่รับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่า เพื่อจะได้ช่วยกันจรรโลงศิลปวัฒนธรรมให้อยู่คู่กับประเทศชาติสืบไป

วิกร ตัณฑวุฒโฒ (2536: 106-107) ได้จำแนกการเรียนรู้ (Leaning) ออกเป็น 2 ประเภท มีรายละเอียด ดังนี้

1. การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ เป็นกระบวนการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับระบบสังคมและวัฒนธรรม บุคคล สามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ ประเพณีอันเหมาะสมในวัฒนธรรมหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการการทางสังคม พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลนั้น เป็นการเรียนรู้อย่างไม่มีรูปแบบโดยทั่วไปเป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆในชีวิตประจำวัน

2. การเรียนรู้อย่างมีรูปแบบ นั้นเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะแน่นอนและมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่เรียกว่า สถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย

สนั่น มีขันหมาก (2534: 78-79) กล่าวว่าในการฝึกหัดดนตรีไทย จำเป็นต้องฝึกหัดให้ได้ครบ 3 ประการ คือ

1. ฝึกเป็นประจำและทำอย่างต่อเนื่อง เพราะดนตรีเป็นศิลปะที่ต้องใช้ทักษะความชำนาญจึงจะสามารถสร้างผลงานให้ประณีตและงดงาม ตามคติที่ว่า

เจ็ดวันเว้นฝึกซ้อมดนตรี
อักขระห้าวันหนี เนิ่นช้า

2. ฝึกฝนอย่างจริงจังและตั้งใจ เด็กควรจะได้รับการเอาใจใส่จากครูผู้สอนเพื่อให้เขาตั้งใจฝึกฝนกระตุ้นให้เกิดความพยายาม คอยเอาใจใส่ติดตาม ให้เกิดความมุ่งมั่น ไม่ควรคั้นจนทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าเป็นของยากเกินความพยายาม

3. ให้เวลาและหาเวทีให้แสดง การฝึกฝนดนตรีนั้นเป็นงานที่ต้องใช้เวลาฝึกซ้อม หากถูกเร่งรัดในการซ้อมด้วยระยะเวลาอันสั้น อาจจะทำให้ผลงานดนตรีขาดความงดงามประณีต การเปิดเวทีให้เด็กได้แสดงผลงาน เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้ได้ เพราะนอกจากจะเป็นการประเมินผลการฝึกฝนแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถ และในขณะเดียวกันก็สร้างความคุ้นเคยกับคนกลุ่มใหม่ ซึ่งหมายถึงผู้ชมอีกด้วย

สุรพล สุวรรณ (2549: 93-95) ได้กล่าวว่าสังคมวัฒนธรรมไทยมีความศรัทธาเป็นอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาที่รักษาขนบจารีตประเพณีความนอบน้อม ครูดนตรีไทยจึงคิดกุศโลบายในการนำ

ดนตรีไทยมาประกอบในพิธี โดยมีกระบวนทัศน์ให้สอดคล้องกับพิธีกรรมทางศาสนาอย่างลงตัว เพราะเสียงดนตรีสามารถสร้างความรู้สึก กล่อมเกลาและน้อมนำอารมณ์ของผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้ม ให้ร่าเริง ชื่นบาน ให้อาจหาญหรือเศร้าสร้อยไปได้ต่างๆตามท่วงทำนองของบทเพลงที่บรรเลง จากบทสัมภาษณ์อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้กล่าวว่า อันที่จริงแล้วดนตรีไทยกับพระพุทธศาสนาไม่มีความเกี่ยวข้องกัน แต่ที่มีดนตรีเข้าไปนำบรรเลงก็เพื่อช่วยส่งเสริมเป็นแรงบันดาลหรือเป็นสื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนามากขึ้น ดนตรีจะใช้เข้าประกอบในพิธีทางศาลนาเท่านั้น เช่น มีประกอบในเทศน์มหาชาติแต่ละกัณฑ์ก็มีดนตรีบรรเลงประกอบ เพื่อให้มีความครึกครื้น จะเห็นได้ว่าคุณค่าของดนตรีที่มีต่อพระพุทธศาลนา คือ ทำให้มีความเป็นพิธีรีตองมากขึ้น เมื่อมีพิธีสงฆ์จะต้องมีดนตรีเข้ามามีส่วนร่วม ดนตรีที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นวงปี่พาทย์เพราะจะมีเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีจึงจะเป็นเพลงหน้าพาทย์คือเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบอากัปกิริยา หรือใช้สำหรับอัญเชิญพระเป็นเจ้าฤาษี เทวดาครูอาจารย์ทั้งหลายให้มาร่วมในพิธีไหว้ครูและพิธีที่เป็นมงคลต่างๆ เช่น เมื่อขึ้นเพลงโหมโรงก็เป็นการแสดงให้รู้ว่าพิธีได้เริ่มขึ้นแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้เพลงโหมโรงเย็น ซึ่งมีกลองทัดเวลาตีจะมีเสียงดังและกังวานมาก เป็นการทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ไกล สามารถได้ยินและมาร่วมงาน หรือมีการเทศน์มหาชาติเมื่อดนตรีบรรเลงเพลงโหมโรงก็เป็นการบอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้ว่ากำลังมีพิธีกรรมทางศาสนา และมาร่วมงานหรือถ้าชาวบ้านไม่สามารถร่วมงานได้ ก็จะร่วมอนุโมทนาพร้อมกับผู้ที่อยู่ในพิธีกรรมด้วย ซึ่งเสียงดนตรีหรือเสียงกลองก็ช่วยให้คนศรัทธาในศาสนาได้อย่างหนึ่ง และเมื่อพระสงฆ์มาถึงดนตรีก็จะบรรเลงเพลงช้าเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีพิธีสงฆ์ใช้ประกอบการมาของพระ คือการเดินด้วยความสำรวม พระฉันข้าวก็จะบรรเลงเพลงฉิ่งพระฉัน จะเห็นได้ว่าที่นำดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ก็เพื่อให้คนที่มาร่วมงานและคนที่ไม่มาได้อนุโมทนาร่วมกันซึ่งเป็นพุทธบูชา สังฆบูชา บทบาทของดนตรีไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนาก็เพื่อเป็นสื่อในการชักจูงให้คนมีศรัทธาในศาสนามากขึ้นและการบอกกล่าวให้คนได้รู้ว่ากำลังมีพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นการบอกเวลาว่าพิธีดำเนินไปถึงขั้นตอนไหน

วัฒนธรรมดนตรีกับสังคมไทย ประดิษฐ์ อินทนิล (2537: 12-17) ได้กล่าวว่านับตั้งแต่ดนตรีไทยได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างมั่นคงในแหลมอินโดจีน และได้ก่อตั้งอาณาจักรไทยขึ้น จึงเป็นการเริ่มต้นยุคแห่งประวัติศาสตร์ไทยที่ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวคือ เมื่อไทยได้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัยขึ้น และหลังจากที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้แล้ว นับตั้งแต่นั้นมาจึงมีปรากฏหลักฐานทางดนตรีไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษรในหลักศิลาจารึก

อานันท์ นาคคง (2550: 12) ได้กล่าวถึงดนตรีในสมัยทวารวดีว่าปรากฏหลักฐานในภาพปูนปั้นที่เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี เป็นภาพผู้หญิงห้าคน สี่คนมีเครื่องดนตรีประจำตัว ได้แก่พิณห้าสาย พิณน้ำเต้า กรับ และฉิ่ง อีกคนหนึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นนักร้อง

สมัยสุโขทัย หลักศิลาจารึกในสมัยสุโขทัยกล่าวถึงเครื่องดนตรีไว้มากมาย เช่นพิณ(อาจหมายถึงกระจับปี่ หรือพิณน้ำเต้า) ฆ้อง ระฆัง กังสดาล มโหระทึก กลองใหญ่ กรองรวม กลองเล็ก ฉิ่ง บัณเฑาะว์ ซอพุงตอ (สันนิษฐานว่าเป็นซอสามสาย) แตร สังข์ ปี่ไฉน เขาสัตว์ ฯลฯ รวมทั้งมีการบันทึกว่ามีการถวายเครื่องดนตรีให้แก่วัดด้วย นอกจากนี้ยังมีการเรียกวงดนตรีประเภทหนึ่งว่า “พาทย์” เป็นเครื่องตีทำจังหวะและทำนอง

มนตรี ตราโมท (2527: 22-23) กล่าวว่าสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความพยายามที่จะกำหนดรูปแบบวัฒนธรรมในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์และแบบแผนในการดำเนินชีวิต ที่เป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น โดยเฉพาะในราชสำนัก ดังนั้นสังคมในกรุงศรีอยุธยา จึงต้องมีกลไกและกระบวนการริเริ่ม สร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยการพยายามกำหนดรูปแบบกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้เป็นมาตรฐาน ให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มคน มีการนำดนตรีมาใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการประกอบในราชพิธีต่างๆ ของราชสำนัก มีการแสดงต่างๆ เพื่อเกิดขึ้นเพื่อความบันเทิง และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้และสัมผัสกับความหลากหลายของดนตรี ดนตรีไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาได้รับอิทธิพลสืบเนื่องมาจากสุโขทัย แต่ในสมัยนี้การดนตรีเฟื่องฟูมาก มักใช้ดนตรีในการประกอบการมหรสพ เพื่อความบันเทิงนานาชนิด เช่น ประกอบการ แสดงหุ่น ละคร โขน หนัง ระบำ เป็นต้น อานันท์ นาคคง (2550: 13) กล่าวถึงดนตรีในสมัยอยุธยาว่ามีเครื่องดนตรีครบถ้วนทั้งดีด สี ตี เป่า ชาวบ้านนิยมเล่นกันมาก จนในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ต้องออกกฎมณเฑียรบาล ห้ามเป่าขลุ่ย เป่าปี่ สีซอ ดีดกระจับปี่ ดีดจะเข้ ตีโทนทับ ในเขตพระราชฐาน ในสมัยนี้มีวงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ ระนาด ฆ้องวง ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ใช้บรรเลงในงานพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญพิธี และการแสดงนาฏกรรม เช่น โขน หนังใหญ่ มีวงมโหรีเครื่องสี่ ซึ่งประกอบด้วยซอสามสาย กระจับปี่ โทน กรับพวง และผู้ขับร้องลำนำ ต่อมาได้เพิ่มรำมะนาและขลุ่ยเข้ามาเป็นวงมโหรีเครื่องหก มีการผูกคำกลอนเป็นบทมโหรีใช้ร้องส่งกัน ในภายหลังได้นำจะเข้มาบรรเลงแทนกระจับปี่ บทเพลงในสมัยนี้มีทั้งเพลงขับร้องและเพลงบรรเลง บทร้องเพลงเป็นกาพย์คล้ายบทกลอนกล่อมเด็ก ต่อมาพัฒนาเป็นบทดอกสร้อย และกลอนแปด มีเพลงเสภาเป็นการเล่านิทานหรือเล่าเรื่องที่เรียกว่า การขับเสภา ส่วนบทเพลงบรรเลง มีทั้งเพลงเกร็ด เพลงเรื่อง เพลงหน้าพาทย์ เพลงภาษา อัตราจังหวะส่วนใหญ่เป็นสองชั้น

ณรงค์ เขียนทองกุล (2539: 13) ได้อธิบายดนตรีในสมัยธนบุรีว่า การดนตรีไทยในสมัยธนบุรีทั้งปี่พาทย์ มโหรี เครื่องสาย ไม่มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมขึ้นจากสมัยอยุธยา แต่ว่ามีเครื่องดนตรีของชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลายชาติ อานันท์ นาคคง (2550: 13) กล่าวว่าเมื่อคราวสมโภชพระแก้วมรกตซึ่งอันเชิญมาจากเวียงจันทร์ มีบันทึกว่ามีการบรรเลงวงดนตรีต่างๆ ได้แก่พิณพาทย์ไทย พิณพาทย์รามัญ มโหรีไทย มโหรีแขก มโหรีฝรั่ง มโหรีญวน และมโหรีเขมร สลับผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวลาถึง 2 เดือนกับ 12 วัน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยเฉพาะในด้านปี่พาทย์ส่งผลกระทบให้ขอบเขตของการบรรเลงกว้างขวางขึ้น และมีผลต่อรูปแบบของการประสมวงดนตรีไทยด้วย เครื่องดนตรีเกิดขึ้นใหม่ๆ เพลงไทยตลอดจนนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้น วัฒนธรรมดนตรีไทยปรับเปลี่ยนจากรูปแบบดนตรีเพื่อพิธีกรรมเป็นดนตรีเพื่อการฟังมากขึ้น

วิมาลา ศิริพงษ์ (2538: 84) ได้อธิบายว่า สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกรัชกาลที่ 1 บ้านเมืองได้รับการฟื้นฟู ทำนุบำรุง และศิลปะการดนตรีมิได้ถูกละเลย ถึงแม้จะไม่เด่นชัดมากนัก อย่างไรก็ตามทั้งพระมหากษัตริย์ไพร่ฟ้าประชาชนส่วนใหญ่ คือคนที่สืบเชื้อสายมาจากครั้งกรุงศรีอยุธยา ด้วยเหตุนี้ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆจึงเป็นการสืบทอดของเดิมที่เคยใช้กันอยู่ ลักษณะของปี่พาทย์ยังใช้ในสังคม 2 ลักษณะ ทั้งในพิธีกรรมและในมหรสพ ซึ่งพิธีกรรมหรือการแสดงมหรสพมักเป็นสิ่งที่มีแบบแผนขั้นตอนชัดเจนแน่นอน การบรรเลงหรือการเลือกใช้ปี่พาทย์จึงพลอยถูกจำกัดแบบแผนไปด้วย อานันท์ นาคคง (2550: 13) กล่าวถึงเรื่องดนตรีในสมัยนี้ว่า มีการเพิ่มกลองทัดในวงปี่พาทย์ขึ้นอีกหนึ่งลูก รวมเป็นสองลูก เสียงสูงลูกหนึ่ง เรียกว่า “ตัวผู้” เสียงต่ำลูกหนึ่ง เรียกว่า “ตัวเมีย”

มนตรี ตราโมท (2533: 71) ได้อธิบายว่า สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 พระองค์ทรงโปรดดนตรีและนาฏศิลป์มาก พระองค์ทรงเป็นศิลปินสามารถทรงซอสามสายได้เป็นเลิศ พระองค์มีซอสามสายคู่พระหัตถ์ ชื่อ "สายฟ้าฟาด" พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เพลงอันเนื่องมาจากทรงสุบินนิมิต ชื่อเพลงว่า"บุหลันลอยเลื่อน" บางคนเรียกว่า “บุหลันเลื่อนลอยฟ้า” หรือเพลง “ทรงพระสุบิน” อานันท์ นาคคง (2550: 14) กล่าวว่าในสมัยนี้การขับเสภาเล่านิทานเฟื่องฟูมากโดยเฉพาะวรรณคดีพื้นบ้าน เรื่องขุนช้างขุนแผน แต่เดิมการขับเสภามีเพียงกรับเสภาคู่หนึ่ง และผู้ขับเสภา ต้องใช้เสียงขับและขยับกรับตลอดไม่มีโอกาสพัก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำวงปี่พาทย์มาประกอบการขับเสภา เริ่มแรกเป็นการบรรเลง สอดแทรกการขับเล่าเรื่อง ภายหลังลดบทบาทของผู้ขับและการขับเล่าเรื่อง คงเหลือแต่การร้องส่งเป็นบทเพลง แต่เนื่องจากเสียงของตะโพนนั้นดังมาก ไม่เหมาะกับการร้อง จึงมีผู้นำเปิงมางมาถ่วงด้วยขี้เถ้าบดกับข้าวสุกเพื่อให้เสียงต่ำลง เกิดเป็นกลองสองหน้าใช้ตีหน้าทับแทนตะโพนและกลองทัด วงปี่พาทย์เสภาจึงประกอบด้วยปี่ใน ระนาด ฆ้องวง กลองสองหน้า และฉิ่ง ถือเป็นประเพณีต่อมาจนถึงปัจจุบัน

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงให้ยกเลิกละครหลวง การละครและดนตรีจึงไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ตามวังของเจ้านาย ซึ่งส่งผลให้ดนตรีไทยแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน ในสมัยนี้เกิดเครื่องดนตรีขึ้นอีกสองชนิดในวงปี่พาทย์ คือระนาดทุ้มกับฆ้องวงเล็ก และยังมีการนำปี่นอกซึ่งเดิมใช้ในการแสดงหนังใหญ่ มาประสมในวงปี่พาทย์อีกอย่างหนึ่ง วงปี่พาทย์จึงพัฒนาเป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่ นอกจากนี้ยังเกิดเพลงสำเนียงภาษาต่างๆ มากขึ้น เนื่องจากเริ่มมีชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายมากขึ้น

สงบศึก ธรรมวิหาร (2540: 24 ; อ้างอิงจาก พูนพิศ อมาตยกุล 2524: 22) ได้อธิบายว่าสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในด้านการดนตรีทรงมีพระบรมราชานุญาติให้พระราชวงศ์มีวงดนตรีเป็นของตนเองได้ ให้ประชาชนเล่นดนตรีได้อย่างอิสระ การเรียนขับร้องดนตรีจึงกระจายมากขึ้น ลูกหลานบ้านใดทั้งชายและหญิงที่มีฝีมือ มีความสามารถทางดนตรี มีโอกาสได้เข้ามาอยู่ในวัง ในพระอุปถัมภ์ของพระราชวงศ์หรือขุนนางมากขึ้น เป็นการเพิ่มปริมาณของบุคคล และความรู้ในวิทยาการด้านดนตรีมากขึ้นเป็นลำดับ อานันท์ นาคคง (2550: 15) กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดมีละครหญิงนอกจากพระมหากษัตริย์ ทำให้บรรดาเจ้าของละครต่างฝึกผู้หญิงขึ้นเป็นละคร ประชาชนก็นิยม ละครชายจึงซบเซาลง ตามวังเจ้านายหรือบ้านใดที่มีข้าทาสบริวารที่เป็นผู้ชายก็หันไปฝึกหัดปี่พาทย์กัน ทำให้เกิดวงปี่พาทย์เพิ่มขึ้น ทำให้เจ้านายชั้นสูง พระราชวงศ์ ตลอดจนขุนนางต่างนิยมชมชอบดนตรี มีวงดนตรีประจำวังของตน มีการประกวดประชันวงกัน นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเพิ่มระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กเข้าประสมเป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ เพื่อประกอบเสภาและร้องส่ง ส่วนวงปี่พาทย์ประกอบละครยังเป็นวงเครื่องห้าหรือเครื่องคู่ และยังเกิดการประสมวงกลองแขกกับวงเครื่องสาย เรียกว่า วงกลองแขกเครื่องใหญ่ ภายหลังเรียกว่า วงเครื่องสายปี่ชวา ,เกิดวงบัวลอย ที่ใช้ในการประโคมศพ และวงเครื่องเป่าของดนตรีตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทในการฝึกหัดแถวทหารเพื่อการสวนสนาม มีครูฝึกดนตรีฝรั่งเข้ามาฝึกสอน

มนตรี ตราโมท (2538: 23) กล่าวว่าสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงยกเลิกระบบไพร่ และทาส สภาพสังคมดนตรีเกิดการเปลี่ยนแปลง นักดนตรีเดิมนั้นอยู่ในอุปถัมภ์ของราชสำนักเป็น ส่วนใหญ่ นักดนตรีอีกส่วนหนึ่ง ไม่ได้เข้าสังกัดของราชสำนักจึงต้องประกอบอาชีพอิสระ โดยบรรเลงดนตรีประกอบการแสดง ปรากฏการณ์อุปถัมภ์นักดนตรีนี้เกิดจากการที่ชนชั้นสูงใฝ่ใจในดนตรีไทย มีความสนใจที่จะพัฒนาการบรรเลงให้ดีขึ้น มีการอุปถัมภ์นักดนตรีฝีมือเอก ให้เข้าร่วมฝึกฝนตนเองในวง ของตน ให้ความสนับสนุนในการผลิตผลงาน และพัฒนาฝีมือในการบรรเลง ผู้อุปถัมภ์สนับสนุนทั้งด้านดนตรีและเศรษฐกิจ ดนตรีไทยช่วงนี้จึงมีพัฒนาการทางวิชาการดนตรีอย่างสูง เกิดนักดนตรีอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากสามัญชนที่มีความรู้ อานันท์ นาคคง (2550: 17) กล่าวถึงในสมัยนี้ว่า เกิดรูปแบบของทำนองที่เรียกว่า ทางกรอ หรือเพลงบังคับทาง มีเพลงเขมรไทรโยคเป็นเพลงทางกรอเพลงแรก นอกจากนี้ยังมีการนำตัวละครมาแสดงประกอบการขับเสภา เรียกว่าเสภารำหรือละครเสภา และอิทธิพลของตะวันตกทำให้เกิดละครไทยรูปแบบใหม่ๆ เช่นละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครร้อง และละครพูด มีการปรับปรุงวงปี่พาทย์ให้มีเสียงนุ่มนวลขึ้นเพื่อประกอบการแสดงละครรูปแบบใหม่ โดยนำ ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องหุ่ย 7 ใบ ขลุ่ยอู้ มาแทนเครื่องดนตรีที่มีเสียงดังหรือเสียงเล็กแหลม เรียกวงปี่พาทย์นี้ว่า วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ในสมัยนี้ยังเกิดความนิยมใช้วงปี่พาทย์

มอญบรรเลงในงานพระศพเจ้านายชั้นผู้ใหญ่และมีการประพันธ์เพลงสำเนียงมอญอีกด้วย

มนตรี ตราโมท (2538: 24) ได้อธิบายว่าสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 วงปี่พาทย์และวงดนตรีประเภทอื่นๆ เจริญทั้งคุณภาพและปริมาณ ในรัชสมัยของพระองค์ทรงทำนุบำรุงศิลปะประเภทนี้มาก โปรดเกล้าให้ตั้งกรมมหรสพ ซึ่งมีกรมโขนหลวงและกรมปี่พาทย์หลวง การอุปถัมภ์นักดนตรีในราชสำนักขยายตัวอย่างใหญ่หลวงในกรมพิณพาทย์หลวงกรมมหรสพ มีการบัญญัติราชทินนาม สำหรับ พระราชทานแก่นักดนตรีของกรมมหรสพ เพิ่มขึ้นจากที่เคยมีในรัชกาลที 5 ถึงกว่า 50 ชื่อ ดนตรีไทยที่เกิดขึ้นมีการพัฒนาการอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชนชั้นสูงในหลายด้าน เช่น ภาษา การแต่งกาย กิริยาท่าทาง โครงสร้างดนตรี ความเฟื่องฟูของเพลงเก่า ส่อให้เห็นลักษณะของการดนตรีแบบใหม่ อานันท์ นาคคง (2550: 19) กล่าวถึงในสมัยนี้ว่า เป็นสมัยที่การละครและดนตรีเจริญรุ่งเรืองมาก ถือได้ว่าเป็นยุคทองของดนตรีไทย ตามวังเจ้านายและคหบดีต่างมีวงปี่พาทย์และครูที่มีความรู้ประจำวง เกิดการพัฒนาด้านวิชาการดนตรีทั้งแนวคิด หลักการ วิธีการ ตลอดจนเทคนิคการประพันธ์ มีการวางระบบการบรรเลงหลากหลายวิธี ทั้งแบบพื้นฐาน การบรรเลงชั้นสูง และการบรรเลงเดี่ยว เกิดกลุ่มนักดนตรีในราชสำนัก กลุ่มนักดนตรีอาชีพ และกลุ่มนักดนตรีสมัครเล่น ทรงทำนุบำรุงบรรดาครูดนตรีฝีมือดีให้กินอยู่ดีมีสุข นักดนตรีและดุริยกวีที่โดดเด่นในรัชกาลนี้ เช่น สมเด็จฯเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (ทูลกระหม่อมบริพัตร),หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง), จางวางทั่ว พาทยโกศล,พระยาประสาน ดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิน) เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดรูปแบบการประสมวงดนตรีไทยกับเครื่องดนตรีต่างชาติ เช่น เครื่องสายประสมขิม เครื่องสายประสมเปียโนของตะวันตก เป็นต้น นับเป็นแบบแผนที่เอื้อให้นักดนตรีไทยสามารถปรับตัวและสืบทอดต่อไปโดยไม่เสียเอกลักษณ์ และยังเกิดกองเครื่องสายฝรั่งหลวงซึ่งเป็นวงดนตรีสากล โดยผู้วางรากฐานสำคัญของการพัฒนาดนตรีสากลในรัชกาลนี้คือ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยกร)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงสนพระทัยดนตรีเป็นพิเศษ ทรงดนตรีและทรงพระราชนิพนธ์ได้ ในสมัยนี้มีสำนักดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายสำนัก เช่นสำนักดนตรีบ้านบาตรของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง), สำนักดนตรีวัดกัลยาณ์ ของครูจางวางทั่ว พาทยโกศล, สำนักดนตรีของครูจางวางสวน ชิตท้วม พระประแดง, สำนักครูพุ่ม โตสง่า บางลำพู, สำนักครูหรั่ง พุ่มทองสุข ภาษีเจริญ ประตูน้ำ, สำนักครูเพชร จรรย์นาฏย์ พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ในสมัยนี้มีการนำออร์แกนลมมาปรับปรุงให้ได้ระดับเสียงใกล้เคียงกับเครื่องดนตรีไทย รวมทั้งไวโอลิน หีบเพลงชัก และขิม ปรับปรุงวิธีการจัดวงดนตรี เทคนิคการบรรเลง เพื่อแสดงประกอบภาพยนตร์เงียบตามโรงภาพยนตร์ จนวงเครื่องสายประสมออร์แกนเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป ยังมีการบันทึกแผ่นเสียงครั่งเพลงไทยฝีมือนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นเช่น หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ), หลวง

เพราะสำเนียง(สุข สุขวาที) ,วงพิณพาทย์วังบางขุนพรหม,แผ่นเสียงเศรณี, แผ่นเสียง ต.เง็กชวน ฯลฯ ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ซึ่งมีสถานีวิทยุอัมพรสถาน สถานีวิทยุพี.เจ. ศาลาแดง พระราชวังพญาไท เผยแพร่เพลงไทยผ่านสื่อวิทยุสู่ผู้ฟังทางบ้าน เป็นมหรสพที่มาแทนที่การชมการฟังการแสดงสด นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงริเริ่มการบันทึกโน้ตเพลงไทยเป็นโน้ตสากล โดยบันทึกเป็นทางของวงปี่พาทย์ มีแนวปี่ใน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ระนาดเอกเหล็ก ตะโพน กลอง และฉิ่ง

มนตรี ตราโมท (2527: 39) ได้อธิบายว่าสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 เป็นระยะที่ดนตรีไทยเข้าสู่ภาวะมืดมน ผู้นำรัฐบาลคือ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ออกประกาศจำกัดเกี่ยวกับการบรรเลงดนตรีไทย ไม่ส่งเสริมและพยายามจะให้คนไทยหันไปเล่นดนตรีแบบตะวันตก นักดนตรีไทยขาดกำลังใจ เครื่องดนตรีไทยจำนวนไม่น้อยหลุดลอยจากมือนักดนตรีไทยอย่างน่าเสียดาย ถึงแม้ว่าการดนตรีไทยจะเปลี่ยนแปลงไป แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลนี้ทรงเอา พระทัยใส่ตลอดเวลา โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ที่เปิดเรียนในปลายรัชกาลที่ 7 เริ่มเจริญเติบโตในรัชกาลนี้ อานันท์ นาคคง (2550: 21) อธิบายถึงในสมัยนี้ว่าเกิดโรงเรียนสอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทยของราชการแห่งแรกคือ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ขึ้นกับกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ (ปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์) นอกจากนี้กรมศิลปากรได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบบทเพลงเพื่อบันทึกโน้ตเพลงไทยเป็นโน้ตสากล ต่อจากที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ ทรงทำไว้ และในสมัยนี้ยังเกิดนโยบายรัฐนิยม ปรับปรุงประเทศไทยไปสู่อารยะ มีการควบคุมการบรรเลงดนตรีไทย และนักดนตรีต้องมีใบสำคัญศิลปิน

กนก คล้ายมุข (2541: 21) กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถทางด้านดนตรีตะวันตกอย่างเชี่ยวชาญ พระองค์ทรงสนพระทัยและห่วงใย ศิลปะการดนตรีไทย ดังจะเห็นได้จากพระบรมราชโองการดังนี้ "ศิลปะของชาติไทย เป็นพยานอันหนึ่งที่ แสดงว่าชาติไทยเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณ การที่จะรักษาแบบแผนความเจริญรุ่งเรืองนี้ไว้มิให้เสียรูป ควรจะได้รวบรวมศิลปะของไทยไว้มิให้เสื่อมสูญ เพราะในปัจจุบันนี้ มีศิลปะของชาติอื่นเข้ามาปะปนอยู่เป็นอันมาก อาจทำให้ศิลปะของไทยเรา ซึ่งอยู่ในระดับที่ดีงามอยู่แล้วแปรผันได้" ปัจจุบันกิจกรรมส่งเสริม ดนตรีไทยอยู่ในรูปแบบของ ชมรมดนตรีไทย ชุมนุมดนตรีไทยที่อยู่ในสถาบันการศึกษาต่างๆ มากที่สุด อานันท์ นาคคง (2550: 21) ได้อธิบายถึงดนตรีในสมัยนี้ว่า มีการนำทำนองเพลงพื้นเมืองหรือเพลงไทย 2 ชั้น ชั้นเดียว มาใส่เนื้อร้องใหม่ แบบเนื้อเต็มตามทำนองเกิดเป็นเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้วงดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงมาบรรเลงบันทึกเสียงออกอากาศผ่านทางสถานีวิทยุ อ.ส.พระราชวังดุสิต เป็นประจำ เช่นคณะศรทองของหลวง

ประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) คณะพาทยโกศล วงของคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง และวงของนายมนตรี ตราโมท เป็นต้น บางครั้งพระองค์ทรงบันทึกเสียงกับวงดนตรีไทยด้วย เช่น วงของข้าราชบริพารและวงเครื่องสายผสมของแพทยสมาคม (แพทย์อาวุโส) เป็นต้น นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์สมุดโน้ตเพลงไทยออกเผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2505 และทรงให้คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัดความถี่ของเสียงดนตรีไทยเพื่อให้เป็นมาตรฐาน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เริ่มต้นการประกาศยกย่องศิลปินแห่งชาติเป็นปีแรก โดยนายมนตรี ตราโมท ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติในสาขาศิลปะการแสดงดนตรีไทย โดยในสมัยนี้ศิลปินรุ่นใหม่ได้พัฒนาดนตรีไทยในแนวทางร่วมสมัย เช่น การประสมวงที่มีเครื่องดนตรีไทยกับเครื่องดนตรีตะวันตก การใช้เทคโนโลยีการบันทึกเสียงสร้างมิติเสียงใหม่ๆในดนตรีไทย อีกทั้งดนตรีไทยยังได้รับการเผยแพร่ผ่านทางสื่อรูปแบบใหม่ ทั้งแถบบันทึกเสียงและซีดี รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์และเว็ปไซต์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมดนตรีที่สำคัญยิ่ง พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในทางการบรรเลงดนตรีไทยและขับร้อง ตลอดจนพระราชนิพนธ์เนื้อร้องสำหรับนำไปบรรจุเพลงต่างๆ ผลงานเพลงพระราชนิพนธ์ที่มีชื่อเสียง เช่น เพลงไทยดำเนินดอย เพลงเต่าเห่ เพลงชื่นชุมนุมกลุ่มดนตรี เป็นต้น เสด็จพระราชดำเนินไปร่วมงานมหกรรมดนตรีไทยต่างๆ งานแสดงดนตรีไทยครั้งสำคัญๆ งานพิธีไหว้ครูดนตรีไทย และงานพระราชทานรางวัลศิลปินแห่งชาติ ให้แก่ศิลปินดนตรีไทยและศิลปินด้านอื่นๆ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิมาลา ศิริพงษ์ (2534: 19, 39) ได้ทำวิจัยเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน ศึกษากรณีสกุลบ้านพาทยโกศลและบ้านศิลปบรรเลง กล่าวถึงคำว่าดนตรีไทยนี้อาจมีความหมายแตกต่างกันเป็น 2 ระดับ หากเรากล่าวถึงดนตรีไทยในระดับกว้าง ก็จะมีความหมายครอบคลุมถึง การดนตรีที่ปรากฏอยู่ในทุกท้องถิ่นของประเทศไทย โดยนัยนี้ไม่ว่าจะเป็นวงดนตรี ละล้อ ซอ ซึง ของภาคเหนือ หรือวงแคนของภาคอีสาน หรือ วงมโหรีปี่พาทย์ของภาคกลาง หรือดนตรีของชนกลุ่มน้อย เช่น ดนตรีของชาวกะเหรี่ยง ต่างก็มีความเป็นดนตรีไทยเท่า ๆ กัน ทั้งสิ้น แต่หากเราใช้คำว่าดนตรีไทยในระดับความหมายที่จำกัดลง ก็มักเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ในสังคมปัจจุบัน ว่าหมายความถึง การดนตรีประเภทหนึ่งในวัฒนธรรมไทย ที่เกิดจากการบรรเลงและขับร้องโดยใช้วงดนตรี 3 ประเภท คือวงปีพาทย์ วงมโหรี และวงเครื่องสาย ความพยายามที่จะระบุการมโหรีปี่พาทย์เครื่องสายว่าเป็นดนตรีของไทย อาจมีต้นเหตุมาจากการเริ่มมีการนำดนตรีแบบตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ใช้ในสังคมไทย ดังเช่นการจัดตั้ง " วงเครื่องสายฝรั่งหลวง" ขึ้นในสมัยรัชกาลที่6 อย่างไรก็ตาม

ในขณะนั้นการเรียกขานศิลปะการดนตรีของคนไทยยังคงมีลักษณะชี้เฉพาะเจาะจงลงไปว่าเป็นปี่พาทย์หรือมโหรี ซึ่งลักษณะวงเหล่านี้ไม่ปรากฏในการดนตรีตะวันตก การเรียกเพียงวง ปี่พาทย์หรือวงมโหรี ก็ยังคงเป็นเพื่อเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นไทยของดนตรีเหล่านี้ กนก คล้ายมุข (2541: 22-23) ได้ทำการ วิจัยเรื่องการสืบทอดปี่พาทย์ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่าวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่โบราณกาลมา เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยดนตรี เพราะคนไทยเป็นชนชาติที่เห็นว่าความสนุกและความรื่นเริง เป็นความประสงค์สำคัญของชีวิต หากชีวิตมีความสนุกรื่นเริง ชีวิตนั้นก็เป็นชีวิตที่ดีและสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากเพลงยาว พระราชนิพนธ์ของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทพรรณนาถึงชีวิตในกรุงศรีอยุธยาไว้ว่า

“ทั้งพิธีปีเดือนคืนวัน สารพันจะมีอยู่อัตรา
ฤดูใดก็ได้เล่นเกษมสุข แสนสนุกทั่วเมืองหรรษา”

ความสนุกจะเรียกได้ว่าเป็นมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดี และในการกระทำให้ชีวิตได้มาตรฐานอันดีในทัศนะของคนไทยในอดีตนั้นดนตรีไทยได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญที่สุด ลีลาแห่งชีวิตไทยในอดีตนั้นขึ้นอยู่กับจังหวะต่างๆในชีวิตซึ่งจะต้องมีการทำบุญและการฉลอง เริ่มด้วยการเกิดมีการทำขวัญเดือนและโกนผมไฟทารกที่เกิด เมื่อเด็กเข้าถึงวัยหนึ่งต้องมีการโกนจุก หากบุคคลนั้นเป็นชายต้องอุปสมบทในพระพุทธศาสนา มีพิธีทำขวัญนาค พิธีบวช ต่อจากนั้นก็ถึงพิธีสมรส การทำบุญอายุครบห้ารอบ และเมื่อตายลงก็มีพิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับงานศพ ซึ่งมัก ทำกัน ใหญ่โตฟุ่มเฟือย ในงานต่างๆ ที่กล่าวมานั้นต้องมีดนตรีประกอบ เริ่มต้นด้วยปี่พาทย์บรรเลงเพลงโหมโรง บรรเลงรับพระที่มาเจริญพระพุทธมนต์บรรเลงในระหว่างพระฉัน และบรรเลงส่งพระในตอนพระกลับด้วยเพลงกราวรำ แสดงความปิติรื่นเริงที่ได้ทำบุญกุศลเสร็จในงาน มักมีการจัดหาการแสดงนาฏศิลป์ร่วมแสดงด้วย อาทิ ลิเก ละคร โขน และอื่นๆซึ่งมักต้องใช้ปี่พาทย์เป็นส่วนประกอบสำคัญในการแสดงทั้งสิ้น ปี่พาทย์นอกจากใช้เพื่อบรรเลงประกอบพิธีกรรม และประกอบการแสดงมหรสพต่าง ๆ แล้ว ยังพบว่ามีการใช้ปี่พาทย์บรรเลงในเวลาทำการศึกด้วย

ศันสนีย์ จะสุวรรณ์ (2549: 33) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาในดนตรีไทยรูปแบบการเรียนรู้และการ ถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว " นักดนตรี " กล่าวว่า ศิลปะดนตรีไทยเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญแขนงหนึ่ง ที่ได้สืบทอด กันมาเป็นเวลาอันยาวนานที่แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีไทย อันมี เอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษที่ได้สืบทอดมาหลายศตวรรษจึงเป็นสิ่งที่ดีงามที่ แสดงให้เห็นถึงเอกราชของชาติไทยที่มีมาแต่อดีต ที่บรรพบุรุษได้แสดงออกตามความรู้ ความคิด ความเชื่อ ในแต่ละ ยุคแต่ละสมัยที่ได้รับการสืบ

ทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีนั้น ต้องยอมรับว่าวัฒนธรรมเป็น สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่อยู่นิ่ง วัฒนธรรมบางอย่างที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคม ในแต่ละยุคสมัยก็จะสูญหายไป ฉะนั้นในการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของชาติใดก็ตาม จะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของชนในชาตินั้นๆ ต้องมีการสั่งสม สืบทอดอย่างต่อเนื่องโดยไม่ขาดตอนและต้องเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปด้วย นอกจากนี้ยังกล่าวถึง บทบาทของดนตรีไทยแต่เดิมจนถึงปัจจุบัน และได้จำแนกบทบาทตามหน้าที่ได้ 3 สถานะคือ

1. ประกอบพิธี บทบาทของดนตรีไทยจะใช้ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต

2. ประกอบการแสดง ดนตรีไทยจะถูกนำมาใช้บรรเลงประกอบการแสดง มากมายหลายประเภท ทั้งโขน ละคร ชนิดต่างๆ รวมทั้งมหรสพด้วย

3. ขับกล่อม ดนตรีไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะพบว่าให้ใช้ในการบรรเลงเพื่อการขับกล่อม ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

3.1 ขับเล่าเรื่อง เช่น การขับเสภา เรื่องที่นิยมขับเสภาคือเรื่องขุนช้างขุนแผน

3.2 กล่อมขวัญ เช่น กล่อมพระบรรทม กล่อมขวัญนาค กล่อมขวัญสัตว์ กล่อมขวัญวัตถุในพิธีหลวง

3.3 กล่อมบรรยากาศ คือบรรเลงในงานต่างๆทั้งในงานมงคลและอวมงคล

นอกจากนี้ยังอธิบายได้ว่า การเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 ด้านคือ

1. ความรู้ เช่น ความคิด ความเข้าใจ และความจำในเนื้อหาสาระต่างๆ เป็นต้น

2. ทักษะ เช่น การพูด การกระทำ และการเคลื่อนไหวต่างๆ เป็นต้น

3. ความรู้สึก เช่น เจตคติ จริยธรรม และค่านิยม เป็นต้น

จากความหมายของการเรียนรู้ ทำให้เกิดการจำแนกเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจหรือทฤษฎีสนาม(Cognitive or Field Theories) ได้สรุปการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การที่มนุษย์รวบรวมการรับรู้และแนวความคิดต่าง ๆ เข้าเป็นระเบียบแบบแผนที่มีความหมาย ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจลักษณะส่วนรวมของเหตุการณ์ และเกิดการหยั่งเห็น (Insight) ในการแก้ปัญหา

2. กลุ่มทฤษฎีความสัมพันธ์ (Associationistic Theories) สรุปว่าการเรียนรู้หมายถึง กระบวนการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงด้านทักษะในการคิดการทำงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้วย

นักทฤษฎีทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นว่าการเรียนรู้ของคนในชุมชนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นหมายถึง

การที่คนในชุมชน ได้รับรู้ทราบเรื่องราวต่างๆ และสามารถรวบรวมสิ่งที่รับรู้ทั้งหมดเข้ามาเป็นระบบ ทำให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งนั้นอย่างถ่องแท้ เกิดการหยั่งเห็นในการแก้ปัญหาและมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการคิด การทำงานและทัศนคติของเขา ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็น กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย เช่นความพร้อมของบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล การฝึกหัด การเสริมแรง การจูงใจ สิ่งเร้าและการตอบสนองเป็นต้น

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ (2545: 22) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทและกิจกรรมดนตรีในสังคมและวัฒนธรรม ชาวกาญจนบุรี ได้พูดถึงเรื่องบทบาทของดนตรีไทยนับเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ว่ามีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นงานพระราชพิธีและงานพิธีกรรมของราษฎรทั่วไป ตั้งแต่ ทำขวัญเดือน โกนจุก บวชนาค ทำขวัญนาค ทำบุญเลี้ยงพระทำบุญบ้าน แต่งงาน งานสวดพระอภิธรรมศพ งานฌาปนกิจศพ งานเฉลิมฉลอง การแสดงลักษณะต่างๆ แม้ว่าในปัจจุบันโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมมีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของวัฒนธรรมต่างชาติที่แพร่กระจายผ่านระบบสื่อสารโทรคมนาคม และระบบเทคโนโลยีอย่างมากก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏว่าในสังคมไทยยังคงนิยมนำดนตรีไทย ดนตรีพื้นบ้าน มาเป็นหนึ่งของกิจกรรมที่จัดขึ้นเสมอ และบทบาทของดนตรีไทยไม่ปรากฏในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะไม่มีในพุทธบัญญัติ แต่ในสังคมไทยก็ได้นำดนตรีไทยเข้า ไปประกอบพิธีกรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา เป็นการปรุงแต่งกิจกรรมให้ดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดค่านิยมและยึดถือปฏิบัติต่อกันมา เช่น บรรเลงรับพระ การบรรเลงเมื่อมีการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย การทำขวัญนาค แห่นาค เพื่อนำนาคเข้าสู่พระอุโบสถ การเฉลิมฉลองพระบวชใหม่ การบรรเลงเพลงประกอบกัณฑ์เทศน์มหาชาติ การจัดกระบวนแห่พระพุทธรูป แห่ผ้าป่า ฯลฯ และบทบาทด้านการบรรเลงประกอบการแสดงที่มีในสังคมไทย มีการแสดงหลายประเภท ที่ใช้ดนตรีบรรเลงประกอบนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น การบรรเลง ประกอบการแสดงโขน หนังใหญ่ ละครใน ละครนอก ละครชาตรี หุ่นกระบอก โขนสด ลิเก การบรรเลงประกอบรำฟ้อน ประกอบการละเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ

สงบศึก ธรรมวิหาร (2534: 96) ได้ศึกษาเรื่อง แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์ และถ่ายทอดดนตรีไทย พบว่าควรมีการสร้างดนตรีไทยให้ได้มาตรฐาน โดยการรักษาเอกลักษณ์ของเครื่องดนตรีเอาไว้ ผู้บรรเลงและผู้ฟัง ควรรู้หน้าที่ของเครื่องดนตรีไทย หลักการผสมวงและโอกาสในการบรรเลงการร้องและการบรรเลงต้องให้ถูกต้องตามแผนเดิมและถ้าแต่งใหม่ควรแต่งให้เข้ากับยุคสมัย ผู้ชำนาญการดนตรีควรแต่งตำราดนตรีไทย และพยายามสอดแทรกเนื้อหาของดนตรีไทยและเพลงไทยในงานเขียนต่างๆ สำหรับด้านแนวคิดและวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย พบว่า การสอนต้องเริ่มจากการปฏิบัติจากง่ายไปหายาก รัฐบาลควรให้เงินสนับสนุนด้านงบประมาณ

และครูผู้สอนควรจะมีตำราที่เกี่ยวกับดนตรีไทยให้นักดนตรีไทยและประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจเพื่อเป็นพื้นฐานในการบรรเลงและการฟังอย่างเข้าใจและซาบซึ้ง

ณรงค์ เขียนทองกุล (2539: 42) ได้ทำการวิจัยเรื่องมานุษยวิทยาการดนตรีกรณีศึกษาบ้านบางลำภู กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของคนทั่วไปสมัยก่อน มักจะตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งที่ทำมาหากินเป็นสำคัญ สังเกตจากการตั้งบ้านเรือนในสมัยก่อน อยู่ใกล้แหล่งนา เช่น แม่น้ำลำคลอง ย่านการค้า ย่าชุมชน หรือมีศูนย์กลางที่เป็นแหล่งกลางในการติดต่อสื่อสารศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่างๆ สมัยโบราณ คือ วัด วัดใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ เช่น ใช้เป็นที่ทำบุญ เป็นสถานศึกษาในยุคแรก เป็น สถาบันทางสังคม ซึ่งมีความผูกพันกับสถาบันครอบครัว และสถาบันอื่นๆ ส่วนใหญ่บ้านดนตรีจะมี ความสัมพันธ์กับวัดเป็นอันมากเพราะบ้านดนตรีต้องอาศัยวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ กิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันศาสนา มีคนมาทำบุญต่างๆในวันพระ วันเทศกาล หรือพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย จึงพบว่าบ้านดนตรีมักจะมีถิ่นที่อยู่ใกล้กับวัด เช่น บ้านบาตรใกล้กับวัดสระเกศและวัดพระพิเรนทร์ บ้านพาทยโกศลอยู่ใกล้กับวัดกัลยาณ์และวัดประยูรฯ บ้านดุริยประณีตอยู่ใกล้กับวัดสังเวช และวัดสามพระยา เป็นต้น นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล (2534: 22) ได้เสนอความคิดเรื่องสามเหลี่ยม บ้าน วัด และวัง ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันได้กล่าวว่า "ดนตรีนั้นไม่ว่าแห่งใดในโลกย่อมถือกำเนิดโดยมนุษย์ค้นคิดขึ้น และสถานที่เกิดก็คือบ้านของมนุษย์นั่นเอง ต่อมาด้วยความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน ต้องมีที่ยึดเหนี่ยวทางใจร่วมกัน คือศาสนาดนตรีก็มีหน้าที่สำคัญในเรื่องพิธีกรรม ดังนั้นดนตรีจึงมีที่เกิดหรือที่ปฏิบัติในวัดวาอาราม ต่อมาจากบ้านและวัด ดนตรีไทยได้ถูกพัฒนาขึ้นจนละเอียดอ่อนจนถึงที่สุดแห่งความงาม คือ ต้องการมีปรับแต่ง โดยคนในวังหรือราชสำนักทั้งนี้เพราะวังหรือราชสำนักนั้นมีทุนรอนมาก สามารถคัดเลือกคนที่มีฝีมือ มีสมองดี มาช่วยพัฒนางานได้ ลักษณะดังกล่าวนี้มิได้มีแต่ในประเทศไทยเท่านั่น ยุโรปสมัยโบราณก็ต้องอาศัยบ้านวัดและวังในการพัฒนาดนตรีทั้งนั้น"

สุภลักษณ์ สุขเกษม (2548: 107) ได้ทำการศึกษา เรื่องการสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดสมุทรสงครามทำการศึกษาข้อมูลระหว่าง พ.ศ. 2546-2548 พบว่าวงปี่พาทย์ในจังหวัดสมุทรสงครามปัจจุบันมีทั้งหมด จำนวน 20 วง บทบาทของวงปี่พาทย์ในปัจจุบันห่างหายไปจากสังคมของคนไทยมาก จะมีก็แต่พิธีกรรมงานศพเท่านั้น ส่วนการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบการแสดงนั้น แม้ว่าการแสดงศิลปะพื้นบ้าน หรือนาฏศิลป์ไทยโดยทั่วไปยังใช้ดนตรีไทยอยู่ เช่น วงปี่พาทย์ เป็นดนตรีประกอบการแสดงก็ตาม การคัดเลือกศิษย์ในการเรียนจะเรียนจากการจดจำและการสืบทอดต่อๆ กันมา ครูจึงเป็นศูนย์รวมของวิชาทั้งหมด โดยมีวิธีการรับศิษย์ 3 วิธี ได้แก่ ครูเป็นผู้คัดเลือกผู้เรียนเอง เด็กคนใดมีแววที่จะเล่นปี่พาทย์ได้ครูจะไปขอพ่อกับแม่เพื่อนำมาฝึกเรียนปี่พาทย์ เมื่อได้ศึกษาพบว่า วิธีที่ครูคัดเลือก

ศิษย์มาเรียนเอง โดยไปขอกับพ่อแม่และมากินนอนอยู่บ้านครูดนตรีนั้น ปัจจุบันแทบจะไม่มี ส่วนวิธีที่พ่อแม่ผู้ปกครองนำมาฝากเรียน จะมีมากและเด็กจะมาเรียนด้วยความเต็มใจ ก็จะเรียนได้ดี มีความมานะและเอาใจใส่ ส่วนวิธีสุดท้ายนั้นที่ศิษย์ที่สมัครใจมาเรียนด้วยตนเองนั้น มักจะเป็นผู้มีประสบการณ์และเป็นดนตรีมาอยู่แล้ว เด็กเหล่านี้จะมาเรียนเพิ่มเติม กระบวนการสอนปี่พาทย์ เนื้อหาของเพลงที่ครูดนตรีไทยใช้สอนปี่พาทย์ มีลักษณะเป็น 2 แบบ คือ สอนเนื้อหาแบบเก่าโบราณ เริ่มเรียนปี่พาทย์เครื่องไทย คือ โหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรมต่างๆ กลุ่มนี้สอนเนื้อหาดนตรีแบบประยุกต์ คือ แบบเก่ากับแบบใหม่ประสมประสานกัน ทั้งเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์และเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มอญปะปนกัน ครูมักจะเป็นผู้เลือกเครื่องดนตรีให้ศิษย์เรียนเอง โดยดูความเหมาะสม

กนก คล้ายมุข (2541: 78)ได้ทำการวิจัยเรื่องการสืบทอดปี่พาทย์ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าว ว่าอำเภอบางบาล นับเป็นอำเภอหนึ่งที่มีความเก่าแก่อยู่คู่กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยามา ตั้งแต่อดีต และพัฒนาต่อมาเป็นลำดับ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำสายหลักไหลผ่านหลายสาย มีประชาชนอาศัยอยู่มากบริเวณริมแม่น้ำ มีความเจริญทั้งด้านการเมืองการปกครอง การคมนาคม การศึกษาและการสาธารณสุข เศรษฐกิจ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เป็นอย่างดี ประชากรส่วนใหญ่มักมีอาชีพด้านเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต มีการสืบทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะปี่พาทย์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของคนไทยในบริเวณภาคกลาง และยังพบว่า วงปี่พาทย์ในอำเภอบางบาล มีจำนวน 24 วง มีนักดนตรีทั้งหมด 160 คน ส่วนใหญ่ เป็นชาย จำนวน 141 คนหญิง 19 คน นักดนตรีมีอายุระหว่าง 11 – 20 ปี มากที่สุด จำนวน 50 คน อายุ 71 ปีขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน 1 คน นักดนตรีในวงปี่พาทย์ของอำเภอบางบาล ยังมีการสืบทอดสู่เยาวชนปัจจุบันเป็นจำนวนมาก ในขณะที่นักดนตรีอาวุโสเริ่มลดน้อยลง ลักษณะการสืบทอดปี่พาทย์พบว่าในอำเภอบางบาล มีการสืบทอดปี่พาทย์เป็น 2 ลักษณะคือ การสืบทอดปี่พาทย์ที่ดำเนินมาจากครอบครัวนักดนตรีไทยตั้งแต่บรรพบุรุษ และการสืบทอดอีกลักษณะหนึ่งคือ เป็นวงดนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ โดยได้รับการถ่ายทอดดนตรีจากครูดนตรีภายในอำเภอบางบาลและท้องถิ่นอื่นๆ นักดนตรีไทยในวงปี่พาทย์ของอำเภอ บางบาล ส่วนใหญ่เป็นนักดนตรีที่ได้รับอิทธิพลดนตรีในด้านเพลง แนวทางการบรรเลงดนตรี ในลักษณะดนตรีแบบอย่าง ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พระยาเสนาะดุริยางค์(แช่ม สุนทรวาทิน) และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ที่เรียกว่าทางฝั่งนี้มากที่สุด รองลงมาเป็นวงดนตรีที่ยังเป็นดนตรีแบบท้องถิ่นที่ไม่ได้รับอิทธิพลดนตรีจากครูดนตรีที่ใดเลย และเป็นวงดนตรีที่ได้รับอิทธิพลดนตรีจากแบบอย่างของจางวางทั่ว แบบอย่างดนตรีทางฝั่งโน้นน้อยที่สุด บทบาทของดนตรีในวงปี่พาทย์ในอำเภอบางบาล มี บทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรม 2 ลักษณะ คือ

1. ในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรม พบว่าพิธีกรรมที่ปี่พาทย์ยังมีบทบาทอยู่ คือ พิธีกรรมในงานศพ วงปี่พาทย์ที่ใช้ประกอบเป็นวงปี่พาทย์มอญเท่านั้น ส่วนพิธีกรรมอื่นๆเช่นพิธีกรรมในการทำบุญ พิธีกรรมในงานบวชนาค พิธีกรรมในงานแต่งงาน วงปี่พาทย์มีบทบาทน้อยมาก

2. บทบาทในการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบการแสดงในวงปี่พาทย์ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีบทบาทในการบรรเลงประกอบการแสดงน้อยมาก มีเพียงการบรรเลงประกอบการแสดงรำมอญหน้าศพเท่านั้น ส่วนการบรรเลงประกอบการแสดงอื่นๆ เช่น โขนสด ลิเก มักมีปี่พาทย์ประกอบประจำคณะอยู่แล้ว

การสืบทอดดนตรี แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สืบทอดดนตรีมาจากครอบครัวนักดนตรีไทยในอดีตซึ่งสอดคล้องตาม ทฤษฎี Structural Functionalism ว่าระบบสังคมต่างๆประกอบไปด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่างๆ ซึ่งโครงสร้างคือแบบแผนที่อยู่ได้นาน คนในสมัยบรรพบุรุษมีวัฒนธรรมอย่างไรย่อมกระทำกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นต่อมาด้วย และยังคงรักษาลืบต่อไป แม้ว่าต้องปรับเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างให้เหมาะสมกับช่วงเวลานั้นๆ นักดนตรีไทยในอำเภอบางบาล มีลักษณะการสืบทอดปี่พาทย์ตามทฤษฎีดังกล่าวนี้ด้วย

2. สืบทอดดนตรีจากครูปี่พาทย์ภายในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น สอดคล้อง ตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ที่ว่านวัตกรรมต่างๆ ของสังคม ย่อมแพร่กระจายสู่สังคมต่างๆได้ นักดนตรีไทยในอำเภอบางบาล ได้รับวัฒนธรรมปี่พาทย์จากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในสังคมอื่นๆ เช่นจากหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ในสมัยที่ท่านมีชื่อเสียงนักดนตรีในอำเภอบางบาลหลายท่านได้ฝากตัวเป็นศิษย์ ท่านรับวัฒนธรรมด้านปี่พาทย์จากครูท่านนี้มากมาย สังเกตได้จากวงปี่พาทย์หลายๆวง ยังใช้ชื่อท่าน เป็นคำนำหน้าคณะ เช่น ศรทอง ศรมีชัย ศรประดิษฐ์ ศรสุวรรณ เป็นต้น

ลักษณะสายนักดนตรีในการสืบทอดวัฒนธรรมปี่พาทย์ในอำเภอบางบาลมีลักษณะเป็นดนตรีแบบอย่างดั้งเดิมมาก่อน ต่อมาได้รับดนตรีแบบอย่างของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และอิทธิพลดนตรีจากแบบอย่างของจางวางทั่ว พาทยโกศล ด้วย แต่ปัจจุบันเมื่อครูดนตรีไทย นักดนตรีไทยเปิดใจกว้างมากขึ้น ลักษณะการหวงวิชาลดลง นักดนตรีสามารถหาความรู้จากครูดนตรีได้ทั่วไป มีผลทำให้เกิดการปรับปรนทางดนตรีโดยใช้ทางเพลง วิธีการปฏิบัติ ทั้ง 2 แบบคือทางฝั่งโน้นและทางฝั่งนี้ไปใช้ปฏิบัติ จนไม่สามารถแยกได้เด่นชัดว่า นักดนตรีไทยในปัจจุบันเป็นสายใดสายหนึ่งและนักดนตรีส่วนใหญ่ไม่ยึดติดกับความเป็นแบบฝั่งโน้นหรือฝั่งนี้แต่อย่างใด

บทบาทของปี่พาทย์ในปัจจุบันจางหายไปจากสังคมของคนไทยมาก พิธีกรรมในงานศพเท่านั้นที่ปี่พาทย์ยังมีบทบาทเหนียวแน่น อันเนื่องมาจากยังไม่มีวงดนตรีประเภทใดมาแทนที่ได้ดีเท่าวงปี่พาทย์มอญ และวงปี่พาทย์ที่มีอยู่ในอำเภอบางบาล ต่างปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สนองตอบ ตามความ

ต้องการของสังคมได้เป็นอย่างดี ปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมากต่อบทบาทของปี่พาทย์ในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย เกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุ และการคุกคามของวัฒนธรรมตะวันตก ส่วนการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบการแสดงนั้น ถึงแม้ว่า การแสดงศิลปะพื้นบ้านหรือนาฏศิลป์ไทยโดยทั่วไป ยังใช้ดนตรีไทย เช่น วงปี่พาทย์เป็นดนตรีประกอบการแสดงก็ ตามแต่การปรับตัวของธุรกิจการแสดง เพื่อให้สามารถแข่งขัน เพื่อความอยู่รอดได้ ทำให้วงปี่พาทย์ ในฐานะวงดนตรีประกอบการแสดง มีบทบาทอยู่ในวงจำกัดในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น สอดคล้องตามทฤษฎีการรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับระบบสังคม สังคมใหม่จะรับนวัตกรรมใหม่เร็ว มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคม ในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า ในอนาคตจึงเป็นเรื่องน่าห่วงอย่างยิ่งสำหรับสภาพของวงปี่พาทย์ มีแนวโน้มที่ยากจะหาผู้สืบทอดต่อไป แม้กลุ่มผู้สืบทอดในลักษณะครอบครัวก็ตาม เนื่องจากบทบาทของปี่พาทย์ลดลงเรื่อยๆ ผู้สืบทอดไม่เล็งเห็นถึงประโยชน์การนำปี่พาทย์ไปใช้ในการดำเนินวิถีชีวิต

ปฐม นิคมานนท์ (2535: 279-281) ได้ทำการวิจัยเรื่องการค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย ซึ่งได้สรุปในเรื่องของการถ่ายทอดภูมิปัญญา ไว้ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของอาชีพของหมู่บ้านแทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา เช่น จักรสาน ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี มีความคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน

2. การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญ ที่มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือเป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัว เช่นความสามารถในงานศิลป์ งานฝีมือ ความรู้ทางด้านพิธีกรรมต่างๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดกันในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล

3. การฝึกจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะทาง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดจากผู้รู้ อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจอยู่ในภายนอกชุมชน

4. การฝึกฝนด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้นด้วยการคิดค้นดัดแปลงและพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง และมีการถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน

มณฑณา พิพัฒน์เพ็ญ (2540: 56) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้านของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา ซึ่งได้สรุปกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรี ประกอบด้วย ดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้ในการบอกเล่า

2. การถ่ายทอดความรู้ในการสาธิต

3. การถ่ายทอดความรู้ในการฝึกปฏิบัติ
4. การถ่ายทอดความรู้ในการให้เข้าร่วมแสดง

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามกระบวนการมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) นำเสนอข้อมูลโดยพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินโครงการวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. วิธีการดำเนินการศึกษาข้อมูล
3. การจำแนกและการจัดกระทำข้อมูล
4. การลำดับและตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานเอกสารต่างๆ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล จากเอกสารและสิ่งพิมพ์ได้แก่ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารตำรา วารสาร หนังสือ อินเตอร์เน็ต เพื่อเป็นการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1.1 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

1.2 ห้องสมุดดนตรีจิ๋วบางซื่อวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

1.3 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

1.4 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.5 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ เพื่อเป็นการนำไปสู่ความรู้และเป็นการเชื่อมต่อของข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารข้างต้น โดยเริ่มจากการติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและทำการนัดหมายเพื่อสอบถามกึ่งสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกภาพและการบันทึกวีดิทัศน์

2. วิธีการดำเนินการศึกษาข้อมูล

วิธีที่ใช้ดำเนินการวิจัยเป็นไปตามขั้นตอนของมานุษยวิทยา ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview) สัมภาษณ์บุคคลในบ้านอรรถกฤษณ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสามารถในการเล่นดนตรี มีบทบาทในการถ่ายทอดดนตรีในปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่

2. การสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตพร้อมกันกับการบันทึกข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องและทิศทางที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การบันทึกข้อมูล โดยมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย ได้แก่ การจดบันทึก การบันทึกภาพ การบันทึกเสียงและการบันทึกภาพวีดิทัศน์

3. การจำแนกและการจัดกระทำข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามแล้ว นำมาจัดหมวดหมู่โดยนำมาเรียบเรียงเชิงพรรณนา ดังนี้

1. เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาสถานภาพทางดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

2. เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาบทบาททางดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

3. เป็นข้อมูลเพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

4. การลำดับข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล

5. ทำการลำดับและตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทรวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

6. เปรียบเทียบข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม กรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ก็ทำการซ่อมข้อมูล โดยการตรวจสอบจากเอกสาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้จัดแยกประเภทข้อมูลและทำการศึกษาวิเคราะห์ในด้านต่างๆ ได้แก่

1. ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

   1.1 สถานภาพของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

      1.1.1 ประวัติความเป็นมา

      1.1.2 การสืบทอดสายดนตรี

      1.1.3 เครื่องดนตรี

      1.1.4 วงดนตรี

1.1.5 นักดนตรี

1.1.6 ผลงานเพลง

1.2 บทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

1.2.1 การรับงาน

1.2.2 การบริการสังคม

2. กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

2.1 การรับศิษย์

2.2 การต่อเพลง

2.3 ทางเพลงที่ใช้สอน

5. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์เป็นรูปเล่มงานวิจัยที่สมบูรณ์ด้วยการแบ่งเป็นบทต่างๆ 5 บท ได้แก่

1. บทนำ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์
5. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4
การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

การเสนอผลงานวิจัยใน ครั้งนี้ เป็นการนำเสนอวิจัยในเชิงคุณภาพทางมนุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusiccology) เรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

1.1 สถานภาพของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

1.1.1 ประวัติความเป็นมา

1.1.2 การสืบทอดสายดนตรี

1.1.3 เครื่องดนตรี

1.1.4 วงดนตรี

1.1.5 นักดนตรี

1.1.6 ผลงานเพลง

1.2 บทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

1.2.1 การรับงาน

1.2.2 การบริการสังคม

ตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

2.1 การรับศิษย์

2.2 การต่อเพลง

2.3 ทางเพลงที่ใช้สอน

ตอนที่ 1 ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

1.1 สถานภาพของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

1.1.1 ประวัติความเป็นมา

ดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ เริ่มก่อตั้งโดยนายถวิล อรรถกฤษณ์ และนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ เมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยใช้ชื่อว่า “ คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ” มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประวัติ นายถวิล อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 1 นายถวิล อรรถกฤษณ์

ที่มา: หนังสือพระราชทานเพลิงศพ นายถวิล อรรถกฤษณ์)

นายถวิล อรรถกฤษณ์ เป็นหัวหน้า “คณะถวิล อรรถกฤษณ์” ศิษย์สำนักพระราชวังกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 12 พฤษภาคม 2459 บ้านเกิดอยู่ใกล้วัดนนทรีย์ ตำบลพุดเลา อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จนถึงปี พ.ศ. 2510 ได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่รังสิต ที่อยู่ปัจจุบันเลขที่ 46 หมู่ 2 ซอยรังสิตปทุมธานี 15 ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี บิดาชื่อนายใย อรรถกฤษณ์ มารดาชื่อนางใหญ่ อรรถกฤษณ์ (นามสกุลเดิม รักดนตรี) นายถวิล อรรถกฤษณ์ มีบรรพบุรุษและเครือญาติที่สืบเชื้อสายทางด้านดนตรีไทย คุณปู่และคุณย่าชื่อนายจั่น นางพลับ อรรถกฤษณ์ คุณยายชื่อนางงิ้ว รักดนตรี ส่วนคุณตาชื่อนายทรัพย์ รักดนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้าวงดนตรีอยู่ในพระราชวังจันทรเกษม ในอดีต (ปัจจุบันคือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) นายถวิล อรรถกฤษณ์ เสียชีวิตเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 รวมอายุได้ 88 ปี

ภาพประกอบ 2 รูปถ่ายบรรพบุรุษของนายถวิลที่บ้านอรรถกฤษณ์

ขณะบรรเลงดนตรีไทย ณ พระราชวังจันทรเกษม จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีนักดนตรี ดังนี้

นายทรัพย์ รักดนตรี	ปี่	นายเชิง รักดนตรี	ฆ้องโหม่ง
นางชุ่ม	ตะโพน	นางปริก จรรย์นาฏย์	ขับร้อง
นายใย อรรถกฤษณ์	ระนาดเอกเหล็ก	นางโสม	กรับ
นางใหญ่ อรรถกฤษณ์	ระนาดเอก	นางสารภี	กรับ
นายโปะ	ระนาดทุ้ม	นายเปลื่อง	ฉิ่ง
นายชื้น	ระนาดทุ้มเหล็ก	นางสุด	ฉาบเล็ก
นายจั่น อรรถกฤษณ์	ปี่	นายผิว โพธิ์สามต้น	ฆ้องวงเล็ก

ที่มา: ผู้วิจัย. ,27 มีนาคม 2560.

ภาพประกอบ 3 นายใย อรรถกฤษณ์ (บิดานายถวิล)

ที่มา: หนังสือพระราชทานเพลิงศพนายถวิล อรรถกฤษณ์.

ภาพประกอบ 4 นางชั้น เกิดผล (พี่สาวนายถวิล)

ที่มา: http: //www.thailifemusic.com

นายถวิล อรรถกฤษณ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา รวมทั้งหมด 6 คน คือ

1. นางเอื้อน แหยมวิเชียร (อรรถกฤษณ์)
2. นางชด เข็นนาค (อรรถกฤษณ์)
3. นางชุบ เข็มนาค (อรรถกฤษณ์)
4. นางชั้น เกิดผล (อรรถกฤษณ์)
5. นายถวิล อรรถกฤษณ์
6. พลตำรวจโท ยวง อรรถกฤษณ์

การศึกษา

เนื่องจากในสมัยนั้นมีการบังคับให้ผู้เรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นายถวิล อรรถกฤษณ์ เป็นคนเรียนเก่ง จึงสามารถเรียนจบตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้ภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี 6 เดือน และยังเคยได้รับรางวัลเรียนดีของ อำเภอ บางปะหัน ถึง 2 ครั้ง นอกจากนี้ นายถวิล อรรถกฤษณ์ ยังเป็นผู้ที่มีความใฝ่หาความรู้ทางด้านดนตรีไทยอย่างแท้จริง พยายามศึกษาหาความรู้ทางด้านดนตรีไทยและศิลปะการแสดงอย่างไม่รู้จบ โดยได้ไปศึกษาดนตรี กับท่านครูเพชร จรรย์นาฏย์ ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูหลวงเสียงเสนาะกรรณ คุณหญิงเยี่ยม พระพาทย์ บรรเลงรมย์ ครูเทียบ คงลายทอง จ่าวร คุณสาคร นายบาง นายผวน พงษ์เจริญ ครูช่อ สุนทรวาทินครูฉัตร สุนทรวาทิน ครูเจิ้น ดนตรีเสนาะ เป็นต้น

ชีวิตครอบครัว

ปี พ.ศ.2484 นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้สมรสกับนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ (นามสกุลเดิม หิรัญพฤกษ์) เป็นนักระนาดเอกฝีมือดีและที่มีชื่อเสียงมาก ในจังหวัดปทุมธานี มีบุตร-ธิดารวม 8 คน คือ

1. นายสุวรรณ อรรถกฤษณ์ (เสียชีวิต)
2. นาวาอากาศโท ณรงค์ อรรถกฤษณ์
3. เด็กชายชูชาติ อรรถกฤษณ์ (เสียชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์)
4. นายดิเรก อรรถกฤษณ์
5. จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์
6. ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์
7. ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์
8. นายปรีดา อรรถกฤษณ์

หลังจากทั้งคู่ได้ใช้ชีวิตร่วมกัน ก็ได้ช่วยกันฝึกสอนลูกหลาน โดยใช้ความสามารถทางด้านดนตรี หาเลี้ยงชีพได้อย่างเข้มแข็ง จนชื่อเสียงทางด้านดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการดนตรีไทย ทั้งฝีมือทางด้านการบรรเลงและการวางตัวให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทั้งคู่ได้ปลูกฝังและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและลูกศิษย์อยู่เสมอ จึงถือได้ว่าเบื้องหลังของความสำเร็จทั้งหมดนั้นเกิดจากการได้คู่ชีวิตที่ดี คือนางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ประวัติ นางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 5 นางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 พฤศจิกายน 2558.

นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ (นามสกุลเดิม หิรัญพฤกษ์) เกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม ปี พ.ศ. 2460 ที่บ้านทางเกวียน ตำบลบ้านปทุม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เสียชีวิตเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2550 รวมอายุได้ 91 ปี บิดาชื่อนายทอง หิรัญพฤกษ์ มารดาชื่อนางเงิน หิรัญพฤกษ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ทั้งหมด 11 คน ได้แก่

1. เด็กชายเจ็ก หิรัญพฤกษ์ (ถึงแก่กรรมตั้งแต่วัยเยาว์)
2. นางเปรม หวังสุข (หิรัญพฤกษ์)
3. นางปราง นพพะ (หิรัญพฤกษ์)
4. ขุนพินิจนรภัย (นายอินทร์ หิรัญพฤกษ์)
5. เด็กชายโฉมยง หิรัญพฤกษ์ (ถึงแก่กรรมตั้งแต่วัยเยาว์)
6. นายเอม หิรัญพฤกษ์
7. นายเอี่ยม หิรัญพฤกษ์

8. นายเสงี่ยม หิรัญพฤกษ์
9. นางจ่าง ต้นดี (หิรัญพฤกษ์)
10. นายสนิท หิรัญพฤกษ์
11. นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ (หิรัญพฤกษ์)

ประวัติการศึกษา

นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนวัดบ้านถั่ว จนจบระดับประถมศึกษา เมื่อบิดามารดา เสียชีวิต ขณะนั้นนางบุญหลง มีอายุเพียง 9 ขวบ จึงได้มาอยู่ในความดูแลของพี่สาวและพี่เขย คือนางจ่าง กับนายพัน ต้นดี ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะวงปี่พาทย์ นางบุญหลงจึงได้เริ่มฝึกฝนและเรียนดนตรีไทยที่บ้านของพี่สาว

ครูคนแรกที่สอนดนตรี คือครูทองคำ โดยเริ่มจากการหัดตีฆ้องวงใหญ่และต่อเพลงต่าง ๆ กับครูอ๊ด ครูซอ และครูฝุ่น ที่บ้านพี่สาว จนมีความสามารถและออกแสดงตามงานต่างๆ ได้ เมื่อมีความชำนาญในด้านดนตรีไทยมากขึ้นประกอบกับในขณะนั้นคนตีระนาดเอกประจำวงขาดแคลน นางบุญหลงจึงเริ่มฝึกหัดตีระนาดด้วยตัวเอง เพราะเนื่องจากครูระนาดในสมัยนั้นหายากและอยู่ไกล อีกทั้งนางบุญหลงเป็นผู้หญิงจึงไม่สะดวกในการเดินทางไปค้างแรมเพื่อฝึกเรียนกับครูระนาดตามที่ต่างๆ ได้ จึงใช้วิธีต่อเพลงกับ ครูอ๊ด ครูซอ และครูฝุ่น ที่บ้านของพี่สาว ในรูปแบบของการฝึกตีทางฆ้อง จากนั้นจึงมาฝึกตีกับระนาดเอกด้วยตัวเอง จนกลายเป็นคนตีระนาดเอกประจำวงของพี่เขย

ภาพประกอบ 6 นางจ่าง ต้นดี กับนางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์.

ชีวิตครอบครัว

นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้ช่วยนางบุญหลง ฝึกหัดหลานๆและคนในวงปี่พาทย์ของพี่สาวกับพี่เขย พร้อมทั้งฝึกระนาดเอกและต่อเพลงต่างๆ ให้กับครูบุญหลง จนมีความชำนาญมากขึ้นและได้ต่อระนาดทางเดี่ยวให้คือ เดี่ยวลาวแพนและเดี่ยวเชิดนอก เมื่อลูกๆ เติบโตพอที่จะจำความได้ นางบุญหลงและนายถวิล จึงได้ปรึกษากันไปหาซื้อเครื่องปี่พาทย์มาเป็นสมบัติของตนเอง และช่วยกันฝึกลูกๆ จนสามารถออกงานได้ ทั้งๆ ที่อายุเพียง 6-8 ขวบเท่านั้น เมื่อออกงานบ่อยๆ และมีงานเพิ่มมากขึ้น นางบุญหลงและนายถวิล เกิดความเกรงใจพี่สาวและพี่เขย เพราะบ้านอยู่ติดกัน จึงได้อพยพลูกๆ ทั้งหมดมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตลาดรังสิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 และได้ตั้งวงปี่พาทย์โดยชื่อว่า “คณะถวิล อรรถกฤษณ์” มีลูกๆ เป็นสมาชิกหลัก ดังนี้

1. นายดิเรก อรรถกฤษณ์ (ระนาดเอก)
2. นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์ (ระนาดทุ้ม)
3. นายสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ (ฆ้องวงเล็ก)
4. ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ (ฆ้องวงใหญ่)
5. ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ (ขับร้อง)
6. นายปรีดา อรรถกฤษณ์ (ฉิ่ง)
7. นายถวิล อรรถกฤษณ์ (ตะโพน)

ภาพประกอบ 7 จากซ้าย นาวาอากาศโทณรงค์, นายดิเรก, จ.อ.สุวัฒน์, ร.ต.ท.วิฑูรย์,ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ และนายปรีดา อรรถกฤษณ์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์.

นอกจากนี้ครอบครัวอรรถกฤษณ์ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพนายถวิล อรรถกฤษณ์ ณ เมรุวัดลาดสนุ่น ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 และการพระราชทานเพลิงศพนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ ณ เมรุวัดลาดสนุ่น ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

ภาพประกอบ 8 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จในงานพระราชทานเพลิงศพ นายถวิล อรรถกฤษณ์ ณ วัดลาดสนุ่น จ.ปทุมธานี เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 9 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จในงานพระราชทานเพลิงศพนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ ณ วัดลาดสนุ่น จ.ปทุมธานี เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์.

หากกล่าวโดยสรุปถึงประวัติความเป็นมาของบ้านอรรถกฤษณ์ จึงถือได้ว่าเกิดจากนายถวิล อรรถกฤษณ์และนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ ที่ได้ร่วมกันก่อตั้งขึ้น ในปี พ.ศ. 2510 โดยมีลูกๆ เป็นสมาชิกหลักตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่มาของ “ คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ”

1.2 การสืบทอดสายดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์

ความเป็นมาของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ เริ่มจาก พ.ศ.2468 นายถวิล อรรถกฤษณ์ เมื่ออายุ 9 ปี นายใยผู้เป็นบิดา ได้พาไปฝากเรียนดนตรีกับลุงเขย คือครูเพชร จรรย์นาฏย์ (ขณะนั้นอายุประมาณ 50 ปีเศษ) บ้านของครูเพชรอยู่ริมคลองบางขวด เหนือวัดสามวิหาร ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเริ่มหัดเรียนฆ้องวงใหญ่ ในสมัยนั้นคณะดนตรีของครูเพชร จรรย์นาฏย์เป็นคณะที่มีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก

ภาพประกอบ 10 ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ลุงเขยของนายถวิล อรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย 27 พฤศจิกายน 2558.

ภาพประกอบ 11 บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ ริมคลองบางขวด ต.หัวรอ จ.อยุธยา

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยนายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์.

ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ได้ถ่ายทอดและสอนเพลงหลักมากมายให้แก่นายถวิลและลูกศิษย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น เพลงหน้าพาทย์ เพลงโหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงไอยเรศ เพลงพม่าห้าท่อน เพลงจระเข้หางยาว เพลงทยอย เพลงตระ เพลงเสมอ เพลงเสภา เป็นต้น ซึ่งครูเพชรไม่เคยเรียกร้องค่าเล่าเรียนใดๆ แต่ทางบ้านของนายถวิล ก็ได้ตอบแทนบุญคุณโดยส่งข้าวสารให้เดือนละ 1 ถัง พร้อมเงิน 1 บาท และได้ให้นายถวิลไว้ใช้ส่วนตัวอีก 1 บาท เป็นประจำทุกเดือน เงิน 1 บาทที่บิดาให้นายถวิลไว้ใช้นั้น ก็ใช้อย่างประหยัด จะใช้วันละ 3 สตางค์ แบ่งเป็นค่าถ่านรีดผ้าเดือนละ 1 สตางค์ ส่วนที่เหลืออีก 9 สตางค์นายถวิลจะเก็บไว้ใช้ในวันกลับบ้านหรือซื้อเครื่องแต่งตัวบ้าง

นายถวิล เรียนดนตรีที่บ้านครูเพชรตามเวลาที่ครูท่านกำหนดให้อย่างมีระเบียบ เริ่มตั้งแต่

04.00 น. ตื่นนอนมาฝึกซ้อม ไล่มือ

08.00 น. รับประทานอาหารเช้า

09.00 น. ต่อเพลง

12.00 น. พักผ่อนนอนกลางวัน หรือพักสมองเล่นกันอยู่ในบ้าน

14.30 น. ทบทวนเพลงที่ต่อ ถ้ายังตีไม่ถูก ต้องซ้อมจนกว่าจะตีได้ ถึงจะได้ไปพัก

15.00 น. ไล่มือตามกำลังของผู้เรียนจนถึงเวลา 16.00 น.

16.30 น. ทำความสะอาดบ้านตามหน้าที่ที่ได้จัดเวรไว้

18.00 น. รับประทานอาหารเย็น

19.00 น. ซ้อมเพลงต่างๆ ตามที่ครูท่านกำหนดให้

20.30 น. เลิกซ้อม

นางปริก จรรย์นาฏย์ ภรรยาของครูเพชร (พี่สาวของมารดานายถวิล) เป็นคนทำกับข้าว ส่วนเรื่องการหุงข้าวจะเป็นหน้าที่ของศิษย์ทุกคน ที่ต้องผลัดเวรกันทำจนเป็นกิจวัตร

ภาพประกอบ 12 นางปริก จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยนายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์.

พ.ศ. 2471 นายถวิลอายุได้ 12 ปี เคยคิดที่จะเลิกเรียนดนตรีเนื่องจากความเบื่อ นายถวิลกับเพื่อนชอบความสนุกสนานมาก สามารถพูดกับช้างได้รู้เรื่อง สั่งให้ช้างทำอะไรช้างก็ทำได้ตามคำสั่ง เมื่อครูเพชรทราบเรื่องจึงเรียกบรรดาศิษย์ที่ไปเล่นกับช้างมาทำโทษโดยการตี และสั่งห้าม ไม่ให้ไปเล่นกับช้างอีก เพราะเป็นห่วงกลัวว่าจะตกช้าง หรือโดนช้างทำร้าย หลังจากที่นายถวิลโดนตี จึงหนีกลับบ้านและมาเล่าให้บิดาฟังโดยกล่าวเท็จว่า ครูเพชรดุมาก ให้กินข้าวทีหลัง กินก้นถ้วยก้นชาม ขณะนั้นบิดาของนายถวิล กำลังยาเรือมาดอยู่ หลังจากได้ฟังเรื่องที่นายถวิลเล่ากลับตีนายถวิลซ้ำอย่างนับไม่ถ้วน และได้ให้ข้อคิดกับนายถวิลไว้ว่า “ พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่น้องทุกคนเป็นปี่พาทย์ทั้งนั้น เอ็งจะอยู่เป็นหมาก็ตามใจ ถ้าจะไปเรียนปี่พาทย์ พรุ่งนี้เช้าให้มาบอก แล้วจะไปส่งที่บ้านครูเพชร ” นายถวิลนอนไม่หลับทั้งคืน จนถึงรุ่งเช้าประมาณตี 5 ได้ยินเสียงพระเคาะระฆัง นายถวิลได้เข้าไปหาบิดา แล้วบอกกับบิดาว่าจะขอกลับไปเรียนดนตรีใหม่ แต่พ่อต้องไปส่งเองและขอร้องอย่าให้ครูเพชรตี บิดาจึงรับปากและพานายถวิลไปส่งที่บ้านครูเพชรตามเดิม

ในระหว่างที่นายถวิลเรียนดนตรีอยู่ที่บ้านครูเพชร ก็ชอบไปดูหนังที่โรงหนังหัวรอ ทำให้ได้รู้จักกับจ่าวร และคุณสาคร จึงได้ไปช่วยจ่าวรและคุณสาครตีฉิ่ง เพื่อที่จะได้ดูหนังฟรีโดยไม่ต้องเสียสตางค์ ซึ่งนอกจากนี้จ่าวรและคุณสาคร ยังได้สอนให้นายถวิล เรียนรู้การเขียนโน้ตเพลงไทยและอ่านโน้ตเพลงไทยอีกด้วย

จนเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2471 สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ได้ประพาสทางเรือ แวะมาที่บ้านของพระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) ผู้รักษามณฑลกรุงเก่า (ผู้ว่าราชการจังหวัด) และทรงประทับแรมที่พระราชวังบางปะอิน ในครั้งที่เสด็จจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ รับสั่งให้จางวางผาด (ผู้ควบคุมวงดนตรีวังบางคอแหลม) นำเรือเร็วชื่อจามเทวี ออกไปเชิญคณะปี่พาทย์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มาบรรเลงถวายคู่กับวงปี่พาทย์วังบางคอแหลมของพระองค์ จางวางผาดได้ไปเชิญวงปี่พาทย์หลายคณะ แต่ไม่มีใครยอมมาบรรเลงถวาย จางวางผาดจึงกลับมาถามพระยาโบราณราชธานินทร์ ว่ามีปี่พาทย์คณะใดบ้างที่มีชื่อเสียงพอที่จะบรรเลงถวายคู่กับวงปี่พาทย์วังบางคอแหลมได้บ้าง พระยาโบราณราชธานินทร์ ตอบว่า เห็นมีเพียงคณะเดียวที่พอจะมาบรรเลงถวายได้คือ คณะครูเพชร จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 13 พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์)

ที่มา: ผู้วิจัย. 19 มีนาคม 2560.

ภาพประกอบ 14 บ้านพักพระยาโบราณราชธานินทร์ ณ สมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า

ที่มา: https: //social084.wordpress.com/category

พระยาโบราณราชธานินทร์ ได้อธิบายให้จางวางผาดฟังว่า ครูเพชรเป็นครูดนตรีและเป็นคนระนาดอยู่ในวังบูรพาภิรมย์ ของสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (ชาวบ้านมักออกพระนามว่า “สมเด็จวังบูรพา” ซึ่งสมเด็จวังบูรพาเป็นพ่อตาของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์) และตอนนี้ครูเพชรก็ได้เข้ามาสอนมโหรีและเครื่องสายอยู่ในจวนผู้ว่าเป็นประจำ นักดนตรีที่อยู่ในจวนผู้ว่าและนักดนตรีที่บ้านครูเพชร ล้วนมีความรู้และมีฝีมือเชี่ยวชาญหาผู้ใดทัดเทียมได้ยาก พอท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์เล่าจบ ก็ให้จางวางผาดไปเชิญคณะครูเพชร จรรย์นาฏย์ มาบรรเลงถวาย ครูเพชรรับคำเชิญ เมื่อถึงวันนัด จางวางผาดได้นำเรือยนต์ เรือมโนห์รา มารับนักดนตรีที่บ้านครูเพชรไปบรรเลงถวายที่พระราชวังบางปะอินในครั้งนั้นได้จัดบรรเลงแบบการประลองวงดนตรี

ภาพประกอบ 15 สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

ที่มา: https: //th.wikipedia.org/wiki

ภาพประกอบ 16 สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

ที่มา: https: //th.wikipedia.org/wiki

นักดนตรี คณะครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นนักดนตรีรุ่นเล็ก ได้แก่

1. นายผวน บุญจำเริญ ปี่
2. นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ระนาดเอก
3. นายปรุง รักดนตรี ระนาดทุ้ม
4. นายถวิล อรรถกฤษณ์ ฆ้องวงใหญ่
5. นายช้วน ฆ้องวงเล็ก
6. นายสวง เกิดผล กลองสองหน้า
7. นางสาวเจียน จรรย์นาฏย์ นักร้อง
8. นางสาวชั้น อรรถกฤษณ์ นักร้อง

นักดนตรีของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เป็นนักดนตรีรุ่นใหญ่ (ปัจจุบันเสียชีวิตทั้งหมด) ได้แก่

1. นายอ่อน ช่างสุพรรณ ปี่
2. นายเผือด นักระนาด ระนาดเอก
3. นายสวง แสงเรืองรอง ระนาดทุ้ม
4. นายละม่อน พุ่มเสนาะ ฆ้องวงใหญ่
5. นายโองการ กลีบชื่น ฆ้องวงเล็ก
6. นายชะล่า ริดมาก กลองสองหน้า
7. หลวงเสียงเสนาะกรรณ นักร้อง
8. คุณหญิงเยี่ยม นักร้อง
9. คุณส้มลิ้ม กุลตัณฑ์ นักร้อง

คณะครูเพชร จรรย์นาฏย์ ได้บรรเลงเพลงถวายสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ดังต่อไปนี้

1. เพลงโหมโรมจีนไล้
2. เพลงจะเข้หางยาว
3. เพลงพม่าห้าท่อน
4. เพลงบุหลันชกมวย
5. เพลงสี่บท
6. เพลงทยอยนอก
7. เพลงเชิดจีน

8. เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง

9. เพลงเต่ากินผักบุ้ง

เมื่อการบรรเลงสิ้นสุดลงในเวลา 6 ทุ่ม สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ทรงพอพระทัย และทรงรับสั่งว่า *"เด็กของพ่อเพชร แม้แต่จะเป็นเด็กตัวเล็กน้อย ก็บรรเลงได้เรียบร้อยน่าฟังสมศักดิ์ศรี ฉันจะขอเด็กไปตีปี่พาทย์ให้ฉันฟังสัก 4 คนได้ไหม" ครูเพชรตอบพระองค์ว่า ท่านจะโปรดเกล้าพึงประสงค์เด็กคนไหนบ้าง พุทธเจ้าข้า สมเด็จฯทรงรับสั่งว่า "ฉันขอเจ้าคนปี่ (นายผวน บุญจำเริญ) เจ้าเด็กระนาด (นายไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์) เจ้าเด็กฆ้องวงใหญ่ (นายถวิล อรรถกฤษณ์) เจ้าเด็กทุ้ม (นายปรุง รักดนตรี) เจ้าเด็กกลองสองหน้า (นายสวง เกิดผล)"* ครูเพชรตอบว่า ได้พุทธเจ้าข้า แต่เด็ก 4 คนนั้น มีผู้ปกครองนำมาฝากเรียน ข้าพุทธเจ้าจะขอปรึกษาเขาก่อน สมเด็จฯรับสั่งว่า ไม่เป็นไร ถ้าเช่นนั้น วันที่ 29 พฤศจิกายน (พ.ศ.2471) ฉันจะมาเที่ยวชมวัดพนัญเชิง วัดพุทไธสวรรค์ วัดกษัตราธิราช จะไปพักที่วัดพระงาม ขอให้พ่อเพชรพาผู้ปกครองเด็กไปหาฉันก็แล้วกัน ครูเพชรตอบ ได้พระพุทธเจ้าข้า

เมื่อผู้ปกครองของทุกคนทราบเรื่องต่างดีใจเป็นที่สุดที่ทรงรับสั่งขอบุตรไปอุปการะ มีแต่เขาจะพาบุตรไปฝากกันที่ในวัง แต่นี่ท่านทรงโปรดปรานพอพระทัยใครจะขัดข้อง บางคนดีใจถึงกับนอนไม่หลับก็มี อยากจะให้ถึงวันที่ทรงรับสั่งเร็วๆ จะได้นำบุตรไปถวายตัว พอถึงวันนัดทุกคนเตรียมตัวพร้อมที่จะเข้าเฝ้าที่วัดพระงาม สักครู่ใหญ่เรือของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์มาถึง ครูเพชรพาทุกคนที่ทรงขอพร้อมผู้ปกครองเข้าเฝ้าถวายตัวเป็นนักดนตรี สมเด็จฯ พอพระทัยทรงพระสรวลรับสั่งว่า ดีมาก แล้วจะให้ฉันเอาไปด้วยกันในวันนี้ได้ไหม ทุกคนตอบ ได้พุทธเจ้าข้า

สมเด็จฯ รับสั่งเรียกผู้ปกครองทุกคนให้เข้ามาเฝ้าและพระราชทานเงินให้แก่ผู้ปกครองเด็กคนละ 1 ชั่ง (80บาท) ส่วนนายไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ บุตรครูเพชร สมเด็จฯ พระราชทานเงินให้ครูเพชร 1 ชั่ง 5 ตำลึง (100 บาท) สมเด็จฯ รับสั่งว่า "*ฉันจ้างเพื่อให้เด็กไปช่วยงานทางบ้าน อย่าคิดว่าฉันมาซื้อเด็กไป"* และยังรับสั่งอีกว่า "ให้ผู้ปกครองเด็กพูดคุยกับฉันอย่างกันเอง อย่าพูดอย่างลำบาก" สมเด็จฯ ทรงรับสั่งกับผู้ปกครองประมาณครึ่งชั่วโมง จนรับสั่งว่า "*ฉันจะกลับ ให้เด็กๆ ไปลาพ่อแม่" และรับสั่งว่า "ไม่ให้ผู้ปกครองไปส่งเด็กที่เรือประเดี๋ยวจะร้องไห้"* แล้วจึงให้จางวางผาดพาเด็กๆ ไปลงเรือมโนห์ราเดินทางล่วงหน้าไปก่อน ส่วนพระองค์เองจะให้นายปานขับเรือเร็วชื่อจามเทวีตามไปที่หลัง

จนกระทั่งสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เสด็จมาถึงตำหนักวังบางคอแหลม เป็นเวลาประมาณ 18.00 น. ได้ทรงเสด็จไปที่ท้องพระโรงและรับสั่งให้เด็กๆ ขึ้นเฝ้า สมเด็จฯ ทรงรับสั่งว่า *"ที่นี่เป็นวังพักตากอากาศชื่อวังบางคอแหลม ส่วนวังของฉันจริงๆ นั้นคือวังลดาวัลย์ (หรือวังแดง) ฉันไม่ชอบอยู่ให้ท่านหญิงเขาอยู่ (พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์หญิงเฉลิม*

เขตรมงคล) เขาชอบเครื่องสาย ส่วนฉันชอบปี่พาทย์ถึงต้องมาอยู่วังบางคอแหลม เพราะมีภรรยาอีกคนหนึ่งด้วย คือหม่อมราชวงศ์ลดา ยุคล (สุประดิษฐ์ ”

ภาพประกอบ 17 วังบางคอแหลม เรือนไม้ทรงไทย ประกอบด้วยเรือนประธาน เรือนฝึกซ้อมดนตรี 2 หลังเรือนนอนนักดนตรี 2 หลัง และหอนก รวมทั้งหมด 6 หลัง ถูกรื้อถอนแล้วทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2512

ที่มา: https: //www.slideshare.net/ssuser27eb42/2-58586004

ภาพประกอบ 18 วังลดาวัลย์ (วังแดง)

ที่มา: http://travel.thaiza.com

ภาพประกอบ 19 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ กับ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล พระชายา

ที่มา: หนังสือนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล.

ในระหว่างที่อยู่ในวังบางคอแหลมนั้น อยู่ในความดูแลของจางวางผาด ส่วนท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จะมาสอนดนตรีที่วังบางคอแหลม เป็นประจำทุกวันจันทร์ วันพุธและวันศุกร์ สอนศิษย์ 3 รุ่นด้วยกัน โดยวันจันทร์จะสอนรุ่นใหญ่ เช่น นายเผือด นักระนาด,นายละม่อม พุ่มเสนาะ,นายโองการ กลีบชื่น วันพุธสอนรุ่นกลาง เช่น นายรวม พรหมบุรี, นายฟุ้ง ห่านทอง, นายสวง แสงเรืองรอง วันศุกร์สอนรุ่นเล็ก เช่นนายไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์, นายถวิล อรรถกฤษณ์ เป็นต้น

ภาพประกอบ 20 ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

ที่มา: http: //oknation.nationtv.tv/blog

ภาพประกอบ 21 นายถวิล อรรถกฤษณ์ (คนขวา) (ศร ศิลปบรรเลง) นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (คนซ้าย) ถ่ายที่วังบางคอแหลม

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560 http//oknation.nationtv.tv/blog

ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ท่านสอนอย่างมีหลักการ นายถวิลเป็นคนฉลาดรอบรู้มีความสามารถในการบันทึกโน้ตเพลงไทยได้ เมื่อเวลาท่านครูต่อเพลงให้แก่ศิษย์รุ่นใหญ่และรุ่นกลาง นายถวิลก็จะบันทึกโน้ตตามไป สามารถบรรเลงเพลงที่ท่านครูต่อให้ศิษย์ทั้งสองรุ่นนั้น และได้รวบรวมโน้ตเพลงไทยเอาไว้ทั้งหมดมากกว่า 200 เพลง

เพลงที่นายถวิล ได้ศึกษากับท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้แก่

- เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง
- เพลงพม่าห้าท่อน
- เพลงดาวจระเข้ 4 ชั้น
- เพลงจะเข้หางยาว
- เพลงสี่บท
- เพลงเทพรำพึง
- เพลงเขมรเลียบพระนคร
- เพลงแขกสาหร่าย
- เพลงมู่ลง
- เพลงนาคเกี้ยว
- เพลงนาคบริพัตร
- เพลงราตรีประดับดาว
- เพลงเต่าเห่
- เพลงสุรางค์จำเรียง

ขณะนายถวิลยังอยู่ในวังบางคอแหลม นอกจากจะเรียนดนตรีกับท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะแล้ว นายถวิลยังสนใจศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคีตศิลป์ไทย ได้เรียนกับครูหลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย)

และคุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี (เยี่ยม สุวงศ์) เช่น

- เพลงราตรีประดับดาว เถา
- เพลงเขมรลอออองค์ เถา
- เพลงตลก จิ้งจก ตุ๊กแก
- เพลงเขมรปากท่อ
- เพลงเขมรพวง
- เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า

ภาพประกอบ 22 หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย)

ที่มา: http: //sirindhornmusiclibrary.mahidol.ac.th)

ภาพประกอบ 23 คุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี (เยี่ยม สุวงศ์) คนขวา

ที่มา: http: //mlnueangnilrat.blogspot.com/

นายถวิลได้ศึกษาหลักการเป่าปี่จากครูเทียบ คงลายทอง ที่บ้านข้างวัดกัลยาณมิตร และเรียนเครื่องหนัง กลองทุกชนิด กับพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

ภาพประกอบ 24 ครูเทียบ คงลายทอง

ที่มา: http: //sirindhornmusiclibrary.mahidol.ac.th)

ภาพประกอบ 25 พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

ที่มา: http: //mulinet3.li.mahidol.ac.th

นายถวิลมีความสามารถได้รับตำแหน่งเป็นมหาดเล็กปี่พาทย์ จะบรรเลงปี่พาทย์ถวายสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ก่อนทรงพระบรรทม เวลา 1 ทุ่ม ถึง 3 ทุ่ม ทุกวัน

ประมาณปี พ.ศ.2474 นายถวิลอายุได้ 15 ปี ขณะอยู่ในวังบางคอแหลม วงปี่พาทย์รุ่นเล็กที่นายถวิลบรรเลงประจำอยู่ ได้มีการจัดการประชันวงขึ้น 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 บรรเลงที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็นองค์ประธาน ทรงตัดสินให้วงบางคอแหลมชนะการประชัน ได้รับรางวัลเป็นเงินคนละ 20 บาท

ครั้งที่ 2 บรรเลงที่วังสวนอัมพร ครั้งนี้ไม่มีการตัดสินแพ้ชนะ ทุกคนได้รับรางวัลเป็นเงินคนละ 20 บาท

ต่อมามีการคัดเลือกตั้งมหาดเล็กหน้าห้องพระบรรทมและห้องเสวย โดยคัดจากวังสวนสุนันทา วังลดาวัลย์และวังบางคอแหลม นายถวิลได้รับคัดเลือกเป็นมหาดเล็กหน้าห้องพระบรรทมและห้องเสวย ซึ่งผู้ที่จะเป็นมหาดเล็กหน้าห้องพระบรรทมได้ จะต้องเป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์จงรักภักดี นายถวิลได้รับรางวัลกระดุมเงิน ย.ฑ. ชั้น 2 (ย.ฑ. พระนามย่อของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์) นายถวิลเป็นคนนิสัยดี รู้ฉลาดชอบช่วยเหลือเพื่อน ในบางครั้งเพื่อนทำผิด ก็รับผิดแทนเพื่อน เช่น นายปรุง รักดนตรี ขณะทำความสะอาดท้องพระโรงได้ทำฝาครอบแก้วงาช้างแตก กลัวโดนหวาย(กฎของวังถ้าทำความผิดจะต้องถูกลงอาญาตีด้วยหวาย12ที) นายปรุงมาขอร้องนายถวิลให้ช่วยเพราะนายถวิลรู้จักพระทัยสมเด็จฯ เวลาที่ทรงเสวยน้ำจัณฑ์จะพระทัยดี นายถวิลได้โอกาจึงกราบทูลว่า ตนเองทำความสะอาดท้องพระโรงลื่นไปโดนฝาครอบแก้วงาช้างแตกเอง และจะซื้อฝาครอบแก้วงาช้างใหม่มาแทน สมเด็จฯ ก็ให้อภัยจึงรอดจากการลงอาญา

ภาพประกอบ 26 กระดุมเงิน ย.ฑ. ชั้น 2 ของนายถวิล อรรถกฤษณ์

ที่มา: หนังสือพระราชทานเพลิงศพนายถวิล อรรถกฤษณ์

นายถวิลเคยเล่าว่าครั้งหนึ่งสมเด็จฯ ประทับเรือจามเทวีไปประชุมพระที่นั่งอนันตสมาคม พอเสด็จกลับ สมเด็จฯ นึกสนุกเลยแกล้งให้นายถวิลไปนั่งท้ายเรือ พอถึงวังบางคอแหลม ก็ให้จางวางชั้นเลี้ยวเรือกลับอย่างรวดเร็ว ทำให้นายถวิลกระเด็นตกน้ำ พระองค์ชอบจึงหัวเราะ แล้วให้วกกลับมารับขึ้นเรือ และได้ให้รางวัล 40 บาท นายถวิลเล่าว่า อีกครั้งหนึ่งสมเด็จฯทรงลองปืน โดยใช้กล่องไม้ขีดวางแล้วเอาก้านไม้ขีดวางข้างหลังกล่องทรงรองปืนยิงผ่านกล่องไม้ขีดไปถูกก้าน และทรงแกล้งกุข่าวว่าจะมีโจรปล้นวัง เลยแจกหอกให้กับมหาดเล็กคนละอัน และแจกปืนคนละกระบอก ให้มหาดเล็กไปเฝ้าหน้าประตู สมเด็จฯยิงปืนไปที่ประตู ที่มีนายถวิล ทำหน้าที่อยู่ จึงได้รับรางวัลกล้าหาญอีก 20 บาท

นายถวิลเล่าว่า ครั้งหนึ่งได้ตามเสด็จสมเด็จฯ ประพาสทะเลโดยเรือพังกะ บังเอิญมีพายุฝน ห้ามเรือทุกลำออกอ่าวไทย และต้องย้อนกลับทางย่านพระประแดง เรือพังกะได้ชนกับเรือสินค้า ชื่อเรือ

ช้างน้ำ ในระหว่างที่เรือพังกะกำลังจะจมน้ำ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร ติดอยู่ในห้องพบรรทมในเรือ นายถวิลเฝ้าอยู่หน้าห้องพระบรรทมได้เข้าไปอุ้มพระองค์ออกมา แล้วส่งสมเด็จฯ ขึ้นเรือมโนห์รา สมเด็จฯทรงปลอดภัย แต่ตัวนายถวิลเองกลับจมน้ำหายไป จางวางชั้นเป็นจางวางเรือ ได้ช่วยนายถวิลให้ขึ้นเรือมโนห์ราได้อย่างปลอดภัย ในภายหลังจากช่วยชีวิตสมเด็จฯก็ได้มีการให้รางวัลช่วยชีพมีผู้เสนอช่วยชีพหลายคน สมเด็จฯ ได้พระราชทานแหวน ให้แก่บุคคลเหล่านั้นเป็นรางวัลช่วยชีพ แต่ไม่มีชื่อนายถวิล เมื่อทรงทราบภายหลังว่า คนที่ช่วยชีวิตพระองค์คือ นายถวิล สมเด็จฯ จึงพระราชทานรางวัลให้เป็นเงิน 200 บาท ซึ่งมีราคามากกว่าแหวนที่ซื้อให้แก่บุคคลเหล่านั้น

จากเหตุการณ์ที่เรือพังกะชนเรือช้างน้ำในครั้งนั้น เป็นเหตุให้สมเด็จฯ ทรงประชวรอยู่เรื่อยๆ เมื่อทรงประชวรหนัก พวกมหาดเล็กก็พาพระองค์ลงเรือกลับพระราชวังลดาวัลย์ นายถวิลและพวกมหาดเล็กปี่พาทย์ทุกคนก็ตามเสด็จไปเฝ้าพระอาการอยู่ที่วังลดาวัลย์ ก่อนที่สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพรจะสิ้นพระชนม์ ได้ฝากมหาดเล็กปี่พาทย์ทุกคนไว้กับพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล

ทรงขอร้องพระองค์หญิงว่าถ้าพระองค์สิ้นแล้วขอให้เลี้ยงดูพวกมหาดเล็กปี่พาทย์ของพระองค์อย่างดี และขอให้ขึ้นเงินเดือน อย่าตัดอย่าไล่พวกเขา เมื่อสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพรสิ้นพระชนม์ มหาดเล็กปี่พาทย์ทุกคนก็ยังคงเฝ้าพระศพอยู่ที่วังลดาวัลย์ประมาณปีเศษ จึงถวายพระเพลิงพระศพ และเมื่องานถวายพระเพลิงพระศพผ่านพ้นไปหลายเดือน บรรดามหาดเล็กปี่พาทย์ก็ว่างงาน เพราะในวังลัดดาวัลย์ไม่มีปี่พาทย์แต่ทุกคนก็ได้รับเงินเดือนครบทุกเดือนจากพระองค์หญิงตามที่สมเด็จฯ ได้ทรงขอร้องไว้

ต่อมานายถวิลคิดจะออกจากวังลัดดาวัลย์ โดยได้หาโอกาสไปดูลิเกที่วิกบำรุงไทย สะพานบางลำพู อยู่ประมาณ 1 เดือน เพื่อหาความรู้ในทางลิเกมาประกอบอาชีพ จึงได้พบกับนายบุญยงค์ กับนายบุญยัง เกตุคง นายถวิลได้เข้าไปกราบทูลลาพระองค์หญิงเฉลิมเขตมงคล และขออนุญาตกลับบ้าน 7 วัน พระองค์หญิงอนุญาตให้กลับได้ทั้ง 4 คน คือนายถวิล นายไพฑูรย์ นายปรุง และนายสวง ส่วนนายผวน กลับไปก่อนแล้ว แต่เมื่อครบ 7 วัน นายถวิลและพวกก็ไม่ได้กลับเข้าวัง ต่อมาภายหลังนายถวิล ก็เข้าไปกราบทูลลาด้วยตนเอง พระองค์หญิงทรงรับสั่งว่า ถ้ากลับไปอยู่บ้านอยู่ดีกินดีก็อนุญาต แต่ถ้าดีไม่พอก็ขอให้กลับมาอยู่ในวังตามเดิม

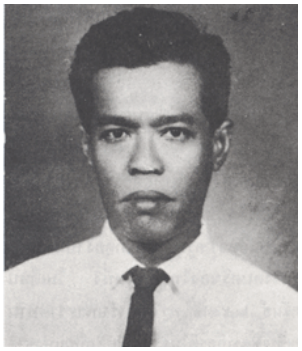

ภาพประกอบ 27 นายบุญยงค์ เกตุคง

ที่มา: http: //sirindhornmusiclibrary.mahidol.ac.th

ภาพประกอบ 28 นายบุญยัง เกตุคง

ที่มา: http: //sirindhornmusiclibrary.mahidol.ac.th

ต่อมานายถวิลก็ได้กลับมาเป็นนักดนตรีประจำอยู่ที่ คณะครูเพชร จรรย์นาฏย์ เช่นเดิม ในระหว่างที่ นายถวิลเป็นนักดนตรีประจำคณะครูเพชร นายสังเวียน เกิดผล สามีของนางชั้น อรรถกฤษณ์ (พี่เขย) พร้อมกับพี่ๆ น้องๆ อีกหลายคน ได้นำคณะนักดนตรีของตนมาเรียนดนตรีที่บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ นายสังเวียน ได้ขอตัว นายถวิล จากครูเพชร ว่าจะให้ไปช่วยสอนและปรับวงดนตรีของคณะนายสังเวียน ที่บ้านใหม่ ครูเพชร อนุญาตให้นายถวิลไปได้ แต่ต้องไปๆ มาๆ หากทางคณะครูเพชรมีงานต้องกลับมาช่วยงาน นายสังเวียนก็รับเป็นธุระ โดยออกค่าใช้จ่ายให้นายถวิลเป็นค่าเดินทางทุกครั้ง ครั้งละ 40 สตางค์ ซึ่งเป็นค่าเรือโดยสารไปกลับ

ภาพประกอบ 29 นายสังเวียน เกิดผล พี่เขยของนายถวิล อรรถกฤษณ์

ที่มา: http: //kotavaree.com

พ.ศ. 2477 นายถวิล เมื่ออายุได้ 18 ปี ครูเพชรได้เรียกตัวนายถวิลกลับมา เพราะเห็นว่านายถวิลมีความสามารถรอบรู้ ได้เพลงมาก ทั้งทางของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ และทางของครูเพชร โดยให้นายถวิลมาซ้อมและต่อเพลงเพื่อประชันวงปี่พาทย์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีทั้งหมด 12 อำเภอ (อำเภอละ 1 วง) เพื่อชิงถ้วยรางวัลแห่งกรุงศรีอยุธยา ในคราวนั้นนายถวิลได้รับรางวัลชนะเลิศ เฉพาะเครื่องมือ (ฆ้องวงใหญ่) นายถวิลได้รับรางวัลเป็นผ้าพันคอจากผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนรางวัลชนะเลิศประเภทวงดนตรี ในคราวนั้นเป็นของครูเพชร ก็ได้ครองถ้วยรางวัลแห่งกรุงศรีอยุธยา

พ.ศ. 2479 เมื่อนายถวิลอายุได้ 20 ปีบริบูรณ์ ได้กลับมาอุปสมบทที่วัดนนทรี ตำบลพุดเลา อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครบ 1 พรรษาจึงลาสิกขาบท แล้วกลับมาอยู่ที่บ้านนายสังเวียน เกิดผลตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางบาล ซึ่งนอกจากที่บ้านนายสังเวียน จะมีปี่พาทย์แล้ว ยังมีการแสดงอื่นๆ อีก เช่น ลิเก จำอวด ละครร้อง หนังใหญ่ แตรวง อังกะลุง นายถวิล จึงได้ศึกษาศิลปะการแสดงทุกชนิดจนสามารถแสดงได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งนายถวิลได้ศึกษาด้านศิลปะการแสดง ดังนี้

- หัดเล่นลิเกกับนายบาง
- หัดเล่นจำอวดที่โรงเรียนบ้านใหม่ ซึ่งอยู่ติดกับบ้านนายสังเวียน เกิดผล
- หัดเล่นละครร้อง
- หัดเล่นหนังใหญ่ ที่บ้านนายสังเวียน เกิดผล
- หัดเป่าแตร กับครูอาจ สุนทร และนายผวน พงษ์เจริญ
- หัดเล่นอังกะลุงกับ ครูช่อ สุนทรวาทิน และครูฉัตร สุนทรวาทิน

ภาพประกอบ 30 ครูช่อ สุนทรวาทิน

ที่มา: http: //mulinet3.li.mahidol.ac.th

ภาพประกอบ 31 ครูฉัตร สุนทรวาทิน

ที่มา: http: //mulinet3.li.mahidol.ac.th

จากการที่นายถวิลได้ศึกษาและมีโอกาสได้ร่วมเล่นกับคณะของนายสังเวียน เกิดผล ซึ่งได้แสดงบนเวทีอยู่เป็นประจำนั้น ทำให้นายถวิลเป็นที่รู้จักในวงการทั่วไป โดยเฉพาะความสามารถพิเศษในการเล่นจำอวด เป็นที่ยอมรับในยุคนั้น

ต่อมานายสังเวียน เกิดผล ได้ออกทุนให้นายถวิลไปศึกษาเพลงมอญกับนายเจิ้น ดนตรีเสนาะ ครูสอนปี่พาทย์มอญ ซึ่งเป็นชาวมอญที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองปทุมธานี ซึ่งนายเจิ้น ดนตรีเสนาะ มีพี่ชายชื่อนายสุ่ม ดนตรีเจริญ ทั้งสองคนเป็นพี่น้องกัน บรรพบุรุษของท่านทั้งสองได้รับการฝึกหัดและถ่ายทอดเพลงมอญให้กับลูกหลานของตน โดยนายเจิ้นและนายสุ่มได้เรียนฆ้องวงใหญ่กับบิดา คือนายสี เป็นชาวมอญ เมืองเมาะตะมะ จากกรุงหงสาวดี เป็นต้นตำรับเพลงมอญที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นอย่างมากในจังหวัดปทุมธานี

นายถวิลได้รับการถ่ายทอดเพลงมอญที่ใช้กับวงปี่พาทย์มอญจากนายเจิ้น ดนตรีเสนาะ ไว้หลายเพลงและได้จัดทำบันทึกเป็นโน้ตไทยไว้จนครบ

เพลงที่นายถวิล อรรถกฤษณ์ บันทึกเป็นโน้ตไทย มีดังนี้

- เพลงประจำวัด
- เพลงประจำบ้าน
- เพลงย่ำค่ำ
- เพลง 12 ภาษา
- เพลงเชิญผี (ชุดรำผี)
- เพลงรับพระ เพลงส่งพระ
- เพลงฉิ่งใหญ่
- เพลงฉันเช้า
- เพลงฉันเพล
- ชุดเพลงออกจากประจำ ประมาณ 15 เพลง

เพลงมอญที่ใช้บรรเลงโชว์วงดนตรีปี่พาทย์มอญ อาทิ เช่น

- เพลงพม่าใหญ่
- เพลงพม่ากลาง
- เพลงพม่าเล็ก
- เพลงเชิญใหญ่
- เพลงเขมรญวน
- เพลงเส้นเหล้า
- เพลงเมาะทั่มเมี๊ย
- เพลงเปราะทั่มเปรียง
- เพลงดาวกระจ่าง

- เพลงดาวกระจาย
- เพลงมอญบางนางเกร็ง

เมื่อนายถวิลศึกษาเพลงมอญต่างๆ จนชำนาญแล้ว จึงได้ลานายเจิ้น ดนตรีเสนาะ กลับมาที่บ้านใหม่หางกระเบน แล้วได้นำเพลงมอญที่ได้เรียนจากนายเจิ้น มาสอนให้คณะนายสังเวียน เกิดผล และคณะนายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (บุตรของครูเพชร จรรย์นาฏย์)

ภาพประกอบ 32 นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ บุตรของครูเพชร จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยนายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ต่อมานายถวิลได้กลับมาอยู่ที่บ้านของนายเจิ้น โดยได้นำเพลงไทยที่ได้ศึกษากับครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และครูเพชร จรรย์นาฏย์ มาสอนให้กับคณะของนายเจิ้น เนื่องจากวงดนตรีของนายเจิ้นนั้นเล่นเพลงไทยและเพลงมอญแต่ของเดิม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ นายถวิลจึงได้มาอยู่ที่บ้านของนายเจิ้น ดนตรีเสนาะ เป็นเวลานานถึง 3 ปี จนคณะนักดนตรีวงนายเจิ้นนั้นได้รับความรู้ทางด้านเพลงไทยจากนายถวิลไว้มากพอควร

พ.ศ. 2481 นายถวิลแจวเรือผ่านย่านวัดปทุมทอง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ขณะนั้นมีงานที่วัดและมีปี่พาทย์ของคณะนายพัน ต้นดี ซึ่งมีคนระนาดหญิงฝีมือดีชื่อบุญหลง จึงได้จอดเรือขึ้นไปฟัง (ก่อนหน้านี้นายถวิลได้ยินข่าวลือว่ามีผู้หญิงตีระนาดดีชื่อแม่บุญหลง) เพื่อนๆ ถามนายถวิลว่าแม่บุญหลงตีระนาดดีไหม นายถวิลได้ตอบว่า ดีเหมือนกัน ดูอยู่สักครู่จึงเดินทางกลับ ในขณะที่แจวเรือผ่านหน้าบ้านแม่บุญหลง เพื่อนบอกนายถวิลว่า นี่บ้านแม่บุญหลง นายถวิลจึงแกล้งเอามือวักน้ำ สาดไที่ศาลาท่าน้ำหน้าบ้านแม่บุญหลง และพูดเปรยๆว่า “แม่บุญหลง ระนาดเอกฝีมือดี อีกสามปีจะมาอยู่ด้วย”

พ.ศ. 2483 นายถวิลอายุ 24 ปี ได้กลับมาเกี่ยวข้าว ที่บ้านนนทรีย์ ได้พบกับน้าปุ้ย เป็นครูสอนเพลงลาว น้าปุ้ยได้แนะนำให้ไปเที่ยวที่บ้านทางเกวียน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และได้แนะนำให้รู้จักกับแม่บุญหลง นายถวิลจึงมีโอกาสสนิทสนมและรักใคร่กัน

พ.ศ. 2484 นายถวิลจัดผู้ใหญ่มาสู่ขอและได้แต่งงานกันตามประเพณี และได้อยู่กินกับแม่บุญหลงจริงๆ ตามคำที่ได้พูดเปรยไว้เมื่อ 3 ปีก่อน และได้ตั้งหลักฐานครอบครัวอย่างมีความสุขที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และได้มีบุตรและธิดารวมทั้งหมด 8 คน (บุตรคนที่ 3 เสียชีวิตตั้งแต่วันเยาว์)

นายถวิลและนางบุญหลงได้ช่วยกันถ่ายทอดวิชาดนตรีและขับร้องให้กับลูกๆ ทั้ง 7 คน แต่เนื่องจากพี่เขยและพี่สาวของนางบุญหลงทำวงปี่พาทย์มาก่อน และเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้ทำปี่พาทย์เหมือนกัน นายถวิลซึ่งเคยได้เรียนอังกะลุงกับ ครูช่อและครูฉัตร สุนทรวาทิน และเรียนแตรฝรั่งจากครูอาจ สุนทร และครูผวน บุญจำเริญ นายถวิลจึงได้ถ่ายถอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกๆ ตั้งแต่ยังเล็กและตั้งวงแตรวงขึ้นมาก่อน

ภาพประกอบ 33 นายอาจ สุนทร

ที่มา: http: //kotavaree.com/?p=122

ภาพประกอบ 34 นายผวน บุญจำเริญ

ที่มา: http: //mulinet3.li.mahidol.ac.th

พ.ศ 2505 บุตรชายคนโตของนายถวิลและนางบุญหลง ชื่อนายสุวรรณ อรรถกฤษณ์ เมื่ออายุได้ประมาณ 20 ปี ในขณะนั้นเป็นคนเป่าทรัมเป็ต อยู่ในวงสมาน แก้วสามสี ได้เกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์เป็นเหตุทำให้เสียชีวิต

นางบุญหลงได้ปรึกษากับนางจ่าง ต้นดี (พี่สาว) เพราะอยากเช่าเครื่องดนตรีปี่พาทย์เพื่อมาให้ลูกๆ ได้เรียน นางจ่างจึงไปปรึกษากับนายพัน (สามี) ซึ่งตอนนั้นนายพันก็เกรงว่า หากลูกๆ ของนายถวิลทำฆ้องแตก ทำเครื่องดนตรีพัง นายถวิลจะไปหาเงินที่ไหนมาชดใช้ นายถวิลเมื่อทราบความดังกล่าว จึงเกิดแรงผลักดันทำให้ต้องเริ่มหาทางสะสมเงินเพื่อที่จะมีเครื่องดนตรีเป็นของตัวเอง

พ.ศ. 2507 ได้เริ่มสร้างเครื่องดนตรีเป็นของตนเอง ได้แก่ แตรวง อังกะลุง ปี่พาทย์ไทย และปี่พาทย์มอญ นายถวิล ได้ฝึกสอนลูกๆ ด้วยตนเอง โดยมีนางบุญหลงเป็นผู้ช่วย โดยเริ่มจากการเรียนพื้นฐานฆ้องวงใหญ่ เพื่อที่จะเรียนรู้ทำนองหลัก เริ่มต้นด้วยเพลงสาธุการ หลังจากนี้นายถวิลก็จะดูอีกทีว่าใครถนัดอะไร ถ้าเครื่องมือมีพอก็จะแยกให้ทุกคนได้เข้าเครื่องมือที่ตนถนัด ในเบื้องต้นบิดาจะต่อเพลงแขกวรเชษฐ์ เถา ก่อน เริ่มจากเพลงเล็กๆ ในหน้าทับปรบไก่ หลังจากนั้นก็ต่อเพลงโหมโรงและเพลงเถา โดยเพลงเถาจะต่อเพื่อที่จะใช้ในการประชัน ซึ่งในสมัยก่อนลูกๆ ของนายถวิลจะต่อเพลงกันอย่างเร่งรัด เพราะเนื่องจากจำเป็นจะต้องใช้งานในงานการประชัน ด้วยความสามารถในวัยเด็กของลูกๆ ทำให้มีงานเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเริ่มมีชื่อเสียงตั้งแต่เด็ก นอกจากนี้นายถวิลยังได้สอนการอ่านโน้ตและสอนการบันทึกโน้ตให้แก่ลูกๆ อีกด้วย

ภาพประกอบ 35 บุตร-ธิดาของนายถวิล อรรถกฤษณ์ บรรเลงดนตรี ณ ศาลากลาง จ. ปทุมธานี

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ปี พ.ศ. 2510 นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้อพยพลูก ๆ ทั้ง 6 คน มาตั้งถิ่นฐาน อยู่ที่ตลาดรังสิต และตั้งชื่อว่า “คณะถวิล อรรถกฤษณ์” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีเด็กจากใกล้บ้านต่างจังหวัดที่พ่อแม่

นำมาฝากเรียนปี่พาทย์ กับนายถวิล มากมายหลายรุ่น ซึ่งนายถวิลและนางบุญหลง ก็รับศิษย์เหล่านั้นเข้ามาอยู่ในบ้าน อบรมเลี้ยงดูสั่งสอนเหมือนลูกหลาน โดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น ถ่ายทอดวิชาดนตรีให้ลูกศิษย์ด้วยตัวเอง จนทุกคนมีความชำนาญรอบรู้ สามารถเข้ารับราชการตามสถาบันดนตรีต่างๆ ได้ พร้อมทั้งบุตรและธิดาของนายถวิลและนางบุญหลง ก็ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยและขับร้อง จนมีความรู้ความสามารถ ได้เข้ารับราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทุกคนคือ

1. นาวาอากาศโท ณรงค์ อรรถกฤษณ์ อดีตหัวหน้าแผนกดนตรีไทยดุริยางค์ทหารอากาศ
2. นายดิเรก อรรถกฤษณ์ การเงิน 6 และดนตรีไทยการไฟฟ้านครหลวง เขตบางเขน
3. จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ดุริยางค์ศิลปิน 7.ว. สำนักกองการสังคีต กรมศิลปากร
4. ร.ต.ท วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ ฝ่ายดนตรี กองสวัสดิการ ดุริยางค์ตำรวจ
5. ร.ต.ท หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ ฝ่ายดนตรี กองสวัสดิการ ดุริยางค์ตำรวจ
6. นายปรีดา อรรถกฤษณ์ ดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์

จากเนื้อหาที่กล่าวมาทั้งหมดในเรื่องของการสืบทอดดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์ สามารถเขียนสรุปเป็นตาราง ได้ดังนี้

นายถวิล อรรถกฤษณ์

เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่ กับครูเพชร จรรย์นาฏย์

เรียนเขียนโน้ต อ่านโน้ต กับจ่าวร และคุณสาคร

ขณะเป็นมหาเล็กปี่พาทย์ ในวังบางคอแหลม

- เรียนฆ้องวงใหญ่ กับ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
- เรียนขับร้องเพลงไทย กับหลวงเสียงเสนาะกรรณ และคุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี
- เรียนหลักการเป่าปี่ กับครูเทียบ คงลายทอง
- เรียนเครื่องหนังทุกชนิด กับพระพาทย์บรรเลงรมย์

ขณะอยู่วังลัดดาวัลย์

เรียนรู้เกี่ยวกับลิเกครูบุญยงค์และครูบุญยัง เกตุคง ที่วิกบำรุงไทย

หลังจากออกจากวังลัดดาวัลย์

ขณะอยู่ที่บ้านของนายสังเวียน เกิดผล

- เรียนรู้ทางเพลงบ้านใหม่ (ทางฝั่งธน)
- หัดเล่นละครร้อง หัดเล่นหนังใหญ่ ที่บ้านนายสังเวียน เกิดผล
- หัดเล่นลิเกกับนายบาง
- หัดเล่นจำอวดที่โรงเรียนบ้านใหม่
- หัดเป่าแตร กับครูอาจ สุนทร และนายผวน พงษ์เจริญ
- หัดเล่นอังกะลุงกับ ครูช่อ และครูฉัตร สุนทรวาทิน

เรียนปี่พาทย์มอญ กับครูเจิ้น ดนตรีเสนาะ

นางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ขณะอยู่บ้านของนางจ่างและนายพัน ต้นดี

- เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่ กับครูทองคำ
- ต่อเพลงต่างๆ กับ ครูอู๊ด ครูซอ และครูฝุ่น

1.1.3 **เครื่องดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์**

เครื่องดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ในยุคแรกจะเป็นเครื่องดนตรีสากลที่ใช้ในวงแตรวง ซึ่งได้แก่ ทรัมเป็ต ยูโฟเนียม ทรอมโบน (นิ้ว) ยูโฟเนียม บาริโทน กลองฝรั่ง เบสคล้องไหล่ เป็นต้น

ภาพประกอบ 36 เครื่องดนตรีสากลยุคแรกของบ้านอรรถกฤษณ์ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560.

ภาพประกอบ 37 เบสคล้องไหล่

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 38 เบสคล้องไหล่ ยี่ห้อ Couesnon & Cie ในสมัยโบราณ ผลิตโดยประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1939 (พ.ศ.2482)

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560.

ภาพประกอบ 39 ทรอมโบน

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 40 ทรอมโบน ยี่ห้อ Couesnon & Cie ผลิตโดยประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1950 (พ.ศ. 2495)

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 41 ยูโฟเนียม

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 42 ยูโฟเนียม ยี่ห้อ Imperial ผลิตโดยประเทศอังกฤษ

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 43 กลองฝรั่ง (กลองใหญ่)

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 44 ลูกบิดหางปลาของกลองฝรั่ง ใช้บิดเพื่อขึงหนังกลองให้ตึง

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ประมาณปี พ.ศ. 2500 นอกจากจะมีเครื่องดนตรีสากลแล้ว ยังมีอังกะลุงที่ได้มาในช่วงเดียวกัน โดยนายถวิล ได้ซื้ออังกะลุงมาจากนายผล กิจขันธ์ ซึ่งท่านเป็นครูสอนดนตรีไทยอยู่ที่โรงเรียนศรีบุณยานนท์และเป็นช่างทำอังกะลุงที่มีชื่อเสียงมาก ในช่วงปี พ.ศ.2495-2530
นายถวิล ซื้ออังกะลุงจากนายผล กิจขันธ์ เป็นจำนวน 2 ชุด โดย 1 ชุดนั้น จะมีอังกะลุงทั้งหมด 7 คู่

ภาพประกอบ 45 นายผล กิจขันธ์

ที่มา: https: //www.facebook.com/SriboonyanonSchool

ภาพประกอบ 46 นายผล กิจขันธ์ กับบรรดาศิษย์จากโรงเรียนศรีบุณยานนท์

ที่มา: https: //www.facebook.com/SriboonyanonSchool

ภาพประกอบ 47 อังกะลุงบางส่วนในบ้านอรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 48 รางไม้ด้านล่างของอังกะลุงเขียนชื่อถวิล อรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

พ.ศ. 2506 นายถวิลตัดสินใจเดินทางไปหาผู้ใหญ่พิณ ที่คลอง 4 อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี เพื่อที่จะไปเช่าเครื่องปี่พาทย์เป็นเวลา 2 ปี โดยจะให้ค่าเช่าปีละ 1,500 บาท ท่านผู้ใหญ่พิณบอกกับนายถวิลว่า ถ้าจะให้ค่าเช่า ท่านจะไม่ให้เครื่อง แต่ถ้านายถวิลจะเอาเครื่องไปหัดลูกๆ ท่านก็ยินดีให้โดยไม่คิดค่าเช่า เนื่องจากท่านผู้ใหญ่พิณเห็นว่านายถวิลนั้นมีพระคุณแก่คณะของท่าน และท่านก็รักนายถวิลเป็นเหมือนลูกเหมือนหลาน ท่านผู้ใหญ่พิณจึงได้ขายเครื่องปี่พาทย์ยกทั้งชุด ให้กับนายถวิลด้วยราคาเป็นกันเอง ในราคาประมาณ 6,000 -7,000 บาท ผู้ใหญ่พิณยังบอกกับนายถวิลไว้อีกว่า “ถ้าเอ็งมีเงินเมื่อไหร่ เอ็งมาเอารางงาไปอีกคู่หนึ่ง”

เครื่องปี่พาทย์ชุดแรกที่ซื้อมาจากท่านผู้ใหญ่พิณ ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงเล็ก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพนมอญ กลองทัด ปี่ใน ปี่ชวา ระนาดเอกเหล็ก และระนาดทุ้มเหล็ก

ภาพประกอบ 49 จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะกำลังอธิบายถึงเครื่องดนตรีชุดแรกของบ้านอรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 50 ตะโพนมอญ เครื่องดนตรีชุดแรกที่ซื้อมาจากผู้ใหญ่พิณ

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 51 กลองทัด เครื่องดนตรีชุดแรกที่ซื้อมาจากผู้ใหญ่พิณ หุ่นของกลองทัดทำมาจากไม้มะริด

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

หลังจากที่นายถวิลมีเครื่องดนตรีปี่พาทย์เป็นของตนเองชุดแรกแล้ว นายถวิลจึงได้เริ่มสอนและต่อเพลงให้กับลูกๆ ทุกคน ซึ่งเรียกได้ว่าเครื่องปี่พาทย์ชุดนี้เป็นชุดแรกที่ได้นำมาฝึกหัดลูกๆ และถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีชุดสร้างเนื้อสร้างตัวให้กับครอบครัวอรรถกฤษณ์

นายถวิลฝึกสอนลูกๆ ทุกคนจนสามารถบรรเลงรับงานได้และไปบรรเลงตามที่ต่างๆ จนสามารถเก็บสะสมเงินได้ ในระหว่างนี้จึงเริ่มซื้อเครื่องดนตรีมอญมาสะสมเพิ่มที่ละคู่ ซึ่งฆ้องมอญวงเล็กและฆ้องมอญวงใหญ่ คู่หนึ่งนั้นสร้างขึ้นที่ข้างหลังโบสถ์วัดพระพิเรนทร์ โดยคนจีนฝีมือดี ชื่อว่านายเว้งและนายหงำ ทำด้วยไม้สักทอง จากนั้นจึงสร้างรางระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็ก พอได้เงิน

มาอีก ก็สร้างเปิงมาง ตะโพนมอญ โหม่ง ค่อยๆ สร้างสะสมไปเรื่อยๆ จนทำให้สามารถรับงานด้วยวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ และวงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ได้ นักดนตรีที่เล่นก็จะเป็นลูกๆ เป็นตัวหลักด้วยอายุเพียงไม่กี่ขวบ รวมทั้งญาติพี่น้องและมีลูกศิษย์จากต่างจังหวัดร่วมด้วย

ภาพประกอบ 52 ฆ้องมอญที่บ้านอรรถกฤษณ์ ในปัจจุบันมีทั้งหมด 8 โค้ง

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 53 ดวงตาของเทวดาทำมาจากลูกตาเทียมที่ใช้ใส่กับคน

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 54 เครื่องดนตรีมอญของครอบครัวอรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ครอบครัวอรรถกฤษณ์สะสมซื้อเครื่องดนตรีจนเพรียบพร้อมทั้งแตรวง เครื่องปี่พาทย์ไทย ปี่พาทย์มอญ รวมทั้งอังกะลุง ซึ่งส่งผลดีในการรับงาน เพราะบางงานบรรเลงใช้เครื่องดนตรีหลายชุด จึงสามารถเล่นต่อเนื่องกันได้ตลอดทั้งวัน และบางวันมีหลายงาน ทำให้มีงานเยอะมากตลอดทั้งปี อีกทั้งสมาชิกหลักในวงก็คือคนในครอบครัวทั้งนั้น ครอบครัวอรรถกฤษณ์จึงสามารถสะสมเงินได้ก้อนใหญ่

นายถวิลตัดสินใจไปหาผู้ใหญ่พิณอีกครั้ง เนื่องจากก่อนหน้านี้ผู้ใหญ่พิณเคยพูดกับนายถวิลไว้ว่า “ถ้าเอ็งมีเงินเมื่อไหร่ เอ็งมาเอารางงาไปอีกคู่หนึ่ง” ท่านผู้ใหญ่พิณพิจารณาแล้ว เห็นว่าคณะถวิลอรรถกฤษณ์นั้นมีความสามารถที่จะรักษารางไม้มะริดประกอบงาทั้ง 2 รางนี้ได้เป็นอย่างดี จึงได้ขายรางงาทั้ง 2 รางนี้ให้เพื่อประจำตระกูล โดยคิดราคา 3,000 บาท เท่าที่ท่านเคยซื้อมาแต่เดิมเท่านั้น แต่มีข้อสัญญาไว้ว่า

> “ห้ามซื้อขายรางงานี้ ตลอดชีวิต เพื่อประจำตระกูล เพราะตระกูลของเจ้าเป็นนักพิณพาทย์ทั้งตระกูล ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ ป้า น้า อา ลูก หลาน เป็นนักดนตรีประจำในพระราชวังจันทรเกษมจังหวัดอยุธยาทุกท่าน”

ภาพประกอบ 55 รางระนาดไม้มะริดประกอบงา ทั้ง 2 ราง ที่ซื้อมาจากผู้ใหญ่พิณ

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

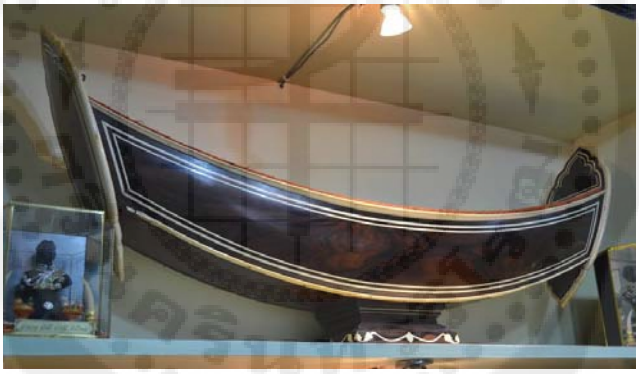

ภาพประกอบ 56 รางระนาดเอก ไม้มะรดประกอบงา

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560)

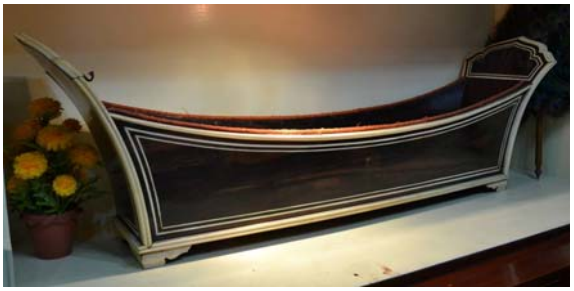

ภาพประกอบ 57 รางระนาดทุ้ม ไม้มะริดประกอบงา

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

รางระนาดไม้มะริดประกอบงาชุดนี้ มีประวัติที่นายถวิลได้จดบันทึกไว้ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ได้มาจาก ท่านผู้ใหญ่พิณ มาพอสังเขป ดังนี้

“คุณอาผู้ใหญ่พิณท่านบอกว่า เดิมที่ มีท่านเจ้าคุณพระยาผู้หนึ่ง ได้ซื้อมาจากท่านผู้มีเกียรติผู้หนึ่ง จะเป็นผู้สร้างรางงา หรือเป็นผู้ซื้อมาจากผู้สร้าง ในสมัยยุคกรุงสุโขทัยหรือต้นยุคสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ได้ และรางประกอบงาทั้ง 2 รางนี้ ได้อยู่กับท่านเจ้าคุณพระยานี้มาหลายสิบปี ต่อมาท่านได้ขายหรือให้คุณหลวงรัษดานานุรักษ์ ซึ่งเป็นนักเครื่องสายมโหรีดนตรีไทยผู้หนึ่ง เมื่อท่านแก่มากแล้วจึงขายให้อาผู้ใหญ่พิณมาเมื่อ พ.ศ.2470

ต่อมาคุณอาพิณได้ย้ายเครื่องปี่พาทย์ไปอยู่คลอง 4 อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี แต่ลูกชายชื่อนายสละ ซึ่งเป็นลูกชายและเป็นคนระนาดเอกด้วย ไม่ยอมย้ายไปอยู่กับพ่อที่คลอง 4 ขออยู่อยุธยากับญาติเรียนหนังสือจนได้เป็นครูโรงเรียนวัดม่วงหวาน”

ซึ่งในบันทึกของนายถวิลยังบอกอีกว่า “ตอนเมื่อข้าพเจ้าได้รางงามาอยู่ที่บ้านจังหวัดปทุมแล้ว ข้าพเจ้าก็เริ่มฝึกหัดลูกๆ และลูกศิษย์ด้วยตนเอง ในทางรับร้องเสภาเพลงไทยเดิมมาตลอดในแบบฉบับที่ข้าพเจ้าได้เป็นเป็นมหาดเล็กพิณพาทย์ ของสมเด็จเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ในวังบางคอแหลม โดยความควบคุมของท่าน คุณครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้อย่างเรียบร้อยเป็นที่หน้าชื่นชมพอสมควร จึงทำให้ดนตรีจังหวัดปทุมธานีปรับปรุงคณะของตนให้เรียบร้อยดีขึ้นกว่าเดิม ตามแบบฉบับนี้ตลอดมา จนกระทั่งได้มีการประชันวง ประลองวงกันขึ้นร่วม 20 ครั้ง ในจังหวัดปทุมธานี แทบทุกๆคณะ คณะละหลายครั้ง แต่ทุกครั้งก็เรียบร้อยดีโดยไม่มีสิ่งชั่วร้ายเกิดขึ้น และข้าพเจ้าได้บอกกับเขาว่า ทุกๆคณะที่อยากประชันกับคณะของผม ต้องเรียนเป็นนักดนตรีที่แท้จริงและมีมารยาทที่ดีนะ ดั่งบรมครูท่านกล่าวไว้ว่า

นักดนตรี ที่ดี ต้องมีสัจจะ หมั่นมานะ ฝึกปรือ ฝีมือไว้
ใครติชม รักชัง ก็ชั่งใคร ถ้าพลาดพลั้ง แก้ไข ให้แยบยล
อยากเปรื่องราชย์ อย่าขลาด ถามผู้รู้ ศิษย์มีครู ชูช่วย อำนวยผล
อันโทษะ โมหะ อย่าปะปน จงฝึกตน ให้เลิศ ประเสริฐเอย

ทุกคณะเขาก็เชื่อ จึงบรรเลงกันสนุกเพราะเขาเป็นนักดนตรีที่ดีทุกคณะ และในการบรรเลงทุกครั้งได้ใช้รางระนาดเอก และ รางระนาดทุ้มไม้มะริดประกอบงา ไปบรรเลงทุกครั้ง และได้นำไปบรรเลงที่ทำการ ศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี 1 ครั้ง ที่สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปินแห่งประเทศไทย(วัดพระพิเรนทร์ วรจักร) บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ไหว้ครู รวม 3 ครั้ง และบรรเลงประชันวงที่สังคีตศาลา กรมศิลปากร 1 ครั้ง และนำ รางงาเครื่องใหญ่ไปบรรเลงรับเสด็จ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ที่วัด

เสด็จ จังหวัดปทุมธานี 1 ครั้ง บรรเลงรับเสด็จสมเด็จพระสังฆราช วัดกษัตราธิราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 ครั้ง และได้นำไปบรรเลงรับเสด็จที่ พระราชวังบางปะอิน 1 ครั้ง ขอบันทึกข้อความพอเป็นสังเขปย่อๆ เท่านี้ ”

ปี พ.ศ. 2514 ทางกองทัพอากาศได้เข้ามาติดต่ออ้อนวอนขอซื้อรางระนาดประกอบงาชุดนี้กับนายถวิล ในราคา 54,000 บาท แต่สุดท้ายนายถวิลก็ไม่ได้มอบขายให้ และเมื่อทางกองทัพอากาศไม่ได้รางระนาดประกอบงาชุดนี้ไป จึงขอแลกเปลี่ยนเป็นขอบุตรชายของนายถวิล 2 คน คือนายณรงค์ และนายสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ เพื่อนำเข้าไปรับราชการที่กองทัพอากาศแทน

หลังจากที่ได้รับรางระนาดไม้มะริดประกอบงาชุดนั้นแล้ว นายถวิลยังได้สร้างสะสมรางพลเพิ่มขึ้นมาอีก โดยแต่เดิมนั้นรางระนาดทั่วๆ ไปจะไม่มีการแกะสลัก จึงเรียกรางระนาดแบบนั้นว่า “รางพล” เป็นรางระนาดที่ทำจากไม้ ช่างที่ทำรางพลนั้นเป็นญาติของนายถวิล สายกำนันสำเริง เกิดผล อยู่ที่บ้านใหม่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

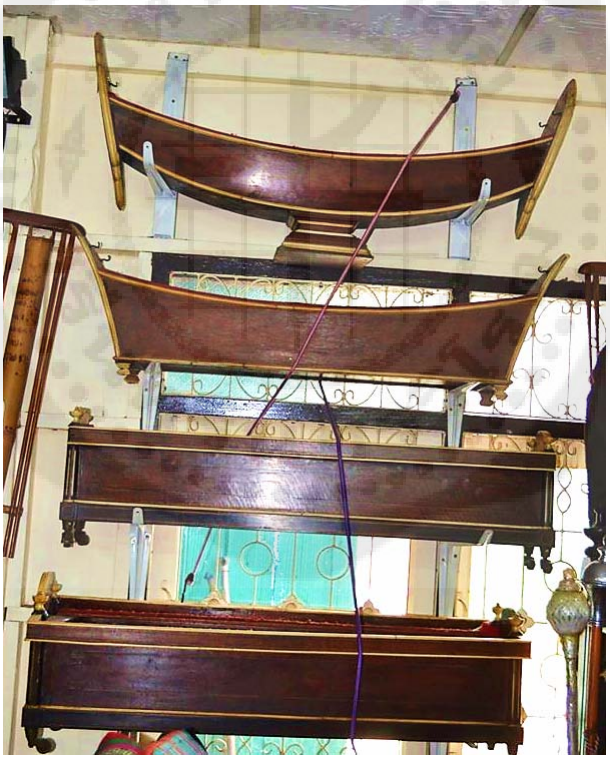

ภาพประกอบ 58 รางพลระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็ก

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

เมื่อได้ไม้มานายถวิลก็จะสั่งสร้างรางพลเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ต่อมานายถวิลจึงได้นำรางพลที่มีอยู่โดยคัดเลือกมาทั้งหมด 4 ราง เพื่อที่จะนำมาประกอบมุก เนื่องจากมีญาติพี่น้องทางฝ่ายของนางบุญหลง ประกอบกิจการทำฟาร์มหอยมุก อยู่ที่เกาะนาคาน้อย จังหวัดภูเก็ต ได้นำหอยมุกใส่โอ่งมาให้เป็นจำนวนมาก นายถวิลจึงได้จ้างช่างเพื่อนำหอยมุกเหล่านั้นมาแปะประกอบเพิ่ม

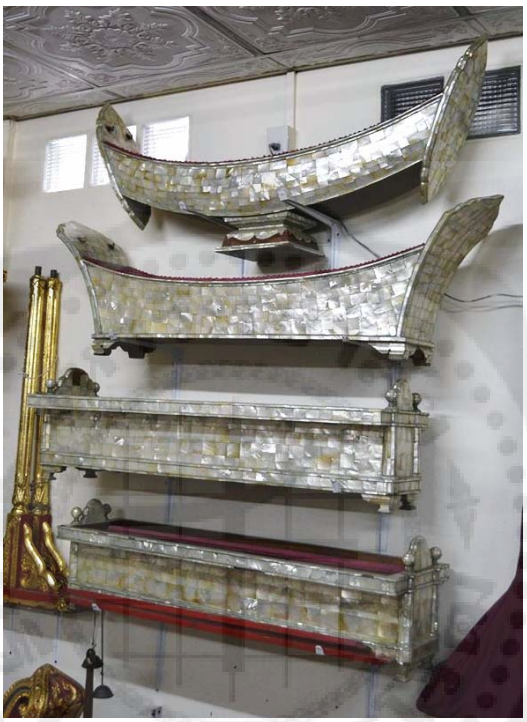

ภาพประกอบ 59 รางระนาดประดับเปลือกหอยมุก

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งของเกาะนาคาน้อยนั้นเป็นของครอบครัวหิรัญพฤกษ์ มีที่ดินอยู่ 53 ไร่ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารสิทธิ์ นส.3ก. ประกอบไปด้วยที่ดินหน้าหาดไปจนถึงบ้านพักและสวนมะพร้าวหลังบ้านพัก (ปัจจุบันปล่อยไว้ให้เป็นป่า) โดยที่ดินส่วนที่เหลืออีก 60% ของเกาะ เป็นป่าดิบชื้น ฟาร์มหอยมุกนั้นถูกบุกเบิกโดยหลานชายของนางบุญหลง ชื่อ ดร.สุจิต หิรัญพฤกษ์ บุตรชายของขุนพินิจนรภัย (นายอินทร์ หิรัญพฤกษ์) พี่ชายของนางบุญหลง ระหว่างที่ดร.สุจิต หิรัญพฤกษ์ ท่านมีชีวิตอยู่ได้ประกอบกิจการฟาร์มหอยมุก ชื่อว่าบริษัทนาคาไข่มุก ผลิตเครื่องประดับที่เป็นที่นิยม และในสมัยนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชินีนาถเคยเสด็จประพาส ที่ฟาร์มหอยมุก พระองค์ท่านรับสั่งว่า “ทำฟาร์มไข่มุกให้มีคุณภาพดีเป็นชื่อเสียงของประเทศ” ซึ่งฟาร์มแห่งนี้ยังเคย

ผลิตมุกเม็ดใหญ่ติดอันดับโลก และขึ้นหน้าหนังสือพิมพ์มาแล้วในอดีต แต่ปัจจุบันพักกิจการไว้ เนื่องจากผลผลิตไม่เฟื่องฟูและตลาดไม่มีความต้องการเหมือนก่อน แต่ก็ยังคงเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมฟาร์มมุกดูกระบวนการเลี้ยงหอยมุก และหาซื้อมุกบนเกาะได้ มีร้านอาหารทะเล มีชายหาดสำหรับพักผ่อนว่ายน้ำ ซึ่งสามารถเดินทางไปได้ตลอดทั้งปี

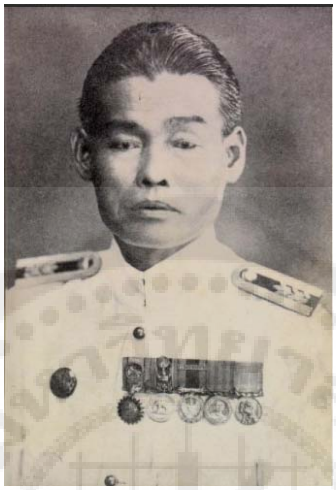

ภาพประกอบ 60 ขุนพินิจนรภัย (นายอินทร์ หิรัญพฤกษ์) พี่ชายของนางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ที่มา: อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพขุนพินิจนรภัย

ภาพประกอบ 61 ดร.สุจิต หิรัญพฤกษ์ หลานชายของนางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ที่มา: อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพขุนพินิจนรภัย) (ที่มา: อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.สุจิต หิรัญพฤกษ์

นอกจากนี้ยังมีรางระนาดเอกและรางระนาดทุ้มประดับมุกที่มีเพิ่มขึ้นมาภายหลัง รางระนาดทั้งสองนี้เขียนลายโดยนายสุนทร ยังเขียวสด ซึ่งเป็นบุตรชายของโจหลุยส์ (นายสาคร ยังเขียวสด) ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หุ่นละครเล็ก) ประจำปีพุทธศักราช 2539

ภาพประกอบ 62 รางระนาดเอกและรางระนาดทุ้มประดับมุก

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 63 รางระนาดเอกประดับมุก

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

จะเห็นได้ว่าเครื่องดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์นั้นมีอยู่มากมายหลายชนิด ซึ่งในปัจจุบันพบว่ายังมีการซื้อเครื่องดนตรีเพิ่มขึ้นตามโอกาส ถึงแม้ว่าเครื่องดนตรีบางส่วนอาจจะชำรุดไปบ้างตามกาลเวลา แต่เครื่องดนตรีในแต่ละยุคของบ้านอรรถกฤษณ์นั้นก็ยังคงถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นมรดกตกทอดให้แก่ลูกหลานสืบไป

ภาพประกอบ 64 บุตร-ธิดาของนายถวิลกับนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ กับเครื่องดนตรีชุดแรกของตระกูล

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 65 บริเวณที่เก็บเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีมอญในบ้านอรรถกฤษณ์ มีโต๊ะหมู่บูชา และหัวโขนที่ใช้ประกอบพิธีไหว้ครูอยู่ในบริเวณเดียวกัน

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 พฤศจิกายน 2560

ภาพประกอบ 66 บริเวณที่เก็บเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีชนิดต่างๆ รวมทั้งอังกะลุงและรางระนาด

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 67 บริเวณด้านนอกของบ้านเครื่อง สถานที่เก็บเครื่องดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ใน ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 46 หมู่ 2 ซอยรังสิตปทุมธานี 15 ต. ประชาธิปัตย์ อ. ธัญบุรี จ. ปทุมธานี

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 พฤศจิกายน 2560

1.1.4 วงดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

สมาชิกทุกคนในครอบครัวอรรถกฤษณ์ได้ร่วมด้วยช่วยกันรับงาน จนสามารถเก็บเงินซื้อเครื่องดนตรีเป็นของตน และได้สะสมเครื่องดนตรีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถรับงานดนตรีได้หลากหลายวงดนตรีที่มี ได้แก่ วงปี่พาทย์มอญ วงปี่พาทย์ไทย วงมโหรี วงแตรวง วงอังกะลุง เป็นต้น

โดยเริ่มแรกทำวงแตรวงขึ้นมาก่อน ซึ่งลูกๆของนายถวิลและนางบุญหลงทุกคนสามารถเป่าแตรฝรั่งและสามารถอ่านโน้ตได้ เพราะได้เรียนรู้มาจากนายถวิล เครื่องดนตรีที่มี ได้แก่ ทรัมเป็ต ยูโฟเนียม ทรอมโบน(แบบนิ้ว ไม่สไลด์) เบสคล้องไหล่ บาริโทน และกลองฝรั่ง ซึ่งการผสมวง พบว่าสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบเครื่องดนตรีได้อีกด้วย เช่น เพิ่มเปิงมาง เพื่อบรรเลงเป็นเพลงมอญ หรือถ้าบรรเลงเวลาพระฉันอาหาร ต้องบรรเลงเพลงไทยก็จะมีการใส่กลองแขกเพิ่ม ทำให้วงแตรวงของบ้านอรรถกฤษณ์สามารถยืดหยุ่นได้ทุกรูปแบบ

ต่อมามีวงอังกะลุงเพิ่มเข้ามา วงอังกะลุงของบ้านอรรถกฤษณ์มีทั้งหมด 2 ชุด 1 ชุดจะมีทั้งหมด 7 คู่ และใช้ผู้บรรเลงเพียง 7 คน ซึ่งสาเหตุที่ใช้อังกะลุงจำนวน 2 ชุด นั้นเพื่อให้เสียงมีความหนักแน่นขึ้น เครื่องประกอบจังหวะในวงอังกะลุง ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ โหม่ง กลองแขก เปิงมาง ตะโพน เป็นต้น สามารถเล่นได้หมดทุกรูปแบบ ซึ่งในสมัยก่อนในจังหวัดปทุมนั้น วงอังกะลุงของบ้านอรรถกฤษณ์ เป็นเพียงที่เดียวที่มีวงอังกะลุงแล้วมีแตรและมีปี่พาทย์มาประกอบในชุดเดียวกัน ส่วนลักษณะการจัดวง สามารถจัดได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่ที่ใช้บรรเลง

ต่อมาหลังจากที่ได้ซื้อเครื่องดนตรีมาจากปู่พิณ ซึ่งได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงเล็ก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพนมอญ กลองทัด ปี่ใน ปี่ชวา ระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็ก มีเครื่องดนตรีไทยแบบครบเครื่อง สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้หลายวง จนสามารถทำเป็นวงปี่พาทย์ มีทั้งวงปี่พาทย์ไม้แข็ง วงปี่พาทย์ไม้นวม วงปี่พาทย์เครื่องห้า วงปี่พาทย์เครื่องคู่ จนไปถึงวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ ลักษณะของการจัดวงจะจัดตามแบบมารตฐานทั่วไป แต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามโอกาสและขึ้นอยู่กับสถานที่ด้วย อย่างเช่น ถ้าบรรเลงประกอบลิเกในสมัยก่อน จะใช้เป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่ บางครั้งจะไปนั่งบรรเลงข้างๆฉาก บรรเลงบนพื้นที่ธรรมดาซึ่งจะไม่มีพื้นแบบยกลอยเหมือนในสมัยนี้

ภาพประกอบ 68 วงปี่พาทย์เครื่องคู่ คณะถวิล อรรถกฤษณ์ บรรเลงรับเสด็จพระเจ้ารำไพพรรณี ที่วัดเสด็จ จังหวัดปทุมธานี

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

นอกจากนี้ในสมัยก่อนยังมีวงมโหรี โดยรูปแบบวงจะเป็นแบบชาวบ้าน ซึ่งตามบ้านนอกจะไม่ค่อยมี รูปแบบวงที่ตายตัว คือจะไม่ได้ยึดตามแบบแผนที่แท้จริง เนื่องจากเครื่องดนตรีบางชิ้นหาผู้มาบรรเลงยาก อย่างเช่น ซอสามสาย เป็นต้น เครื่องดนตรีในวงมโหรีจะใช้เครื่องดนตรีขนาดเล็ก เป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่และมีซอด้วง ซออู้ จะเข้ ตามที่สามารถหาผู้บรรเลงมาเล่นเสริมได้ มาประกอบปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

นอกจากวงมโหรีแล้วยังมีวงบัวลอยและวงปี่พาทย์นางหงส์อีกด้วย โดยวงบัวลอย ส่วนมากจะใช้บรรเลงในงานศพเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน งานศพของนักดนตรีที่มีชื่อเสียง ศิลปินแห่งชาติ หรือแม้กระทั่งนักดนตรีทั่วๆไปที่รู้จักนับถือ ก็สามารถไปบรรเลงให้ได้เพื่อเป็นเกียรติ การจัดวงจะตัดตามแบบมาตรฐานทั่วไป ส่วนการแต่งกายจะแต่งแบบเต็มยศ แต่ถ้าเป็นบุคคลทั่วไปจะแต่งชุดขาวหรือชุดดำ

ภาพประกอบ 69 วงบัวลอย บ้านอรรถกฤษณ์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

หลังจากที่มีวงปี่พาทย์ไทยแล้วจึงเริ่มซื้อเครื่องดนตรีมอญสะสมเพิ่มขึ้น โดยวงปี่พาทย์มอญชุดแรกที่มี คือ วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ สะสมไปเรื่อยๆจนได้ครบเป็นวงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ ในสมัยก่อนปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ เครื่องดนตรีหลักจะมีเพียงแค่ หน้าสองหลังสี่ ได้แก่ ฆ้องมอญวงเล็กและฆ้องมอญวงใหญ่ ตั้งอยู่ด้านหน้า ส่วนด้านหลังจะมีระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้ม และระนาดทุ้มเหล็ก ส่วนเครื่องดนตรีอื่นๆในวง จะมี ตะโพนมอญ เปิงมาง 7 ลูก กระจังโหม่ง 3 ใบ โหม่ง 3 ใบ ส่วนในปัจจุบันมีการขยายวงให้ใหญ่ขึ้นเป็นวงปี่พาทย์มอญวงพิเศษ อาจจะมี 3 โค้ง 5 โค้ง ซึ่งแตกต่างกันเฉพาะด้านหน้า ส่วนเครื่องดนตรีด้านหลังจัดวางเหมือนเดิม ในบางงานอาจจะมีฆ้องมอญถึง 10 โค้งหรือมากกว่านั้น ยิ่งเยอะยิ่งบ่งบอกถึงฐานะของ ผู้ว่าจ้างและยังแสดงถึงเกียรติยศของผู้ตายอีกด้วย

ภาพประกอบ 70 วงปี่พาทย์มอญในงานพระราชทานเพลิงศพนางบุญหลง ใช้ฆ้องมอญมากถึง 11 โค้ง

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่า เครื่องดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์นั้นมีหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีสากล อังกะลุง เครื่องดนตรีไทย หรือเครื่องดนตรีมอญต่างๆ ซึ่งเป็นผลทำให้บ้านอรรถกฤษณ์นั้นมีวงดนตรีเกิดขึ้นมากมาย โดยวงดนตรีที่ใช้ในแต่ละประเภทนั้น มีการผสมวงตามแบบแผนทั่วไป แต่ในบางครั้งก็ไม่ตรงตามแบบแผน ซึ่งการผสมวงสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานที่และสถานการณ์ต่างๆ

1.1.5 **นักดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์**

ครอบครัวอรรถกฤษณ์ ย้ายถิ่นฐานมาอยู่รังสิต ในปี พ.ศ. 2510 ได้เริ่มทำวงปี่พาทย์ ใช้ชื่อว่า “คณะถวิล อรรถกฤษณ์” ในช่วงที่เริ่มทำวงนั้นยังขาดคนปี่อยู่ สมัยนั้นจึงมีสมาชิกหลักเป็นคนในครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วยนายถวิล และบุตร-ธิดาทั้ง 6 คน ดังนี้

1. นาวาอากาศโท ณรงค์ อรรถกฤษณ์ ระนาดทุ้ม
2. นายดิเรก อรรถกฤษณ์ ระนาดเอก
3. จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ฆ้องวงเล็ก
4. ร.ต.ท วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ ฆ้องวงใหญ่
5. ร.ต.ท หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ ขับร้อง
6. นายปรีดา อรรถกฤษณ์ ฉิ่ง

1. นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 71 นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 พฤษภาคม 2558

ประวัติ

นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์ เกิดเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2488 ปัจจุบันอายุ 72 ปี สมรสกับนางสุนีย์ อรรถกฤษณ์ มีบุตรชาย 2 คน คือ

1. นายธนัทภัทร อรรถกฤษณ์ (เดิมชื่อสราวุฒิ) เป็นครูสอนดนตรี ที่โรงเรียนชุมชนประชาธิปัตธิ์วิทยาคาร จ.ปทุมธานี

2. พันจ่าอากาศเอกยุทธนา อรรถกฤษณ์ เป็นครูสอนดนตรีในโรงเรียนจ่าอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศทำหน้าที่ฝึกสอนนักเรียนจ่าอากาศ และสอนดนตรีในกองร้อย รับผิดชอบในส่วนของการแสดงในโรงเรียนจ่าอากาศ ครอบคลุมหมดทั้งดนตรีไทยรวมไปถึงกลองยาว

การทำงาน

เริ่มต้นงานแรกเป็นครูสอนอยู่ที่โรงเรียนราษฎร์ ประมาณ 3 ปี หลังจากนั้นย้ายมาทำงานอยู่ที่บริษัทเอสโซ่ จังหวัดระยอง มีหน้าที่เติมน้ำมันเครื่องบินในสนามบิน ซึ่งมีรายได้สูง จนกระทั่งบริษัทประสบปัญหาขาดรายได้ เนื่องจากช่วงนั้นอเมริกาถอนทัพ จึงทำให้บริษัทจำเป็นต้องปลดพนักงานออก รวมทั้งสิ้น 13 คน และได้เป็นหนึ่งในนั้นเพราะเพิ่งเข้ามาทำงานได้แค่เพียง 2 ปี

พ.ศ. 2514 ได้เข้ารับราชการเป็นนักดนตรีไทย ของกองดุริยางค์ทหารอากาศ ในตำแหน่งฆ้องวงเล็ก ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้าแผนกดนตรีไทย กองดุริยางค์ทหารอากาศ จนเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2549

ปัจจุบันได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษอยู่หลายแห่ง ได้แก่ สมาคมศิลปะเพื่อเยาวชน กรมส่งเสริมวัฒนธรรม โรงเรียนนายเรืออากาศ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพอากาศ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สมาคมโรงเรียนสอนคนตาบอดแห่งประเทศไทย ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สถาบันคึกฤทธิ์ ปราโมช และโรงเรียนพลับพลาไชย เป็นต้น

ภาพประกอบ 72 นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์เป็นพิธีกรงานไหว้ครู ที่โรงเรียนปทุมธานี “นันทมุนีบำรุง”

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 73 นาวาอากาศโทณรงค์ และจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะสอนเยาวชนที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

2. นายดิเรก อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 74 นายดิเรก อรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ประวัติ

นายดิเรก อรรถกฤษณ์ เกิดเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2493 ปัจจุบันอายุ 67 ปี สมรสกับนางสายชล อรรถกฤษณ์ (นามสกุลเดิม สังข์ประไพ) มีบุตรชาย 2 คน ซึ่งสามารถเล่นดนตรีได้ทั้งคู่ คือ

1. นายชัยพร อรรถกฤษณ์ เรียนจบชั้นต้นจากวิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพ แล้วมาศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ จ.พระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันทำงานอยู่ที่การไฟฟ้านครหลวง เขตคลองเตย

2. นายอดิศร อรรถกฤษณ์ เรียนจบที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร วิชาเอกดนตรี ปัจจุบันทำงานการไฟฟ้านครหลวง เขตบางพูด

การศึกษา

ป. 4 โรงเรียนวัดถั่วทอง

ป. 5 - 7 โรงเรียนวัดบัวทอง

ม.ศ. 3 โรงเรียนปทุมวิลัย

การทำงาน

เริ่มต้นงานแรกในปี พ.ศ. 2516 ได้เข้าทำงานที่การไฟฟ้าสามเสน ฝ่ายการเงิน ในขณะที่ทำงานก็ยังมีส่วนช่วยงานทางด้านดนตรี เนื่องจากเดิมมีสโมสรดนตรีของการไฟฟ้า จะมีทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล แต่เครื่องดนตรีถูกเก็บเอาไว้ไม่ได้ใช้งาน พอได้เข้ามาทำงาน เวลามีการประชุมกันก็ได้พบปะพูดคุยกับพนักงานการไฟฟ้าที่เป็นดนตรีที่มาจากหลายๆเขต จึงได้มารวมตัวกันอีกครั้ง โดยมีนายวิทยา หนูจ้อย จากเขตคลองเตย เป็นประธานวงดนตรี ซึ่งถือว่าเป็นคนริเริ่มจัดตั้งวงขึ้น โดยให้ไปดึงตัวนักดนตรีจากเขตต่างๆ คนที่ถูกดึงตัวมาก็เป็นลูกศิษย์ของครูดนตรีไทยหลายๆท่าน เช่นลูกศิษย์ของครูกาหลง ครูจงกล เป็นต้น รวบรวมพนักงานที่ทำงานอยู่ที่การไฟฟ้า จนครบวงและได้วงที่มีฝีมือบรรเลงอย่างมืออาชีพ เรียกได้ว่าดนตรีไทยที่การไฟฟ้าจึงได้ฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นก็มีงานต่างๆ เข้ามา เช่นบรรเลงในงานถวายพระพร ออกอากาศทางโทศทัศน์หลายๆช่อง เนื่องจากในยุคของ ดร.อนันต์ เค้าส่งเสริมดนตรีไทยเป็นอย่างมาก พอยุคต่อมา ในการไฟฟ้ามีงานอะไรก็จะไปบรรเลง เช่นงานฉลองเปิดอาคารต่างๆ หรือเล่นให้กับพนักงานและญาติๆพนักงาน เป็นต้น จนภายหลังได้เริ่มสร้างเครื่องมอญขึ้นมาเพิ่ม เป็นเครื่องใหญ่ 2 คู่

หลังจากที่อยู่การไฟฟ้าสามเสนประมาณ 9 ปี ต่อมาได้ย้ายมาทำงานอยู่ที่การไฟฟ้า เขตนนทบุรี รวมอายุงานประมาณ 38 ปี เกษียณอายุราชการใน ปี พ.ศ. 2554

ปัจจุบันได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนดนตรีอยู่หลายแห่ง ได้แก่ ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันคึกฤทธิ์ ปราโมช และโรงเรียนวัดถั่วทอง เป็นต้น

ภาพประกอบ 75 นายดิเรก อรรถกฤษณ์ ขณะบรรเลงระนาดเอก ณ โรงแรมเอราวัณ

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์)

ภาพประกอบ 76 นายดิเรก อรรถกฤษณ์ ขณะบรรเลงฆ้องมอญวงใหญ่ในงานสวดพระอภิธรรมศพ นายล้วน ดนตรี ที่วัดจุฬา ต.บ้านกุ่ม อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

3. จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 77 จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์

ประวัติ

จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ เกิดเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2496 สมรสกับนางเมตตา อรรถกฤษณ์ (นามสกุลเดิม น้อยเนาวรัตน์) มีบุตรบุญธรรม 1 คน ชื่อนางสุพรรณี อรรถกฤษณ์

การศึกษา

เข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 จากโรงเรียนวัดถั่วทอง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-7 จากโรงเรียนวัดบัวทอง ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 จากโรงเรียนปทุมวิไล และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนธัญบุรี และหลังจากนั้นไปศึกษาต่อที่โรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ

ด้านดนตรี

จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ เริ่มฝึกหัดเป่าเครื่องดนตรีสากลก่อน เมื่ออายุประมาณ 10 ปี ส่วน การเรียนรู้ด้านดนตรีไทยของจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ได้รับการถ่ายทอดตั้งแต่อายุ 11 ปี โดยเริ่มฝึกหัดการตีฆ้องวงใหญ่กับบิดา เพลงที่ได้รับการฝึกหัดในช่วงแรกจะเป็นเพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า และเพลงเสภา ฝึกพื้นฐานจนคล่องแล้ว จนบิดาเห็นว่าน่าจะต่อเพลงเดี่ยวได้แล้ว จึงนำไป

ฝากเรียนกับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้รับการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวทางฆ้องวงเล็ก เช่น เพลงเชิดนอก เดี่ยวพญาโศก เดี่ยวแขกมอญ เดี่ยวกราวใน เป็นต้น

ภายหลังจากเรียนฆ้องวงเล็กจนมีความรู้พอตัวแล้ว บิดาเห็นว่าน่าจะเรียนปี่ โดยให้เหตุผลว่านักดนตรีเป่าปี่ค่อนข้างหายาก เวลามีงานต้องไปขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น จึงต้องการให้เรียนปี่และเริ่มเรียนเป่าปี่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2510 เรียนไล่นิ้วเป่าปี่กับบิดาอยู่ระยะหนึ่งจนพอเป่าปี่ได้ ในเวลานั้นได้มีโอกาสมาบรรเลงดนตรีไทยในงานไหว้ครูแถวเสาชิงช้ากรุงเทพมหานคร บรรเลงถวายมือ1เพลง คือเพลงเชิดจีน 6 ตัว หลังจากบรรเลงเสร็จเรียบร้อย หม่อมหลวงขาบ กุญชร ณ อยุธยา ได้มาร่วมงาน ได้ฟังจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ เป่าปี่ก็พอใจ เรียกไปถามว่าเรียนกับใครมา เมื่อรู้ว่าเรียนมากับบิดาก็มิได้ว่าอะไร แต่ให้ไปนำขันมาจะนำไปฝากตัวกับครูเทียบ คงลายทอง ผู้ที่มีความรู้เรื่องการเป่าปี่อย่างดีเยี่ยม จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ จึงนำขันเข้าไปกราบครูเทียบ เพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ ครูเทียบรับขันแล้วเรียกครูสมนึก บุญจำเริญ ซึ่งเป็นศิษย์ของครูเทียบ คงลายทอง มารับมอบต่อให้ไปสอนแทนท่าน ซึ่งขณะนั้นจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปีที่1 ตั้งแต่นั้นมาก็ได้ร่ำเรียนวิชาเป่าปี่ กลเม็ดเด็ดพรายต่าง ๆ จากครูสมนึกได้มากมาย แต่เป็นที่น่าเสียดายการเรียนเป่าปี่ก็ต้องหยุดชะงักเพราะครูสมนึก มาเสียชีวิตลง นำความเสียใจมาถึงลูกศิษย์โดยเฉพาะจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ เพราะมีความสนิทสนมกับครูสมนึกมาก

ความพยายามในการร่ำเรียนการเป่าปี่ไม่จบลงเพียงเท่านี้ จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ ได้มาฝากตัวเป็นศิษย์กับครูมณเฑียร สมานมิตร ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของครูสมนึก และยังฝากตัวเป็นศิษย์ครูผวน บุญจำเริญ (บิดาของครูสมนึก บุญจำเริญ) ซึ่งท่านเมตตาสอนปี่ให้ ขณะนั้นนั้นครูผวนบวชเป็นพระอยู่ที่วัดบำรุงธรรม แต่ท่านก็ยังสอนปี่ในให้ทุกวันศุกร์ ท่านว่าเป็นสังฆาภิเษกไม่ปราชิกอะไร เดี่ยวไปนั่งปลงเอา ท่านต่อเพลงบัวลอยของปี่ชวาและบอกให้เก็บรักษาไว้ ต่อมาสุขภาพของท่านไม่ดีเป่าปี่ไม่ไหวแล้ว จ่าอากาศเอกสุวัฒน์จึงเข้ากรุงเทพฯ และได้เรียนปี่กับครูมณเฑียร สมานมิตร (ลูกศิษย์ของครูสมนึก) ตั้งแต่นั้นมา และในช่วงนั้นก็ได้เป็นคนปี่ของวงบ้านใหม่หางกระเบนอีกด้วย

การทำงาน

จ่าอากาศเอกสุวัฒน์เริ่มเข้ารับราชการเมื่อปี พ.ศ. 2514 ณ กองดุริยางค์ทหารอากาศ ตำแหน่งเครื่องเป่าไทยข้าราชการพลเรือน โดยทำหน้าที่เป็นนักดนตรีประจำบรรเลงในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งใน พ.ศ. 2515 ได้ติดยศจ่าอากาศตรี พ.ศ. 2517 ได้ติดยศจ่าอากาศโท และ พ.ศ. 2519 ได้ติดยศจ่าอากาศเอก ต่อมามีการจัดงานที่กองการสังคีต กรมศิลปากร ได้จัดงานบรรเลงระหว่างหน่วยงานราชการเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และเป็นการกระชับความสัมพันธ์ โดยใช้ชื่อรายการว่า ดนตรีไทยพรรณนา จัด ณ โรงละครแห่งชาติ ในการจัดครั้งที่ 2 ได้เชิญทหารจากเหล่าทัพมาร่วมบรรเลงพร้อมกัน ในครั้งนั้นจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ได้มีโอกาสมาบรรเลงในนามของกองดุริยางค์ทหารอากาศ ซึ่งการ

มาร่วมงานการบรรเลงในครั้งนั้นมีผู้ใหญ่ของกรมศิลปากรหลายท่านได้มาร่วมงานด้วย นับเป็นก้าวสำคัญเพราะในเวลาต่อมา อาจารย์สมชาย ทับพร ได้มาชักชวนให้ไปทำงานที่กองการสังคีต กรมศิลปากร วินาทีนั้นจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ รู้สึกดีใจเป็นอย่างมาก ที่จะได้มีโอกาสทำงานที่กรมศิลปากรแหล่งรวมนักดนตรีที่มีฝีมือมากมาย จึงตอบรับ และได้เข้าไปทำงานในปี พ.ศ. 2520 ขณะนั้นอาจารย์เสรี หวังในธรรม เป็นผู้อำนวยการกองสังคีต และครูจิรัส อาจณรงค์ เป็นหัวหน้าแผนก

การทำงานที่กองการสังคีตนั้น จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ได้รับโอกาสมากมาย ทั้งยังได้รับความรู้เพิ่มเติมและได้มีโอกาสพัฒนาฝีมือในการบรรเลงแต่ละครั้ง และได้มีโอกาสฝากตัวเป็นศิษย์กับครูบุญช่วย โสวัตร และครูปี๊บ คงลายทอง ได้ฝึกทางปี่ชวา และได้ต่อเพลงแขกมอญบางช้าง 3 ชั้น เป็นต้น

พ.ศ. 2548 ได้รับเครื่องราชอิสรียาภรณ์ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

พ.ศ. 2551 ได้รับเครื่องราชอิสรียาภรณ์ทวิตริตราภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. 2552 ได้รับตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มดุริยางค์ไทย

พ.ศ. 2556 ได้รับตำแหน่งศิลปินอาวุโสสำหนักการสังคีต

จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์เกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2556 รวมอายุการทำงานราชการของจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ทำงานที่ดุริยางค์กองทัพอากาศ เป็นเวลา 6 ปี และรับราชการที่กองการสังคีต กรมศิลปากร เป็นเวลา 36 ปี รวมอายุราชการทั้งหมด 42 ปี

ปัจจุบันได้รับการติดต่อจากหลายๆแห่งเพื่อให้ไปถ่ายทอดความรู้แก่สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยต่างๆ ดังนี้

พ.ศ. 2529 – ปัจจุบัน สมาคมศิลปะเพื่อเยาวชน

พ.ศ. 2529 – ปัจจุบัน ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล)

พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน สถาบันบันฑิตพัฒนศิลป์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์

พ.ศ. 2546 – 2550 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน สถาบันคึกฤทธิ์

พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2557 – ปัจจุบัน โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยลำปาง

ผลงานด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม

จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ มีผลงานการบรรเลงทั้งในประเทศและต่างประเทศและเป็นตัวแทนของประเทศไทยในงานสำคัญต่างๆ เช่น

การบรรเลงในประเทศ

1. งานดนตรีไทยพรรณนา ครั้งที่ 2-5 ณ โรงละครแห่งชาติ (พ.ศ. 2514 – 2520)
2. บรรเลงประกอบการแสดงโขนละคร ปี่พาทย์เสภาและปี่พาทย์พื้นเมือง
3. บรรเลงงานสมเด็จพระเทพฯ ร่วมบรรเลงเพลงโหมโรงมหาราช
4. บรรเลงในงานสายใจไทยในโครงการสมเด็จพระเทพฯ
5. บรรเลงงานวิศิษฏศิลปินปิ่นสยามพ.ศ. 2554 – ปัจจุบัน
6. บรรเลงที่ทำเนียบรัฐบาล
7. พระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
8. งานพระราชสมภพครบรอบ 60 พรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ณ พระตำหนักสวนอัมพร
9. พระราชพิธีจรดพระนางคัลแรกนาขวัญ
10. พระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค (พ.ศ. 2525 – พ.ศ. 2546)
11. พระราชทานพัดยศพระทั่วประเทศ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
12. บรรเลงงานไหว้ครูที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
13. บรรเลงปี่พาทย์เสภาที่วังหน้า

การบรรเลงในต่างประเทศ

ได้รับโอกาสเป็นตัวแทนประเทศไทยไปบรรเลงในงานสำคัญต่างๆ ที่จัดขึ้นในต่างประเทศดังนี้

1. ประเทศญี่ปุ่น	7 ครั้ง
2. ประเทศมาเลเซีย	4 ครั้ง
3. ประเทศอินโดนีเซีย	2 ครั้ง
4. ประเทศเกาหลี	3 ครั้ง
5. ประเทศกัมพูชา	2 ครั้ง
6. ประเทศเวียดนาม	2 ครั้ง
7. ประเทศลาว	2 ครั้ง
8. ประเทศฟิลิปปินส์	4 ครั้ง
9. ประเทศสิงคโปร์	2 ครั้ง
10. ประเทศบรูไน	3 ครั้ง
11. ประเทศอเมริกา (แอลเอ)	4 ครั้ง
12. ประเทศอเมริกา (ดารัส)	1 ครั้ง

13. ประเทศอเมริกา (เท็คซัส)	1 ครั้ง
14. ประเทศอเมริกา (ไมอาร์มี่)	1 ครั้ง
15. ประเทศอเมริกา (ซานฟรานซิสโก)	1 ครั้ง
16. ประเทศบราซิล	1 ครั้ง
17. ประเทศสวีเด็น	2 ครั้ง
18. ประเทศเดนมาร์ก	1 ครั้ง
19. ประเทศเนเธอร์แลนด์	1 ครั้ง
20. ประเทศสวิตเซอร์แลนด์	3 ครั้ง
21. ประเทศเยอรมนี	4 ครั้ง
22. ประเทศเยอรมัน (เบอร์ลิน)	1 ครั้ง
23. ประเทศเยอรมัน (มิวนิค)	1 ครั้ง
24. ประเทศเยอรมัน (ฮัมบูร์ก)	1 ครั้ง
25. ประเทศฝรั่งเศส 36 เมือง	1 ครั้ง
26. ประเทศฮังการี	1 ครั้ง
27. ประเทศโปแลนด์ (เมืองวอซอ)	1 ครั้ง
28. ประเทศออสเตรีย	1 ครั้ง
29. ประเทศออสเตรเลีย	1 ครั้ง
30. ประเทศเชคโกสโลวาเกีย	3 ครั้ง
31. ประเทศโรมาเนีย	1 ครั้ง
32. ประเทศบัลแกเรีย	1 ครั้ง
33. ประเทศฟินแลนด์	1 ครั้ง
34. ประเทศศรีลังกา	1 ครั้ง
35. ประเทศฮ่องกง	1 ครั้ง
36. ประเทศไต้หวัน	1 ครั้ง
37. ประเทศจีน (ปักกิ่ง)	1 ครั้ง
38. ประเทศจีน (เซี่ยงไฮ้)	1 ครั้ง
39. ประเทศจีน (ซ่งซ่ง)	1 ครั้ง
40. ประเทศจีน (ซีอาน)	1 ครั้ง
41. ประเทศอังกฤษ	2 ครั้ง
42. ประเทศอิตาลี (เกาะเอลบา)	2 ครั้ง

43. ประเทศโปรตุเกส 2 ครั้ง
44. ประเทศอิสราเอล 3 ครั้ง
45. ประเทศรัสเซีย 3 ครั้ง
46. ประเทศแคนาดา(น้ำตกไนแองการ่า) 1 ครั้ง
47. ประเทศสโลวาเกีย 1 ครั้ง
48. ประเทศอเมริกา (แคลิฟอร์เนีย) 1 ครั้ง

จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ได้ มีโอกาสได้เดินทางไปบรรเลงและเผยแพร่วัฒนธรรมบ่อยครั้ง อย่างในประเทศญี่ปุ่น มีโอกาสไปถึง 7 ครั้ง และในประเทศฝรั่งเศส มีโอกาสไปบรรเลงและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยมากถึง 36 เมือง ซึ่งประเทศสุดท้ายที่ได้เดินทางไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยคืองานเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ณ ประเทศออสเตรีย นับว่าเป็นเกียรติประวัติและผลงานในขณะรับราชการที่มีคุณค่าที่ได้ร่วมเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

ภาพประกอบ 78 จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะร่วมบรรเลงปี่ในงาน Thailand Cultural Festival 2011 ที่ประเทศโรมาเนีย

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์

ผลงานทางด้านการบันทึกเสียง

นอกจากด้านการบรรเลงในโอกาสสำคัญต่างๆดังกล่าวแล้ว ยังมีผลงานทางด้านการบันทึกเสียงตามสถานที่และบริษัทต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศดังนี้

1. บันทึกเสียงสาธิตการเรียนเครื่องเป่าไทยพื้นฐานเกี่ยวกับเพลง 2 ชั้นบริษัทเสริมวิทย์
2. บันทึกเสียงเพลงโขน ละคร เพลงพิธีกรรม โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น และปี่พาทย์มอญ บริษัทเสริมวิทย์ บริสเน็ค
3. บันทึกเสียงดนตรีไทยวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุศึกษา
4. บันทึกเสียงวงออเคสต้รา ณ ประเทศเช็ค

รางวัลที่ได้รับ

พ.ศ. 2537 รับเหรียญพระราชทานเนื่องในโอกาสถวายงานที่โฮมพุเตย

พ.ศ. 2542 อาจารย์ดีเด่น จากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2542 รับรางวัลพระราชทานเนื่องในโอกาสถวายงานสอนพระโอรส

พ.ศ. 2542 รับรางวัลชนะเลิศเหรียญทองครูดนตรีระดับอุดมศึกษา (เครื่องดนตรี ขลุ่ยเพียงออ)

พ.ศ. 2543 ได้รับรางวัลผู้ถ่ายทอดศิลปะแก่เยาวชน จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

พ.ศ. 2543 รับเกียรติบัตรวิทยาลัยภูมิพลสังคีต มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นอาจารย์ผู้ฝึกสอนของ นายรักพงษ์ สุขสำราญ ซึ่งผ่านเข้ารอบรองชนะเลิศการประกวดเยาวชนดนตรีแห่งประเทศไทยครั้งที่ 4 ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ขลุ่ยเพียงออ)

พ.ศ. 2545 รับโล่ประกาศเกียรติคุณ กรรมการตัดสินประกวดกลองยาวเนื่องในงานเฉลิมฉลองสะพานพระราม 5 และมาหรรมของดี 453 ปี เมืองนนท์

พ.ศ. 2545 รับเกียรติบัตรจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นวิทยากรผู้มีความสามารถอย่างสูงส่งในการอบรมเยาวชนตามโครงการวงดุริยางค์ไทยเยาวชนแห่งชาติ

พ.ศ. 2546 รับเกียรติบัตรสมาคมศิลปะเพื่อเยาวชน สำนักงานคระกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

พ.ศ. 2546 รับใบประกาศเกียรติคุณ ได้ให้การสนับสนุนการจัดพระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคในการประชุมเอเปค 2003

พ.ศ. 2547 เกียรติบัตร ได้ร่วมโครงการบรรเลงวงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องใหญ่ เพลงชุดโหมโรงกลางวัน ในงาน “การบรรเลงปี่พาทย์เสภาที่วังหน้า” ครั้งที่ 3

พ.ศ. 2550 รับใบประกาศเกียรติคุณ ได้เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์มรดกไทย

พ.ศ. 2556 รับโล่เกียรติคุณเนื่องในโอกาสครบรอบเกษียณอายุราชการ

ภาพประกอบ 79 จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ขณะเป่าปี่ชวา ณ สถานทูตไทย ประเทศอิสราเอล

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 80 จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ร่วมบรรเลงขลุ่ย กับนักดนตรีไทยกองการสังคีต กรมศิลปากร

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยจ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์)

4. ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 81 ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ประวัติ

ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2498 สมรสกับนางยินดี อรรถกฤษณ์ (นามสกุลเดิม ขำจันทร์) มีบุตรสองคน บุตรชายคนโตชื่อนายณัฐวุฒิ อรรถกฤษณ์ เดิมเป็นครูสอนดนตรีไทย ที่โรงเรียนพระหฤทัยนนทบุรี ปัจจุบันทำงานคาโก้ เกี่ยวกับไปรษณีย์ทางอากาศ ของสายการบินนกแอร์ และบุตรสาวคนเล็ก ชื่อนางสาวนันธิชา อรรถกฤษณ์ เป็นครูสอนดนตรีอยู่ที่โรงเรียนอุดมวิทยา อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

การศึกษา

ประถมศึกษา โรงเรียนวัดถั่วทอง

มศ.1-3 โรงเรียนธัญบุรี

การทำงาน

พ.ศ. 2516 ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ เข้าทำงานรับราชการเป็นตำรวจ สมัยนั้นเรียกว่าโรงเรียนนายสิบตำรวจบางเขน กรุงเทพมหานคร จะมีนักดนตรีประจำกองร้อย ซึ่งปัจจุบัน

เรียกว่าดุริยางค์ตำรวจ อยู่ในฝ่ายดนตรี กองสวัสดิการ ได้เป็นตำรวจชั้นประทวน และชั้นสัญญาบัตร และเป็นอดีตหัวหน้าวงดนตรีไทย ดุริยางค์ตำรวจ จนเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2558

ปัจจุบันได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษสอนดนตรีอยู่หลายแห่ง เช่น สถาบันคึกฤทธิ์ ปราโมช โรงเรียนดวงกมล อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี และศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ภาพประกอบ 82 ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ ร่วมบรรเลงระนาดทุ้ม ในงานสโมสรโรตารี่ ณ โรงแรมเอราวัณ

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 83 ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ ขณะเป่าปี่ใน งานพุทธศาสนา ณ สนามหลวง

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 84 ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ขณะสอนลูกศิษย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

5. ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 85 ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ประวัติ

ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ เกิดเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 สมรสกับร้อยตำรวจตรี ชาญยุทธ ทองสงวน

การศึกษา

ประถมศึกษา 1-4	โรงเรียนวัดถั่วทอง
ประถมศึกษา 5-7	โรงเรียนทิพพากรวิทยาการ
มัธยมศึกษา	โรงเรียนธัญบุรี

การทำงาน

หลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนธัญบุรี ในปี พ.ศ. 2518 ได้เข้ามาทำงานอยู่ที่ดุริยางค์ตำรวจ ที่เดียวกับร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ (พี่ชาย) และบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2521 เป็นเวลากว่า 42 ปี เป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรและเป็นนักร้องประจำวงดนตรีไทยของดุริยางค์ตำรวจมาโดยตลอด จนปี พ.ศ. 2555 ย้ายมาประจำอยู่งานวิชาการ และได้เป็นรองสารวัติงานวิชาการ ฝ่ายดนตรี กองสวัสดิการ

นอกจากงานราชการแล้ว ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ ยังมีโอกาสได้ร่วมสอนและทำวง โยธวาธิตส่งประกวด ซึ่งทำมาแล้วแทบจะทั่วทั้งภาค โรงเรียนที่มีโอกาสได้ไปสอน เช่น โรงเรียนอรรถวิทย์ พนิชยการ ทำให้เป็นแชมป์ในปีนั้น การสอนจะสอนแบบประยุกต์ มีการอเร้นท์เพลงใหม่ รวมทั้งสอนภาคการแสดงปฏิบัติ การแปลแถว ซึ่งส่วนมากโรงเรียนที่ไปสอนจะได้แชมป์ไม่ก็รองแชมป์ อย่างในปีล่าสุดมีโอกาสได้ร่วมทำวงโยธวาทิตกับร้อยตำรวจตรีชาญยุทธ ทองสงวน ไปประกวดวงโยธวาทิตที่ประเทศเยอรมัน และได้แชมป์โลกกลับมา ซึ่งถือว่าเป็นความภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก

ภาพประกอบ 86 ร.ต.ต ชาญยุทธ ทองสงวน และ ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 87 ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ ในสมัยเพิ่งเข้ารับราชการดุริยางค์ตำรวจได้รับเกียรติขับร้องร่วมกับวงโยธวาทิตเพลงไทยตำรวจ ควบคุมวงโดยร.ต.ต.พิศ เคียงเจริญ

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 88 ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ (ขับร้อง) และ ร.ต.ท.วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ (ขลุ่ย) ร่วมบรรเลงในวงดนตรีไทยดุริยางค์ตำรวจ ในพิธีเปิดสำนักงานจเรตำรวจและสำนักงานตรวจสอบภายใน เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2557

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

6. นายปรีดา อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 89 นายปรีดา อรรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 พฤศจิกายน 2558

ประวัติ

นายปรีดา อรรถกฤษณ์ เกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2502 สมรสกับนางแสงจันทร์ อรรถกฤษณ์ เป็นอาจารย์สอนขับร้องเพลงไทย อยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี มีบุตรสาว 2 คน ชื่อ นางสาวศศิวิมล อรรถกฤษณ์ กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และนางสาวนันท์นภัส อรรถกฤษณ์ จบการศึกษาจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีที่จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ซึ่งบุตรสาวทั้งสองมีความสามารถทางด้านขับร้องเพลงไทย

การทำงาน

ปัจจุบันทำงานอยู่ที่ส่วนบริหารการดนตรีไทย สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

ภาพประกอบ 90 นางสาวนันท์นภัส อรรถกฤษณ์ ได้เข้ารับพระราชทานรางวัลชนะเลิศขับร้องเพลงไทย ในรายการ "ประลองเพลง ประเลงมโหรี" จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2559

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 91 นายปรีดา อรรถกฤษณ์ ขณะบรรเลงฆ้องวงใหญ่ ในงานถวายพระพร

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยนายปรีดา อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 92 นายปรีดา อรรถกฤษณ์ ร่วมบรรเลงระนาดทุ้ม ในพิธีไหว้ครูดนตรี กรมประชาสัมพันธ์ 2556

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดยนายปรีดา อรรถกฤษณ์

นักดนตรีในบ้านอรรถกฤษณ์ มีสมาชิกหลักเป็นคนในครอบครัวอรรถกฤษณ์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ละคนก็มีความสามารถบรรเลงกันได้หลากหลายเครื่องมือ ก็จะมีการผลัดเปลี่ยนเครื่องมือไปตามวงดนตรีและตามโอกาสต่างๆ ซึ่งหลังจากที่มีวงปี่พาทย์มอญ ทำให้เครื่องดนตรีมีจำนวนมากขึ้น นอกเหนือจากคนในครอบครัวอรรถกฤษณ์แล้ว สมาชิกในวงก็จะมีญาติพี่น้องและบรรดาศิษย์มาร่วมบรรเลงเพิ่มเติมอีกด้วย

1.1.6 ผลงานเพลง

นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้ประพันธ์บทร้อง ทำนองเพลงต่าง ๆ ไว้ตามหลักการที่ได้เรียนมา เนื่องจากนายถวิลมีความจำดี และเป็นคนไม่อยู่เฉย ตื่นเช้ามาหลังจากรดต้นไม้และทำภารกิจต่างๆ เสร็จ ช่วงสายๆก็มักจะมานั่งเขียนโน้ตที่โต๊ะประจำ จะมีเครื่องเขียนและขลุ่ยบนโต๊ะ ซึ่งเวลาได้ยินอะไรมาก็จะเอามาแต่งเติมตัดต่อหรือเอามาขยาย เช่น เมื่อได้ยินหน้าทับตะโพนสาธุการ มี 2 ชั้น นายถวิลก็จะแต่งเป็นชั้นเดียว ทำให้มีโอกาสได้ใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน

เพลงที่นายถวิล อรรถกฤษณ์ ประพันธ์ไว้ มีดังนี้

1. เพลงหอมหวาน (เถา)
2. เพลงหอมหวล (เถา)
3. เพลงลมหวน (เถา)
4. เพลงไอยเรศชูงวง (เถา)
5. เพลงช้างกินใบไผ่ (เถา)
6. เพลงขอมกลาง (เถา)

7. เพลงเขมรเสด็จ (เถา)
8. เพลงโหมโรง สามม้า
9. เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า
10. เพลงลาวดำเนินทราย (เถา)
11. เพลงยาว 7 ท่อน

ภาพประกอบ 93 นายถวิล อรรถกฤษณ์ กับโต๊ะเขียนโน้ต

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

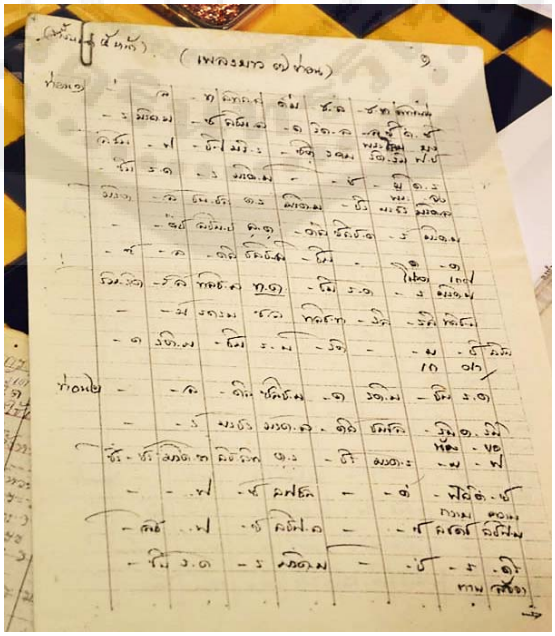

ภาพประกอบ 94 โน้ตเพลงยาว 7 ท่อน บันทึกโดยนายถวิล

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 95 ตู้เก็บรวบรวมโน้ตในบ้านอรรถกฤษณ์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560)

ภาพประกอบ 96 ตู้ไม้โบราณใช้เก็บรวบรวมโน้ต

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

นอกจากนี้ จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ยังได้ประพันธ์ทางเดี่ยวขลุ่ยเพียงออ เป็นจำนวน 27 เพลง เพื่อสำหรับใช้ประกวดตามสถาบันต่างๆ ดังต่อไปนี้

ประเภทเพลงที่มีอัตราจังหวะ 3 ชั้น ได้แก่

1. เพลงการะเวกเล็ก
2. เพลงสุดสงวน
3. เพลงสาลิกาชมเดือน
4. เพลงนางครวญ
5. เพลงพญาโศก
6. เพลงสารถี

ประเภทเพลงที่มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น

1. เพลงขึ้นพลับพลา
2. เพลงเวสสุกรรม
3. เพลงพัดชา
4. เพลงหกบท เสียง (ด่)
5. เพลงหกบท เสียง (ซ)
6. เพลงครวญหา
7. เพลงสร้อยลำปาง
8. เพลงลมพัดชายเขา
9. เพลงลมพัดชายเขา
10. เพลงกล่อมนารี
11. เพลงน้ำลอดใต้ทราบ
12. เพลงสารถี
13. เพลงบุหลันลอยเลื่อน
14. เพลงมอญรำดาบ
15. เพลงชมดง
16. เพลงลมหวน
17. เพลงลาวดวงดอกไม้
18. เพลงช้าโหย
19. เพลงบังใบ
20. เพลงลมพัดชายเขา

จะเห็นได้ว่าผลงานเพลงของทางบ้านอรรถกฤษณ์ที่ประพันธ์ขึ้นมาใหม่มีจำนวนหลายเพลง แต่เพลงที่เด่นที่สุดของบ้านอรรถกฤษณ์ ที่ยังมีโอกาสได้นำไปใช้และเผยแพร่คือเพลงขอมกลาง ซึ่งได้ประพันธ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 และทางบ้านอรรถกฤษณ์ได้มีโอกาสได้นำไปถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้นำไปบรรเลงออกอากาศที่สถานีวิทยุศึกษา หลังจากที่ได้มีโอกาสนำเพลงไปเผยแพร่ก็มีเสียงชื่นชมว่าเป็นเพลงที่ไพเราะ และสนุกสนาน ทำให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งเพลงนี้ยังมีโอกาสได้ทำการบันทึกเสียงไว้อีกด้วย

1.2 บทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

1.2.1 การรับงาน

พ.ศ. 2510 คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ได้ถูกก่อตั้งขึ้น โดยมีสมาชิกหลักเป็นคนในครอบครัวอรรถกฤษณ์

นอกจากนี้ยังมีญาติพี่น้องและลูกศิษย์มาร่วมด้วย สมัยนั้นมีงานชุกตลอดทั้งปี รับงานเป็นราคาหลักร้อย ซึ่งก่วยเตี๋ยวในสมัยนั้นชามละ 50 สตางค์ ใน1ปีรายได้โดยรวมหลังหักค่าใช่จ่ายแล้วคงเหลือประมาณปีละ 300,000 บาท ซึ่งวงดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์ ที่ใช้ในการรับงานนั้นมีหลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

วงแตรวง พบว่า เป็นวงที่มีการรับงานชุกมาก เนื่องจากในสมัยก่อนมีพิธีการเยอะ เช่น งานบวช งานแต่ง แห่ขบวน งานโกนจุก งานสมโภชหนังก่อนฉาย เป็นต้น เนื่องจากแตรวงนั้นมีบทบาทอยู่ในแทบทุกโอกาสและวาระสำคัญตลอดทุกช่วงชีวิต เพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงแตรวงนั้น จะเป็นเพลงประเภทเพลงไทย เพลงมอญ เพลงมาร์ช เพลงสากล รวมไปถึงเพลงลูกทุ่ง ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและพิธีการต่างๆ สามารถบรรเลงได้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เนื่องจากสมาชิกในบ้านอรรถกฤษณ์เป็นนักปี่พาทย์อยู่แล้ว ทำให้วงแตรวงของบ้านอรรถกฤษณ์สามารถยืดหยุ่นได้ทุกรูปแบบ

วงอังกะลุง โอกาสที่ใช้จะมีทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เช่นงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้าง โดยส่วนมากจะบรรเลงเป็นเพลงไทย เพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน รวมไปถึงเพลงมอญต่างๆ เพราะทางบ้านอรรถกฤษณ์สามารถเล่นได้หมดทุกรูปแบบ

วงปี่พาทย์ โอกาสที่ใช้บรรเลงจะมีทั้งงานมงคลและงานอวมงคลต่างๆ เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เลี้ยงพระ งานแต่ง งานบวช แม้กระทั่งงานศพ เพลงที่บรรเลงจะเป็นเพลงทั่วๆไป ขึ้นอยู่กับงานและรูปแบบของวง อย่างงานแต่งงาน อาจจะใช้เป็นวงปี่พาทย์ไม้นวม หรืออาจจะเพิ่มซออู้ ซึ่งก็แล้วแต่เจ้าภาพ บรรเลงเพลง ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมแต่งงาน เช่น เพลงประเภทเพลงเถาต่างๆ ส่วนวงมโหรีจะใช้บรรเลงในงานมงคล วงบัวลอยและวงปี่พาทย์นางหงส์ จะพบว่าใช้บรรเลงเฉพาะในงานศพเท่านั้น โดยเพลงที่ใช้บรรเลง จะบรรเลงเป็นเพลงชุดตามแบบฉบับมาตรฐาน

ภาพประกอบ 97 วงปี่พาทย์คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ร่วมบรรเลงในงานประจำปี ณ วัดเสด็จ จ.ปทุมธานี

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

วงปี่พาทย์มอญ โอกาสที่ใช้จะนิยมใช้ในงานศพเท่านั้น โดยเพลงที่ใช้บรรเลง จะบรรเลงเพลงตามประเพณีของมอญ จะใช้เป็นเพลงชุดใหญ่ เช่น เพลงเชิญเล็ก เพลงเชิญใหญ่ เพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน เพลงย่ำค่ำ เพลงย่ำไทย เพลง่ยามอญ หรือเพลงมอญทั่วไปๆ ซึ่งมีเยอะแยะมากมาย และในอดีตบ้านอรรถกฤษณ์ยังมีมอญรำปทุมอีกด้วย มีการใช้วงปี่พาทย์มอญ บรรเลงเป็นเพลงมอญรำปทุม ทั้ง 12 เพลง โดยมีผู้รำประกอบ คือ ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

จากการศึกษาพบว่าบ้านอรรถกฤษณ์นั้นมีการรับงานได้หลากหลายรูปแบบ งานแต่ละงานสามารถปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของผู้ว่าจ้างได้ ส่วนสาเหตุที่มีงานเยอะนั้น เป็นเพราะบ้านอรรถกฤษณ์ มีความเพรียบพร้อม ทั้งผู้บรรเลงและเครื่องดนตรี นักดนตรีทุกคนล้วนมีฝีมือดี อีกทั้งยังปฏิบัติตัวดี ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ เพราะนายถวิลจะคอยสอนสมาชิกในวงเสมอว่า เวลาปฏิบัติงานไม่ควรเอาสุรามาตั้งหน้าวงแล้วมาบรรเลงไปดื่มไป ทุกคนจึงปฏิบัติตามอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งในเวลาต่อมา หลังจากที่นายถวิลและนางบุญหลงได้ถึงแก่กรรม และได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพไปแล้วนั้น จำนวนงานที่รับก็เริ่มลดน้อยลง เนื่องจากบุตร-ธิดาของนายถวิลทุกคนมีงานประจำและมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ เป็นทั้งข้าราชการ อีกทั้งยังเป็นอาจารย์พิเศษสอนเยาวชนตามที่ต่างๆ จึงไม่ค่อยมีเวลาเพื่อที่จะรับงานมากเหมือนแต่ก่อน แต่ในปัจจุบันก็ยังคงรับงานตามโอกาสสำคัญ เช่น งานมหรสพ งานมงคล งานไหว้ครู หรืองานพิธีการต่างๆ เป็นต้น

1.2.2 **การบริการสังคม**

บ้านอรรถกฤษณ์มีบทบาททางด้านดนตรีต่อสังคมมากมายหลายด้าน ซึ่งพอจะแบ่งได้ดังนี้

ด้านการบรรเลงโชว์วงดนตรี

ปีพาทย์คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับเกียรติให้ไปบรรเลงตามสถานที่ต่างๆ เช่น

- บรรเลงหน้าพาทย์ พิธีไหว้ครูที่วัดพระพิเรนทร์ (วรจักร)
- บรรเลงหน้าพาทย์ พิธีไหว้ครูที่แผนกดนตรีไทย กรุงเทพมหานคร 5 ครั้ง
- บรรเลงหน้าโชว์ ที่วัดพระพิเรนทร์ (วรจักร) 10 ครั้ง
- บรรเลงที่สังคีตศาลา 3 ครั้ง
- บรรเลงรับเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในงานเปิดศูนย์ป้องกันยาเสพติด ที่คลอง 10 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2544
- บรรเลงในงานฉลอง 100 ปี อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2545
- บรรเลงในงานมหกรรมดนตรีศรีรัตนโกสินทร์ ฉลอง 120 ปี ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ณ โรงละครแห่งชาติ วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2545
- บรรเลงหน้าพาทย์ในงานไหว้ครูหุ่นละครเล็ก ของคุณครูสาคร ยังเขียวสด (ศิลปินแห่งชาติ) ณ. โรงละครโจหลุยส์ เธียเตอร์
- บรรเลงโชว์ในงานฉลองการครองราชย์ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อ วันที่ 17 มิถุนายน 2549 ณ. มหาวิทยาลัยรังสิต
- บรรเลงหน้าพาทย์พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ของมหาวิทยาลัยรังสิตเป็นประจำทุกปี
- บรรเลงหน้าพาทย์พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตจังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ 22-23 กรกฎาคม 2549
- บรรเลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครูและครอบครู ที่วัดไทยแอลเอ ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ร่วมบรรเลงในงาน " คีตะกวีดนตรีไทย ในรัชกาลที่ 9 " ณ โรงละครแห่งชาติ วันที่ 14 พฤษภาคม 2560

ด้านการประชันวงดนตรี

นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้จัดศิษย์เพื่อประชันวงดนตรีมากกว่า 40 ครั้ง เช่น

- ประชันกับคณะนายสุพจน์ โตสง่า 2 ครั้ง ที่อำเภอภาชี และที่ตำบลสีกุก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ประชันกับคณะนายประสงค์ พิณพาทย์ 10 ครั้ง ที่วัดเสด็จ วัดคลองเจ็ด ฯลฯ
- ประชันกับคณะนายกลิ่น ดนตรีเจริญ 10 ครั้ง

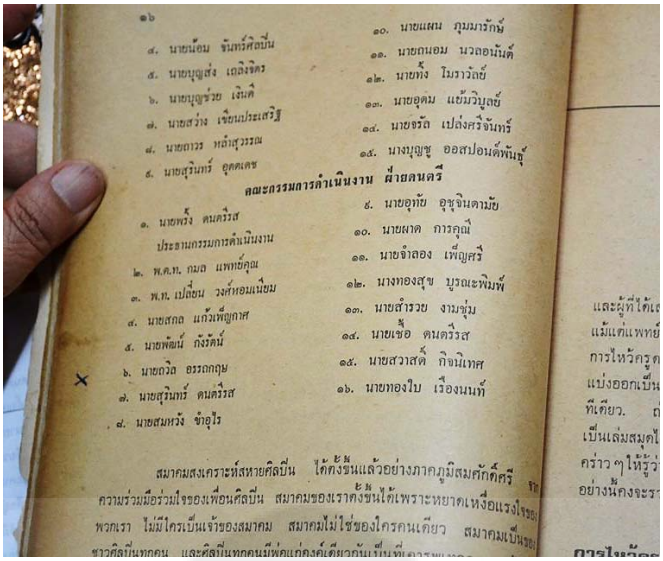

๑๖
๔. นายน้อม จันทร์ศิลปิน
๕. นายบุญส่ง เถลิงจิตร
๖. นายบุญช่วย เจ็นดี
๗. นายสว่าง เชี่ยนประเสริฐ
๘. นายดาว หล่ำสุวรรณ
๙. นายสุรินทร์ อุดคเสร

๑๐. นายแผน กุมมารักษ์
๑๑. นายถนอม นวลอนันต์
๑๒. นายทิ้ง ไมราวัลย์
๑๓. นายอุดม แย้มวิบูลย์
๑๔. นายชลิต เปล่งศรีจันทร์
๑๕. นางบุญชู ออสปอนด์พันธุ์

คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายดนตรี

๑. นายพริ้ง ดนตรีรส
ประธานกรรมการดำเนินงาน
๒. พ.ต.ท. กมล แพทย์คุณ
๓. พ.ท. เปลื้อง วงศ์หอมเนียม
๔. นายสกล แก้วเพ็ญกาศ
๕. นายพัฒน์ กังวัลน์
๖. นายถวิล อรรถกฤษ
๗. นายสุรินทร์ ดนตรีรส
๘. นายสมหวัง ข้อไร

๙. นายอุทัย อุชุจินดามัย
๑๐. นายผาด การคุณี
๑๑. นายจำลอง เพ็ญศรี
๑๒. นางทองสุข บูรณะพิมพ์
๑๓. นายสำรวย งามขุ่ม
๑๔. นายเชื้อ ดนตรีรส
๑๕. นายสวาสดิ์ กิจนิเทศ
๑๖. นายทองใบ เรืองนนท์

สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน ได้ตั้งขึ้นแล้วอย่างภาคภูมิสมศักดิ์ศรี ...
ความร่วมมือร่วมใจของเพื่อนศิลปิน สมาคมของเราตั้งขึ้นได้เพราะหยาดเหงื่อแรงใจของ...
พวกเรา ไม่มีใครเป็นเจ้าของสมาคม สมาคมไม่ใช่ของใครคนเดียว สมาคมเป็นของ...
ชาวศิลปินทุกคน และศิลปินทุกคนมีหน้าที่ช่วยกันเป็นที่...

และผู้ที่ใกล้...
แม้แต่แพทย์...
การไหว้ครู...
แบ่งออกเป็น...
ที่เดียว. ...
เป็นเล่มสมุด...
คร่าว ๆ ให้รู้ว่า...
อย่างน้อยจะร...

การไหว้ครู

ภาพประกอบ 98 จากหนังสือที่ระลึกในงานไหว้ครู สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน มีชื่อของนายถวิล อยู่ในคณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายดนตรีของสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน ซึ่งมีการจัดการบรรเลงถวายมือ เป็นประจำทุกปี ณ วัดพระพิเรนทร์

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

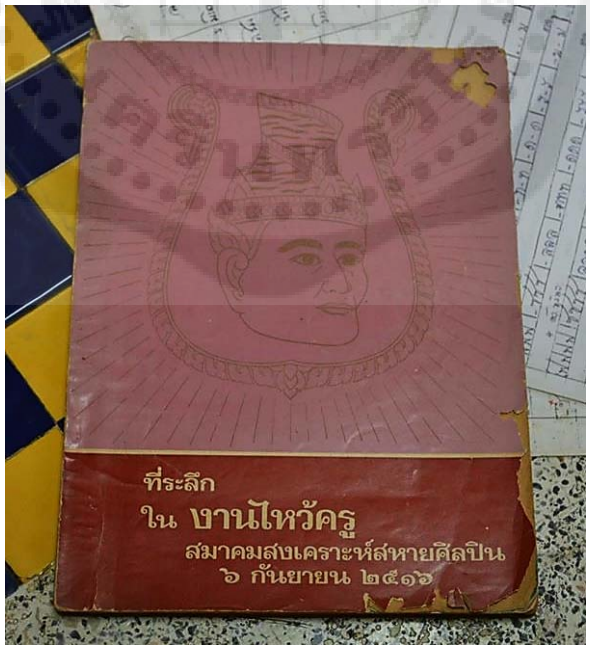

ภาพประกอบ 99 หนังสือที่ระลึกในงานไหว้ครู สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน พ.ศ. 2516

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560)

รางวัลที่ได้รับ และความภาคภูมิใจ

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัลช่วยชีพ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เป็นเงิน 200 บาท

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัลในการบรรเลงปี่พาทย์ประชันถวายจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 เป็นเงิน 20 บาท

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัลเหรียญ ป.ล. จากสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ในการบรรเลงปี่พาทย์ถวายงานฉลองครบรอบพระชนม์มายุพระวิมาดาเธอ

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัลกระดุมเงิน ยฑ. ชั้นที่ 2 จากสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพรกรมหลวงลพบุรีราเมศร์ ในฐานะเป็นมหาดเล็กปี่พาทย์ประจำวังบางคอแหลม

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับเกียรติเป็นประธานกรรมการดนตรีไทยของสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน วัดพระพิเรนทร์ (วรจักร)

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับเกียรติเป็นประธานไหว้ครูฝ่ายดนตรีไทย ของสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน วัดพระพิเรนทร์ (วรจักร)

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับโล่ที่ระลึกในการบรรเลงปี่พาทย์งานไหว้ครูของสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน ประมาณ 9 โล่

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับโล่จากศูนย์วัฒธรรม วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ของจังหวัดปทุมธานี ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรม

- ได้รับถ้วยรางวัลจากการประชันปี่พาทย์ที่อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในฐานะวงปี่พาทย์ที่ชนะการประชัน พร้อมเงินรางวัล 3,000 บาท

- ได้รับถ้วยรางวัลชนะเลิศ การประชันปี่พาทย์ในงานชื่นชมไทย ครั้งที่ 2 นายมนตรี พงษ์พาณิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวง คมนาคม (ในสมัยนั้น)

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของกรุงเทพมหานคร ณ. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2542

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัลพระสิทธิธาดาทองคำ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. 2535

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัล พ่อดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2536

- นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ ได้รับรางวัล แม่ดีเด่น ในประเภท แม่ผู้มีความมานะ อดทน และขยันหมั่นเพียร ของอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2538

- นางบุญหลงจัดวงบรรเลงเพื่อการศึกษาให้กับนิสิตในมหาวิทยาลัยรังสิต ณ ลานพะยอม เป็นประจำทุกปี

- นายถวิล อรรถกฤษณ์ เมื่ออายุ 83 ปี ได้เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ ในเพลงเชิดนอก(ทางครูเพชร จรรนาฏย์)

- นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ เมื่ออายุ 90 ปี ได้บรรเลงระนาดเอกและเดี่ยวเพลงเชิดนอก ถวายหน้าพระที่นั่ง แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานวิศิษฏศิลปินปี่นสยาม (ครูสตรีอาวุโสหญิง) เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

- นางบุญหลง ยังได้รับเกียรติจากรายการทีวีช่อง 9 ในการถ่ายทำชีวประวัติ ในรายการ “สืบสานดนตรีไทย” เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2549

- ได้รับโล่รางวัลชนะเลิศ "ครอบครัวอบอุ่น" ของอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ประจำปี พ.ศ. 2545

- ได้รับโล่รางวัลชนะเลิศในประกวด " บ้านวัฒนธรรมดีเด่น " ตามโครงการส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2547

ภาพประกอบ 100 นายถวิล อรรถกฤษณ์ รับรางวัลพระสิทธิธาดาทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 101 นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ อายุ 90 ปี ขณะซ้อมบรรเลงระนาดเอก เพื่อบรรเลงในงานวิศิษฏศิลปินปี่นสยาม

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

จากรายละเอียดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ทราบว่าบ้านอรรถกฤษณ์นั้นมีบทบาทต่อสังคมในหลายๆด้าน นอกจากจะบรรเลงในงานสำคัญต่างๆแล้ว บ้านอรรถกฤษณ์ยังทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม จนเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งเป็นผลทำให้ได้รับรางวัลมากมาย

ตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

2.1 การรับศิษย์

การรับศิษย์ของบ้านอรรถกฤษณ์นั้นในสมัยก่อนจะมีผู้ปกครองของศิษย์ทั้งหลาย ทั้งมีวงและไม่มีวง อยากให้ลูกหลานได้มาเรียนที่นี่ ก็พามาฝากตัวเป็นศิษย์กันมากมาย มาจากหลายๆ ที่ทั้งในจังหวัดปทุมธานีและต่างจังหวัด ผู้เรียนบางคนมาเช้าเย็นกลับ บางคนมาเรียนระยะสั้นประมาณ 1 สัปดาห์ หรือบางคนก็มาอยู่ประจำที่บ้าน ทุกคนที่เข้ามาเรียนต้องผ่านการทำพิธีไหว้ครู ในวันพฤหัสบดีตามธรรมเนียมปฏิบัติแบบโบราณก่อน เพื่อขออนุญาติมาต่อเพลงกับครูบาอาจารย์ที่บ้านนี้ จากนั้นจึงเริ่มเรียนตามแต่ละเครื่องมือการเรียนก็จะมีหลายๆรุ่น แต่ศิษย์ทุกคนจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนเป็นอย่างดี เสมือนเป็นลูกหลาน กินอยู่หลับนอนพร้อมกันโดยไม่เคยแบ่งชั้นวรรณะ ซึ่งทางบ้านอรรถกฤษณ์ก็ไม่เคยเรียกร้องค่าเล่าเรียนจากศิษย์และไม่คิดค่าตอบแทนใดๆทั้งสิ้น แต่ศิษย์ก็มีน้ำใจ หิ้วข้าวใส่ถุงใส่ถัง หรือหิ้วของมาฝากอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังให้โอกาสลูกศิษย์ทั้งหลายได้ร่วมบรรเลงออก

งานต่างๆ ก็จะมีค่าตอบแทนให้กับศิษย์เท่าๆกันทั้งหมด ศิษย์คนใดมีฝีมือดีก็สนับสนุนหางานให้ในหน่วยงานต่างๆที่มั่นคง บ้างก็ส่งเรียนในสถาบันที่มีชื่อเสียงทางดนตรี หรือเมื่อศิษย์ครบอายุบวชก็มีการบวชให้ ตลอดจนเป็นเจ้าภาพจัดงานแต่งงานให้อีกด้วย ในสมัยก่อนจะเป็นแบบนี้มาโดยตลอด เป็นความภาคภูมิใจของทางบ้านอรรถกฤษณ์ เนื่องจากไม่ได้ทำเป็นธุรกิจ แต่ทำเพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและเรียนรู้ ซึ่งสิ่งที่ทางบ้านอรรถกฤษณ์ได้รับจากบรรดาลูกศิษย์ก็คือคำขอบพระคุณ เวลามีงานต่างๆเช่นงานไหว้ครู บรรดาลูกศิษย์เหล่านี้ก็จะมารวมตัวกัน และมาช่วยเหลือกัน เหมือนเป็นวัฏจักรที่ว่า เวลาจะไปเรียนกับใคร ครูก็จะเต็มใจที่จะถ่ายทอดวิชาให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆเช่นกัน

นอกจากได้ถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีให้แก่บรรดาศิษย์ที่มาเรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์แล้ว นายถวิลและนางบุญหลงยังมีโอกาสได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีให้แก่คณะดนตรี โรงเรียนต่างๆ อีกด้วย ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

การถ่ายทอดวิชาดนตรีของนายถวิล ให้แก่ลูกหลาน ญาติ และบุคคลทั่วไปซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ

1. นายทองคำ แสงทับทิม	สำนักการสังคีต กรมศิลปกร
2. พันจ่าอากาศเอกจรินทร์ เอี่ยมประเสริฐ	กองดุริยางค์ทหารอากาศ
3. พันจ่าอากาศเอกพีระ อรรถกฤษณ์	กองดุริยางค์ทหารอากาศ
4. พันเอกปกรณ์ สุทธิ์ลักษณ์	โรงเรียนประจำเสนาธิการทหารบก
5. นายสมชาย แต้เจริญ	กองดุริยางค์ทหารอากาศ
6. นายบุญช่วย เหลียงฮะ	นักดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์
7. พันจ่าอากาศเอกยุทธนา อรรถกฤษณ์	โรงเรียนจ่าทหารอากาศ
8. นายธนัฐชัย สังข์ประไพ	นักดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์
9. อาจารย์สราวุธ อรรถกฤษณ์	มหาวิทยาลัยรังสิต
10. จ่าเอกธนัช พ่วงสุวรรณ	กองดุริยางค์ทหารเรือ

ถ่ายทอดวิชาดนตรีให้แก่คณะดนตรีต่าง ๆ ดังนี้

1. คณะนายสังเวียน เกิดผล	อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา
2. คณะนายไสว เดชศรี	อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา
3. คณะนายสังเวียน	อ.บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา
4. คณะอาจารย์เมี้ยน	จ. อุทัยธานี
5. คณะนายพัน ตันดี	จ.ปทุมธานี

6. คณะนายท้วม หิรัญพฤกษ์ จ.ปทุมธานี
7. คณะนายลิ หิรัญพฤกษ์ จ.ปทุมธานี
8. คณะนายมงคล หิรัญพฤกษ์ จ.ปทุมธานี

ถ่ายทอดวิชาดนตรีให้แก่เด็กนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ดังนี้

1. โรงเรียนวัดป่างิ้ว อ.สามโคก จ.ปทุมธานี
2. โรงเรียนวัดบัวทอง อ.สามโคก จ.ปทุมธานี
3. โรงเรียนช่างไม้ อ.เมือง จ.ปทุมธานี
4. โรงเรียนวัดหัตถสารเกษตร อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

การถ่ายทอดวิชาดนตรีของนางบุญหลง

1. ถ่ายทอดวิชาดนตรีร่วมกับนายถวิลให้กับชมรมผู้สูงอายุ ไต้ฮ่องกง ตลาดรังสิต จ. ปทุมธานี
2. ถ่ายทอดวิชาดนตรีให้กับชมรมดนตรีไทย คณะแพทย์และพยาบาล โรงพยาบาล ธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต จ.ปทุมธานี

ส่วนปัจจุบันในยุครุ่นลูกของนายถวิลและนางบุญหลงนั้นจะต่างกับสมัยก่อน เนื่องจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป บรรดาศิษย์ส่วนมากจะได้รับการถ่ายทอดกันตามสถานที่ต่างๆ แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น โรงเรียน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ส่วนบรรดาศิษย์ในอดีตทั้งหลายนั้นได้แยกย้ายกันไปทำงาน เช่น ดุริยางค์ทหารอากาศ ทหารเรือ ทหารบก เป็นต้น บางรายเกษียรแล้ว และในปัจจุบันพบว่า ยังคงเหลืออยู่ 1 คน คือ นายประกายเพ็ชร เหลียงฮะ (บุญช่วย) ที่ได้อาศัยอยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์มาตั้งแต่อายุ 5 ขวบเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 102 บรรยากาศการเรียนการสอนที่บ้านอรรถกฤษณ์ ในยุคของนายถวิล

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 103 บรรดาลูกศิษย์มารวมตัวกันเพื่อฝึกซ้อมที่บ้านอรรถกฤษณ์ ในยุคของรุ่นลูกนายถวิล

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์

ภาพประกอบ 104 บรรยากาศการเรียนการสอนลูกศิษย์ในยุคของรุ่นลูกนายถวิล ที่สถาบันคึกฤทธิ์ปราโมช

ที่มา: Facebook: Hansing Saphet

หากกล่าวโดยสรุป พบว่า ศิษย์ที่มาเรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์ในสมัยก่อน ในยุคของรุ่นครูถวิล ส่วนมากศิษย์จะเดินทางมาเรียนและมากินอยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์ โดยมีผู้ปกครองพามาฝากเรียน ส่วนในปัจจุบัน ในยุคของรุ่นลูกของนายถวิล ศิษย์ส่วนมากจะอยู่ตามสถาบันการศึกษา โดยผู้สอนจะเป็นคนเดินทางไปสอนตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งในบางครั้งอาจจะมารวมตัวกันที่บ้านอรรถกฤษณ์ เพื่อฝึกซ้อมหรือเพื่อเตรียมตัวในการประกวดกันในโอกาสต่างๆ

2.2 การต่อเพลง

ในเรื่องของการต่อเพลงในยุครุ่นลูกของนายถวิลและนางบุญหลงนั้น โดยพื้นฐานเบื้องต้นลูกๆทุกคนจะได้เรียนกับนายถวิลและนางบุญหลง เริ่มจากการเรียนฆ้องวงใหญ่ก่อน เพื่อที่จะได้เรียนรู้ทำนองหลัก และเริ่มต้นด้วยการต่อเพลงแขกวรเชฐ เถา เริ่มจากเพลงเล็กๆ ในหน้าทับปรบไก่ หลังจากนี้นายถวิลก็จะดูอีกทีว่าใครถนัดอะไร ถ้าเครื่องมือมีพอก็จะแยกคน และทุกคนก็จะได้เข้าเครื่องมือที่ตนถนัด ซึ่งทุกๆ คนจะมีความสามารถเล่นได้ทุกเครื่องมือ จากนั้นจึงต่อเพลงสาธุการ เพลงประเภทโหมโรง และเพลงเถา เพื่อที่จะใช้ในการประชัน จะมีนายดิเรกที่เป็นผู้คอยช่วยฝึกซ้อมและต่อเพลงให้พี่น้องด้วยกัน ซึ่งในสมัยก่อนจะต่อเพลงกันอย่างเร่งรัด เพราะมีความจำเป็นที่จะต้องใช้งานในการประชันบางครั้งเลยอาจข้ามขั้นตอนไปบ้าง ซึ่งสาเหตุที่ต้องเรียนกันอย่างเร่งรัด เพราะว่าหลังจากที่ซื้อเครื่องปี่พาทย์มาเป็นของตัวเองแล้ว ก็มีงานปี่พาทย์จะบรรเลงประเภทเพลงโหมโรงต่างๆ แต่บางครั้ง เช่น บ้านญาติมีงานบวชนาค ก็จะมาบอกล่วงหน้าว่า จะมีปี่พาทย์ในอีก 4 เดือนข้างหน้า ขอให้มาประลองขณะที่กำลังต่อเพลงโหมโรงกันอยู่ จึงจำเป็นต้องต่อเพลงเสภา และเพลงเดี่ยวทันทีเพื่อเตรียมตัว

นายถวิลเป็นคนที่มีระเบียบมาก คนโบราณในสมัยก่อนสอนลูกสอนหลานจะดุ แต่นายถวิลจะไม่ค่อยได้ตีลูกๆ นอกจากเวลาปลุกให้ตื่น ซึ่งในสมัยก่อนมีประชันบ่อยมากจนบรรดาลูกๆแทบเอือมระอา ลูกๆต้องตื่นกันตั้งแต่ ตี 4 ครึ่ง - ตี 5 และอาจจะโดนตี ก็ต่อเมื่อไม่ยอมตื่นมาไล่เดี่ยวตามหน้าที่ของตัวเองในแต่ละเครื่องมือ ถ้าต้องเตรียมตัวที่จะประชันก็จะต้องซ้อมมุ้งใครมุ้งมัน โดยทุกๆ คนจะมีเครื่องดนตรีของตัวเองอยู่ในมุ้ง เมื่อตื่นขึ้นมาแล้วก็สามารถตีได้เลย โดยที่ไม่มียุงมารบกวนและมากัด ซึ่งหลังจากประชันเสร็จแล้ว เวลาที่ต้องตื่นมาซ้อมดนตรี ก็เปลี่ยนเป็นเริ่มซ้อมตั้งแต่ประมาณ 6 โมง ไปจนถึง 2 ทุ่ม เวลาซ้อมเพลงก็จะมีกระดานที่นายถวิลเขียนเพลงไว้ให้ฝึกซ้อมตาม เวลาซ้อมก็จะแบ่งประเภทเพลงเป็นวันๆเลย อย่างเช่นถ้าวันนี้ซ้อมเพลงโหมโรง ก็จะซ้อมแต่เพลงโหมโรง เช่น เพลงโหมโรงแขกหนัง และแขกอื่นๆว่าไป ส่วนเพลงเขมรก็จะซ้อมพวกเพลงเขมรต่างๆ โดยจะมีตารางการซ้อม เริ่มตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์ นายถวิลจะขึ้นเป็นตารางการเรียน ซึ่งถ้าอันไหนได้แล้วก็จะข้ามไป

ในสมัยก่อนบรรดาลูกๆของนายถวิลจะซ้อมดนตรีกันอย่างจริงจังทุกๆวัน ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาเที่ยวเล่นกับเพื่อน จึงไม่ค่อยมีเพื่อนสนิทมากนัก เวลาเพื่อนชวนไปไหนก็จะไม่ค่อยได้ไป เช่นบางครั้งเพื่อนนัดเตะบอล พอถึงนัดจริงๆก็ไปไม่ได้ เนื่องจากมีงานก็ต้องไปบรรเลง เพราะงานบรรเลงจะมีเยอะตลอด ทำให้ต้องฝึกซ้อมอยู่เสมอ ไม่เคยมีเรื่องเสียหาย เพราะหลังจากที่เรียนเสร็จกลับบ้านมา นายถวิลจะให้เวลาให้ลูกๆได้เล่นกันสักพัก จากนั้นก็จะไปอาบน้ำ ทานข้าว ทำการบ้าน ซ้อมดนตรี แบบนี้ทุกวันเป็นกิจวัตร

ภาพประกอบ 105 กระดานที่นายถวิลเขียนรายชื่อเพลงไว้เพื่อให้ลูกๆได้ฝึกซ้อมตาม

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560)

หลังจากที่เริ่มจัดเจนทางด้านดนตรีและผ่านงานประชันมามากมาย ต่อเพลงเดี่ยวจากนายถวิลมาจนหมดแล้ว ลูกๆทุกคนมีความรับผิดชอบและรู้หน้าที่ของตัวเอง ต้องไปต่อยอดความรู้เพิ่มเติม อย่างเช่น ไปที่ว่าการเทศบาลนครกรุงเทพฯ ตำบลเสาชิงช้า เพื่อที่จะไปหาครูบุญยงค์ - ครูบุญยัง เกตุคง ครูทองหยด ผลเกิด ฯลฯ เพราะในสมัยนั้นมีนักดนตรีที่มีฝีมือดี รวมตัวกันอยู่ตรงนั้นเยอะ ก็ไปต่อเพลงเดี่ยว อย่าง ร.ต.ท.วิฑูรย์ และนายดิเรก ซึ่งเป็นคนระนาดเอกและคนฆ้อง ก็จะเดินทางไปต่อระนาดต่อฆ้องพร้อมๆกัน เพลงที่ได้ต่อ เช่นเพลงเดี่ยวพญาโศก เพลงทยอยเดี่ยว เป็นต้น หรืออย่าง ร.ต.ท.วัชรี ก็มีโอกาสได้ไปเรียนขับร้องและต่อรำจากครูบุญยัง เกตุคง ครูกัญญา โรหิตาจล ครูอนงค์ ศรีไทยพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งมีเพลงยอเร ที่มีประวัติมาเกี่ยวข้อง เนื่องจากเมื่อครั้งที่ ร.ต.ท.อาวัชรี ได้มีโอกาสได้ไปต่อรำกับครูบุญยัง ที่บางขุนเทียน นายถวิลได้พูดกับครูบุญยังว่า “เอาเพลงที่ไปต่อ 2 ชั้น เพลงนี้ ไปแต่งเป็นรำ เป็นเถาได้ไหม” ซึ่งครูบุญยัง ตอบว่าได้ ผมจะทำเป็นเพลงเถา หลังจากนั้นไม่นาน เพลงยอเรก็ได้เผยแพร่ออกอากาศทางวิทยุเป็นที่แรก และบรรดาลูกๆของนายถวิลก็ได้ต่อเพลงนี้ และได้นำมาบรรเลงที่ปทุมเป็นวงแรกซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีใครได้เพลงนี้เลย ส่วนเรื่องเพลงประเภทหน้าพาทย์ จะได้รับการถ่ายทอดมาจากครูวิเชียร เกิดผล เป็นหลัก และครูสำราญกับครูจำลอง เกิดผล ซึ่งจะเป็นทางบ้านเครื่อง พาทยโกศล

ภาพประกอบ 106 ครูกัญญา โรหิตาจล

ที่มา: http: //kanj2010.blogspot.com/2013/03/m.130306.html

เมื่อกล่าวย้อนกลับไปในช่วงแรกที่เริ่มทำวงในสมัยนั้นยังขาดคนปี่ เนื่องจากนายถวิลไม่สามารถเป่าปี่ในได้ และต่อมาภายหลังก็มีคนปี่มาประจำวงและฝากตัวเป็นศิษย์ มาต่อเพลง เรียน

ตีฆ้อง และก็มีงานประชันอยู่หลายครั้ง แต่บ่อยครั้งที่คนปี่มักจะอ้างว่าไม่สบายบ้าง ติดงานบ้าง จึงไม่สามารถมาร่วมวงได้ จนกระทั้งได้ไปเจอกันที่งานประชัน ปรากฏว่าคนปี่คนนั้นไปอยู่วงคู่ประชัน นายดิเรกจึงเข้าไปถามว่าทำไมต้องมาเป่าปี่ประชันกับวงคุณพ่อ คนปี่อ้างว่ามาประชันกับคนปี่วงอื่นไม่ได้เจตนาประชันกับวงพ่อ ซึ่งทำให้นายถวิลโกรธ จนเป็นเหตุที่ทำให้จ่าอากาศเอกสุวัฒน์นั้นได้เริ่มเข้ามาเรียนปี่แทน เนื่องจากนายถวิลเห็นว่า จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ สามารถเป่าคาริเนตได้จึงน่าจะเป่าปี่ไหว หลังจากนั้นนายถวิลจึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปที่วัดกัลยาณมิตร เพื่อไปขอวิธีการหัดปี่จากครูเทียบ คงลายทอง ซึ่งท่านก็ได้ให้แบบเรียนวีธีการไล่นิ้วปี่ในมา โดยนายถวิล ได้จดวิธีเปิด-ปิดรูนิ้วไล่เสียง โดยวาดภาพรูนิ้วประกอบ จากนั้นจึงมาหัดให้จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ไลปี่ทุกวัน ตั้งแต่ตี 5 นั่งเป่าไล่เสียงปี่ตามลูกระนาดให้ได้ตั้งแต่เสียงซอลต่ำ จนถึงเรแหบลอย รวมทั้งหมด 19 เสียง ซึ่งวิธีการไล่เสียงก็ใช้แบบสากล เช่น ซอลซอลซอลซอล ลาลาลาลา ทีทีทีที โดโดโดโด เรเรเรเร ทำแบบนี้ไปเรื่อยๆจนครบ ต่อมาจึงเป่าเพลงเต่ากินผักบุ้งสองเสียงและโล้สามเสียงตามที่ได้มาจากครูเทียบ คงลายทอง เมื่อไล่นิ้วไล่ลมจนคล่องดีแล้ว นายถวิลจึงพาไปฝากเรียนปี่ในกับคุณครูสมนึก บุญจำเริญ ซึ่งท่านเป็นศิษย์ของครูเทียบ คงลายทอง เพลงแรกที่ต่อจากท่าน คือเพลงมู่ลงชั้นเดียว หลังจากนั้นช่วงปิดเทอม ท่านก็ต่อเพลงพญารำพึงให้ หลังจากเสร็จงานฌาปนกิจศพครูสมนึก บุญจำเริญ พ่อของครูสมนึก คือครูผวน บุญจำเริญ ท่านก็เมตตา สอนปี่ให้ ซึ่งในตอนนั้นครูผวนบวชเป็นพระอยู่ที่วัดบำรุงธรรม แต่ท่านก็ยังสอนปี่ในให้ทุกวันศุกร์ ท่านบอกว่าเป็นสังฆาภิเษก ไม่ปราชิก เดี่ยวไปนั่งปลงเอา ท่านก็ได้ต่อเพลงบัวลอยของปี่ชวา และบอกให้เก็บรักษาไว้ ต่อมาท่านเริ่มสุขภาพไม่ดีเป่าปี่ไม่ไหว จึงต้องเข้ากรุงเทพฯ ไปหาลูกศิษย์ของคุณครูสมนึกบ้าง คือครูมณเฑียร สมานมิตร จึงได้เรียนปี่กับครูมณเฑียรตั้งแต่นั้นมา ซึ่งนอกจากจ่าอากาศเอกสุวัฒน์จะทำหน้าที่เป็นคนปี่ให้กับวงแล้ว ยังเป็นคนปี่ให้กับวงบ้านใหม่อีกด้วย

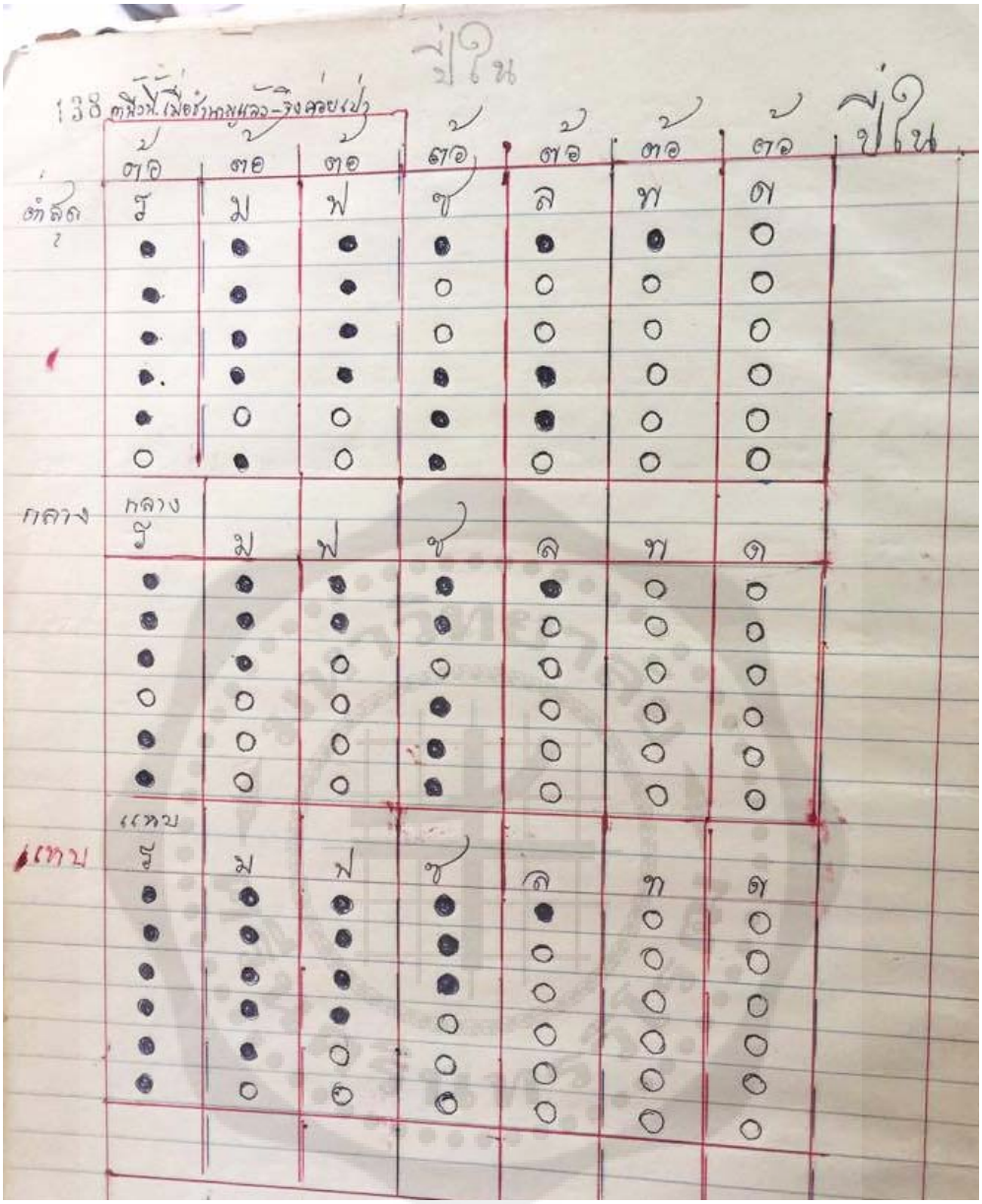

ภาพประกอบ 107 ภาพวาดรูนิ้วเปิด-ปิด ไล่เสียงปี่ในจากสมุดบันทึกของนายถวิล

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

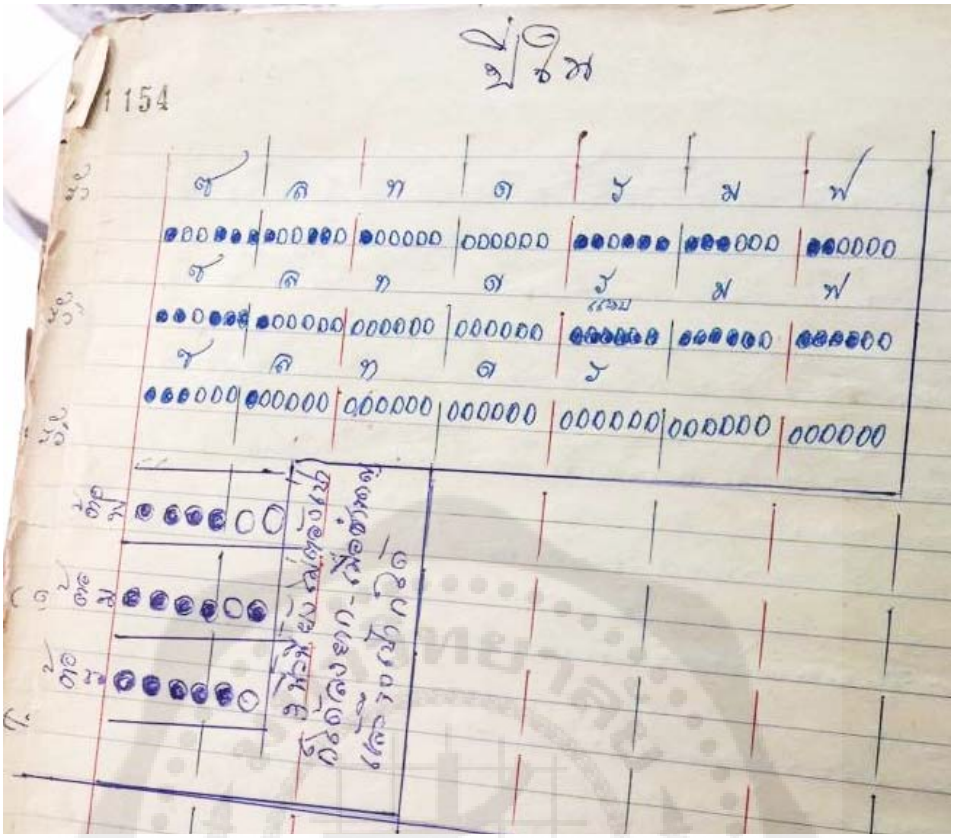

ภาพประกอบ 108 ภาพวาดรูนิ้วเปิด-ปิด และเทคนิกการบรรเลง

ที่มา: ผู้วิจัย. 27 มีนาคม 2560

นอกจากนี้นายถวิลยังได้เชิญครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ มาที่บ้านอรรถกฤษณ์ เพื่อให้มาต่อเพลงเดี่ยวเป็นการต่อยอดและเพิ่มเติมในสิ่งที่นายถวิลไม่ได้ เช่น ทางฆ้องเล็ก ทางระนาดทุ้ม ทางระนาดเอก เพลงเดี่ยวแทบทุกเดี่ยวจะมาจากทางครูเพชรและครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เช่น เดี่ยวกราวใน เดี่ยวแขกมอญ เดี่ยวพญาโศก เดี่ยวสารถี เป็นต้น ซึ่งนายถวิลเคยได้เชิญครูไพฑูรย์มาอยู่ที่บ้านประมาณ 1 อาทิตย์ เลี้ยงดูปูเสื่อครูตามปกติ โดยที่ครูไพฑูรย์ก็ไม่ได้เรียกค่าใช้จ่ายใดๆ ท่านชอบทาน ไข่ลูกเขย ปลาดุก น้ำปลาหวาน กับผักชี ท่านไม่ทานสะเดา ซึ่งครูไพฑูรย์เป็นคนใจดีมากและเป็นครูเพียงคนเดียวที่มาต่อเพลงให้กับที่บ้านอรรถกฤษณ์

จากเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยสรุปพบว่า เบื้องต้นในเรื่องของพื้นฐาน ลูกๆ ทุกคนจะได้เรียนรู้กับนายถวิล โดยเริ่มจากการเรียนฆ้องวงใหญ่ก่อน จากนั้นจึงแยกย้ายตามแต่ละเครื่องมือตามความเหมาะสม มีการต่อเพลงและฝึกซ้อมกันอย่างจริงจังและเป็นระเบียบ จนเป็นกิจวัตร

นอกจากจะเรียนกับนายถวิลแล้ว ยังมีการไปต่อยอดความรู้ทางด้านดนตรี เช่น ต่อเพลงเดี่ยวต่างๆ โดยไปต่อเพลงเพิ่มเติมจากบุคคลภายนอกร่วมด้วยเช่นกัน

2.3 ทางเพลงที่ใช้สอน

นักดนตรีในบ้านอรรถกฤษณ์ สามารถบรรเลงเพลงได้หลายทาง โดยไม่เฉพาะเจาะจงทางเพลงว่าต้องเล่นฝั่งธนอย่างเดียวหรือต้องเล่นทางฝั่งพระนครอย่างเดียว ทำให้ทางเพลงที่ใช้สอนนั้นมีความหลากหลายโดยจะไม่มีการผูกมัด ว่าจะต้องเป็นทางไหน ซึ่งพื้นฐานเพลงบรรเลงดนตรีทั่วๆไปจะได้มาจากบ้านครูเพชร ซึ่งเป็นทางฝั่งพระนคร และเพลงเสภา เพลงเรื่องต่างๆ ก็สามารถใช้ได้ทั้ง 2 ทาง เพราะได้มาทั้งทางฝั่งธนและจากครูบุญยงค์ - บุญยัง เกตุคง ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ฯลฯ ส่วนเพลงหน้าพาทย์ ก็สามารถบรรเลงได้ทั้ง 2 ทางเช่นกัน แต่ส่วนมากจะบรรเลงเป็นทางฝั่งธน เนื่องจากส่วนใหญ่จะเรียนเพลงหน้าพาทย์มาจากบ้านใหม่กับครูวิเชียร เกิดผล

สรุปได้ว่าทางบ้านอรรถกฤษณ์ จึงเปรียบเหมือนเป็นโรงเรียนสห ซึ่งมีความหลากหลาย เพลงไหน ทางไหนดี สามารถเลือกนำไปบรรเลงตามสถานการณ์ต่างๆ เป็นผลทำให้สามารถร่วมบรรเลงได้กับทุกๆ วง

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามกระบวนการมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาวิจัย 7 ขั้นตอน คือ ขั้นรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขั้นศึกษาข้อมูล จำแนกและการจัดกระทำข้อมูล การลำดับข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข้อมูล ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลหลักฐาน เอกสารต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์บุตร-ธิดาของนายถวิล อรรถกฤษณ์ ทั้งหมด 6 คน ได้แก่ นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์ นายดิเรก อรรถกฤษณ์ จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ร.ต.ท. วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ และนายปรีดา อรรถกฤษณ์ตลอดจนสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสังเกตและบันทึกข้อมูลเสียง บันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน

การวิจัยเรื่อง การศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัย 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

จากการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้

1. ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

ประวัติความเป็นมา

ดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ เริ่มก่อตั้งโดยนายถวิล อรรถกฤษณ์ และนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ เนื่องจากนายถวิลมีบรรพบุรุษและเครือญาติที่สืบเชื้อสายทางด้านดนตรีไทย ทำให้นายถวิลมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ทางด้านดนตรีไทยและศิลปะการแสดงต่างๆมาโดยตลอด ต่อมาได้สมรสกับนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ เป็นคนระนาดเอกฝีมือดีและมีชื่อเสียงในจังหวัดปทุมธานี

นายถวิล อรรถกฤษณ์ และนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ มีบุตร-ธิดารวมทั้งหมด 8 คน ดังนี้

1. นายสุวรรณ อรรถกฤษณ์ (เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ 2505)
2. นาวาอากาศโท ณรงค์ อรรถกฤษณ์
3. เด็กชายชูชาติ อรรถกฤษณ์ (เสียชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์)
4. นายดิเรก อรรถกฤษณ์
5. จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์

6. ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์
7. ร้อยตำรวจโทหญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์
8. นายปรีดา อรรถกฤษณ์

นายถวิลและนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ช่วยกันฝึกสอนดนตรีให้กับลูกๆ จนสามารถออกงานได้ตั้งแต่อายุยังน้อย ช่วยกันทำงานหาเลี้ยงชีพได้อย่างเข้มแข็ง จนชื่อเสียงทางด้านดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการดนตรีไทย จนในปี พ.ศ. 2510 ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตลาดรังสิต ณ บ้านเลขที่ 46 หมู่ 2 ซอยรังสิตปทุมธานี 15 ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี และได้ตั้งวงปี่พาทย์โดยชื่อว่า “คณะถวิล อรรถกฤษณ์” ซึ่งมีลูกๆ เป็นสมาชิกหลักตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การสืบทอดสายดนตรี

เริ่มจาก พ.ศ.2468 นายถวิล อรรถกฤษณ์ เมื่ออายุ 9 ปี นายใยผู้เป็นบิดา ได้พาไปฝากเรียนดนตรีกับลุงเขย คือครูเพชร จรรย์นาฏย์ โดยได้เริ่มหัดเรียนฆ้องวงใหญ่ ครูเพชร ได้ถ่ายทอดและสอนเพลงหลักให้มากมาย โดยระหว่างที่อยู่บ้านครูเพชรนั้น นายถวิลชอบไปดูหนังที่โรงหนังหัวรอ ทำให้ได้รู้จักกับจ่าวรและคุณสาคร ทั้งสองได้สอนให้นายถวิลเรียนรู้การเขียนโน้ตเพลงไทยและอ่านโน้ตเพลงไทย

21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471 สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ได้ประพาสทางเรือมาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะครูเพชร จรรย์นาฏย์ รับคำเชิญจากจางวางผาด ให้มาบรรเลงถวายคู่กับวงปี่พาทย์วังบางคอแหลม ที่พระราชวังบางปะอิน ซึ่งนายถวิล เป็นนักดนตรีรุ่นเล็ก ทำหน้าที่บรรเลงฆ้องวงใหญ่ในครั้งนั้น และเมื่อสิ้นสุดการบรรเลง ทรงพอพระทัย และทรงรับสั่งขออุปการะเด็ก 4 คน ในวง รวมทั้งนายถวิล เพื่อไปบรรเลงปี่พาทย์ถวายที่วังบางคอแหลม ในตำแหน่งมหาดเล็กปี่พาทย์

ระหว่างที่อยู่ในวังบางคอแหลม นายถวิลมีโอกาสได้เรียนดนตรีกับ ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เรียนคีตศิลป์ไทยกับครูหลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) และคุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี (เยี่ยม สุวงศ์) ศึกษาหลักการเป่าปี่จากครูเทียบ คงลายทอง เรียนเครื่องหนัง กลองทุกชนิด กับพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

ต่อมาในปี พ.ศ.2475 เมื่อสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพร สิ้นพระชนม์ จึงมาอยู่ในความดูแลของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล (พระชายา) ที่วังลดาวัลย์ อยู่ได้ประมาณปีเศษ เนื่องจากในวังลัดดาวัลย์ไม่มีปี่พาทย์ ทำให้นายถวิลว่างงานและคิดออกจากวังลัดดา

วัลย์ ระหว่างนั้นนายถวิลหาโอกาสไปดูลิเกที่วิกบำรุงไทย เพื่อหาความรู้ในทางลิเกมาประกอบอาชีพ จึงได้พบกับนายบุญยงค์ กับ นายบุญยัง เกตุคง และภายหลังนายถวิลจึงเข้าไปกราบทูลลาพระองค์หญิงเฉลิมเขตมงคล

หลังจากที่นายถวิลออกมาจากวัง นายถวิลได้กลับมาเป็นนักดนตรีประจำอยู่ที่ คณะครูเพชร จรรย์นาฏย์ ตามเดิม โดยระหว่างที่นายถวิลเป็นนักดนตรีประจำคณะครูเพชร นายสังเวียน เกิดผล ได้นำคณะนักดนตรีของตนมาเรียนดนตรีที่บ้านครูเพชรด้วย ต่อมานายสังเวียนได้ขอตัวนายถวิลให้ไปช่วยสอนและปรับวงดนตรีของคณะนายสังเวียน ที่บ้านใหม่ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2477 เมื่อนายถวิล อายุได้ 18 ครูเพชรได้เรียกตัวนายถวิลกลับมาซ้อมและต่อเพลงเพื่อประชันวงปี่พาทย์เพื่อชิงถ้วยรางวัลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และในคราวนั้นนายถวิลก็ได้รับรางวัลชนะเลิศ เฉพาะเครื่องมือ (ฆ้องวงใหญ่)

พ.ศ. 2479 เมื่อนายถวิลอายุได้ 20 ปีบริบูรณ์ ได้กลับมาอุปสมบทที่วัดนนทรี จนครบ 1 พรรษา จึงลาสิกขาบท แล้วกลับมาอยู่ที่บ้านนายสังเวียน เกิดผล ซึ่งนอกจากที่บ้านนายสังเวียนจะมีปี่พาทย์แล้ว ยังมีการแสดงอื่นๆ อีก เช่น ลิเก จำอวด ละครร้อง หนังใหญ่ แตรวง อังกะลุง ทำให้นายถวิลมีโอกาสได้ศึกษาศิลปะการแสดงทุกชนิดเพิ่มเติม และนายสังเวียน ยังได้ออกทุนให้นายถวิลไปศึกษาเพลงมอญกับนายเจิ้น ดนตรีเสนาะ ซึ่งเป็นชาวมอญที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองปทุมธานี เมื่อนายถวิลศึกษาเพลงมอญต่างๆ จนชำนาญแล้ว จึงกลับมาที่บ้านใหม่หางกระเบน แล้วได้นำเพลงมอญที่ได้เรียนมาสอนให้คณะนายสังเวียน เกิดผล และคณะนายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (บุตรของครูเพชร จรรย์นาฏย์) ต่อมานายถวิลได้กลับมาอยู่ที่บ้านของนายเจิ้น โดยได้นำเพลงไทยที่ได้ศึกษากับครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และครูเพชร จรรย์นาฏย์ มาสอนให้กับคณะของนายเจิ้น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นเวลานานถึง 3 ปี

พ.ศ. 2481 นายถวิลแจวเรือผ่านย่านวัดปทุมทอง อ.สามโคก จ.ปทุมธานี ขณะนั้นมีงานที่วัดและมีปี่พาทย์ของคณะนายพัน ต้นดี ซึ่งนางบุญหลงเป็นคนตีระนาด นายถวิลจอดเรือขึ้นไปฟัง ทำให้ได้พบกับนางบุญหลง เป็นครั้งแรกและได้พูดเปรยๆไว้ว่า “แม่บุญหลง ระนาดเอกฝีมือดี อีกสามปีจะมาอยู่ด้วย” และหลังจากนั้น 3 ปี ทั้งคู่ก็ได้แต่งงานกันตามประเพณี และได้ตั้งหลักฐานครอบครัวที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จนมีบุตรและธิดารวมทั้งหมด 8 คน (บุตรคนที่ 3 เสียชีวิตตั้งแต่วันเยาว์) และได้ช่วยกันถ่ายทอดวิชาดนตรีและขับร้องให้กับลูกๆ ทั้ง 7 คน ตั้งแต่ยังเด็ก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2510 นายถวิล และนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ ได้ร่วมกัน ก่อตั้ง “คณะถวิล อรรถกฤษณ์” โดยมีสมาชิกหลักเป็นคนในครอบครัว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีเด็กจากใกล้บ้านต่างจังหวัดที่พ่อแม่นำมาฝากเรียนปี่พาทย์มากมายหลายรุ่น ทั้งสองต่างช่วยกันอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนเหมือนลูกหลาน ถ่ายทอดวิชาดนตรีให้ลูกศิษย์ จนทุกคนมีความชำนาญรอบรู้ สามารถเข้ารับราชการตามสถาบันดนตรีต่างๆ ได้ พร้อมทั้ง

บุตรและธิดาก็ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยและขับร้อง ได้เข้ารับราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทุกคน

เครื่องดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์

เครื่องดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ พบว่าในยุคแรกจะเป็นเครื่องดนตรีสากลที่ใช้ในวงแตรวง ซึ่งได้แก่ ทรัมเป็ต ยูโฟเนียม ทรอมโบน(นิ้ว) ยูโฟเนียม บาริโทน กลองฝรั่ง เบสคล้องไหล่ เป็นต้น และในช่วงเดียวกัน ประมาณปี พ.ศ. 2500 ได้อังกะลุงเพิ่มมา เป็นจำนวน 2 ชุด โดยใน 1 ชุดนั้น มีอังกะลุงทั้งหมด 7 คู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 ได้ซื้อเครื่องปี่พาทย์ชุดแรกมาจากท่านผู้ใหญ่พิณ ซึ่งถือว่าเป็นชุดสร้างเนื้อสร้างตัว ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงเล็ก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพนมอญ กลองทัด ปี่ใน ปี่ชวา ระนาดเอกเหล็ก และระนาดทุ้มเหล็ก ในระหว่างนี้พบว่าได้เริ่มซื้อเครื่องดนตรีมอญเพิ่มขึ้นด้วย ซื้อรางระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็ก เปิงมาง ตะโพนมอญ และโหม่ง เป็นต้น จนครบได้เป็นวงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ ต่อมา ได้ซื้อรางระนาดเอกและรางระนาดทุ้มไม้มะริดประกอบงา จำนวน 2 ราง จากผู้ใหญ่พิณมาเพิ่มเพื่อประจำตระกูล และมีการสร้างสะสมรางพลเพิ่มขึ้นอีกด้วย โดยรางพลจำนวน 4 ราง ได้ถูกคัดนำมาประกอบหอยมุกทั้งชิ้น และยังมีรางระนาดเอกและรางระนาดทุ้มประดับมุกที่เขียนลายโดยคุณสุนทร ยังเขียวสด อีกจำนวน 2 รางที่เพิ่มขึ้นมาในภายหลัง ส่วนในปัจจุบันพบว่ามีเครื่องดนตรีบางชิ้นที่พังและชำรุดบ้าง และมีการซื้อใหม่เพิ่มเติมตามโอกาส ทำให้เครื่องดนตรีในปัจจุบันจะมีจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทั้งนี้เครื่องดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์ในแต่ละยุคนั้นก็ยังคงถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี เป็นมรดกตกทอดให้แก่ลูกหลานสืบไป

วงดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

ครอบครัวอรรถกฤษณ์ มีเครื่องดนตรีเพียบพร้อมจนทำให้สามารถรับงานดนตรีได้อย่างหลากหลาย โดยพบว่ามีการทำวงแตรวงเป็นวงแรก ซึ่งในสมัยก่อนถือว่าเป็นวงที่มีการรับงานมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีวงอังกะลุง วงมโหรี วงปี่พาทย์ไทย วงปี่พาทย์มอญ ซึ่งรูปแบบของวงต่างๆ จะถูกปรับเปลี่ยนไปตามโอกาสที่ใช้

นักดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์

หลังจากได้เริ่มทำวงปี่พาทย์โดยใช้ชื่อว่า “คณะถวิล อรรถกฤษณ์” ในปี พ.ศ. 2510 สมัยนั้นจะมีสมาชิกหลักเป็นคนในครอบครัวอรรถกฤษณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยนายถวิล และบุตร-ธิดาทั้ง 6 คน ดังนี้

1. นาวาอากาศโท ณรงค์ อรรถกฤษณ์ ระนาดทุ้ม
2. นายดิเรก อรรถกฤษณ์ ระนาดเอก
3. จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ฆ้องวงเล็ก
4. ร.ต.ท วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ ฆ้องวงใหญ่
5. ร.ต.ท หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ ขับร้อง
6. นายปรีดา อรรถกฤษณ์ ฉิ่ง

เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวอรรถกฤษณ์ สามารถบรรเลงกันได้หลากหลายเครื่องมือ ก็จะมีการผลัดเปลี่ยนเครื่องมือไปตามวงดนตรีและตามโอกาสต่างๆ ซึ่งนอกเหนือจากคนในครอบครัวอรรถกฤษณ์แล้ว ก็ยังมีญาติพี่น้องและบรรดาศิษย์มาร่วมบรรเลงด้วยเช่นกัน

ผลงานเพลง

นายถวิล อรรถกฤษณ์ ได้ประพันธ์บทร้อง ทำนองเพลงต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. เพลงหอมหวาน (เถา)
2. เพลงหอมหวล (เถา)
3. เพลงลมหวาน (เถา)
4. เพลงไอยเรศชูงวง (เถา)
5. เพลงช้างกินใบไผ่ (เถา)
6. เพลงขอมกลาง (เถา)
7. เพลงเขมรเสด็จ (เถา)
8. โหมโรง สามม้า
9. พราหมณ์ดีดน้ำเต้า
10. ลาวดำเนินทราย (เถา)
11. เพลงยาว 7 ท่อน

เพลงที่เด่นที่สุดที่ยังมีโอกาสได้นำไปใช้และเผยแพร่ คือเพลงขอมกลาง หลังจากที่ได้มีโอกาสนำเพลงไปเผยแพร่ก็มีแต่เสียงชื่นชมว่าเป็นเพลงที่ไพเราะและสนุกสนาน

นอกจากนี้จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ยังได้ประพันธ์ทางเดี่ยวขลุ่ยเพียงออเพื่อสำหรับใช้ในการประกวดตามสถาบันต่างๆ อีกประมาณ 27 เพลงด้วยเช่นกัน

ศึกษาบทบาทของดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์

การรับงาน

ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2510 ที่คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ได้ถูกก่อตั้งขึ้นโดยมีสมาชิกหลักเป็นคนในครอบครัวอรรถกฤษณ์ ซึ่งในสมัยนั้นจะมีงานชุกตลอดทั้งปี รับงานในราคาหลักร้อย (ก๋วยเตี๋ยวในสมัยนั้นชามละ 50 สตางค์) ใน 1 ปีรายได้โดยรวมหลังหักค่าใช่จ่ายแล้ว คงเหลือประมาณปีละ 300,000 บาท

ต่อมาหลังจากที่นายถวิลและนางบุญหลงได้ถึงแก่กรรม จำนวนงานที่รับก็เริ่มลดน้อยลง เนื่องจากบุตร-ธิดาของนายถวิล ทุกคนมีงานประจำและมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ จึงไม่ค่อยมีเวลาเพื่อที่จะรับงานมากเหมือนแต่ก่อน แต่ในปัจจุบันก็ยังคงรับงานตามโอกาสสำคัญ เช่น งานมหรสพ งานมงคล งานไหว้ครู หรืองานพิธีการต่างๆ เป็นต้น

การบริการสังคม

บ้านอรรถกฤษณ์มีบทบาททางด้านดนตรีต่อสังคมมากมายหลายด้าน ในด้านของการบรรเลงโชว์วงดนตรีนั้น ปีพาทย์คณะถวิล อรรถกฤษณ์ ได้รับเกียรติให้ไปบรรเลงตามสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น ร่วมบรรเลงในการรับเสด็จ ร่วมบรรเลงในพิธีไหว้ครู ร่วมบรรเลงฉลอง และร่วมบรรเลงในงานมหกรรมดนตรีต่างๆ เป็นต้น

ในด้านของการประชันดนตรีก็มีโอกาสได้ร่วมบรรเลงประมาณกว่า 40 ครั้ง อีกทั้งยังได้รับรางวัลและประกาศเกียรติคุณอื่นๆอีกมากมาย เช่นได้รับรางวัลชนะเลิศ ครอบครัวอบอุ่นและบ้านวัฒนธรรมดีเด่น ประจำจังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีของบ้านอรรถกฤษณ์

การรับศิษย์

การรับศิษย์ของบ้านอรรถกฤษณ์ ในสมัยก่อนจะมีผู้ปกครองของศิษย์ทั้งหลาย ทั้งมีวงและไม่มีวง พามาฝากตัวเป็นศิษย์กันมากมาย จากหลายๆที่ มีทั้งในจังหวัดปทุมธานีและต่างจังหวัด ซึ่งผู้เรียนมีทั้งแบบมาเช้าเย็นกลับ เรียนระยะสั้นประมาณ 1 สัปดาห์ และมาอยู่ประจำ

นอกจากบรรดาศิษย์ที่มาเรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์แล้ว ยังมีบรรดาศิษย์ที่เป็นญาติพี่น้องและบรรดาศิษย์ที่ได้มีโอกาสได้ถ่ายทอดวิชาดนตรีตามคณะดนตรี โรงเรียน และหน่วยงานต่างๆ ถือได้ว่าบ้านอรรถกฤษณ์ นั้นมีส่วนสร้างนักดนตรีขึ้นมาให้แก่วงการดนตรีไทยมากมาย บ้านอรรถกฤษณ์ได้คลุกคลีอยู่กับวงการดนตรีไทยมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าบ้านอรรถกฤษณ์นั้นเป็นกำลังสำคัญของวงการดนตรีไทย เพราะในปัจจุบันในยุคของลูกๆของนายถวิลและนางบุญหลงนั้น ก็

ยังคงอุทิศเวลาส่วนใหญ่ให้กับการฝึกหัดเด็กรุ่นหลัง ด้วยความหวังว่าดนตรีไทยจะต้องคงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

การต่อเพลง

การต่อเพลงในยุคของรุ่นลูกนายถวิลนั้น จะเริ่มจากการเรียนฆ้องวงใหญ่ เพื่อเรียนรู้ทำนองหลัก โดยจะต่อเพลงเล็กๆในหน้าทับปรบไก่ก่อน หลังจากนี้จะดูว่าใครถนัดอะไร ถ้ามีเครื่องดนตรีครบก็จะแยกเล่นตามเครื่องมือที่เหมาะสม จากนั้นจึงต่อเพลงหน้าพาทย์ เช่น เพลงโหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น ตลอดจนเพลงเรื่อง เพลงเถา เพื่อใช้ในงานบรรเลงตามโอกาสต่างๆรวมทั้งงานประชัน พอถึงขั้นเพลงเดี่ยว ก็จะต้องไปต่อยอดเรียนรู้เพิ่มเติมตามตามแต่ละเครื่องมือ จากนักดนตรีฝีมือดี เช่น ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง ครูกัญญา โรหิตาจล ครูอนงค์ ศรีไทยพันธุ์ ครูสมนึก บุญจำเริญ ครูผวน บุญจำเริญ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เป็นต้น

ทางเพลงที่ใช้สอน

นักดนตรีในบ้านอรรถกฤษณ์ สามารถบรรเลงเพลงได้หลายทางแบบไม่ผูกมัด ไม่เฉพาะเจาะจงทางเพลงว่าต้องเล่นฝั่งธนอย่างเดียวหรือต้องเล่นทางฝั่งพระนครอย่างเดียว ซึ่งพื้นฐานเพลงบรรเลงดนตรีทั่วๆไปส่วนใหญ่จะได้มาจากบ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นทางฝั่งพระนคร ส่วนเพลงเสภา เพลงเรื่องต่างๆ และเพลงหน้าพาทย์ สามารถบรรเลงได้ทั้ง 2 ทาง สามารถเลือกนำไปบรรเลงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งทำให้นักดนตรีในบ้านอรรถกฤษณ์สามารถร่วมบรรเลงได้กับทุกๆวง

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ พบว่ามีความสอดคล้องกับที่ พูนพิศ อมาตยกุล (2534: 22) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ดนตรีนั้นไม่ว่าแห่งใดในโลก ย่อมถือกำเนิดโดยมนุษย์ค้นคิดขึ้น สถานที่เกิดก็คือบ้านของมนุษย์ ต่อมาเมื่ออยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องเพิ่งพาอาศัยกันจึงต้องมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคือศาสนา ดนตรีก็มีหน้าที่ในเรื่องพิธีกรรม ดังนั้นดนตรีจึงมีที่เกิดหรือปฏิบัติในวัดวาอาราม ซึ่งบ้านอรรถกฤษณ์ ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างทางด้านดนตรีไทยที่เข้มแข็งมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เนื่องจากสภาพแวดล้อมจะมีกิจกรรมดนตรีอยู่อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ ปฐม นิคมานนท์ (2535: 279-281) ได้กล่าวไว้ว่า การสืบทอดภายในครัวเรือนนั้นเป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญ ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว ซึ่งความรู้เหล่านี้จะ

ถ่ายทอดกันในครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งผู้วิจัยค้นพบว่า การสืบทอดดนตรีนั้นยังสอดคล้องกับที่ กนก คล้ายมุข (2541: 78) ได้กล่าวไว้ว่า สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. สืบทอดดนตรีมาจากครอบครัวนักดนตรีไทยในอดีต สอดคล้องตาม ทฤษฎี Structural Functionalism ว่าระบบสังคมต่างๆประกอบไปด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่างๆ ซึ่งโครงสร้างคือแบบแผนที่อยู่ได้นาน คนในสมัยบรรพบุรุษมีวัฒนธรรมอย่างไร ย่อมกระทำกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นต่อมาด้วย และยังคงรักษาสืบต่อไป แม้ว่าต้องปรับเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างให้เหมาะสมกับช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งบ้านอรรถกฤษณ์ก็มีลักษณะการสืบทอดตามทฤษฎีดังกล่าวนี้ด้วย

2. สืบทอดดนตรีจากครูปี่พาทย์ภายในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น สอดคล้อง ตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ที่ว่านวัตกรรมต่างๆ ของสังคม ย่อมแพร่กระจายสู่สังคมต่างๆได้ ซึ่งนักดนตรีในบ้านอรรถกฤษณ์ ได้รับวัฒนธรรมปี่พาทย์จากบุคคลภายในท้องถิ่น เช่น จากครูเพชร จรรย์นาฏย์ ครูเจิ้น ดนตรีเสนาะ เป็นต้น และได้รับวัฒนธรรมปี่พาทย์จากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถภายนอกท้องถิ่น เช่น จากหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง ครูอาจ สุนทร ครูผวน พงษ์เจริญ เป็นต้น

ซึ่งเมื่อได้เรียนรู้ก็ย่อมมีการฝึกฝน เพื่อให้เกิดความชำนาญ จึงพบว่านักดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์นั้นมีลักษณะที่สอดคล้องกับที่ สนั่น มีขันหมาก (2534: 78-79) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกหัดดนตรีไทยนั้นจำเป็นต้องฝึกหัดให้ได้ครบ 3 ประการ คือ 1. ฝึกเป็นประจำและทำอย่างต่อเนื่อง 2. ฝึกฝนอย่างจริงจังและตั้งใจ 3. ให้เวลาและหาเวทีให้แสดง พบว่านักดนตรีในบ้านอรรถกฤษณ์ฝึกฝนเช่นนี้อย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญ ทำให้เกิดการคิดค้น ดัดแปลง พัฒนา และนำไปสู่การถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน ลูกศิษย์ รวมไปถึงเยาวชนและบุคคลที่สนใจ โดยมีความสอดคล้องกับ มณฑณา พิพัฒน์เพ็ญ (2540: 56) ในเรื่องของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการสอนดนตรี ที่ได้สรุปไว้ทั้ง 4 แบบ คือ

1. การถ่ายทอดความรู้ในการบอกเล่า
2. การถ่ายทอดความรู้ในการสาธิต
3. การถ่ายทอดความรู้ในการฝึกปฏิบัติ
4. การถ่ายทอดความรู้ในการให้เข้าร่วมแสดง

ซึ่งพบว่าบ้านอรรถกฤษณ์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านดนตรีที่มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ที่ครอบคลุมไปทั้ง 4 แบบดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการสอบถามไปยังศิษย์หลายๆท่านที่ได้เรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์และเรียนที่สถาบันการศึกษาต่างๆ ทำให้เกิดข้อค้นพบว่า ในอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน สมาชิกในบ้านอรรถกฤษณ์ทุกๆท่านต่างทำหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจอย่างแน่วแน่ เพื่อที่จะอนุรักษ์และ

ถ่ายทอดดนตรีให้แก่บรรดาศิษย์ทุกคน อย่างไม่เคยหยุดนิ่งและไม่มีปิดบัง บ้านอรรถกฤษณ์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านดนตรีที่ช่วยสร้างโอกาส สร้างอาชีพ ให้แก่ศิษย์ทั้งหลาย ทั้งยังช่วยผลักดันให้คนเหล่านี้ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้ยังปลูกฝังให้บรรดาศิษย์ประพฤติตนเป็นคนดี ซึ่งสมาชิกในบ้านอรรถกฤษณ์ทุกท่านยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการวางตนและเป็นคนที่มีระเบียบอีกด้วย ด้วยหลายๆปัจจัยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นผลทำให้บ้านอรรถกฤษณ์นั้นเป็นที่รักและเคารพ และเป็นที่ผูกพันกับบรรดาศิษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยเรื่อยมา ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน บทบาทของดนตรีไทยนั้นมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม ทำให้มีความนิยมลดลง แต่ผู้วิจัยกลับพบว่าสมาชิกในบ้านอรรถกฤษณ์ทุกท่านยังคงนำวิชาความรู้ทางด้านดนตรีไทยที่ได้สะสมสืบมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษมาถ่ายทอดให้แก่บุคคลที่สนใจอย่างไม่ย่อท้อ จึงถือได้ว่าบ้านอรรถกฤษณ์นั้นเป็นส่วนสำคัญของวงการดนตรีไทยมาตั้งแต่อดีต ที่ยังคงมีบทบาทในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์ ยังมีสาระที่น่าศึกษาและมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

1. ศึกษาวิเคราะห์บทเพลงของบ้านอรรถกฤษณ์ ที่ได้ประพันธ์ขึ้นใหม่
2. ศึกษาวิเคราะห์บทเพลงของบ้านอรรถกฤษณ์ ที่ได้สืบทอดมา

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงต่างๆของบ้านอรรถกฤษณ์
2. ควรมีการถ่ายทอดความรู้และผลงานของบ้านอรรถกฤษณ์ ให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปมากขึ้น
3. ควรมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของบ้านอรรถกฤษณ์ ในฐานะที่เป็นกำลังสำคัญของวงการดนตรีไทยที่ทำหน้าที่อนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีไทย
4. ควรมีการศึกษาดนตรีไทยสำนักดนตรีอื่นๆในสังคมไทยต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ คล้ายวิจิตร; และปลื้มกมล มีพัฒนสันติ. *ศึกษาทางเดี่ยวขลุ่ยเพียงออ เพลงการเวกเล็ก 3 ชั้น ทางครูสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์.* ศษ.บ. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตพัฒนศิลป์. ถ่ายเอกสาร.

กนก คล้ายมุข. (2541). *การสืบทอดปี่พาทย์ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ดนตรีศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

เกียรติศักดิ์ ดีชัง. สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2560.

เกียรติศักดิ์ ทองจันทร์. (2548). *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.* ปีที่ 1. ฉบับที่ 1.

คณิเทพ ปิตุภูมินาค. (2551). *การดำรงอยู่ของวงปี่พาทย์ในสังคมเมืองตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยา.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ดนตรี). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

ณนน จตุรวัฒนา. สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2560.

ณรงค์ เขียนทองกุล. (2539). *มานุษยวิทยาการดนตรี: กรณีศึกษาบ้านบางลำภู.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). นครปฐม บัณฑิวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2545). *บทบาทและกิจกรรมดนตรีในสังคมและวัฒนธรรมชาวกาญจนบุรี.* รายงานวิจัย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณรงค์ อรรถกฤษณ์. สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2558.

ดิเรก อรรถกฤษณ์. สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2558.

----------. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2560.

ธนัช พ่วงสุวรรณ. สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2560.

ปกรณ์ สุทธิลักษณ์. สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2560.

ปฐม นิคมานนท์. (2535). *การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ประดิษฐ์ อินทนิล. (2539). *ดนตรีไทยและนาฏศิลป์.* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปรีดา อรรถกฤษณ์. สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2558.

----------. (2538). *พัฒนาการปี่พาทย์สมัยรัตนโกสินทร์.* กรุงเทพฯ: เพลงดนตรี.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). *ดนตรีวิจักษ์.* พิมพ์ครั้งที่ 2 .กรุงเทพมหานคร: สยามสมัย.

----------. (2534). *พระราชวังและวังกับการดนตรีไทย.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

มณฑณา พิพัฒน์เพ็ญ. (2540). *การมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านใน การสอนดนตรีพื้นบ้านของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สาขาหลักสูตรและการนิเทศ). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

มนตรี ตราโมท. (2527). โสมส่องแสง ชีวิตดนตรีไทยของมนตรี ตราโมท. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

----------. (2533). ดุริยเทพ. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

----------. (2538). ดุริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกสิกรไทย.

----------. (2552). ลักษณะไทย ศิลปะการแสดง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

รัฐธนินท์ รวีฉัตรพงศ์. (2552). *อาศรมศึกษา ครูสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ดุริยางค์ไทย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

วิกร ตัณฑวุฒโฒ. (2536). *หลักการเรียนรู้ผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วัชรีย์ อรรถกฤษณ์. สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2558.

----------. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2560.

----------. สัมภาษณ์, 16 เมษายน 2560

----------. สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2560

----------. สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2560

วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์. สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2558.

----------. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2560.

วิมาลา ศิริพงศ์. (2534). *การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน: ศึกษากรณีสกุลพาทยโกศล และสกุลศิลปบรรเลง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

วุฒิภัทร นิ่มสมัคร. สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2560.

ศันสนีย์ จะสุวรรณ์. (2549). ภูมิปัญญาในดนตรีไทย: รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของครอบครัวนักดนตรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ถ่ายเอกสาร.

สงบศึก ธรรมวิหาร. (2540). ดุริยางค์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2534). *แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ดนตรีไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

สนั่น มีขันหมาก. (2534). *ศึกษาดนตรีเป็นศาสตร์ฝึกหัดดนตรีเป็นศิลป์.* กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

สุภลักษณ์ สุขเกษม. (2548). *การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม.* ปริญญานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุรพล สุวรรณ. (2549). *ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ อรรถกฤษณ์. สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2558.

----------. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2560.

----------. สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2560.

----------. สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2560

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ขุนพินิจนรภัย (อินทร์ หิรัญพฤกษ์). (2522). กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณครูถวิล อรรถกฤษณ์. (2547). กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่บุญหลง อรรถกฤษณ์. (2551). กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพครูพริ้ง กาญจนผลิน ต.ม. (2551). กรุงเทพฯ: รักษ์สิปป์.

อานันท์ นาคคง. (2550). *ดนตรีไทยเดิม.* กรุงเทพฯ: สารคดี.

อรวรรณ บรรจงศิลป; และคณะ. (2546). *ดุริยางคศิลป์ไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพประวัติและผลงานของบ้านอรรถกฤษณ์

นายถวิล อรรถกฤษณ์ กับความสามารถทางด้านดนตรี

นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ กับความสามารถทางด้านดนตรี

ประมวลภาพครอบครัวอรรถกฤษณ์

ประมวลภาพผลงานของครอบครัวอรรถกฤษณ์

นายถวิลและนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ นำวงไปรับเสด็จ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในงานเปิดศูนย์ป้องกันยาเสพติด ปี พ.ศ.2544

นายถวิล อรรถกฤษณ์ นำวงไปบรรเลงในงาน 100 ปี ณ อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี

วงทายาทบ้านอรรถกฤษณ์

วงบ้านอรรถกฤษณ์ชุดใหญ่ ลูกหลานและลูกศิษย์

นาวาอากาศโทณรงค์ อรรถกฤษณ์ และภรรยา

นายดิเรก อรรถกฤษณ์ และภรรยา

จ่าอากาศเอกสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ และภรรยา

ร้อยตำรวจโทวิฑูรย์ อรรถกฤษณ์ และภรรยา

ร.ต.ท.หญิงวัชรีย์ อรรถกฤษณ์ และสามี

นายปรีดา อรรถกฤษณ์ และครอบครัว

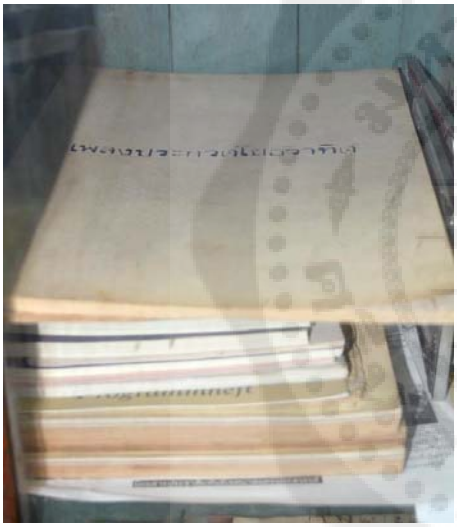

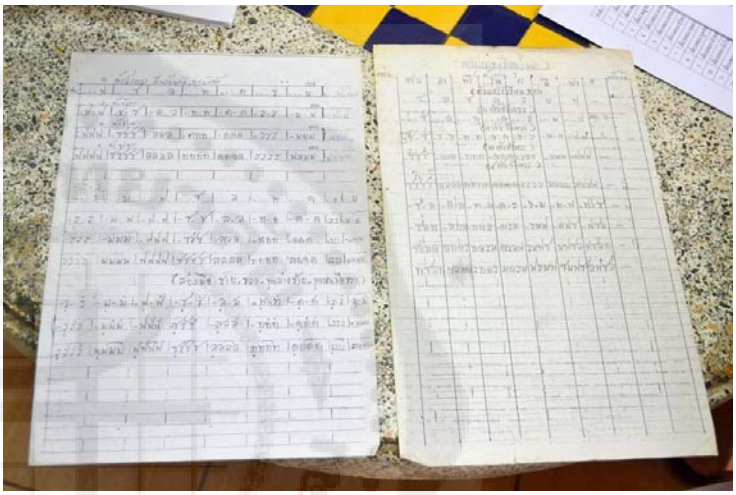

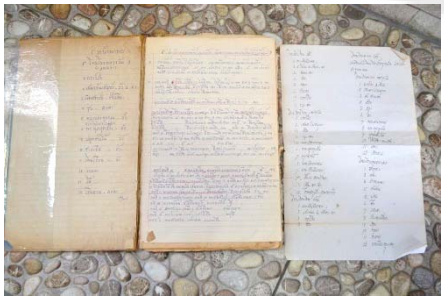

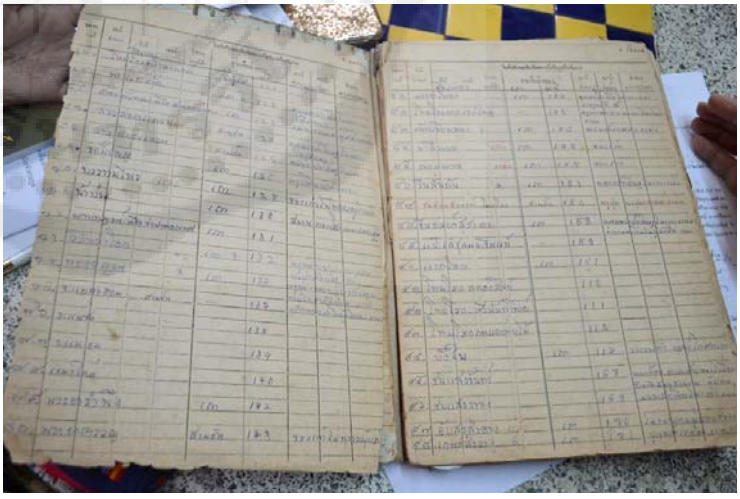

ภาพภายในตู้เก็บโน้ตและเอกสารต่างๆ

นายถวิลและนางบุญหลง อรรถกฤษณ์ กับรางวัลครอบครัวอบอุ่น

ครอบครัวอรรถกฤษณ์ถ่ายรูปร่วมกันเนื่องในโอกาสที่นายถวิล อรรถกฤษณ์ รับรางวัลพระสิทธิธาดาทองคำ

นางบุญหลง อรรถกฤษณ์ รับโล่รางวัลชนะเลิศบ้านวัฒนธรรมดีเด่น

นางบุญหลง วันรับเข็มในงานวิศิษฎศิลปินปี่นสยาม

ภาพโล่รางวัลต่างๆ ภายในบ้านอรรถกฤษณ์

ประมวลภาพ งานพระราชทานเพลิงศพ นางบุญหลง อรรถกฤษณ์

ณ เมรุ วัดลาดสนุน ต.คูคต อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551

ประมวลภาพ งานพระราชทานเพลิงศพ นายถวิล อรรถกฤษณ์

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างผลงานเพลงของบ้านอรรถกฤษณ์

เพลงขอมกลาง (เถา)

สามชั้น

แต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ (ระนาดเอก)

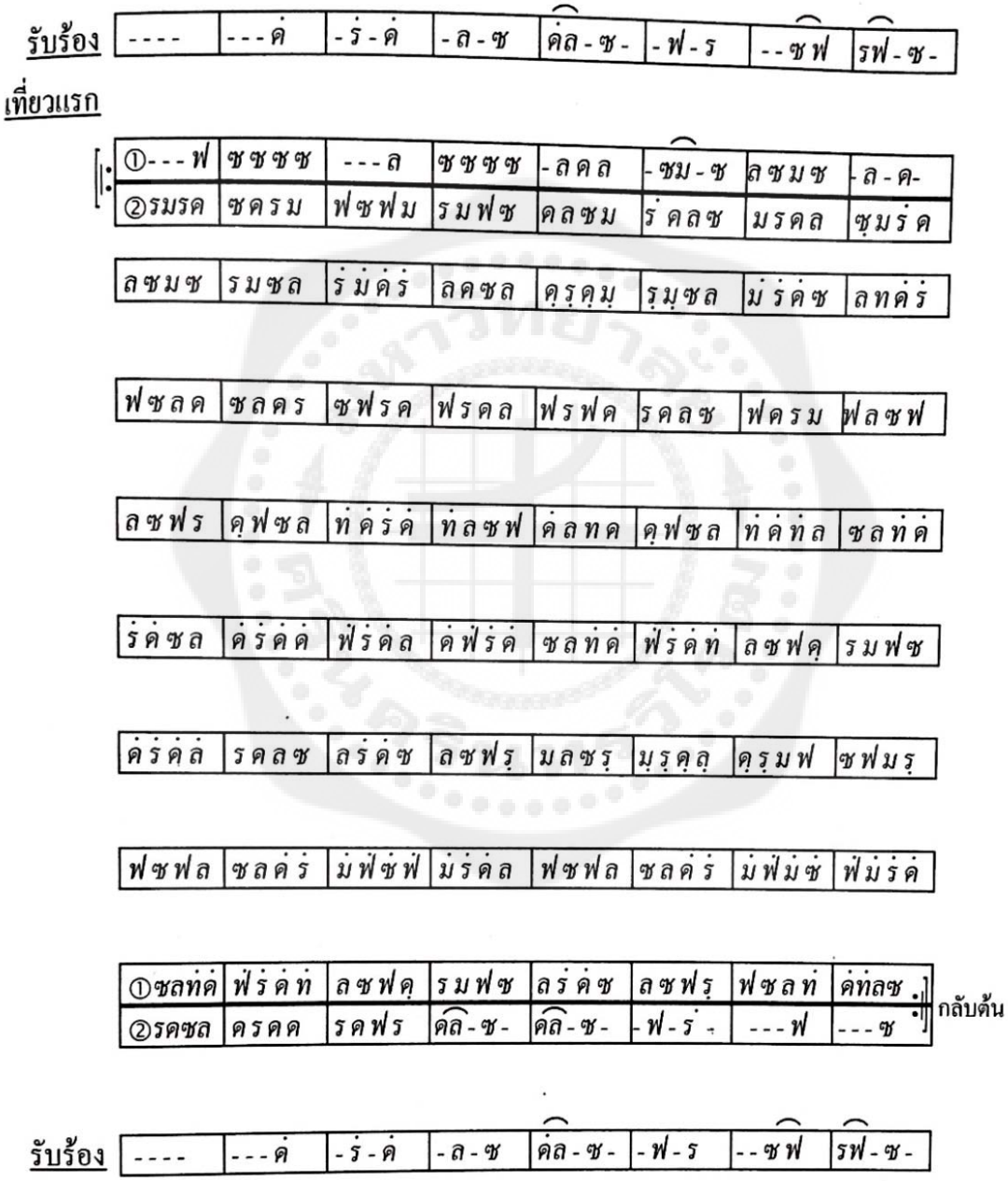

สามชั้น

(ระนาดเอก)

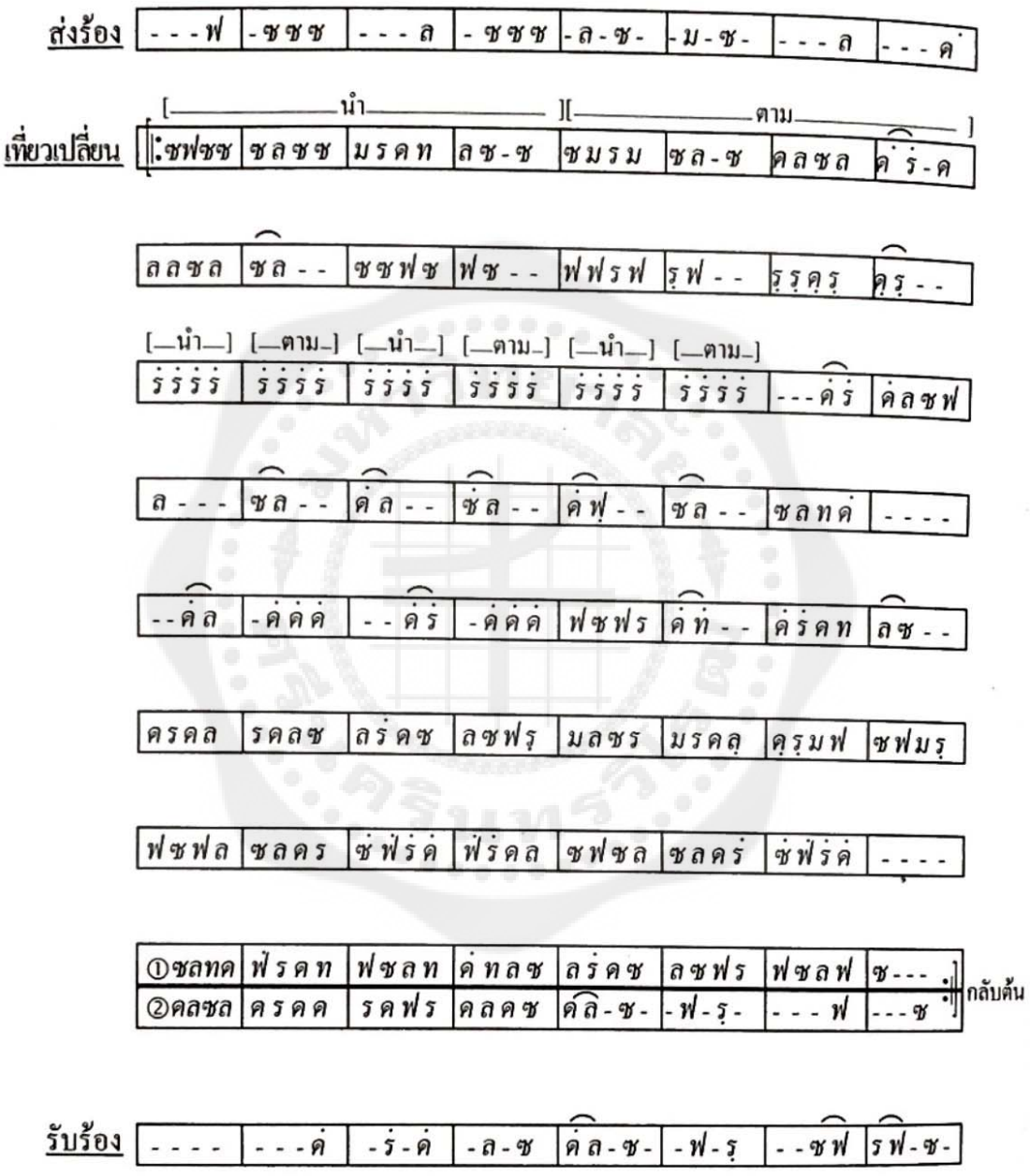

สองชั้น

(ระนาดเอก)

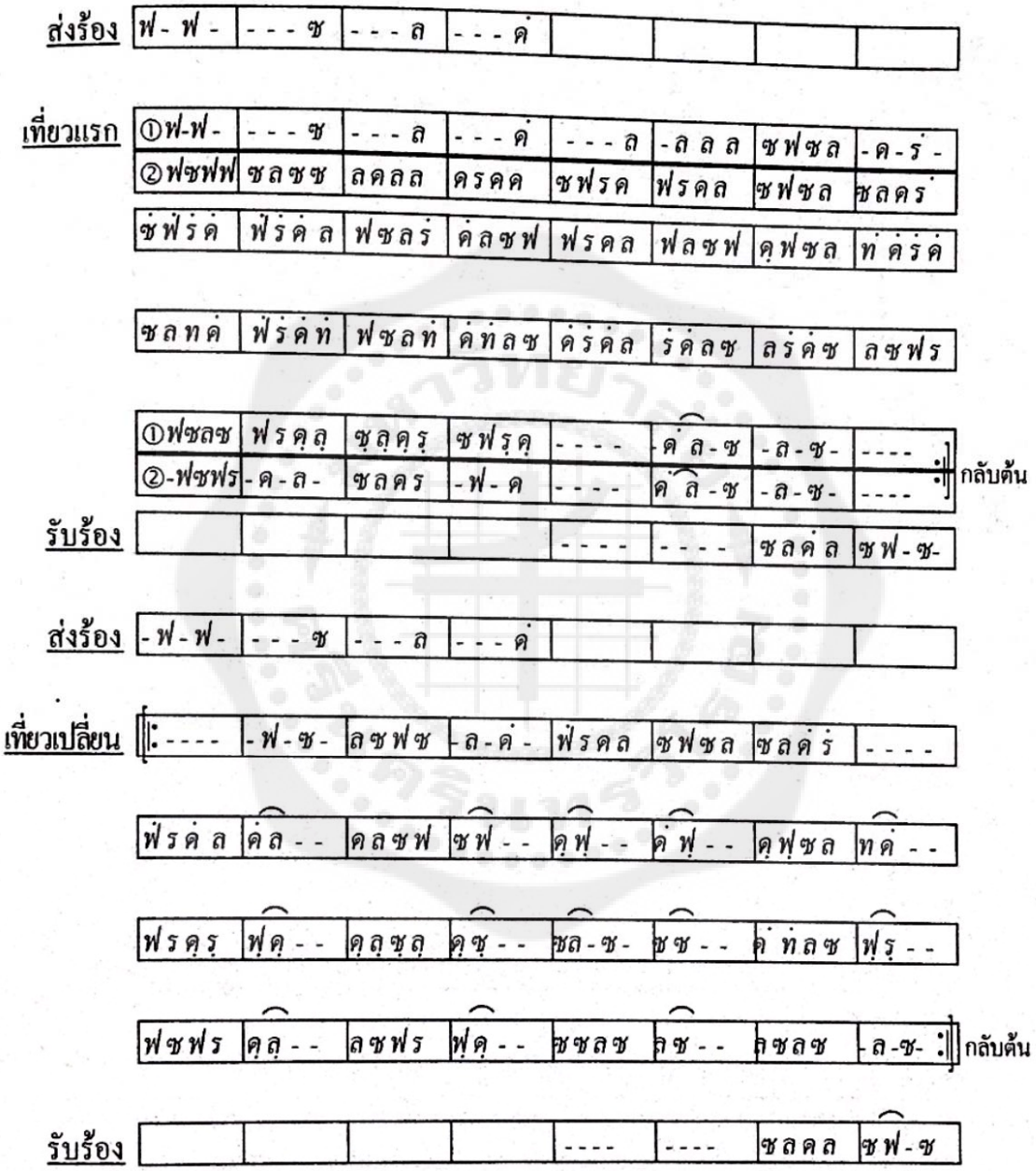

ชั้นเดียว

(ระนาดเอก)

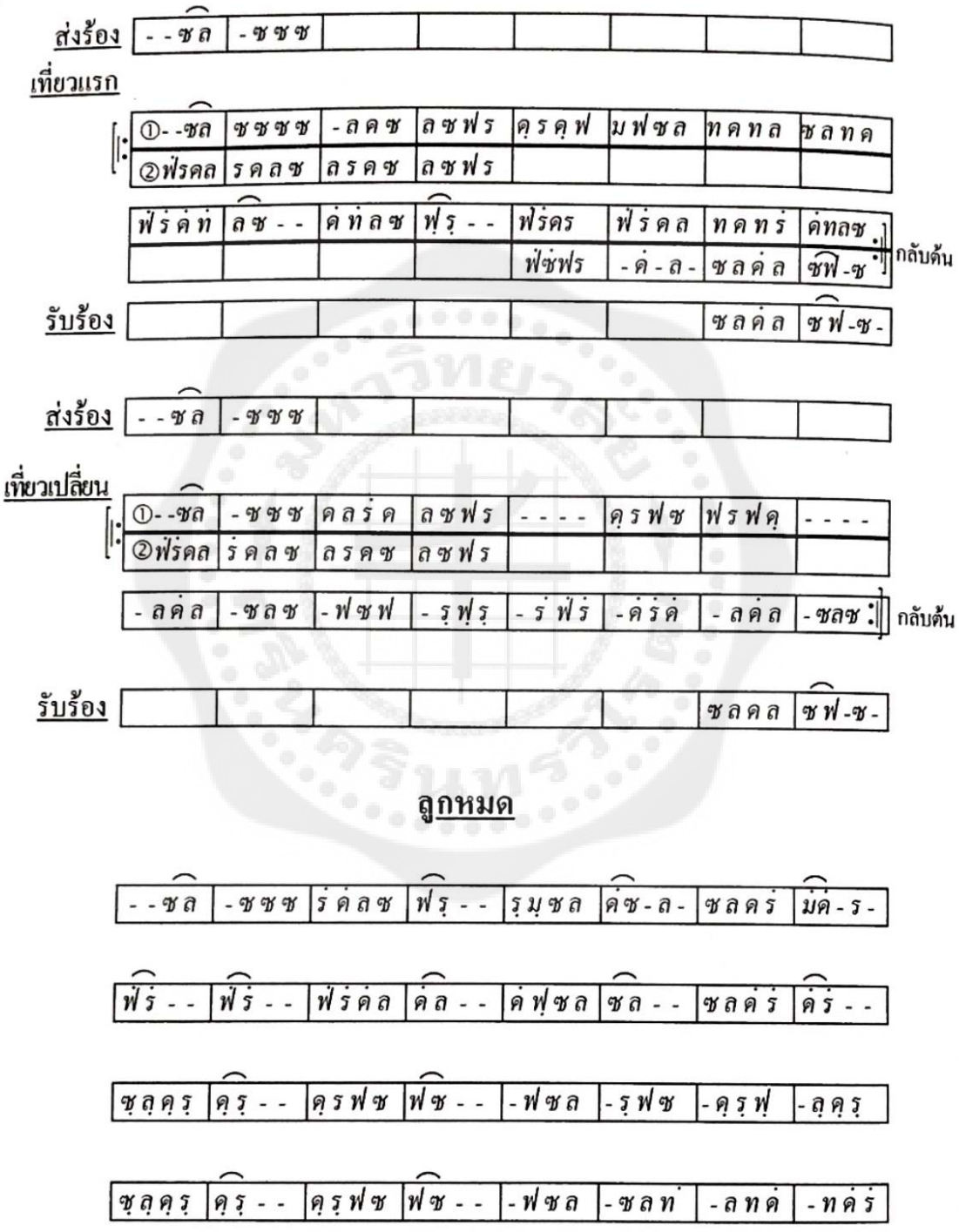

ลูกหมด

เพลงขอมกลาง (เถา)

สามชั้น

แต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ (แต่งร้อง)

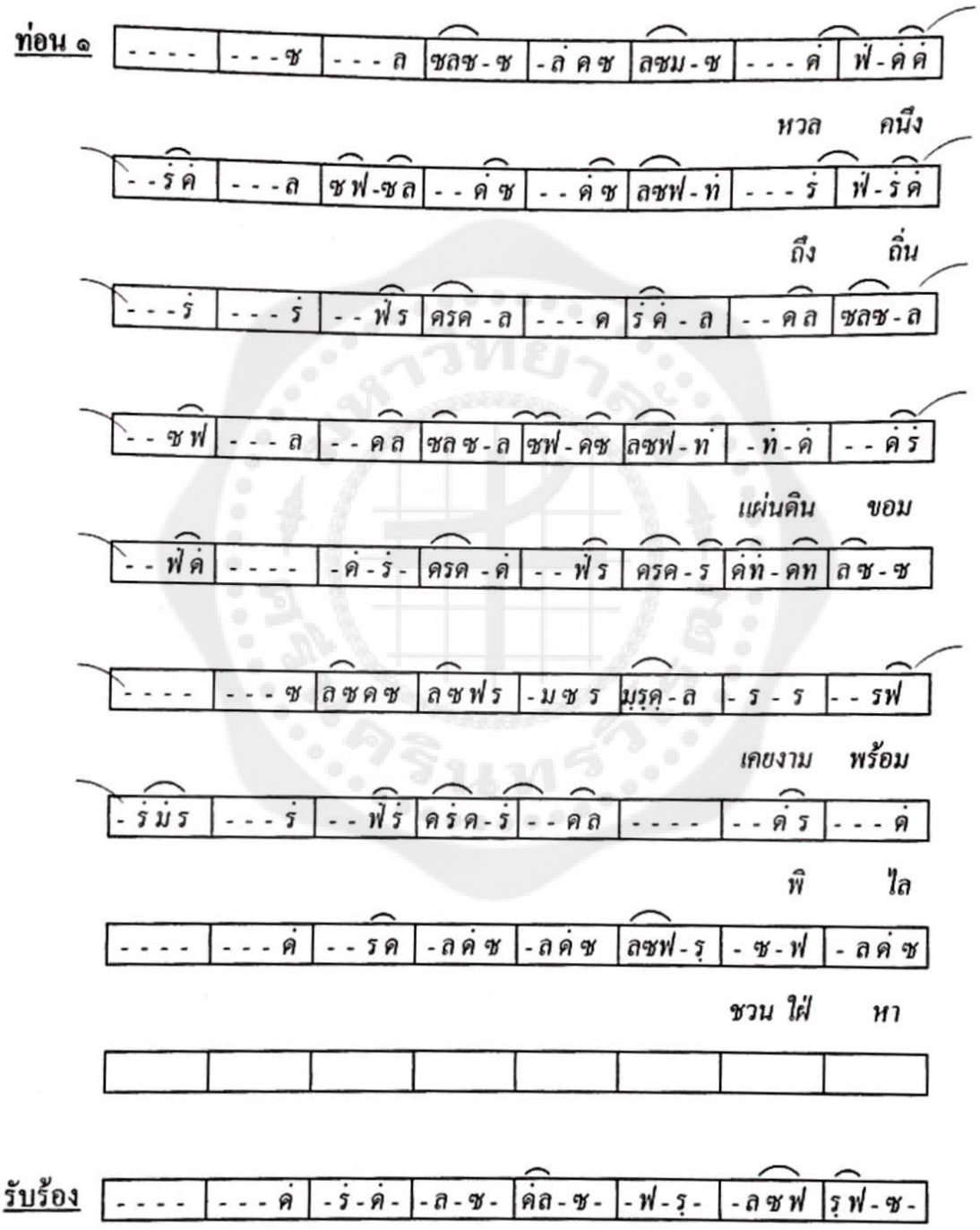

สามชั้น

(แต่งร้อง)

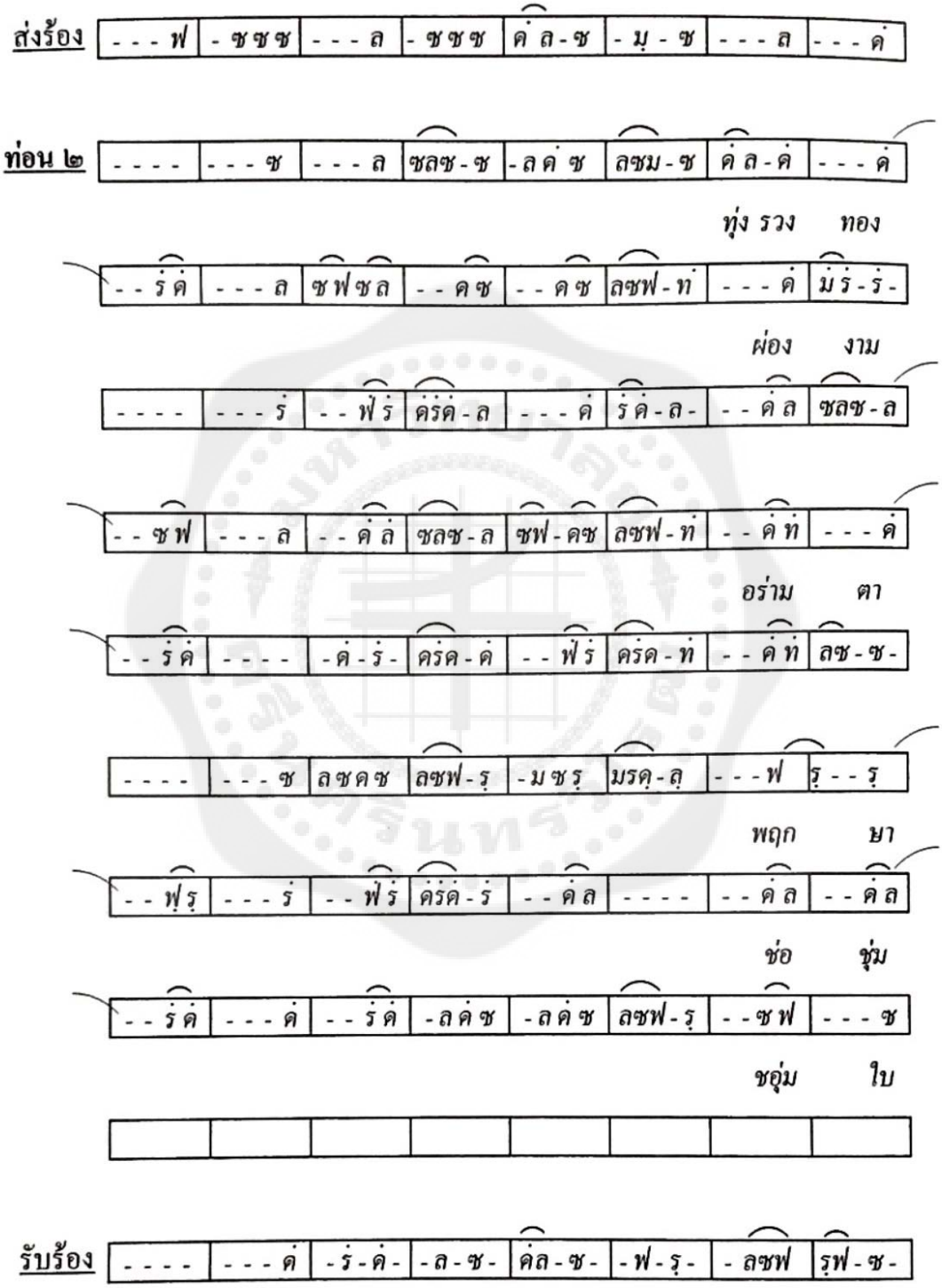

เพลงขอมกลาง (เถา)

สองชั้น

(แต่งร้อง)

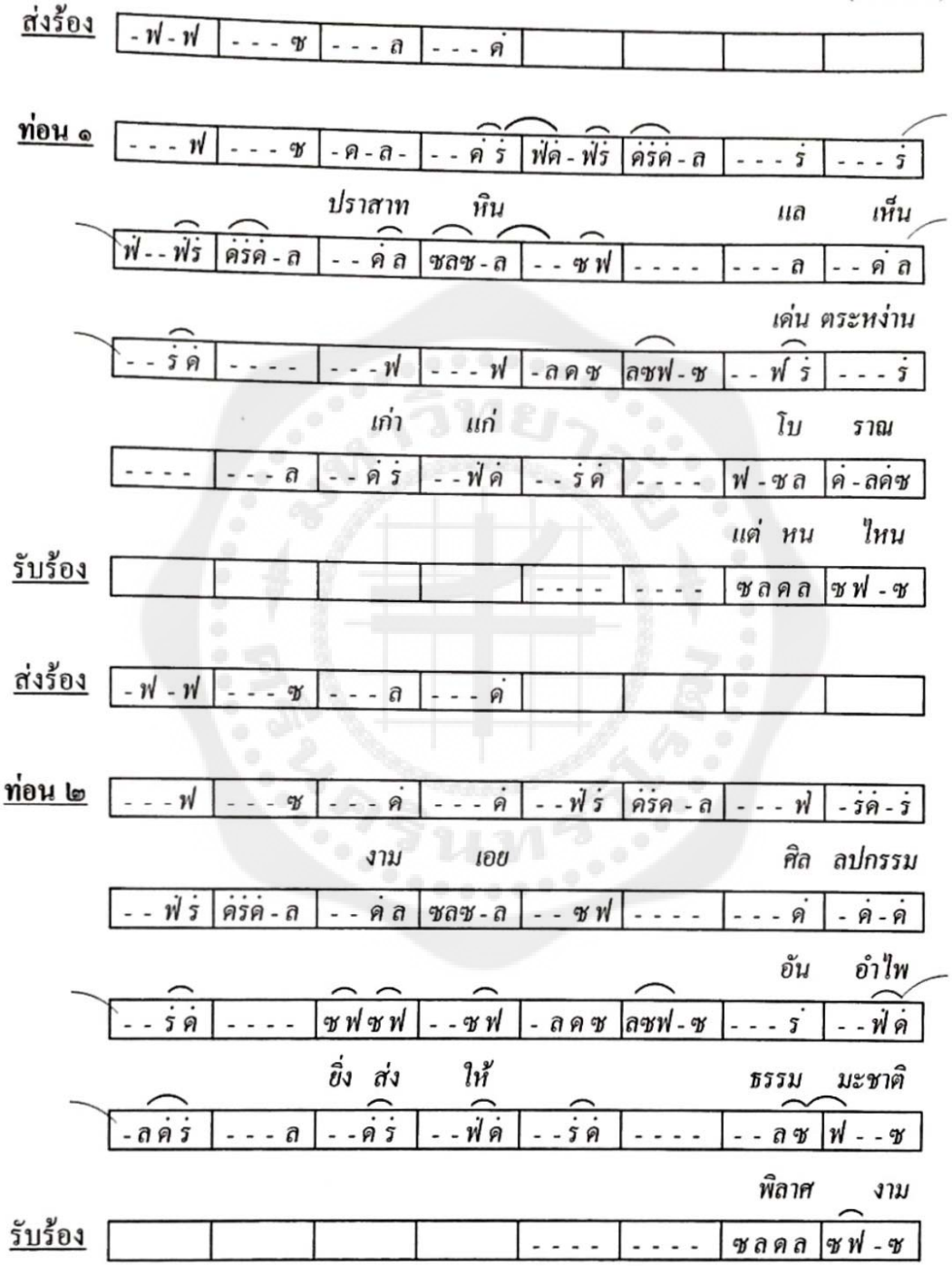

ชั้นเดียว

(แต่งร้อง)

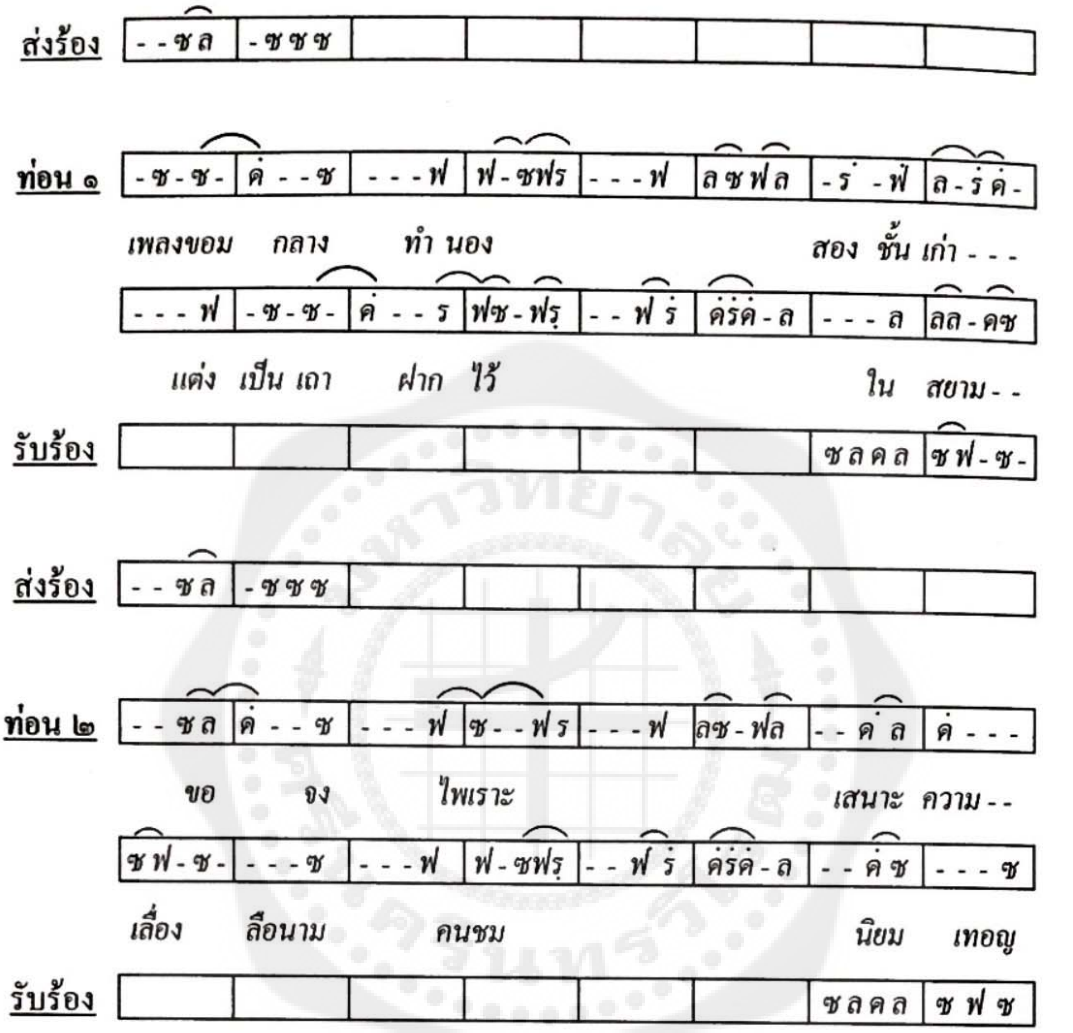

เพลงขอมกลาง (เถา)

สามชั้น

(ซออู้)

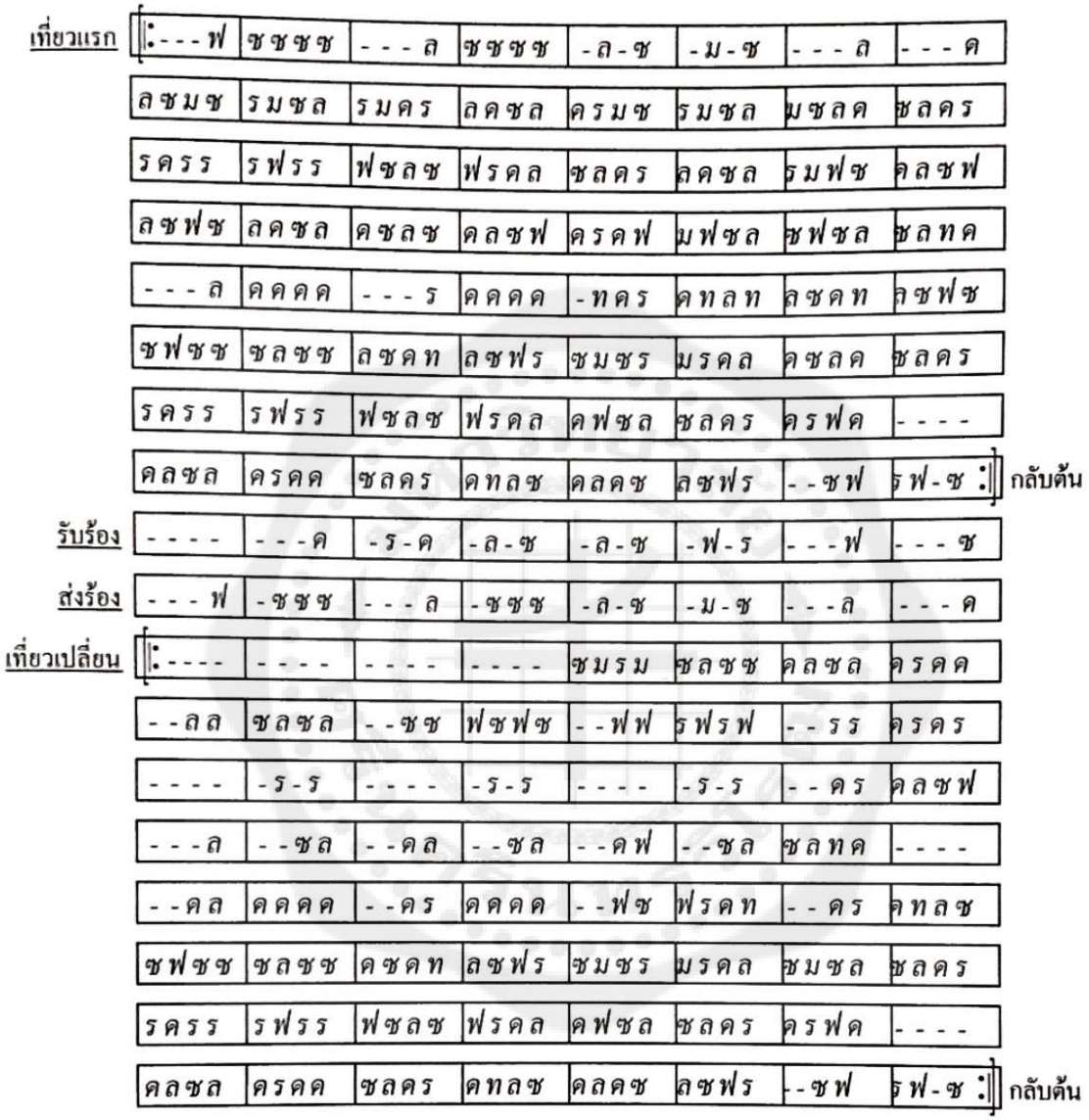

สองชั้น

(ซออู้)

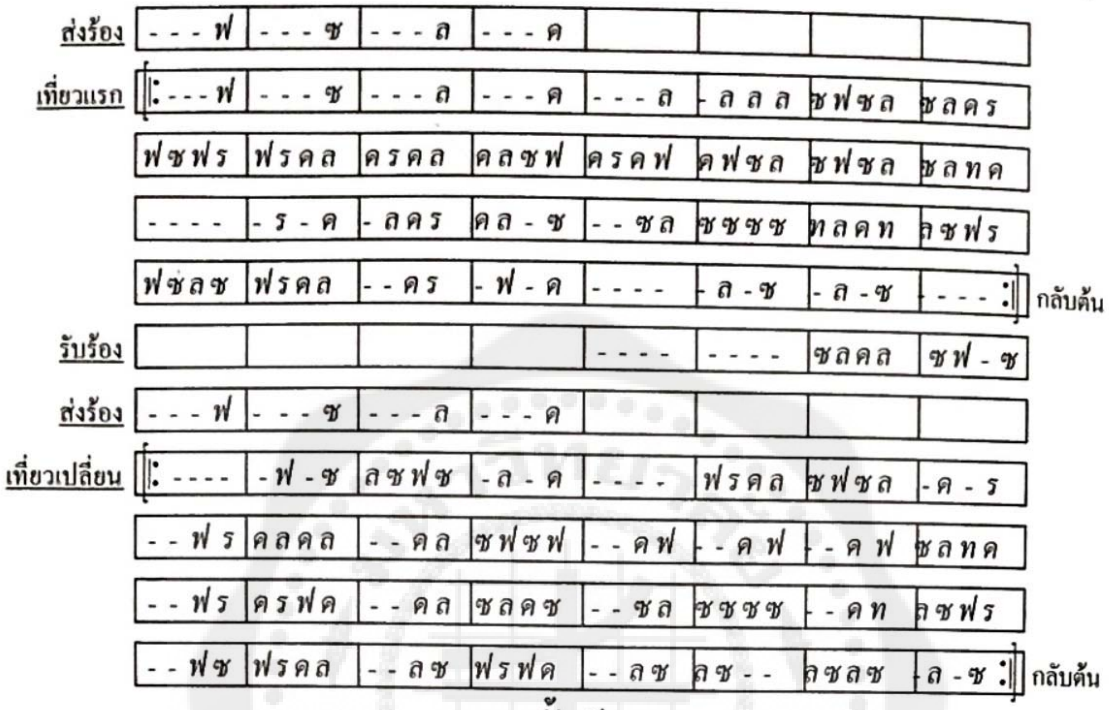

ชั้นเดียว

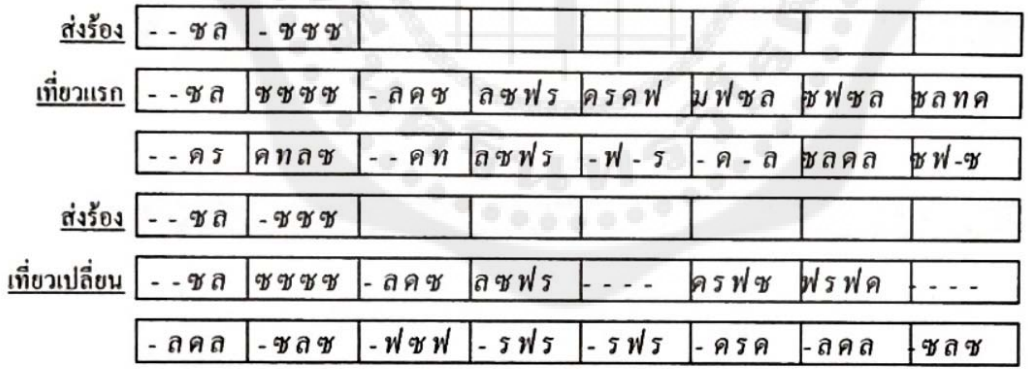

ลูกหมด

เพลงขอมกลาง (เถา)

สามชั้น

(ซอด้วง)

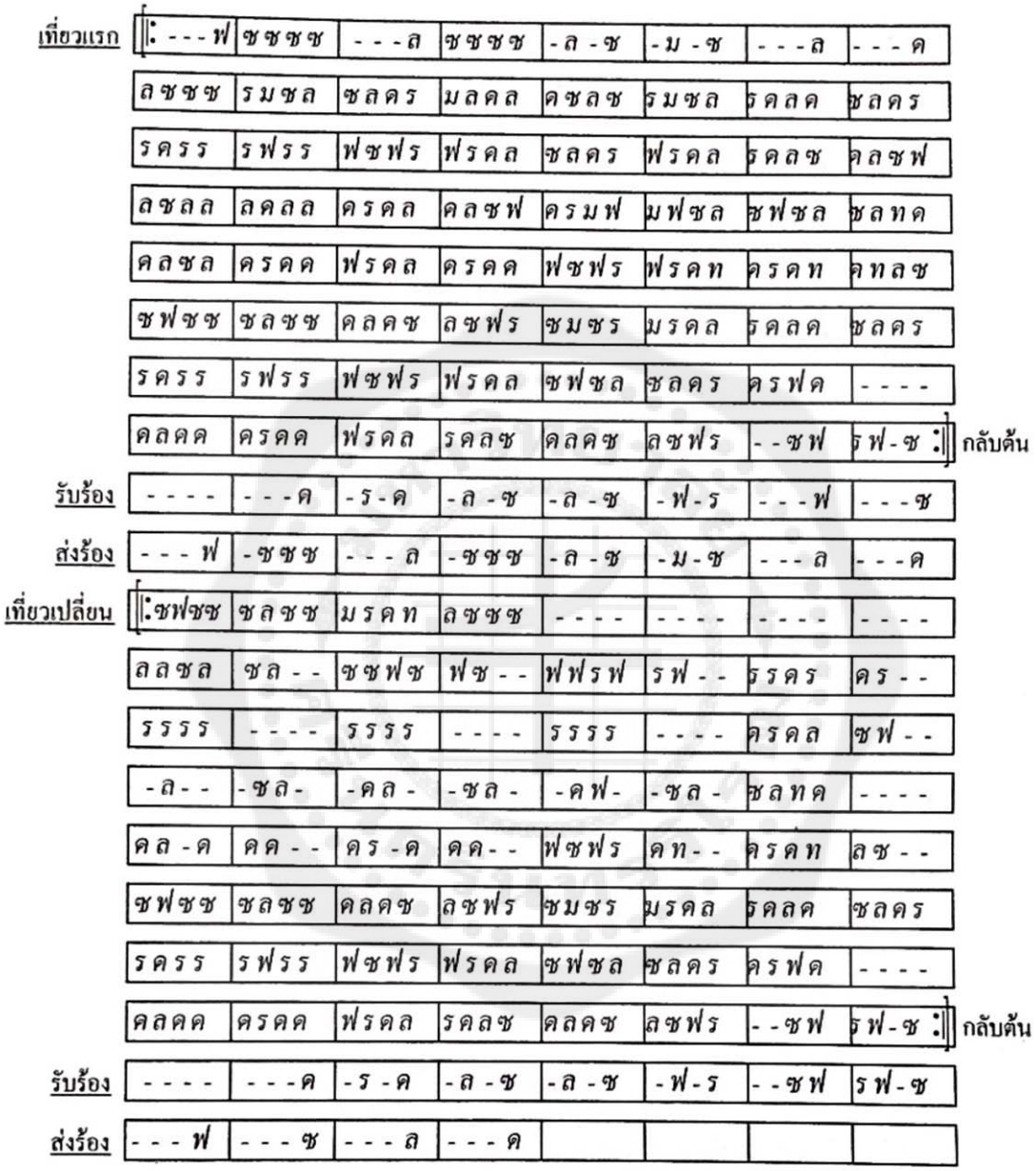

สองชั้น

(ซอด้วง)

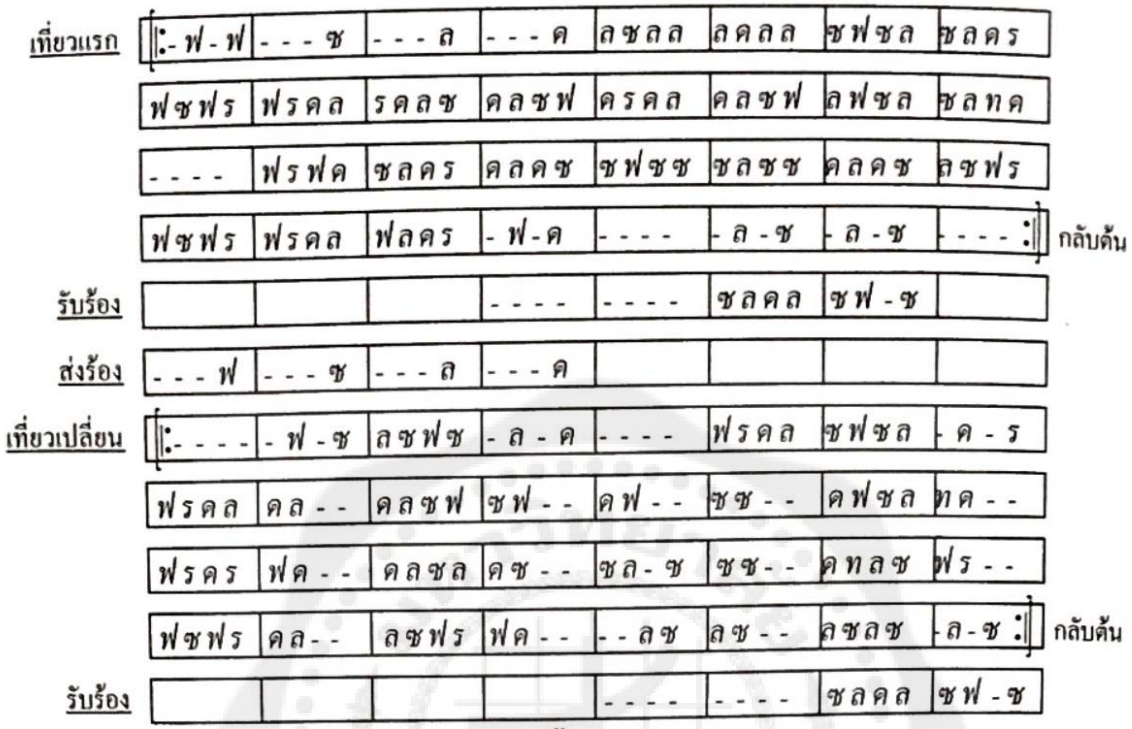

ชั้นเดียว

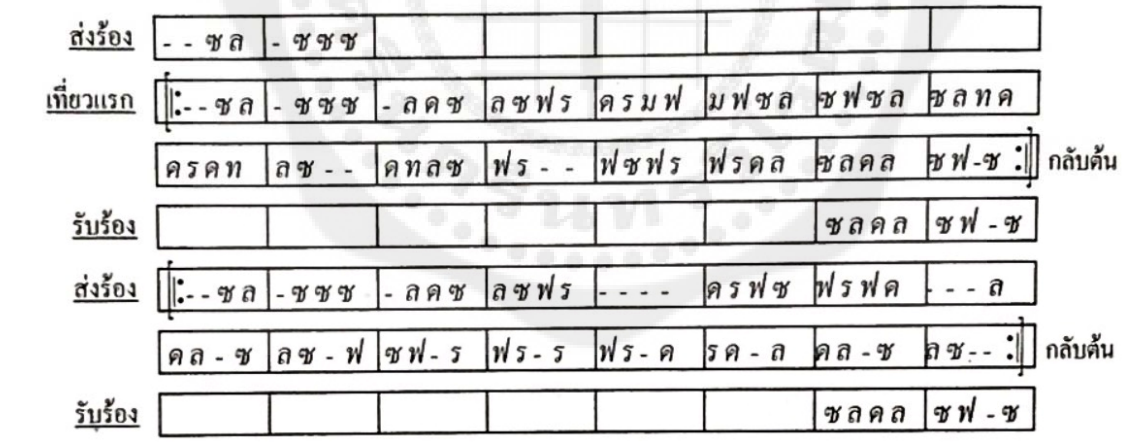

ลูกหมด

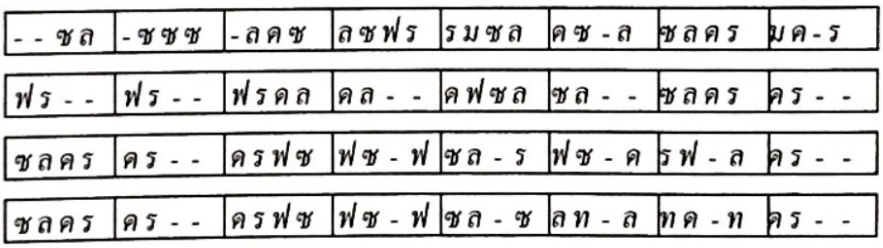

เพลงเขมรเขด็จ (เถา)

แต่งเมื่อ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓

สามชั้น

(ทางฆ้องใหญ่)

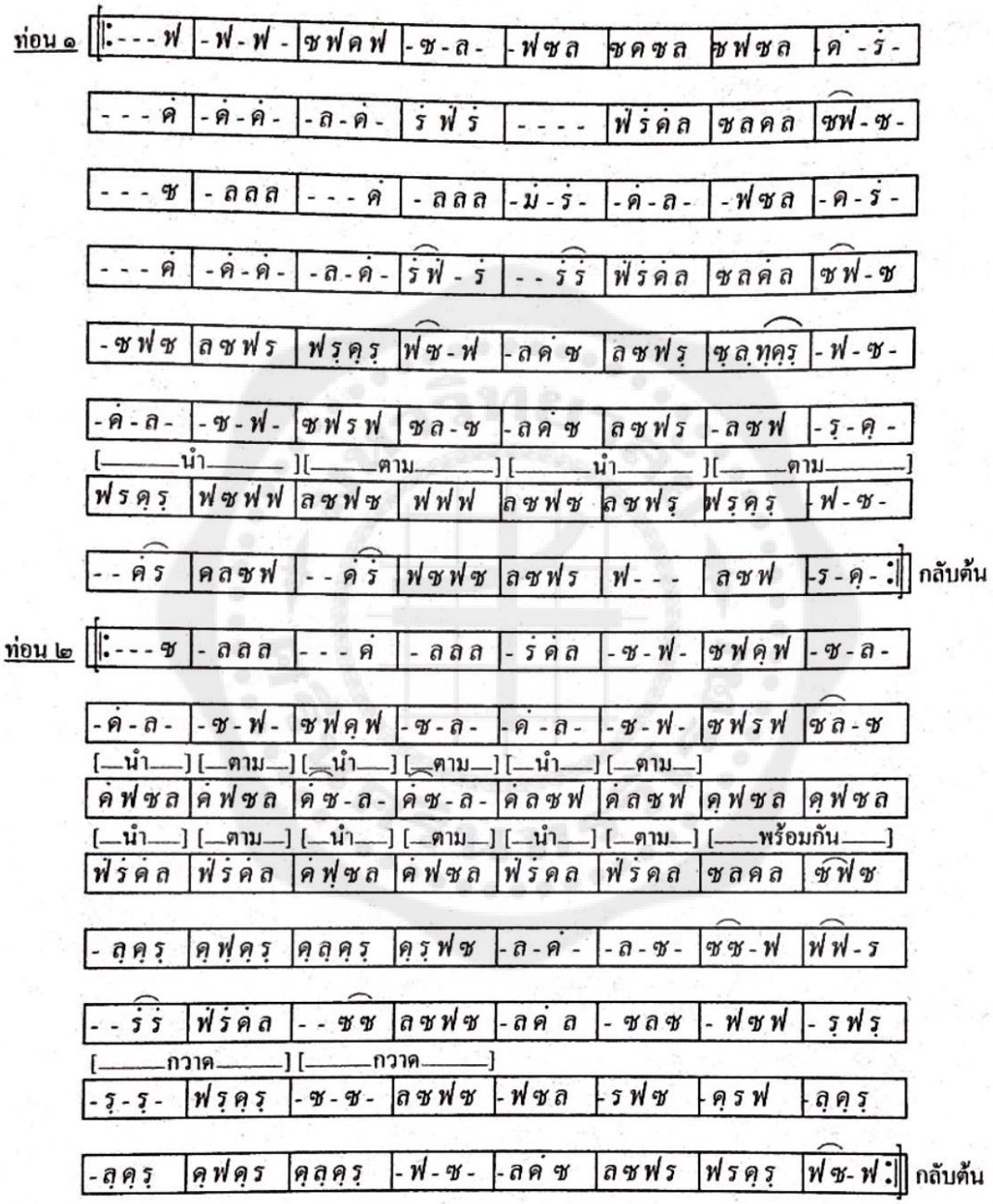

เพลงเขมรเขด็จ (เถา)

สามชั้น

(ทางฆ้องใหญ่)

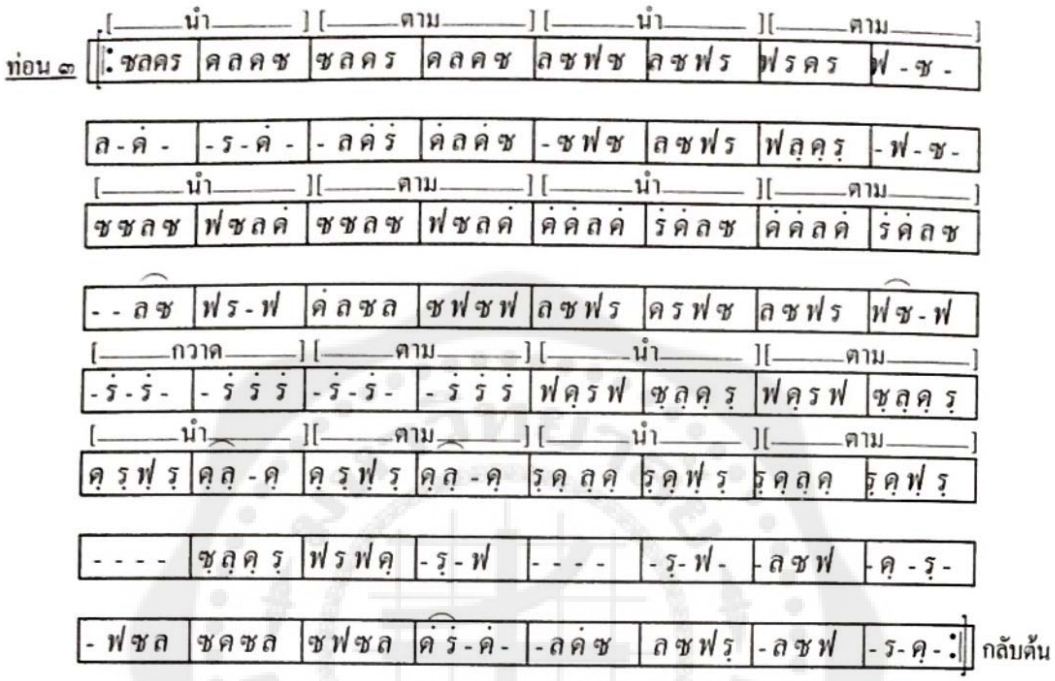

สองชั้น

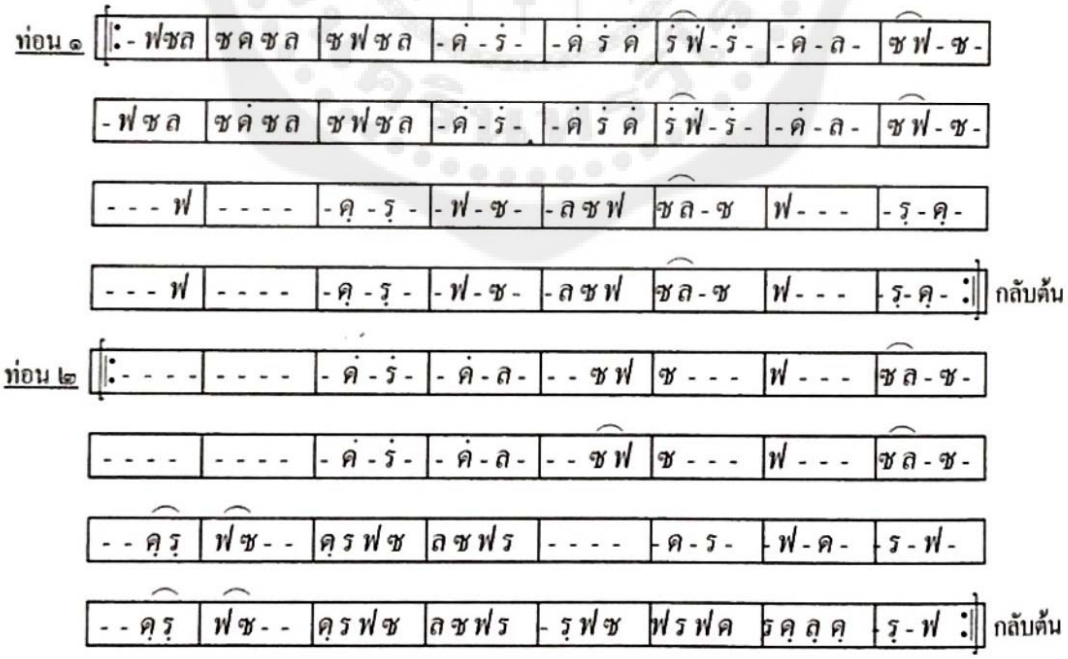

เพลงเขมรเขด็จ (เถา)

สองชั้น

(ทางฆ้องใหญ่)

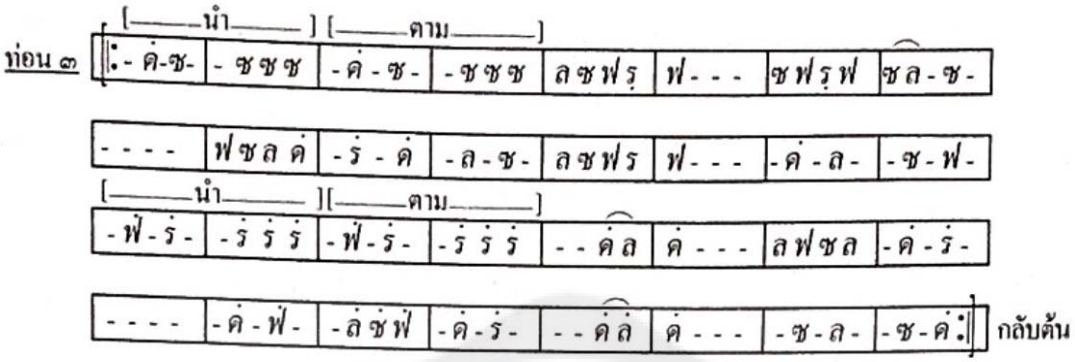

ชั้นเดียว

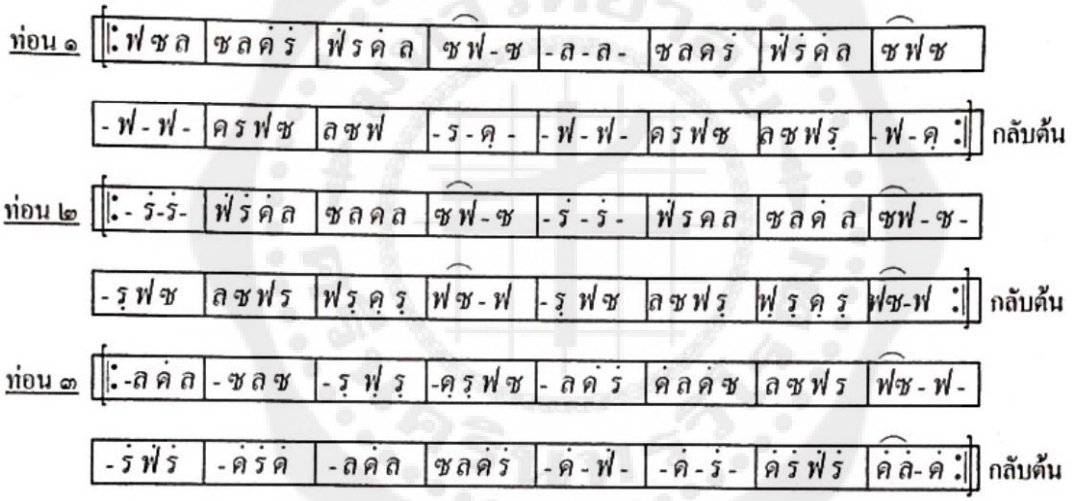

ลูกหมด

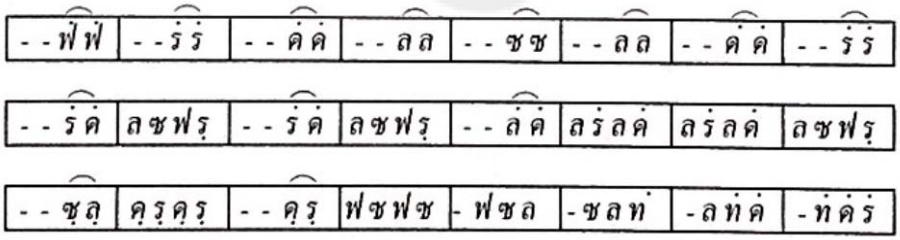

โหมโรง สามม้า

Trumpet in B♭

โยธวาทิตดำรวจ ด.ต.สมศักดิ์ ศุภนัส พิมพ์ งาน 3 กก. สก. 14 ม.ค. 2547

ประพันธ์โดย ครู ถวิล อรรถกฤษณ์
เรียบเรียงโดย ด.ต. ชาญยุทธ ทองสงวน
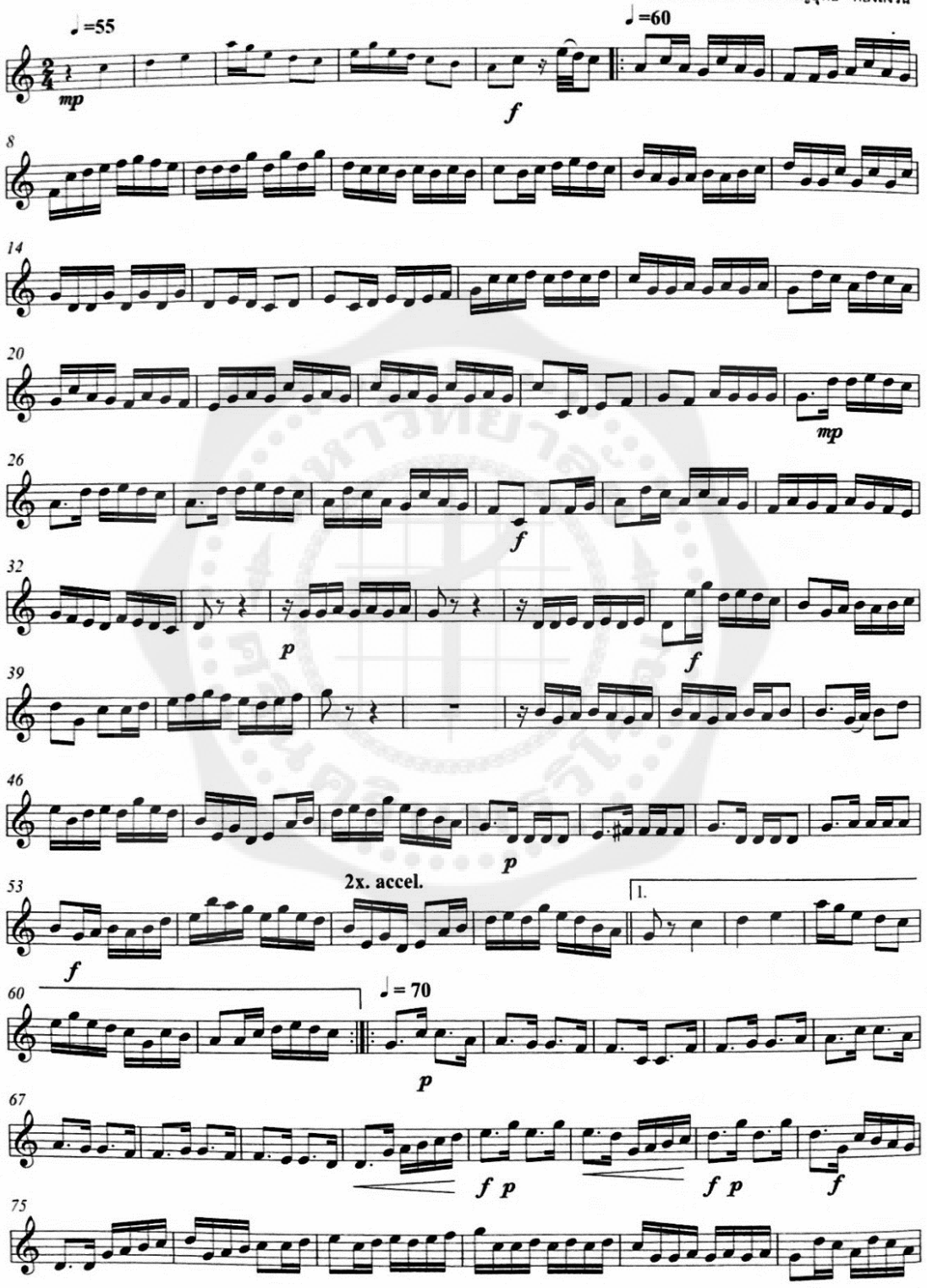
Trumpet in B♭
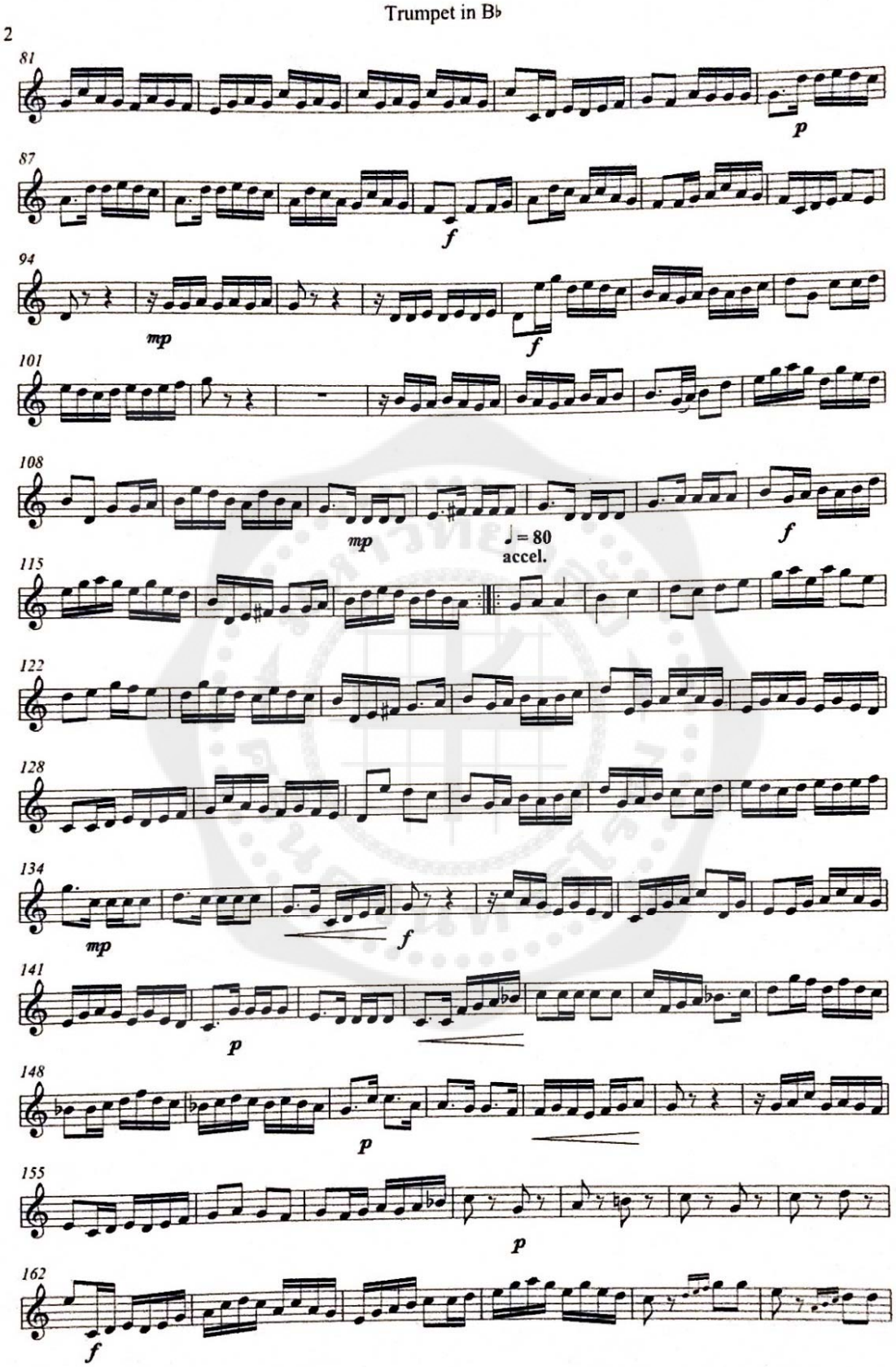
2
81
p
87
f
94
mp
f
101
108
mp
♩ = 80
accel.
f
115
122
128
134
mp
f
141
p
148
p
155
p
162
f

Trumpet in B♭
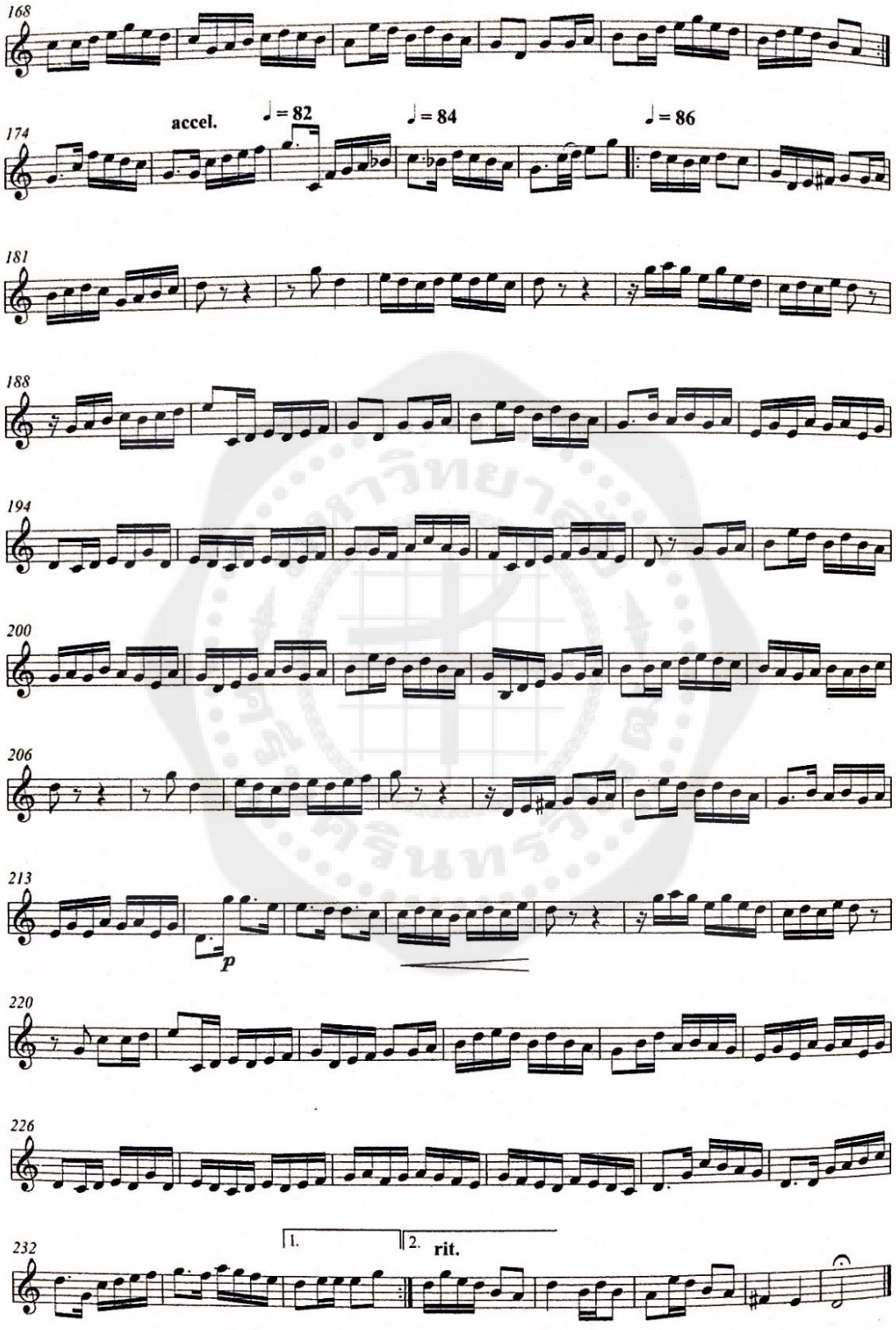
168
174
accel.
♩= 82
♩= 84
♩= 86
181
188
194
200
206
213
p
220
226
232
1.
2.
rit.

ขอมกลาง

Trumpet in B♭

โยถวาทิตตำรวจ ต.ต.สมศักดิ์ ศุภนัส พิมพ์ งาน 3 กก. สก. 24 มี.ค. 2546

ประพันธ์โดย ครู ถวิล อรรถกฤษณ์
เรียบเรียงโดย ต.ต. ชาญยุทธ ทองสงวน

♩= 55
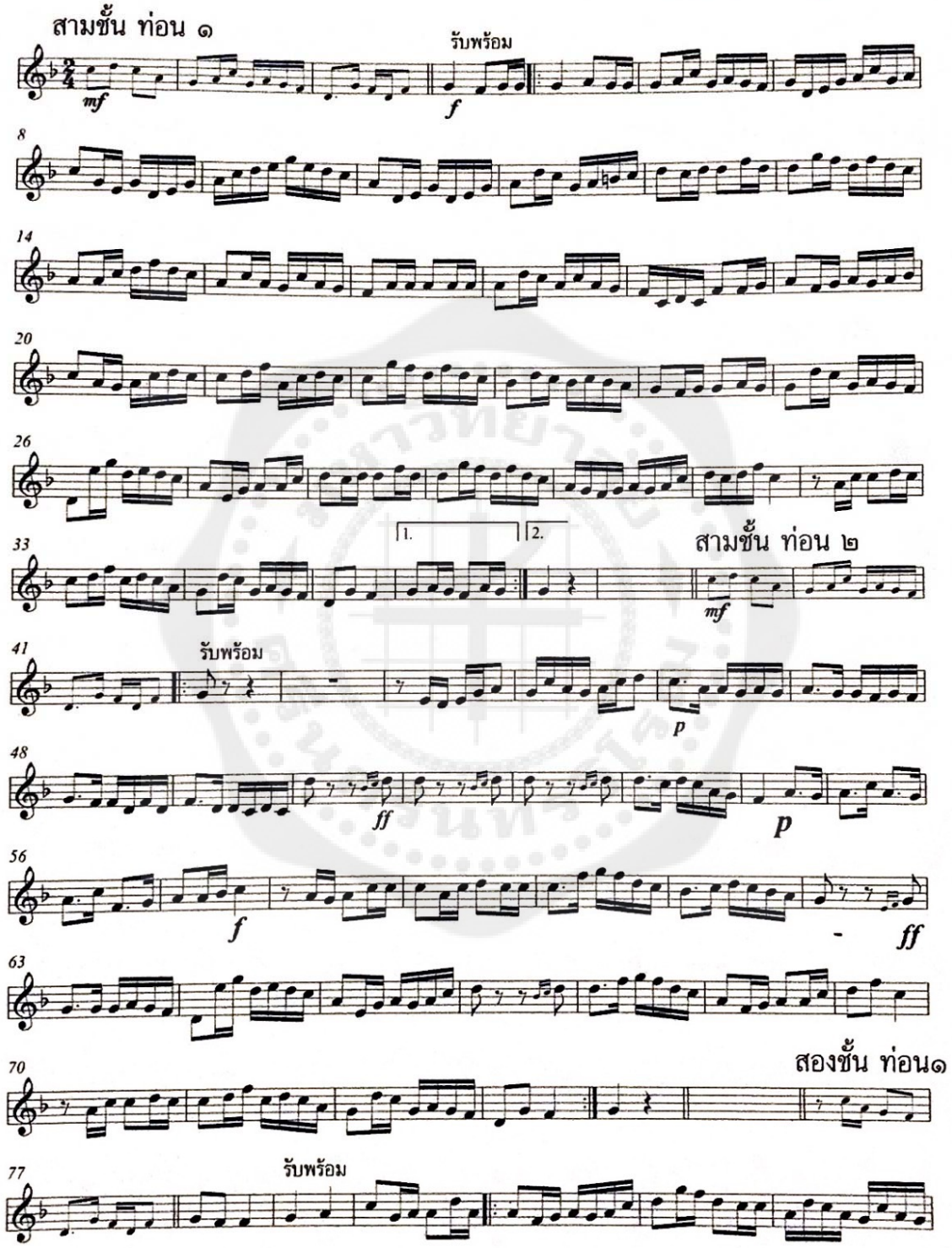
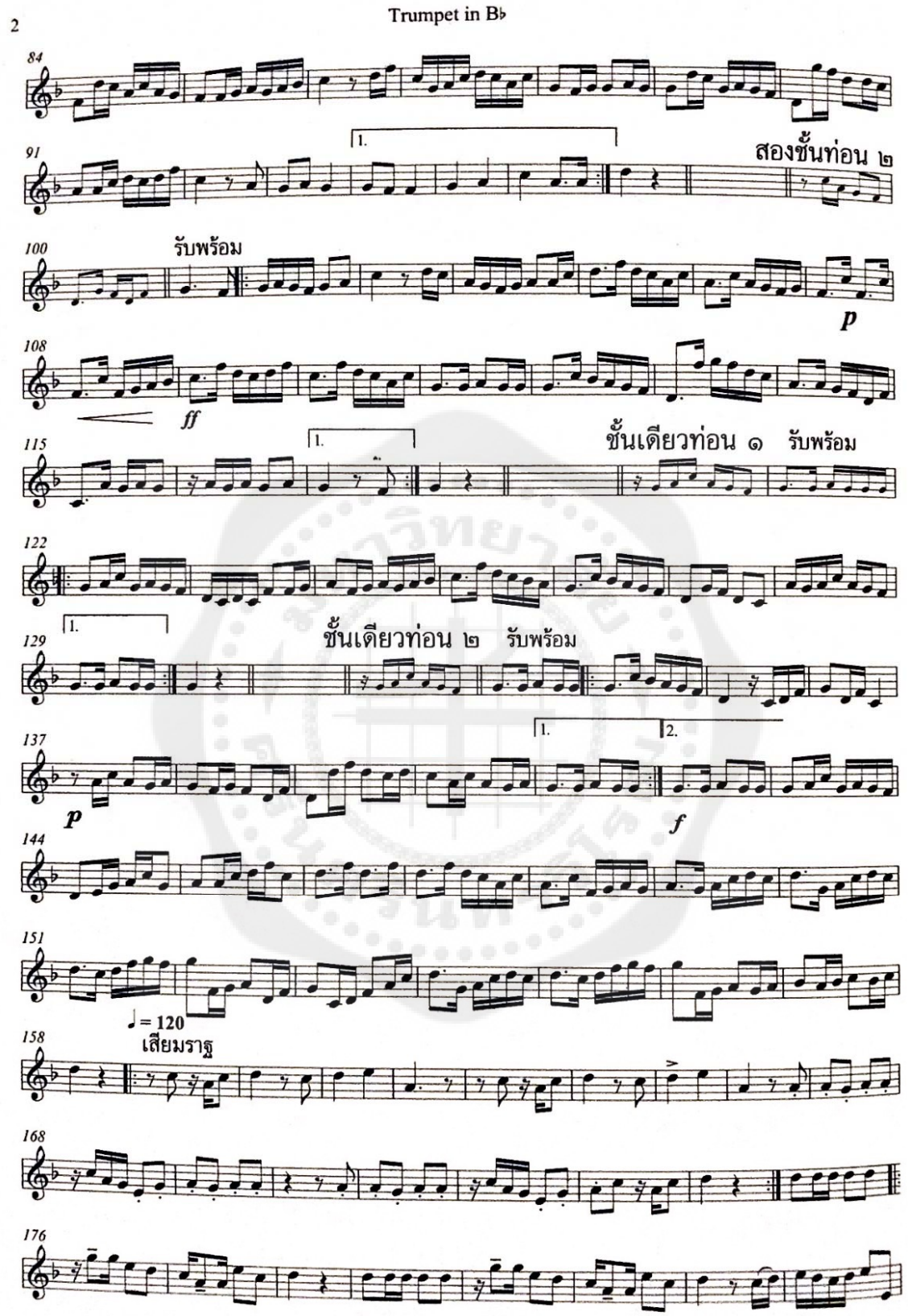
2
Trumpet in B♭
84
91
1.
สองชั้นท่อน ๒
100
รับพร้อม
p
108
ff
115
1.
ชั้นเดียวท่อน ๑ รับพร้อม
122
1.
129
ชั้นเดียวท่อน ๒ รับพร้อม
137
1.
2.
p
f
144
151
♩ = 120
เสียมราฐ
158
168
176
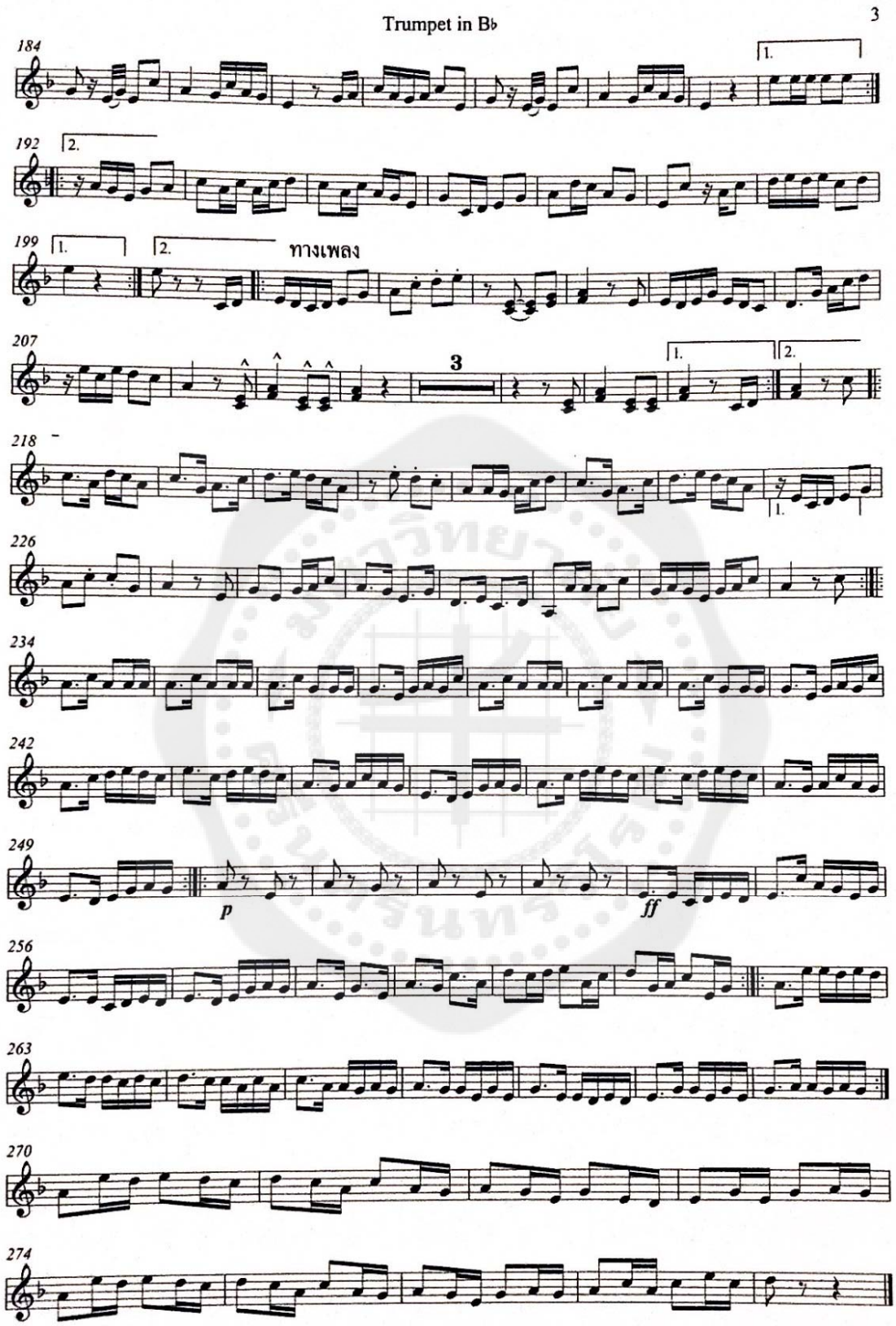
Trumpet in B♭
3
184
192
199
ทางเพลง
207
218
226
234
242
249
256
263
270
274

Trumpet in B♭

พราหมณ์ดีดน้ำเต้า

โยธวาทิตตำรวจ งาน 3 กก. สก. ค.ต. สมศักดิ์ ศุภนัส พิมพ์ 23 ธค. 2546

ประพันธ์โดย ครู ถวิล อรรถกฤษณ์
เรียบเรียงโดย ค.ต. ชาญยุทธ ทองสงวน

♩ = 60

สามชั้นท่อน ๑
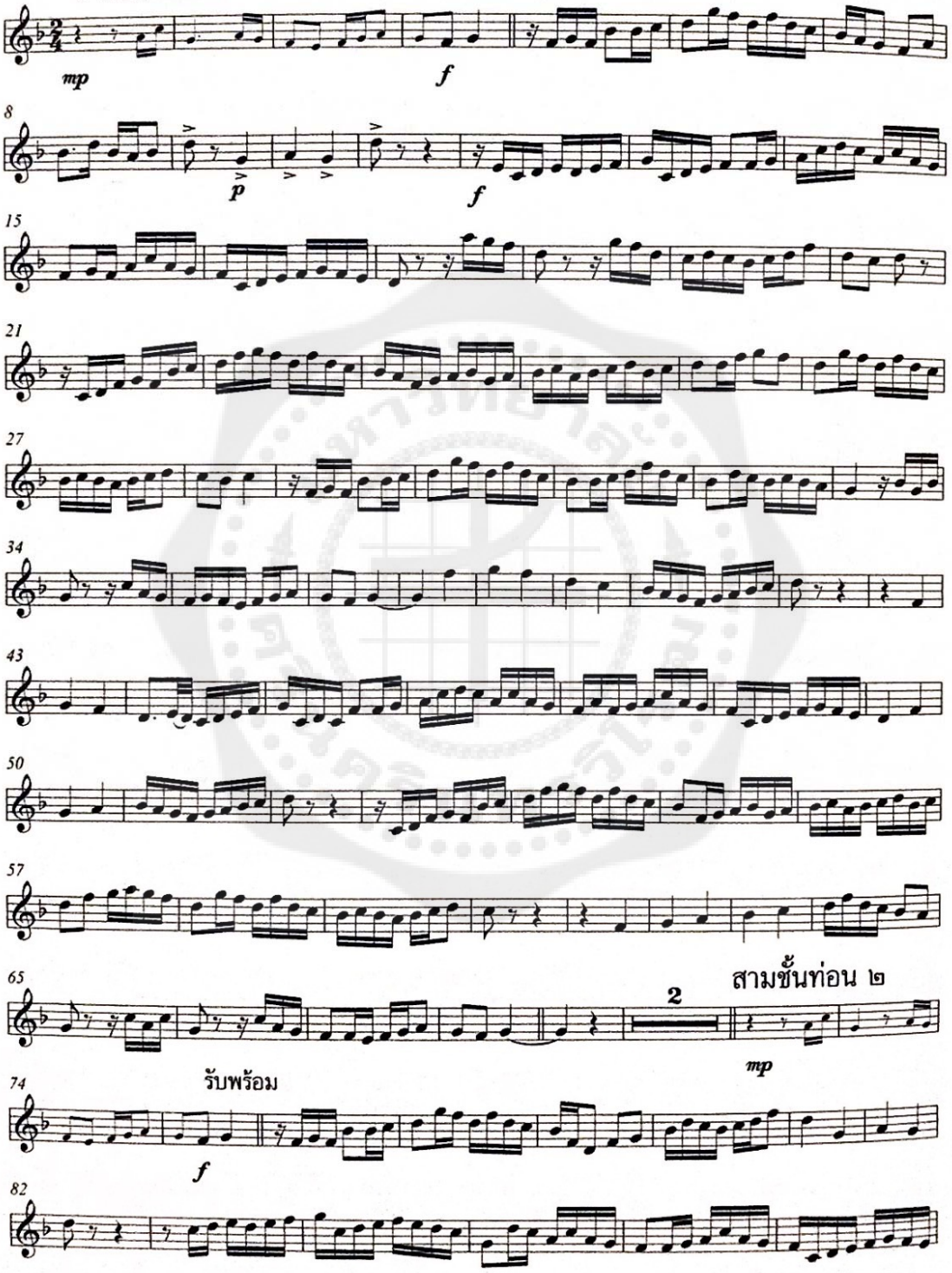
Trumpet in B♭
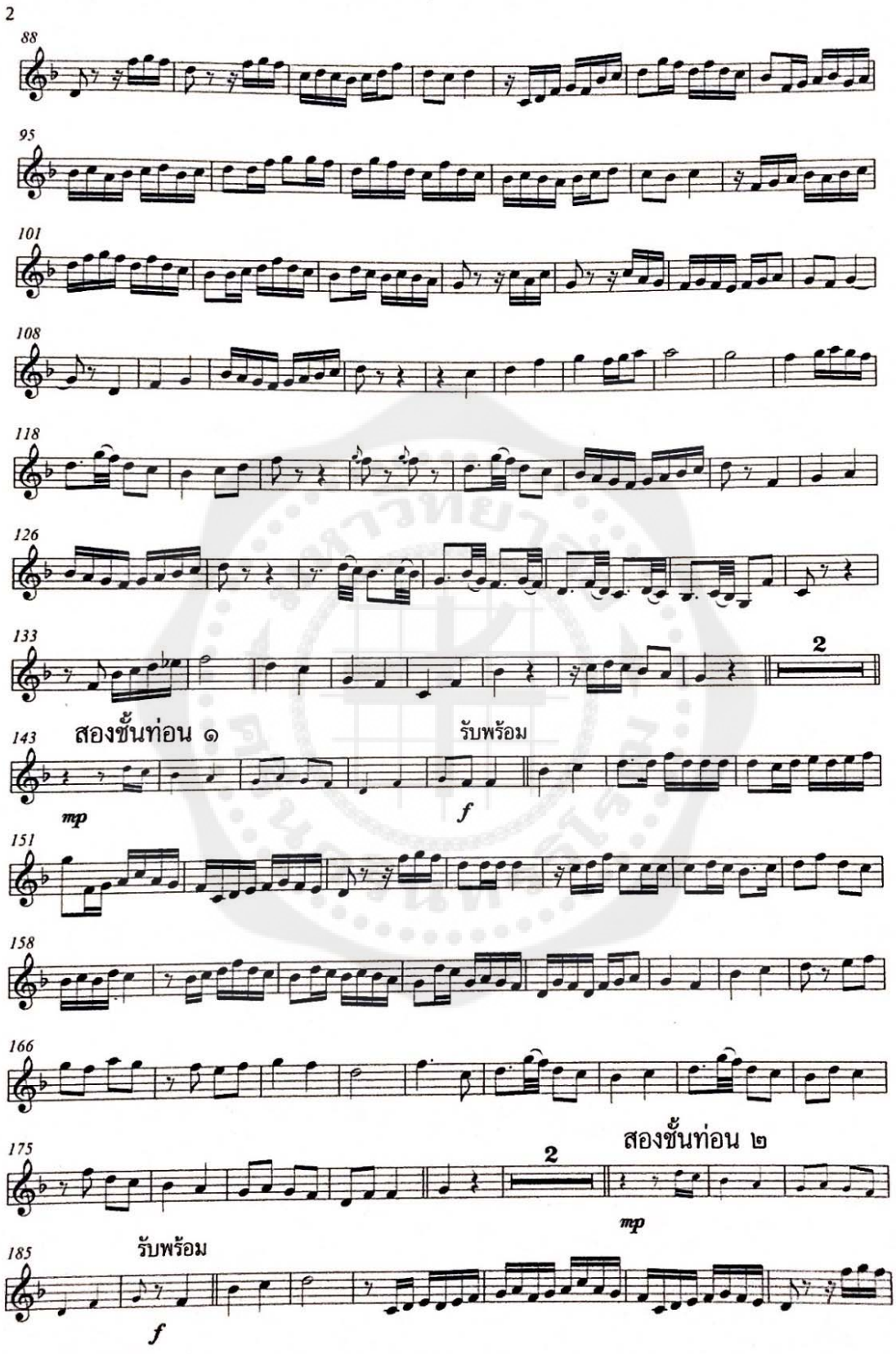
2
88
95
101
108
118
126
133
2
143
สองชั้นท่อน ๑
รับพร้อม
mp
f
151
158
166
175
2
สองชั้นท่อน ๒
mp
185
รับพร้อม
f

Trumpet in B♭
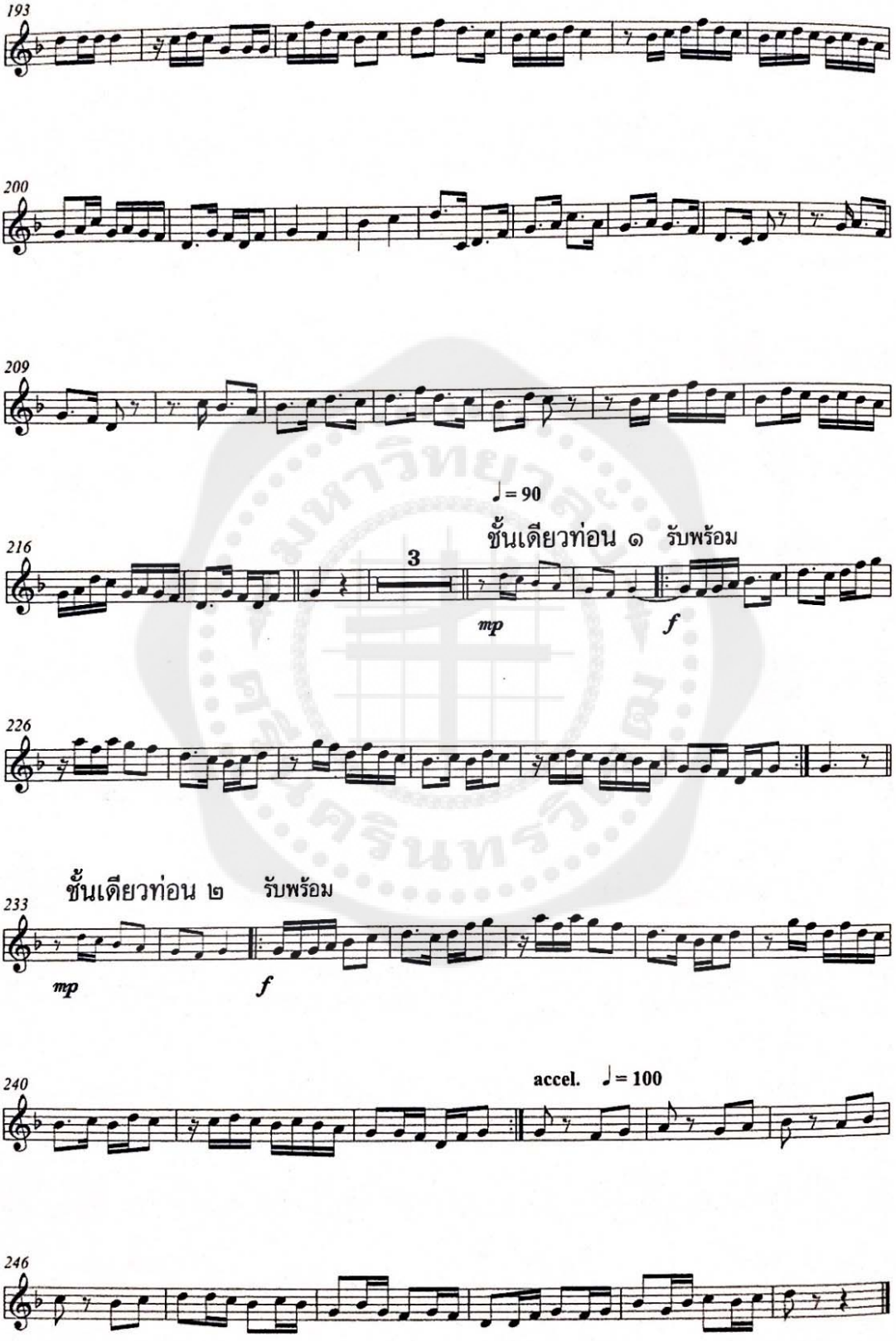
193
200
209
♩= 90
ชั้นเดียวท่อน ๑ รับพร้อม
216
3
mp
f
226
ชั้นเดียวท่อน ๒ รับพร้อม
233
mp
f
240
accel. ♩= 100
246

ลาวดำเนินทราย (เถา)

โยธวาทิตดำรวจ ด.ต.สมศักดิ์ ศุภนัส พิมพ์ งาน 3 กก. สก. 21 ส.ค. 2546

Trumpet in B♭

ประพันธ์โดย ครู ถวิล อรรถกฤษณ์

เรียบเรียงโดย ด.ต. ชาญยุทธ ทองสงวน
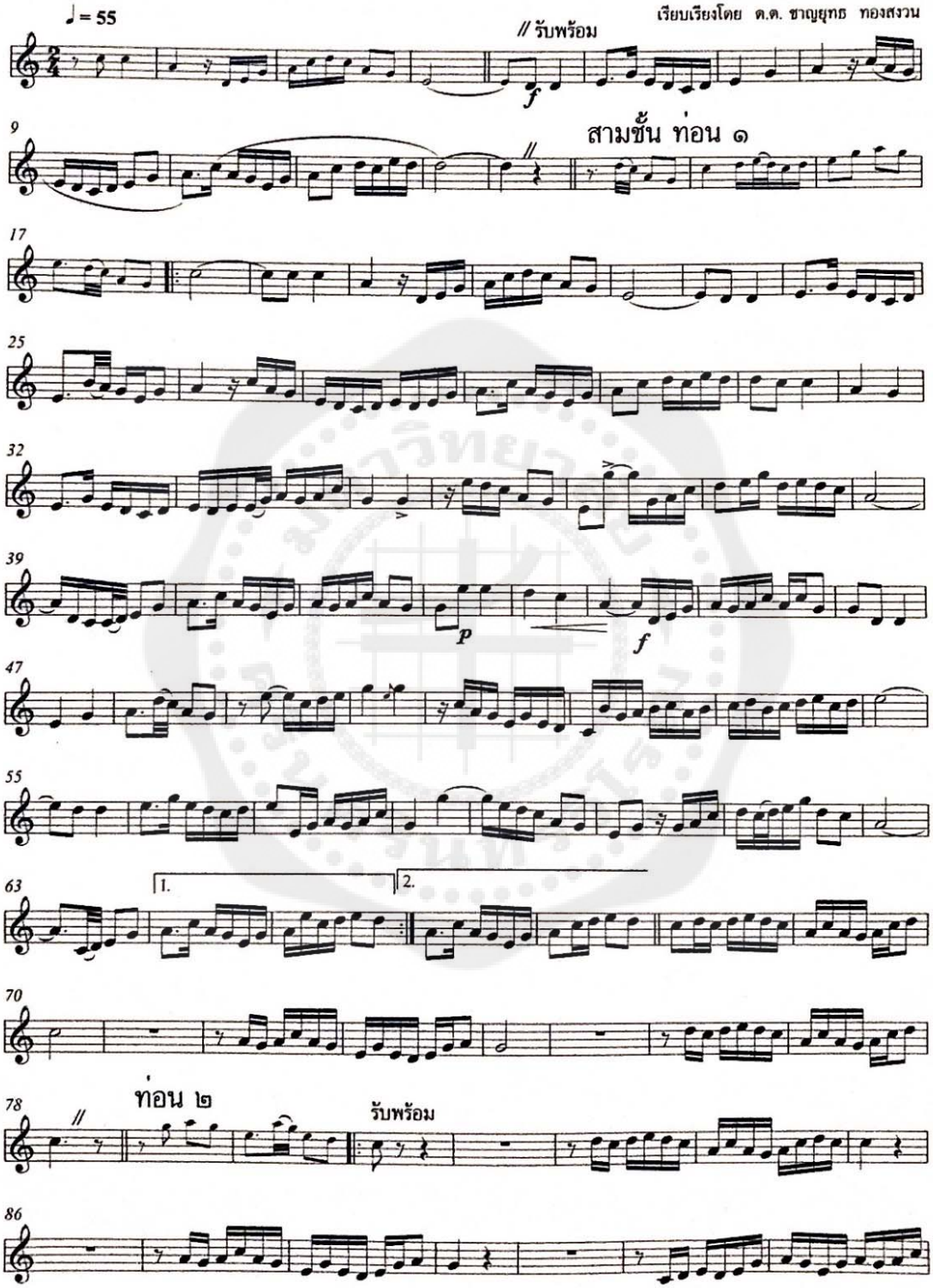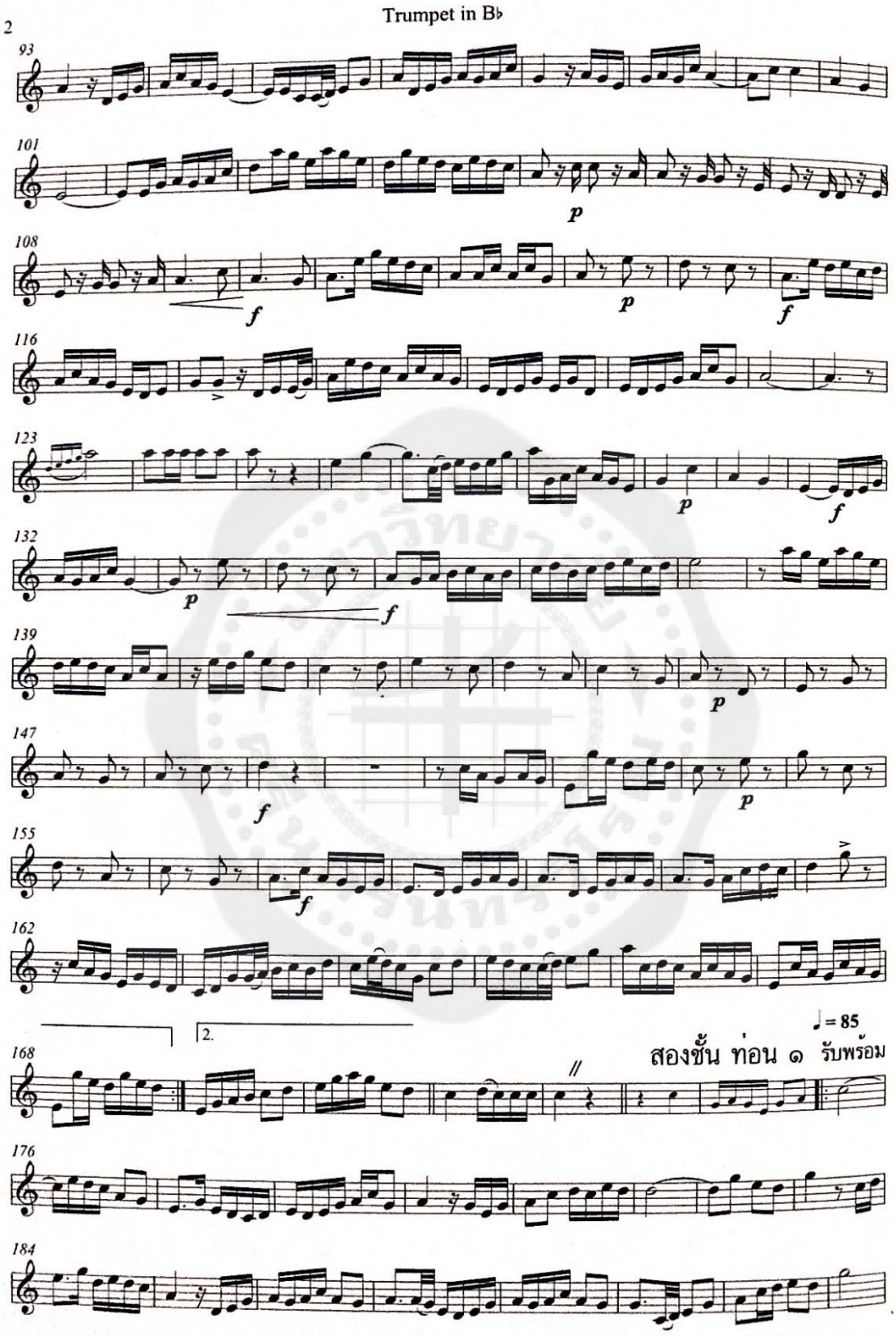
Trumpet in B♭
2
93
101
108
116
123
132
139
147
155
162
168
176
184
2.
♩= 85
สองชั้น ท่อน ๑ รับพร้อม
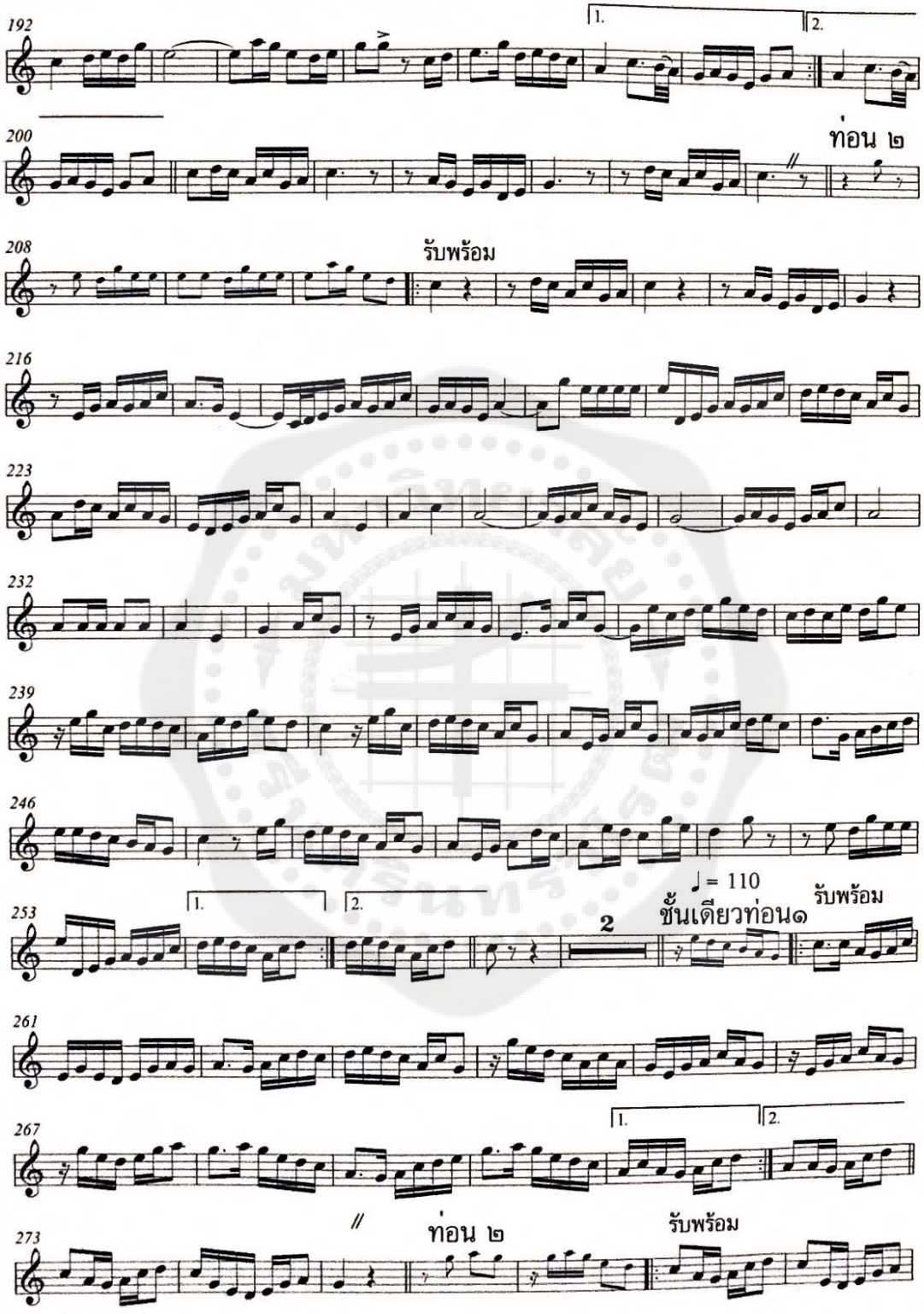
192
1.
2.
200
ท่อน ๒
208
รับพร้อม
216
223
232
239
246
♩ = 110
253
1.
2.
2
ชั้นเดียวท่อน๑
รับพร้อม
261
267
1.
2.
273
ท่อน ๒
รับพร้อม

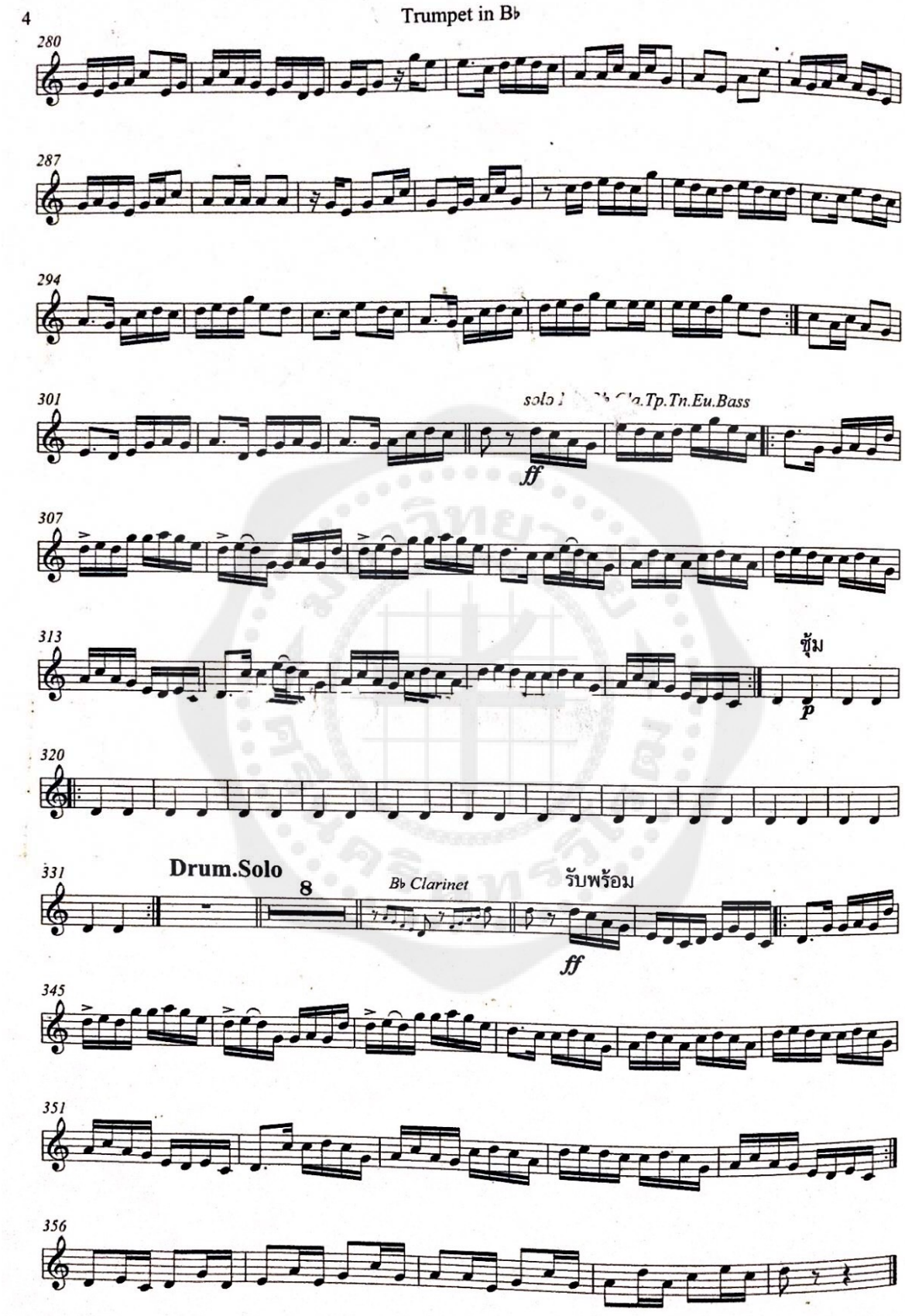
4
Trumpet in B♭
280
287
294
301
ff
307
313
ขุ้ม
P
320
331
Drum.Solo
8
B♭ Clarinet
รับพร้อม
ff
345
351
356

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์และตารางสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ประวัตินักดนตรีบ้านอรรถกฤษณ์

ชื่อ-นามสกุล ……

วัน เดือน ปีเกิด ……**อายุ**……**ปี**

ประวัติครอบครัว ……..

……..

……..

……..

ประวัติการศึกษา……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

ประวัติการทำงาน……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

แบบสัมภาษณ์ศิษย์บ้านอรรถกฤษณ์

ชื่อ-นามสกุล ……**อายุ**……**ปี**

อาชีพ / สถานที่ทำงานปัจจุบัน ……

จุดเริ่มต้นของการเรียนดนตรีไทย ……

……

……

……

……

……

บรรยากาศการเรียนการสอน ……

……

……

……

……

……

……

ความรู้สึก ความผูกพันและความประทับใจต่อบ้านอรรถกฤษณ์ ……

……

……

……

……

……

ตารางสัมภาษณ์บุคคล

บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	วันที่	สถานที่
น.ท.ณรงค์ อรรถกฤษณ์	27 พฤศจิกายน 2558	บ้านอรรถกฤษณ์
นายดิเรก อรรถกฤษณ์	27 พฤศจิกายน 2558	บ้านอรรถกฤษณ์
	27 มีนาคม 2560	บ้านอรรถกฤษณ์
นายปรีดา อรรถกฤษณ์	27 พฤศจิกายน 2558	บ้านอรรถกฤษณ์
ร.ต.ท.วัชรีย์ อรรถกฤษณ์	27 พฤศจิกายน 2558	บ้านอรรถกฤษณ์
	27 มีนาคม 2560	บ้านอรรถกฤษณ์
	16 เมษายน 2560	สัมภาษณ์ทางสื่อออนไลน์
	28 มิถุนายน 2560	สัมภาษณ์ทางสื่อออนไลน์
	21 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
ร.ต.ท.วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์	27 พฤศจิกายน 2558	บ้านอรรถกฤษณ์
	27 มีนาคม 2560	บ้านอรรถกฤษณ์
จ.อ.สุวัฒน์ อรรถกฤษณ์	27 พฤศจิกายน 2558	บ้านอรรถกฤษณ์
	27 มีนาคม 2560	บ้านอรรถกฤษณ์
	29 มิถุนายน 2560	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
	19 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
พ.อ.ปกรณ์ สุทธิลักษณ์	22 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
จ.อ.ธนัช พ่วงสุวรรณ	22 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางสื่อออนไลน์
นายเกียรติศักดิ์ ดีชัง	22 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
นายวุฒิภัทร นิ่มสมัคร	22 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
นายณนน จตุรวัฒนา	23 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางสื่อออนไลน์
นายรัฐธนินท์ รวีฉัตรพงศ์	24 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ทางสื่อออนไลน์

ภาคผนวก ง

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ศิษย์บ้านอรรถกฤษณ์

ชื่อ-นามสกุล พันเอกปกรณ์ สุทธิลักษณ์ **อายุ** 45 **ปี**

สถานที่ทำงานปัจจุบัน กองทัพบก

จุดเริ่มต้นของการเรียนดนตรีไทย

ได้เข้ามาเรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์ เนื่องจากเป็นญาติกันอยู่แล้ว โดยบิดาได้พามาฝากเรียนกับนาย ถวิล อรรถกฤษณ์ ตั้งแต่ ม.1

บรรยากาศการเรียนการสอน

การเรียนการสอนกับที่บ้านอรรถกฤษณ์ในสมัยนั้น จะเป็นการสอนแบบโบราณ ไม่ได้ใช้โน้ต จะใช้วิธีการต่อเพลงโดยใช้ความจำ เริ่มต้นได้เรียนฆ้องวงใหญ่ และมาหัดระนาดในภายหลัง ก่อนที่จะเริ่มเรียนจะมีการไหว้ครูก่อนในวันพฤหัสบดีตามธรรมเนียมปฏิบัติ สมัยนั้นได้เรียนกับครูถวิล เพียงคนเดียว โดยช่วงที่เรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์ ก็จะเรียนพร้อมๆกับรุ่นหลานของครูถวิล เรียนรุ่นเดียวกับจุ๋มและโจ โดยมีคนจากภายนอกร่วมอยู่ด้วย

ความรู้สึก ความผูกพันและความประทับใจต่อบ้านอรรถกฤษณ์

เนื่องจากทางบ้านอรรถกฤษณ์เป็นญาติกันด้วย เลยทำให้รู้สึกอบอุ่นกับการมาอยู่ที่นี่ เวลามาเรียน ก็จะมากินอยู่ที่นี่ ค้าง 2 คืน มาตั้งแต่เย็นวันศุกร์และกลับบ้านในเย็นวันอาทิตย์ ระหว่างนั้นถ้ามีงานก็จะมีโอกาสได้ช่วยงานด้วย ซึ่งการได้มาเรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์ส่งผลในหน้าที่การงานในปัจจุบันด้วยเช่นกัน เพราะสมัยที่เกณฑ์ทหารนายร้อย มีโอกาสได้ไปเล่นดนตรีไทยเป็นตัวหลักของวงที่โรงเรียนนายร้อย ได้บรรเลงร่วมกับสมเด็จพระเทพฯ มีการบันทึกเทปออกอากาศในช่อง 5 ในทุกๆวันปิยมหาราช ก็จะได้ไปบรรเลงร่วมกับสมเด็จพระเทพฯ

ถ้าพูดเปรียบเทียบจากการที่ได้อยู่บ้านอรรถกฤษณ์ ตอนนั้นจะเหมือนเป็นหางราชสีห์ เพราะแต่ละท่านจะเก่งๆกันหมดแล้ว เวลาไปงานปี่พาทย์ก็มักจะได้ตีฉิ่ง ตีฉาบ ตีกับ ตีเครื่องจังหวะต่างๆ แต่พอมาอยู่ที่โรงเรียนนายร้อย เหมือนกับเป็นหัวหมา กลายเป็นเก่งกว่าคนอื่น เนื่องจากคนอื่นๆเค้ามีพื้นฐานทางด้านดนตรีน้อยกว่า

ชื่อ-นามสกุล จ่าเอกธนัช พ่วงสุวรรณ

สถานที่ทำงานปัจจุบัน กองดุริยางค์ทหารเรือ

จุดเริ่มต้นของการเรียนดนตรีไทย

ตอนเด็กๆ พ่อกับแม่ผมเล่นดนตรีไทยเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เวลามีงานก็มักจะหานักดนตรีไทย จากหลายๆที่ มีนักดนตรีที่ใช้เล่นเป็นประจำบ้างและคนที่ไม่ประจำบ้าง ต่อมาพ่อกับแม่ผมได้รู้จักวงบ้านอรรถกฤษณ์ เลยหามางานที่บ้าน หลังจากนั้นเลยใช้วงบ้านอรรถกฤษณ์เป็นประจำ พอผมจบ ป.6 พ่อกับแม่จึงได้พาไปฝากที่บ้านอรรถกฤษณ์ เพื่อเรียนรู้วิชาดนตรีไทย เพื่อที่จะมาดูแลวงของตัวเอง

บรรยากาศการเรียนการสอน

ผมอยู่บ้านนี้มาตั้งแต่ อายุ 12ขวบ เรียนดนตรีไทยที่บ้านครูมาหลายปี ครูบอกให้เรียนหนังสือด้วย จนจบ.ม3 ที่โรงเรียนธัญญบุรี และครูได้แนะนำให้เรียนต่อที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จนจบ ม.6 ต่อมาผมโดนทหาร 2ปี หลังจากปลดทหาร ก็ได้มาทำงานที่กองดุริยางค์ทหารเรือ จนถึงปัจจุบัน

ความรู้สึก ความผูกพันและความประทับใจต่อบ้านอรรถกฤษณ์

บ้านครูเปรียบเหมือนบ้านของผม ดูแลผม ให้วิชาความรู้และหาที่ทำงานให้ บ้านครูเป็นบ้านที่ผมไม่อาจลืมเพราะมีพระคุณกับผมมากครับ

ชื่อ-นามสกุล นายเกียรติศักดิ์ ดีชัง

อาชีพ นักดนตรีตำแหน่งดุริยางคศิลปิน กรมประชาสัมพันธ์

จุดเริ่มต้นของการเรียนดนตรีไทย

จุดเริ่มต้นของการมาเรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์เนื่องจากทางบ้าน เป็นญาติกับบ้านอรรถกฤษณ์ และทางบ้านก็มีวงดนตรีอยู่ที่บ้านใหม่หางกระเบน มีความเกี่ยวดองกับครูถวิล เนื่องจากครูถวิลเป็นน้องของย่าทวดของผม ถ้านับญาติกันก็คือพี่น้องที่อยู่ในสายเลือด จึงมีความนับถือกันมาตลอดตั้งแต่สมัยรุ่นผู้ใหญ่เรื่อยมา มีการไปมาหาสู่กันมาตลอด จนวันนึงตัวผมเองได้ย้ายเข้ามาทำงานแถวรังสิต เลยได้มาอาศัยอยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์ ขณะนั้นก็เรียนไปด้วยและทำงานไปด้วย ได้เรียนดนตรีเพิ่มเติมกับลูกๆของครูถวิล ในขณะที่เรียนก็กินนอนอยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์เลย เป็นระยะเวลาประมาณ 5 ปี ช่วงแรกทำงานบริษัทอยู่ 2 ปี หลังจากนั้นครูสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ ได้พาเข้าไปสอบอยู่ที่ กทม เลยไปเตรียมตัวอยู่ที่นั่น และได้ไปสอบที่กรมประชาสัมพันธ์ด้วย ซึ่งสอบติดทั้ง 2 ที่ แต่สุดท้ายได้เลือกมาอยู่ที่กรมประชาสัมพันธ์ เนื่องจากลูกชายคนเล็กของครูถวิล (นายปรีดา อรรถกฤษณ์) ทำงานอยู่ที่กรมประชาสัมพันธ์ด้วย

บรรยากาศการเรียนการสอน

การเรียนการสอน ได้เรียนกับครูดิเรก อรรถกฤษณ์เป็นหลัก และอาวิฑูรย์ ที่ได้มาสอนเพิ่มเติมในเรื่องของเครื่องหนัง เรียนกับอาบุญช่วย อาปรีดา โดยเรียนรู้ทุกเครื่องดนตรี ซึ่งในช่วงที่มาอยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์ก็มีคนอื่นๆมาเรียนด้วยมากินนอนอยู่ด้วยเช่นกัน

ความรู้สึก ความผูกพันและความประทับใจต่อบ้านอรรถกฤษณ์

ความผูกพันกับบ้านอรรถกฤษณ์มีมีความผูกพันมากๆ เพราะว่าเนื่องจากเหมือนเราเป็นทั้งหลานด้วย เป็นลูกศิษย์ด้วย เลยทำให้มีความผูกพันและมีความสนิทสนมกันกับลูกๆของครูถวิลทุกคน บ้านอรรถกฤษณ์จึงเหมือนกับแหล่งฝึกวิชา ที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้

ชื่อ-นามสกุล นายวุฒิภัทร นิ่มสมัคร **อายุ** 34 **ปี**

อาชีพ นักดนตรีไทย

จุดเริ่มต้นของการเรียนดนตรีไทย

จุดเริ่มต้นของการมาเรียนที่บ้านอรรถกฤษณ์ คือเริ่มจากได้มาศึกษาอยู่ที่โรงเรียนปทุมวิลัย และมีอาจารย์จากที่นั่นชื่ออาจารย์สมชาย รู้จักกันกับครูถวิล อรรถกฤษณ์ จึงมีโอกาสได้มาเรียนกับครูถวิล ขณะนั้นครูถวิลอายุประมาณ 70 ต้นๆ ระหว่างเรียนก็มากินนอน มาอาศัยอยู่ที่นี่เลย อยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์มา 10 กว่าปี

บรรยากาศการเรียนการสอน

บรรยากาศในการเรียนของที่นี่ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ลูกหลานแต่เมื่อเข้าไปอยู่แล้ว ครูก็ให้ความรักเหมือนเป็นลูกหลาน ในเรื่องของการดูแลลูกศิษย์ การต่อเพลง ก็ให้เหมือนเป็นลูกหลานเหมือนๆกับทุกคน ตอนที่ครูสมชาย นำผมเข้าไปฝากที่บ้านนี้ ผมอยากจะตีพวกเพลงมอญ เป็นพวกเครื่องหนังต่างๆ ผมก็จะหัดแต่พวกเครื่องหนังอย่างเดียวเลย ตอนนั้นปู่กับย่ายังแข็งแรงกันอยู่ ตอนที่เข้าไปเรียนก็มีการฝากตัวเป็นศิษย์จะมีการไหว้ครูก่อน มีการไหว้ในวันพฤหัสบดีตามธรรมเนียมปฏิบัติ เหมือนมาแนะนำตัวและเพื่อมาขออนุญาติมาต่อเพลงกับครูบาอาจารย์ที่บ้านนี้ ก็มีการซื้อดอกไม้ ธูปเทียนแพ ครูก็จะมีบทในการสวด จากนั้นก็เริ่มเรียน ซึ่งอยู่ที่ตัวผู้เรียนเองด้วยว่าเราจะรับเครื่องไหนได้มากน้อย บางคนเข้ามาต่อระนาด บางคนก็ต่อฆ้อง ซึ่งตอนนั้นก็มีคนมาเรียนอยู่ประมาณ 4-5 คน ที่มากินอยู่ที่บ้านเลย นอกจากนี้ก็มีคนมาเรียนแบบไปๆมาๆด้วยเช่นกัน บางคนก็มีผู้ปกครองพามา บางอาทิตย์ก็จะมากันเป็นสิบคนมาจากมหาลัยบ้างอะไรบ้าง

ความรู้สึก ความผูกพันและความประทับใจต่อบ้านอรรถกฤษณ์

ความรู้สึกความผูกพันกับที่นี่เปรียบเหมือนญาติผู้ใหญ่เลย เหมือนเป็นครอบครัว คือการดูแลลูกศิษย์จะเป็นแบบโบราณเลย ก็จะมีความเป็นระเบียบเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องดูแลคนเยอะ โดยเฉพาะเรื่องการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ จะไม่ยอมเลย ท่านดูแลและรักเหมือนลูกหลานจริงๆ เพราะตอนนั้นก่อนที่ผมเข้ามาที่บ้านนี้ ต้องยอมรับเลยว่าตัวผมเองก็ไม่ได้เป็นคนดีอะไร ผมทั้งดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ แต่เมื่อเข้ามาอยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์แล้ว ทำให้ผมปรับปรุงตัวเป็นคนที่ดีขึ้น ตอนนั้นผมเลิกบุหรี่ไปเลยและไม่ดื่มเหล้าโดยเด็ดขาด แต่ปัจจุบันการดื่มเหล้าก็มีบ้างเพื่อแค่สังสรรค์จะไม่ได้ดื่มทุกวัน ช่วงที่อยู่บ้านอรรถกฤษณ์จะประพฤติตัวดีมาก ขนาดแค่การโกหกยังไม่กล้าทำเลย บ้านอรรถกฤษณ์จึงให้ทั้งความรู้และสอนการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีอีกด้วย คนที่ไม่สามารถปรับตัวให้เป็นคนดี ไม่สามารถงดสุราและบุหรี่ได้ ก็จะไม่สามารถอยู่ที่นี่ได้ สุดท้ายก็มักจะปลีกตัวออกไปจากที่นี่เอง เนื่องจากทุกคนที่อยู่ที่บ้านอรรถกฤษณ์ทุกๆคนต้องประพฤติตัวดี

ชื่อ-นามสกุล นายณนน จตุรวัฒนา **อายุ** 24 **ปี**

อาชีพ นักดนตรีอิสระ,ธุรกิจส่วนตัว

จุดเริ่มต้นของการเรียนดนตรีไทย

เริ่มเรียนในหลักสูตรของสมาคมศิลปะเพื่อเยาวชน ที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ทุกวันเสาร์ ตั้งแต่ตอน 8 ขวบ จากการชักชวนของเพื่อนแม่ เนื่องจากสมัยนั้นอยู่แถวนั้น แล้วค่าเรียนก็ไม่แพง เริ่มแรกเรียนขลุ่ย(เป็นคลาสขลุ่ยประมาณ 40 คน) โดยมีครูผู้สอนสองคน คือครูสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ และครูณรงค์ อรรถกฤษณ์ ซึ่งเป็นพี่น้องกัน จากนั้นพอปีถัดๆมา ก็เริ่มการเรียนแบบย้ายไปรวมวงกันกับเครื่องดนตรีอื่น และมีครูผู้สอนหลายคนผลัดเปลี่ยนกันไป ก็ยังคงเรียนๆเล่นๆมาเรื่อยๆ จนเมื่อเข้า ม.1 ครูสุวัฒน์ได้เปิดคลาสพิเศษขลุ่ย คือ เรียนเฉพาะขลุ่ย ประมาณ 10 กว่าคน ได้มีโอกาสต่อเพลงเดี่ยว จากนั้นก็จึงเริ่มมีพัฒนาการในการเล่นขลุ่ย และมีความสนใจมากขึ้น จนเมื่อ ม.4 ได้มาเข้าเรียนที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ม.มหิดล ก็ยังได้เจอครูสุวัฒน์เป็นผู้สอนในวิทยาลัยเช่นเดิม จึงได้ตั้งใจศึกษาฝึกซ้อมมากขึ้น

บรรยากาศการเรียนการสอน

บรรยากาศการเรียน สบายๆ อบอุ่นเป็นกันเอง ใช้เวลาเรียนประมาณครึ่งวัน ที่ศูนย์วัฒนธรรม และสถาบันคีตกฤทธิ์ ครูสุวัฒน์จะสอนทั้งเด็กเล็กและเด็กโต ทั้งคนเริ่มใหม่และคนที่เรียนมานาน มีตั้งแต่อายุ 5 ขวบ จนถึงอายุ 60 ปี คนไหนเรียนมาก่อนก็ช่วยสอนน้อง ไม่ได้มีขั้นตอนอะไรที่แน่นอนแต่จะปรับตามสภาพของผู้เรียน อย่างเช่นบางครั้งก็ต่อเพลงเดี่ยวพร้อมๆกัน คนไหนมีฝีมือครูก็จะช่วยเก็บเทคนิคให้ละเอียด คนไหนเพิ่งฝึกก็จะทำเท่าที่ได้ ใครมีอะไรสงสัยครูก็ตอบหมดแบบไม่มีหวง สามารถถ่ายคลิปหรือจดบันทึกได้ตามใจชอบ บางครั้งมีการแบ่งเป็นกลุ่มๆ ครูสอนกลุ่มนี้แล้วให้อีกกลุ่มฝึกซ้อม แล้วกลับมาดู จากการที่ไปเรียนกับครูสุวัฒน์มาเป็นสิบปี เห็นว่าครูสามารถสร้างนักเรียนที่มีฝีมือได้เป็นจำนวนมาก ด้วยการสอนกลุ่มแบบนี้ เด็กๆก็มีเพื่อน ได้สนิทสนมและได้แบ่งปันความรู้กัน

ความรู้สึก ความผูกพันและความประทับใจต่อบ้านอรรถกฤษณ์

แม้ไม่ได้มีโอกาสเข้าไปต่อเพลงที่บ้านโดยตรงนัก (เคยมีแค่ไปงานไหว้ครู และซ้อมช่วงถ่ายคลิปส่งประกวด) แต่ก็สัมผัสได้ถึงความอบอุ่นใจดี ไม่ชิงดีชิงเด่น ไม่หวงวิชา มีความยุติธรรมต่อทั้งศิษย์และคนนอก พยายามจากใจในการเผยแพร่วัฒนธรรม โดยไม่ได้หวังเงินทอง ไม่ได้หวังให้ใครมาอวย มาเชิดชูคลานเข่าเข้าหา สอนกันเต็มที่กับทุกๆคน

ชื่อ-นามสกุล นายรัฐธนินท์ รวีฉัตรพงศ์ **อายุ** 30 **ปี**

อาชีพ อาจารย์ สาขาดนตรีและการแสดง

สถานที่ทำงาน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

จุดเริ่มต้นของการเรียนดนตรีไทย

ข้าพเจ้าชื่อเดิมคือ เมฆพัด สาริกะภูติ คุณครูเรียกชื่อสั้นๆว่า "เมฆ" ในขณะนั้นข้าพเจ้าอายุ 19 ปี กำลังศึกษาในสาขาวิชาดนตรีไทยและดนตรีตะวันออก เอกปี่ใน ณ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล แรกเริ่มเดิมนั้นตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ที่วิทยาลัยแห่งนี้ ข้าพเจ้าได้เรียนกับคุณครูกาหลง พึ่งทองคำ ต่อมาคุณครูท่านสุขภาพไม่ค่อยดีนัก ด้านปอดและร่างกาย จึงได้เชิญครูสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ เข้ามาเป็นผู้สอนวิชาเอกเครื่องเป่าไทย ซึ่งในเวลานั้นข้าพเจ้าขึ้นชั้นปีที่ 2

บรรยากาศการเรียนการสอน

คุณครูท่านพบข้าพเจ้าครั้งแรก ก็ให้บรรเลงเพลงพระยาโศก(พญาโศก 3 ชั้น)ให้ฟัง ท่านกล่าวเสริมแนะนำปรับปรุงและสอนอย่างไม่ปิดบัง และคุณครูจะกล่าวเสมอว่า การถ่ายทอดของท่านนั้นจะให้เต็มที่ ให้เท่ากับที่ท่านมี100 เปอร์เซ็น แล้วแต่ว่าลูกศิษย์คนนั้นจะรับได้มากน้อยหรือนำไปพัฒนาได้เท่าไร ได้น้อยก็ยังดี ได้มากก็ภูมิใจ และยิ่งสามารถนำไปพัฒนาได้ ยิ่งเป็นกำไรในการสอนของท่าน ท่านสนทนาด้วยความสุภาพเสมอและจริงจัง ถึงแม้จะดุลูกศิษย์แต่ก็ไม่เคยใช้น้ำเสียงดุดัน หรือแข็งกร้าวเลยแม้แต่น้อย ท่านจะให้บันทึกโน้ตทางเพลงด้วยตัวเอง รายละเอียดบางอย่างเช่นกลวิธี กลเม็ดพราย ก็ต้องจำและสามารถไต่ถามได้โดยไม่ซ้อนเร้น

ความรู้สึก ความผูกพันและความประทับใจต่อบ้านอรรถกฤษณ์

ท่านชี้แนะข้าพเจ้าในเรื่องการสร้างความอ่อนหวาน และการออดอ้อนในวลี รวมถึงการร้อยเรียงประโยค เปิดความสุนทรีในจิตใจข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก สอนการร้อยเรียงประโยค การใช้ลมหนักเบาอย่างมีไดนามิก Piano - Forte คุณครูจะให้เวลากับศิษย์ทุกคนเสมอ ข้าพเจ้ารู้สึกทราบซึ้งและนึกถึงคุณครูตลอดเวลา

ภาคผนวก จ

รายชื่อศิษย์บ้านอรรถกฤษณ์เพิ่มเติม

ศิษย์บ้าน อรรถกฤษณ์ (สายอาชีพ)

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สายอาชีพส่วนตัว	เบอรโทร	หมายเหตุ
1	นายบุญเลิศ เอี่ยมประเสริฐ			บวชพระ
2	นายเจี๋ยม	คลอง 7		
3	นายจรัญ เอี่ยมประเสริฐ	คลอง 6		เสียชีวิต
4	นายองอาจ มีเงิน	บางปะหันอยธยา		
5	นายมนตรี	บางปะหันอยุธยา		
6	นายปือด	สุพรรณ		
7	นายสมเกียรติ์ ทองเล็ก			
8	นายหุ่น ทอลเล็ก			
9	ด.ช.โฟน ทองเล็ก			
10	นายหนุ่ม ไวยรูปี			
11	นายแดง ไวยรูปี			
12	นายขวัญชัย สังข์ประไพ			
13	นายเฟส หิรัญพฤกษ์			
14	นายแฟร์ หิรัญพฤกษ์			
15	น.ส.แหม่ม (ทาวเฮ้ารังสิต)			
16	นาย ทาวเฮ้า (ศิษย์บุญช่วย)	นักเรียน คย.ทบ.		ไม่รู้ชื่อ
17	นายโด้ (ศิษย์บุญช่วย)			
18	นายจเด็จ ธุรกิจ	รังสิต		เสียชีวิต
19	นายเปี๊ยก ธุรกิจ	บวชพระวัดรังสิต		
20	นายประกายเพ็ชร เหลียงฮะ	บ้านอรรถกฤษณ์		
21	นายบุญชู ขำจันทร์	ทำงานบิ๊กซี		
22	นายคำรงศักดิ์ ขำจันทร์			
23	นายปาน เรืองบุญสุข			
24	นายอำนวย แก้วสามสี	บวชพระ		เสียชีวิต
25	นายอนันต์ แก้วน้ำ			

ศิษย์บ้าน อรรถกฤษณ์ (สายอาชีพ)

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สายอาชีพส่วนตัว	เบอรโทร	หมายเหตุ
26	นายสุรพล พงษ์เจริญ			
27	นายสมาน พงษ์เจริญ			
28	นายสุพจน์ (สถานีรถไฟเชียงราก)			
29	นายวุฒิภัทร นิ่มสมัคร	อุ้มบางกะดี		
30	นายสุภชัย (เอ) มั่งมี			
31	นายสมภพ (โอ) มั่งมี			
32	นายบริพัฒน์ (อุ๋งอิ๋ง)			
33	นางปาน (เพื่อนแหม่มทาวเฮา)			
34	นายมานพ (นครนายก)			
35				
36				
37				
38				
39				
40				
41				
42				
43				
44				
45				
46				
47				
48				
49				
50				
51				

ศิษย์บ้าน อรรถกฤษณ์ (สายราชการ)

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สถานที่ทำงาน	เบอร์โทร	หมายเหตุ
1	พ.อ.ปกรณ์ สุทธิรักษ์	ทูตทหารบก		ประเทศอินโดนีเซีย
2	พ.อ.อจรินทร์ เอี่ยมประเสริฐ	คย.ทอ.		
3	นายสมชาย แต้เจริญ	คย.ทอ.		
4	จ.อ.นคเลิก พ่วงสุวรรณ	คย.ทร		
5	พ.อ..พีระ อรรถกฤษณ์	คย.ทอ.		เสียชีวิต
6	ดร.เอก เขมา			
7	นายอ๊อด	กรมประชาสัมพันธ์		
8	ดร.บ๊อป	อยู่อังกฤษ		
9	ร.ต.ทรงศักดิ์ เสนีพงษ์			
10	นายเกียรติศักดิ์ ดีชัง	กรมประชาสัมพันธ์		
11	อ.ธีรเดช	เพื่อนปรีดา		ติดต่อแม่นาตีย
12	นายเดอะคอมมิเดี้ยน	ตลกเวิคพ้อย		
13	เมฆ (ขลุ่ย)	ม.จุฬาลงกรณ์		
14	นางหญิง (ปี)	กรมการแพทย์		
15	นายณัฐวุฒิ อรรถกฤษณ์	ม.พระนคร		
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				

ศิษย์บ้าน อรรถกฤษณ์ (สายนักศึกษา)

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	สายอาชีพส่วนตัว	เบอร์โทร	หมายเหตุ
1	น.ส.นัทชา อรรถกฤษณ์	ม.ราชมงคล		
2	น.ส.นพัชฐา ลิ่มหลัก	ม.ราชมงคล		
3	น.ส.วนิดา วัฒนวิจารณ์	ม.ราชมงคล		
4	น.ส.ผกามาศ เพชรน้อย	ม.ราชมงคล		
5	นายธนพงษ์ วิเศษพานิช	ม.ราชมงคล		
6	นายวินัย บุญเลิศ	ม.ราชมงคล		
7	นายอครินทร์ หลงสวาสดิ์	ม.ราชมงคล		
8	น.ส.วนาลี วัฒนวิจารย์	ม.ราชมงคล		
9	นายควง กัลยาพักตร์	ม.ราชมงคล		
10	นายทัษิณ ศุลาเพียร	ม.ราชมงคล		
11	นายธิวาธร พรหมรักษา	ม.ราชมงคล		
12	นายทิวุฒิ บัวรอด	ม.ราชมงคล		
13	นายอนุรักษ์ ดวงกระโทก	ม.ราชมงคล		
14	นายณัฐพล เลิศวิริยะปิติ	ม.ราชมงคล		
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				

ภาคผนวก ฉ

ภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม

บ้านอรรถกฤษณ์ บ้านเลขที่ 46 หมู่ 2 ซอยรังสิตปทุมธานี 15 ต. ประชาธิปัตย์ อ. ธัญบุรี จ. ปทุมธานี

ภาพบรรยากาศภายในบ้านอรรถกฤษณ์

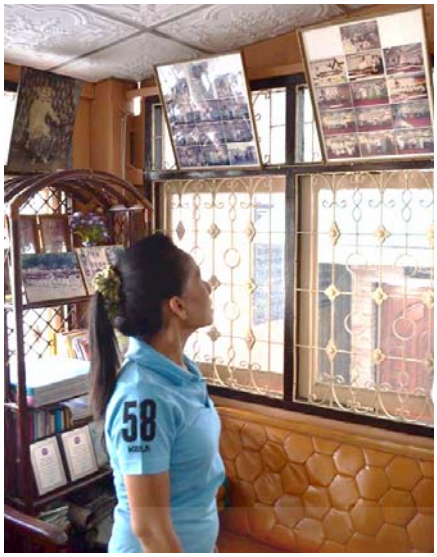

ภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม ที่บ้านอรรถกฤษณ์ ครั้งที่ 1

เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2558

ภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม ที่บ้านอรรถกฤษณ์ ครั้งที่ 2

เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2560

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	กรวลี พงษ์แตง
วันเดือนปีเกิด	30 มกราคม 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	58/1 หมู่ 7 ต.เจ้าเจ็ด อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา 13110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2545	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนประสาทวิทย์
พ.ศ. 2551	ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น – มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี
พ.ศ. 2554	ดุริยางคศาสตร์บัณฑิต สาขาดนตรีไทยและดนตรีตะวันออก จาก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2560	ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ